

BESTSELLER INTERNAȚIONAL

ANNETTE HESS

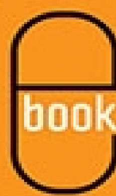
CASA GERMANĂ

ROMAN

„Povestea Evei Bruhns, populată de personaje extrem de vii, dezvăluie fapte cruciale și dureroase din istoria Germaniei."

Il Venerdi di Repubblica

HUMANITAS fiction

ANNETTE HESS

CASA GERMANĂ

Traducere din germană și note de
DANIELA ȘTEFĂNESCU

Colecție coordonată de DENISA COMĂNESCU

ANNETTE HESS
DEUTSCHES HAUS

ISBN: 978-606-779-746-6 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Partea întâi

Iarăşi luase foc undeva în timpul nopții. A simțit imediat mirosul când a coborât, fără să-şi pună paltonul, pe strada cufundată în linişte duminicală şi acoperită cu un strat subțire de zăpadă. De data asta trebuie să fi fost foarte aproape de casa lor. Mirosul pătrunzător era foarte diferit de cel al pâclei obişnuite a iernii: cauciuc carbonizat, material ars, metal topit, dar şi piele şi păr pârlit. Căci unele mame îşi apărau de frig nou-născuții cu o blană de oaie. Nu era prima oară când Eva se întreba cine ar putea să facă aşa ceva, cine o lua de un timp încoace noaptea prin curțile din spate şi intra în clădirile cu apartamente de închiriat, pentru a da foc cărucioarelor lăsate acolo în ganguri. „Vreun nebun sau vreun golan!“ gândeau cei mai mulți. Din fericire, încă nu se întinsese nici un foc într-atât, încât să cuprindă o casă. Nimeni nu avusese până acum de suferit. Doar financiar, desigur, căci un cărucior nou costa la Hertie o sută douăzeci de mărci. Asta nu-i o nimica toată pentru familiile tinere.

„Familiile tinere“, a răsunat în capul Evei. Mergea nervoasă în sus şi-n jos pe trotuar. Era frigul de pe lume. Dar deşi Eva avea pe ea numai rochia cea nouă bleu de mătase, nu îngheța, ci năduşise de surescitată ce era. Căci aştepta, nici mai mult, nici mai puțin, decât să vină „fericirea vieții ei“. Aşa cum zicea cu ironie soră-sa. Eva îşi aştepta viitorul soț, care voia azi, în a treia duminică de advent, să se prezinte pentru prima oară familiei ei. Fusese poftit la masa de prânz. Eva şi-a privit ceasul de mână. Unu şi trei minute. Jürgen întârzia.

Ici-colo trecea câte-o maşină. Şoferi de duminică. Burningea. Cuvântul îl născocise tatăl Evei special pentru acest fenomen meteorologic: aşchii mici de gheață cădeau uşor din nori. Ca şi cum acolo sus cineva ar fi dat la rindea un bloc imens de gheață. Cineva care le rânduia pe toate. Eva se uită

în sus spre cerul plumburiu peste acoperişurile albicioase. Atunci observă că era urmărită cu privirea: la fereastra de la etajul întâi, peste firma pe care scria Casa germană, deasupra literelor „an“, stătea o siluetă în maro-deschis şi se uita în jos la Eva. Mama ei. Părea nemişcată, dar Eva avea impresia că-şi lua rămas-bun. Eva se întoarse repede cu spatele la ea. I se puse un nod în gât şi încercă să înghită. Asta mai lipsea acum. Să plângă.

Uşa birtului s-a deschis şi tatăl Evei a ieşit, impunător şi cu un aer ce inspira încredere în haina lui albă. N-a băgat-o în seamă pe Eva, ci a deschis vitrina din dreapta uşii, pentru a pune, chipurile, un meniu nou. Însă ea ştia că un meniu nou va urma abia de Lăsata-secului. De fapt, tatăl ei era foarte îngrijorat. Ținea la ea şi îl aştepta gelos pe bărbatul necunoscut care urma să vină acum. Eva l-a auzit cum cânta uşurel, ca să dea impresia că nu se întâmpla nimic ieşit din comun. Unul dintre cântecele populare pe care le pocea cu mare plăcere. Ludwig Bruhns era, spre regretul lui, cu desăvârşire nemuzical: „Fredonăm în fața acestei uşi şi suntem foarte bine dispuşi. Sub teeeei, sub teeeeiuş.“

Lângă mama Evei apăru la geam o femeie mai tânără, cu păr blond-deschis şi tapat în sus. Îi făcu semn Evei cu mâna, ca şi cum ar fi fost entuziastă, însă chiar şi de la această distanță Eva putea să-şi dea seama că era deprimată. Dar chiar nu avea ce să-şi reproşeze. Aşteptase destul timp ca sora ei mai mare să se mărite înaintea ei. Însă când Annegret făcu douăzeci şi opt de ani şi, în plus, se îngrăşa pe zi ce trecea, Eva se hotărî, după ce discută în secret cu părinții ei, să anuleze convenția. Înainte să fie prea târziu. În definitiv, aproape că era fată bătrână chiar ea. Nu avusese mulți pretendenți. Familia ei nu înțelegea, căci Eva arăta sănătoasă şi părea plină de feminitate, cu buzele ei pline, nasul subțire şi părul lung, blond natural, pe care-l tundea şi aranja singură şi-l prindea cu multă pricepere în coc. Însă ochii ei aveau adesea o expresie neliniştită, ca şi cum s-ar fi aşteptat la o catastrofă iminentă. Eva bănuia că asta-i îndepărta pe bărbați.

Unu şi cinci. Nici urmă de Jürgen. În schimb, se deschise uşa casei, în stânga lângă birt. Eva îl văzu ieşind pe frățiorul ei. Stefan nu avea jachetă, ceea ce o făcu imediat pe mama lor să ciocăne şi să gesticuleze îngrijorată

sus la fereastră. Stefan însă privea cu încăpăţânare numai în faţa lui. Îşi pusese totuşi căciula şi mănuşile de lână portocalie tricotate. Trăgea o sanie după el. În jurul lui ţopăia Purzel, şoricarul negru al familiei, un căţel şiret, dar foarte iubit de toţi.

— Aici pute! spuse Stefan.

Eva oftă:

— Voi doi mai lipseaţi pe capul meu! Familia asta e-un blestem!

Stefan începu să târască sania încolo şi-ncoace prin stratul subţire de zăpadă de pe trotuar. Purzel adulmecă în jurul unui felinar, alergă agitat în cercuri, după care se uşură în zăpada subţire. Grămăjoara scotea aburi. Tălpile saniei scârţâiau atingând caldarâmul. La asta se adăugă râcâitul unei lopeţi pentru curăţat zăpada, cu care tatăl lor îşi făcea de lucru în faţă intrării. Eva văzu cum se tot apuca de mijloc şi strângea din ochi. Tatăl lor avea iarăşi dureri – ceea ce nu ar fi admis niciodată. Într-o dimineaţă de octombrie, după ce mult timp „îşi chinuise ca toţi dracii“ şalele, cum se exprima el, nu s-a mai putut ridica. Eva chemase o ambulanţă, la spital îi făcuseră o radiografie şi descoperiseră că are hernie de disc. Fusese operat şi medicul îi recomandase cu insistenţă să renunţe să mai muncească la birt. Ludwig Bruhns declarase că avea o familie de hrănit. Cum să reuşească asta din pensia lui mică? Încercaseră să-l convingă să angajeze un bucătar, să nu mai stea el însuşi în bucătărie. Dar Ludwig refuzase să lase un străin în imperiul lui. Soluţia fusese atunci să se renunţe la masa de prânz. Din toamnă nu mai deschideau decât seara. Cifra de afaceri aproape că se înjumătăţise. Dar spatele lui Ludwig era mai bine. Eva ştia totuşi că dorinţa cea mai mare a tatălui ei era să poată servi din primăvară din nou prânzul. Ludwig Bruhns îşi iubea meseria, îi era drag când oaspeţii lui petreceau laolaltă, când le plăcea ce mâncau şi se întorceau apoi acasă mulţumiţi, sătui şi chercheliţi.

— Eu le ţin oamenilor trupul şi sufletul strâns unite, îi plăcea să zică.

Iar mama Evei glumea atunci:

— Cine nimic nu devine „Vineeee!“ devine.

Dar o zicea fără urmă de răutate.

Acum pe Eva o luă totuşi cu frig. Îşi încrucişă braţele şi o trecură fiorii. Spera din suflet că Jürgen îi va trata cu respect părinţii. Îl văzuse deja de

câteva ori tratând chelnerii sau vânzătoarele cu un aer de superioritate condescendentă care îi lăsase o senzație foarte neplăcută.

— Poliția! exclamă Stefan.

Se apropia o maşină neagră cu alb, cu o sirenă pe acoperiş. Înăuntru şedeau doi bărbați în uniformă albastru-închis. Stefan încremeni plin de respect. Eva se gândi că polițiştii erau cu siguranță în drum spre căruciorul care luase foc, pentru a conserva urmele şi a întreba locatarii dacă îi frapase ceva suspect pe timpul nopții. Maşina alunecă pe lângă ei aproape fără zgomot. Cei doi polițişti dădură scurt din cap întâi spre Ludwig, apoi spre Eva. Se cunoşteau între ei oamenii în cartier. După aceea, maşina de poliție o coti pe Königstrasse. „Da. Probabil că focul a fost în cartierul cel nou. Clădirea cea nouă roz. Acolo locuiesc câteva familii. Familii tinere."

Unu şi douăsprezece minute. „Nu vine. S-a răzgândit. O să mă sune mâine şi o să-mi spună că nu ne potrivim. Diferența socială dintre familiile noastre, dragă Eva… Nu putem trece peste asta."

Pac!!! Stefan dăduse în ea cu un bulgăre de zăpadă. O nimerise direct în piept, iar zăpada îi pătrundea acum îngrozitor de rece în decolteu. Eva îl prinse pe Stefan de pulover şi-l trase spre ea.

— Ai înnebunit?! Asta-i o rochie nouă-nouță!

Stefan îşi arătă dinții din față… asta era mutra lui vinovată şi spăsită. Eva avea de gând să continue să-l certe, însă în clipa aceea apăru maşina galbenă a lui Jürgen la capătul străzii. Inima îi tresăltă ca un vițeluş speriat. Eva îşi ocărî nervii slabi, pentru care se dusese deja la medic. Să respiri calm, îşi zise, dar nu reuşi. Căci brusc, în timp ce maşina lui Jürgen se apropia, îi deveni clar ca lumina zilei că părinții ei nu vor putea fi convinşi cu nimic în lume că el le-ar putea face fata fericită. Nici măcar cu banii lui. Eva putea distinge acum chipul lui Jürgen îndărătul parbrizului. Arăta obosit. Şi serios. Jürgen nu se uita deloc la ea. Eva se gândi preț de o secundă cumplită că va apăsa pe accelerație şi îşi va continua drumul. Stefan izbucni:

— Ăsta are părul negru! Ca un țigan!

Jürgen se apropie cam mult de trotuar. Cauciucurile scârțâiră de-a lungul

bordurii. Stefan o luă de mână. Eva simți cum zăpada i se topea în decolteu. Jürgen opri motorul şi mai rămase o clipă în maşină. Nu va uita această imagine: cele două femei, una grasă şi una mică, sus la geam peste cuvântul „Casa“, crezând greşit că nu pot fi văzute, băiatul holbându-se lângă sanie, tatăl masiv cu lopata de zăpadă, stând pregătit pentru orice în uşa birtului. Îl priveau ca pe un pârât care intră pentru prima dată în tribunal şi ia loc pe banca lui. În afara Evei. Privirea ei era plină de iubire temătoare.

Jürgen a înghițit în sec, şi-a pus pălăria pe cap şi a luat un buchet de flori înfăşurat în foiță pe care-l pusese pe locul de alături. A coborât din maşină şi s-a îndreptat spre Eva. Voia să zâmbească, însă, din spate, ceva l-a capsat deodată scurt, dar dureros de gambă. Un şoricar.

— Purzel! Marş! Marş! a strigat Eva. Stefan, du-l înăuntru! În dormitor!

Stefan a bombănit, dar a luat câinele şi a băgat în casă animalul care dădea din picioare. Eva şi Jürgen s-au privit stânjeniți. Nu ştiau exact cum să se salute sub ochii familiei ei. Apoi şi-au strâns mâinile şi au început să vorbească deodată.

— Îmi pare rău că sunt atât de curioşi.

— Ce comitet de întâmpinare! De unde până unde această onoare pe capul meu?

Când Jürgen a lăsat mâna Evei, au dispărut tată, mamă şi soră de la posturile lor de observație, asemenea unor iepuri care intră în vizuinile lor. Eva şi Jürgen erau singuri. Un vânt glacial sufla pe stradă.

Eva l-a întrebat:

— Ți-e poftă de friptură de gâscă?

— De zile-ntregi nu mă gândesc la altceva.

— Trebuie doar să te-nțelegi cu frățiorul meu. Atunci îi ai pe toți de partea ta.

Amândoi au izbucnit în râs, fără să ştie de ce. Jürgen a luat-o spre uşa birtului, dar Eva l-a ghidat către stânga, la intrarea casei. Nu voia să-l ducă pe Jürgen prin sala de mese, cufundată acum în semiîntuneric şi învăluită într-un miros de bere vărsată şi de cenuşă umedă. Aşa că au urcat prin casa scării ceruită, cu balustrada sa neagră, până în locuința aflată deasupra birtului. Casa cu două etaje fusese reconstruită după război, după ce un atac aerian asupra oraşului o distrusese aproape în totalitate. În dimineața de

după infern mai stătea în picioare sub cerul liber doar tejgheaua lungă, expusă fără apărare capriciilor vremii.

Sus în uşă aştepta mama Evei, afişând zâmbetul care era rezervat în mod normal clienților obişnuiți ai birtului. „Fața ei de zahăr“, cum o numea Stefan. Edith Bruhns îşi pusese colierul dublu de granat, purta şi cerceii ei auriți, cu perlele de cultură care se bălăbăneau, şi broşa din aur pur, sub formă de trifoi. Edith Bruhns îşi etala toate bijuteriile, ceea ce nu i se mai întâmplase Evei să vadă vreodată la ea. Îi veni în minte povestea despre pomul de Crăciun, pe care i-o citise lui Stefan. Bradul depozitat după sărbătorile de Crăciun în pod, pentru a fi ars primăvara următoare în curte. Iar în crengile sale uscate încă mai erau agățate resturi uitate care-l împodobiseră în seara de Ajun.

„Oricum, potrivit pentru a treia duminică de advent“, gândi Eva.

— Domnule Schorrmann, ce fel de vreme ați adus cu dumneavoastră? Trandafiri în decembrie?! De unde ați făcut rost de ei, domnule Schorrmann?

— Îl cheamă Schoormann, mamă, cu doi de O!

— Dați-mi pălăria dumneavoastră, domnule Scho-o-ormann.

În încăperea care era folosită duminicile şi ca sufragerie, Ludwig Bruhns îi ieşi lui Jürgen în întâmpinare cu furculița de învârtit frigarea şi foarfeca de porționat pasărea. Ca salut, îi întinse lui Jürgen încheietura mâinii drepte. Jürgen se scuză. Zăpada.

— Nu vă faceți griji. Totu-i încă în regulă. Este o gâscă mare, şaisprezece livre[1]. Ăsteia îi trebuie timp.

1. O livră – aproximativ 0,5 kg.

Annegret se ivi din fundal şi se apropie de Jürgen. Avea o linie de contur puțin prea neagră pe pleoape şi îşi pusese un ruj de buze cam prea portocaliu. Îi întinse lui Jürgen mâna şi zâmbi conspirativ.

— Felicitări. Primiți ceva clasa-ntâi cu ea.

Jürgen se întrebă dacă se referea la gâscă sau la Eva.

Puțin după aceea, toți se aşezaseră la masă şi priveau la orătania aburindă. Alături, trandafirii galbeni aduşi de Jürgen tronau într-o vază de

cristal, ca nişte flori puse la mormânt. La radio se auzea muzică duminicală atât de încet, încât nu puteai să recunoşti ce e. Pe bufet se rotea o piramidă de Crăciun, acționată de trei lumânări care pâlpâiau. A patra era încă neîncepută. În centrul piramidei stăteau în fața unui grajd Maria, Iosif şi ieslea cu pruncul nou-născut; în jurul familiei se grăbeau teribil, într-un cerc nesfârşit, oi, păstori şi cei trei magi cu cămilele lor. Nu vor ajunge niciodată Sfânta Familie din urmă, nu vor putea niciodată să-i ofere pruncului Isus darurile lor. Asta i se păruse trist Evei când era micuță. În cele din urmă, îi smulsese regelui maur darul şi îl pusese în fața ieslei. La Crăciunul următor, pachețelul roşu din lemn dispăruse, iar regele maur s-a rotit de atunci încoace cu mâinile goale. Darul nu mai apăruse niciodată. Mama Evei zicea această poveste an de an în perioada premergătoare Crăciunului, când aducea piramida din pod. Cinci ani avea Eva atunci, dar nu-şi putea aminti întâmplarea.

Tatăl Evei tăie cu foarfeca specială gâsca de-a lungul, prin piept.

— Gâsca asta a trăit vreodată? îşi întrebă Stefan tatăl.

Acesta îi făcu lui Jürgen cu ochiul.

— Nu, este o gâscă artificială. Doar pentru mâncat.

— Atunci, piept! Stefan îi întinse tatălui său farfuria.

— Nu-ți vârî tu nasul, pofticiosule! Lasă-ntâi musafirul.

Mama Evei luă farfuria lui Jürgen, serviciul din porțelan de Dresda cu vrejurile verzi fanteziste, şi i-o întinse soțului ei. Eva observă cum Jürgen se uita discret în jur. Privi sofaua uzată, cu pătura galbenă în carouri pe care o pusese mama ei peste o parte mai tocită. Şi pentru brațul stâng al fotoliului croşetase o păturică. Acolo şedea tatăl ei după miezul nopții, când se întorcea din bucătăria lui şi îşi întindea picioarele pe taburetul tapițat, aşa cum îi recomandase medicul. Pe masa din fața sofalei zăcea ziarul săptămânal *Der Hausfreund*[2], deschis la rebusul dezlegat pe sfert. O altă pătură croşetată proteja televizorul prețios. Jürgen trase adânc aer pe nas şi mulțumi politicos pentru farfuria plină pe care i-o pusese mama Evei în față. Mama o suci în aşa fel, încât să arate deosebit de apetisant. În timp ce o aranja, cerceii i se bălăngăneau. Tatăl Evei, care-şi schimbase haina albă cu sacoul său de duminică, se aşeză lângă Eva. Avea o bucățică de ceva

verde pe obraz. Pătrunjel probabil. Eva îşi trecu iute mâna pe chipul lui moale. Tatăl ei îi prinse mâna şi o strânse scurt, fără a o privi. Eva înghiți în sec. Se înfurie pe Jürgen cu privirea lui care măsura tot. Bun, el era obişnuit altfel. Dar trebuia să vadă cât se străduiau părinții ei, cât de cumsecade, cât de drăguți şi amabili erau.

2. *Prietenul casei*.

Toți au mâncat la început în linişte. Annegret, ca întotdeauna când era în societate, se ținea retrasă şi scormonea aparent fără poftă de mâncare în farfuria ei. Mai târziu, va băga în ea în bucătărie resturile de pe farfurii şi noaptea se va duce în cămară glonț la gâsca rece. I-a întins lui Jürgen suportul cu condimente şi a clipit spre el din ochi cu înțeles.

— Doriți piper, domnule Schoooormann? Sare?

Jürgen a refuzat mulțumind, ceea ce tatăl Evei a înregistrat fără a privi în sus.

— La mine n-a trebuit vreodată cineva să mai adauge condimente.

— Eva mi-a povestit că sunteți soră medicală. La Spitalul orăşenesc? s-a întors Jürgen spre Annegret, care era o enigmă pentru el.

Annegret a dat din umeri, ca şi cum n-ar fi meritat să se vorbească despre asta.

— În ce secție?

— Sugari.

S-a lăsat o pauză, în care toți au înțeles brusc ce spunea crainicul la radio: „Bunicuța Hildegard trimite calde salutări din Gera de al treilea advent familiei din Wiesbaden şi mai ales nepotului ei Heiner, de opt anişori.“

A reînceput muzica.

Edith i-a zâmbit lui Jürgen.

— Şi cu ce vă ocupați profesional, domnule Schoooormann?

— Am studiat teologia. Lucrez acum la firma tatălui meu. În conducere.

— Comerț prin poştă? Sau ce? Familia dumneavoastră face comerț prin poştă? a întrebat acum tatăl.

Eva i-a dat un ghiont.

— Tati! Nu vă dați acum mai proşti decât sunteți!

O clipă de tăcere, apoi au râs cu toții, chiar şi Stefan, deşi nu pricepea de

ce. Eva s-a relaxat. A schimbat o privire cu Jürgen: „Va fi bine!“

Mama Evei a spus apoi:

— Avem desigur şi noi un catalog Schoormann.

Stefan a cântat fals sloganul publicitar: „Schoormann are, Schoormann aduce. Bing-bang! Bing-bang!“

Jürgen a întrebat, făcându-se că adoptă un ton tranşant:

— Ați comandat deja ceva? Asta-i întrebarea decisivă.

Dar Edith a replicat serios:

— Sigur că da. Un uscător de păr şi un fâş. Am fost foarte mulțumiți. Dar ar trebui să oferiți şi maşini de spălat automate. Pentru a cumpăra aşa ceva mare nu-mi place să merg la Hertie. Ăia au metodele lor ca să te convingă-ntotdeauna. Iar cu un catalog, poți să stai să te gândeşti acasă pe-ndelete.

Jürgen a dat amabil din cap.

— Da, aveți dreptate, doamnă Bruhns. Am plănuit oricum nişte schimbări la firmă.

Eva l-a privit pe Jürgen încurajator. Acesta şi-a dres glasul.

— Tatăl meu este bolnav. Nu va mai putea conduce mult timp afacerea.

— Ce trist să auzim aşa ceva, a spus mama.

— Ce are?

Domnul Bruhns i-a întins lui Jürgen sosiera. Dar acesta nu era dispus să dea alte informații. A picurat sos pe carne.

— Ce gust grozav!

— Mă bucur.

Eva ştia că tatăl lui Jürgen suferea de o scleroză progresivă. Jürgen îi povestise o singură dată despre asta. Îi spusese că avea zile bune şi zile rele. Dar starea lui devenea tot mai imprevizibilă. Eva încă nu-i cunoscuse pe tatăl lui Jürgen şi pe a doua lui soție. În definitiv, mai întâi era la rând vizita mirelui la părinții miresei. Eva discutase deja cu Jürgen în contradictoriu dacă s-o ceară în căsătorie încă de la prima întâlnire cu părinții. Jürgen fusese împotrivă. Părinții Evei l-ar considera neserios dacă dădea aşa buzna şi trecea atât de repede la subiect. Sau, mai rău, ar crede că… era ceva pe drum. Această controversă a lor rămăsese fără rezultat. Eva căută să citească pe chipul lui Jürgen dacă intenționa s-o ceară azi tatălui ei. Dar privirea lui Jürgen nu trăda nimic. Se uită la mâinile lui, care țineau tacâmul

ceva mai crispate ca de obicei. Eva încă nu avusese „contact intim“ cu Jürgen, aşa cum numea asta doctorul Gorf. Ea ar fi fost dispusă, căci îşi pierduse fecioria deja acum doi ani, însă Jürgen avea o reprezentare clară: nici un raport sexual înainte de căsătorie. Era un tip conservator. Femeia trebuia să se supună conducerii bărbatului. Jürgen o privise pe Eva încă de la prima lor întâlnire ca şi cum ar fi citit în mintea şi inima ei, ca şi cum el ar fi ştiut mai bine decât ea însăşi ce este bun pentru ea. Iar Eva, care adesea nu ştia ce voia de fapt, nu avea nimic împotrivă să fie condusă. Nici la dans şi nici în viață. În plus, prin această căsătorie Eva urma să urce pe scara socială. Din fiica unui cârciumar din Bornheim, în soția unui om de afaceri respectat. Pe Eva o lua amețeala când se gândea. Dar era o amețeală plăcută.

După masa de prânz, Eva şi mama ei s-au dus imediat în bucătăria spațioasă pentru a pregăti cafeaua. Annegret îşi luase rămas-bun. Trebuia să ajungă la Spitalul orăşenesc pentru tura de seară şi să-şi hrănească sugarii. Oricum nu se dădea în vânt după dulciuri cu cremă de unt.

Eva tăia krantzul de Frankfurt în felii groase, iar mama ei măcina boabe de cafea într-o râşniță electrică mică. Edith Bruhns privea fix aparatul care făcea ca toți dracii. După ce amuți zgomotul, spuse:

— Nu e deloc genul tău, Evchen. Adică… dacă mă gândesc la Peter Kraus, ăla a fost mereu slăbiciunea ta…

— Numai pentru că Jürgen nu e blond?

Eva era speriată, căci era vizibil că mama ei nu-l plăcea pe Jürgen. Iar Eva punea mult preț pe capacitatea mamei ei de cunoaştere a oamenilor. În meseria ei de cârciumăreasă, Edith Bruhns întâlnise nenumărați oameni. Putea să deosebească din prima clipă un om cumsecade de unul necumsecade.

— Ochii ăştia negri…

— Mami, ochii lui sunt verde-închis! Trebuie doar să te uiți ca lumea la ei.

— Adică… tu trebuie să ştii. Nu e nimic de obiectat împotriva familiei. Dar sunt sinceră, nu pot altfel, fetițo. Ăsta nu te face fericită.

— Hai întâi să-l cunoşti mai bine.

Mama Evei turnă apă clocotită în sita pentru cafea, pe care o umpluse.

Mirosea tare bine, a sortiment scump.

— Este prea introvertit. Eva, omul ăsta mă nelinişteşte.

— E meditativ. Jürgen voia de fapt să devină preot…

— Doamne fereşte.

— Studiase deja opt semestre teologia. Dar după aceea m-a cunoscut pe mine. Şi i-a devenit clar că nu va putea rezista niciodată la chestia asta cu celibatul.

Eva râse, dar mama ei rămase serioasă.

— Şi-a întrerupt cu siguranță studiile din cauza tatălui său. Pentru că trebuie să preia firma.

— Da.

Eva oftă. Mamei ei nu-i ardea de glume. Ambele priveau cum apa cafelei se strecura bolborosind în filtru.

În camera de zi, Jürgen cel neliniştitor şi tatăl Evei şedeau la un coniac. Radioul cânta fără preget. Jürgen fuma o țigară şi privea tabloul imens în ulei de deasupra bufetului. Era un peisaj de luncă în lumina amurgului care se vedea roşie ca o flacără în spatele unui stăvilar. Nişte vaci păşteau pe o pajişte cu iarbă grasă. Lângă o căsuță o femeie atârna rufe. Puțin mai departe de ea mai era o siluetă în marginea din dreapta a tabloului. Era pictată neclar, de parcă ar fi fost schițată ulterior în tablou. Nu se putea distinge dacă era văcarul, soțul sau un străin.

Stefan se aşeză în genunchi pe covor şi-şi pregăti de luptă armata lui de plastic. Purzel avusese iar voie să iasă din dormitor, stătea pe burtă şi se uita clipind la soldații de la nasul lui. Stefan forma şiruri lungi. Avea şi un tanc din tablă care se putea întoarce cu cheia. Dar zăcea încă neatins în cutia lui.

Tatăl Evei îi făcea între timp viitorului său ginere o prezentare sumară a istoriei familiei.

— Da, eu sunt o râmă de la malul apei, chiar aşa, de prin nord, nord-vest, de pe-acolo sunt, zic că se-aude după vorbă. Părinții mei aveau o prăvălie. Aprovizionau întreaga insulă. Cafea, zahăr, geam pentru ferestre şi tot aşa. De toate se găseau la noi. De fapt, cam aşa ca la dumneavoastră, domnule Schoormann. Mama mea a murit de tânără. Tata n-a putut trece niciodată complet peste asta. De cin'şpe ani nu mai e nici el. Pe Edith, soția mea, am

cunoscut-o la Hamburg, la şcoala profesională în domeniul industriei hoteliere. Asta era în ’34, eram încă necopți pe-atunci! Nevastă-mea provine dintr-o familie de artişti, nu prea-ți vine să crezi. Ambii părinți au fost muzicieni, la filarmonică. El vioara-ntâi, ea vioara a doua. În căsnicie a fost taman pe dos. Mama nevesti-mii mai trăieşte, e la Hamburg. Nevastă-mea trebuia şi ea să cânte la vioară, numai că avea degetele prea mici. Atunci a vrut să se facă actriță. Ceea ce i s-a interzis categoric. Atunci a vrut măcar să vadă lumea şi au trimis-o la şcoala profesională hotelieră.

— Şi cum ați ajuns aici? întrebă Jürgen, arătând un interes amabil.

Friptura de gâscă fusese foarte gustoasă. Îi plăcea Ludwig Bruhns, care îi dădea socoteală cu atâta zel de familia lui. Eva moştenise gura senzuală a tatălui ei.

— Casa germană a aparținut unui văr al nevesti-mii şi el a vrut s-o vândă. S-a potrivit atunci, scuzați, ca un cur într-o găleată. Am sărit pe ocazie şi în ’49 am deschis din nou. N-am regretat niciodată.

— Da, strada Berger merită…

— Treimea ei cumsecade, asta vreau să subliniez clar, domnule Schoormann!

Jürgen zâmbi liniştitor.

— Dar de când am avut incidentul cu spatele, medicul mi-a spus să închid! L-am pus să se gândească nițel la pensia mea. Acum deschidem abia la cinci. Dar la primăvară, gata cu viața de huzur!

Au tăcut. Jürgen îşi dădu seama că Ludwig mai avea ceva pe suflet. Aşteptă. Ludwig îşi drese glasul şi nu-l privi pe Jürgen.

— Da, asta cu spatele meu, asta a-nceput în război.

— O rană? întrebă Jürgen politicos.

— Am fost în bucătăria de campanie. Pe frontul de vest. Numai ca să ştiți.

Tatăl Evei dădu pe gât restul de coniac. Jürgen se miră puțin. Nu-şi dădu seama că Ludwig Bruhns tocmai mințise.

Pac-pac-pac! Stefan îşi scosese tancul din cutie. Acesta se lupta pe covor într-o zarvă puternică să-şi croiască drum ca printr-o zonă de mlaştină din est. Dobora un soldățel după altul.

— Băiete, fă asta-n vestibul!

Dar Stefan îl privea doar pe Jürgen, care se temea de stilul direct al copiilor. Îşi aminti însă că Eva îi spusese să câştige inima lui Stefan.

— Îmi arăți şi mie tancul tău, Stefan?

Stefan se ridică şi-i întinse lui Jürgen jucăria lui de tablă.

— E aproape de două ori cât al lui Thomas Preisgau.

— Thomas este prietenul lui cel mai bun, explică Ludwig şi mai turnă coniac.

Jürgen admiră tancul cum se cuvine. Stefan alese un soldățel de pe covor.

— Ia uite, pe ăsta eu l-am pictat. Este din trupele americane! Un negru!

Jürgen privi figurina de plastic cu chipul pictat, pe care i-o arăta Stefan. Era roşie ca sângele. Jürgen închise ochii, totuşi imaginea nu dispăru imediat.

— Iar de la Moş Crăciun capăt o puşcă cu aer comprimat!

— O puşcă cu aer comprimat, repetă Jürgen absent.

Luă o înghițitură zdravănă din pahar. Amintirea se va volatiliza imediat.

Ludwig îl trase pe Stefan spre el.

— Asta n-ai de unde să ştii, băiețelu' tatii.

Dar Stefan se desprinse de el.

— Capăt mereu tot ce-mi doresc.

Ludwig se uită spre Jürgen, cerându-şi scuze din privire.

— Asta-i din păcate adevărat. Băiatul e foarte răsfățat. Nici nu ne mai gândeam, soția mea şi cu mine, c-o să mai urmeze ceva, după fete.

În această clipă, telefonul a sunat pe hol. Stefan a ajuns primul la aparat şi şi-a recitat formula:

— Familia Bruhns. La telefon este Stefan Bruhns. Cine-i acolo, vă rog? Stefan a ascultat, după care a exclamat: Eva, domnul Körting! Pentru tine!

Eva a venit din bucătărie, şi-a şters mâinile de şorț şi a luat receptorul.

— Domnul Körting? Când? Chiar acum? Dar suntem aici…

Eva a fost întreruptă. Asculta şi privea în acelaşi timp prin uşa deschisă la cei doi bărbați care stăteau la masă. Păreau deja foarte familiari unul cu celălalt. Apoi a zis în telefon:

— Bine, da, vin, şi a pus receptorul în furcă.

— Îmi pare atât de rău, Jürgen. Dar era şeful meu. Trebuie să lucrez!

Mama ei a venit cu tava cu cafele din bucătărie.

— Duminică de advent?
— Se pare că-i urgent. Este un termen în instanță săptămâna viitoare.
— Ei, datoria e datorie şi țuica e țuică, spun mereu.
Ludwig s-a sculat de pe scaun. S-a ridicat şi Jürgen.
— Dar dumneavoastră mai rămâneți! Să încercați krantzul de Frankfurt!
— E cu unt adevărat. O livră-ntreagă! a completat Edith.
— Şi încă nici nu mi-ai văzut camera.

Jürgen o însoți pe Eva în vestibul. Aceasta se schimbase şi purta acum costumul ei simplu de birou. Jürgen îi ținu paltonul de lână în carouri deschise la culoare, spunându-i cu o disperare comică:
— Asta e aranjat de tine, un test… nu-i aşa? Vrei să mă laşi singur cu familia ta ca să vezi cum mă descurc?
— Nu te mănâncă nimeni.
— Tatăl tău are deja ochii injectați.
— Asta e de la pastilele contra durerii. Într-o oră sunt înapoi. Sigur e vorba de cererea aceea de despăgubire. Piesele de maşină din Polonia, care nu funcționează.
— Să te conduc?
— Trece imediat cineva să mă ia.
— Vin cu tine. Altfel, mai ieşi şi compromisă din asta.
Eva îşi puse mănuşile din piele de căprioară, cadoul de Sfântul Nicolae de la Jürgen.
— Singurul client care m-a compromis vreodată ai fost tu.
Cei doi se priviră. Jürgen voia s-o sărute pe Eva. Ea îl trase în colțul vestibulului lângă dulapul de haine, unde părinții ei nu-i puteau vedea. Se îmbrățişau, zâmbeau, se sărutau. Eva simți excitarea lui Jürgen, văzu în ochii lui că o dorea. Că o iubea? Eva se desprinse.
— Te rog, cere-i azi, da?
Jürgen nu răspunse.
Eva ieşi din casă. Jürgen se îndreptă din nou spre camera de zi. Acolo aşteptau părinții Bruhns la măsuța pentru cafea, precum actorii pe scenă să vină la rând replica lor.
— Nu suntem deloc periculoşi, domnule Schoormann.
— Total inofensivi, domnule Schoormann.

— Doar Purzel muşcă uneori, strigă Stefan de jos, de pe covor.
— Păi atunci să încerc tortul.
Jürgen se întoarse în căldura camerei familiei Bruhns.

Eva ieşi în fața casei. Afară se lăsa deja întunericul. Stratul de zăpadă răspândea o lumină albastră blândă. Sub felinare se vedeau cercuri galben-portocalii. În mijlocul străzii era o maşină mare cu motorul pornit. Şoferul, un bărbat tânăr, îi făcu nerăbdător semn Evei cu mâna să se apropie. Eva se aşeză pe scaunul de lângă el. În maşină mirosea a fum de țigară şi a mentă. Tânărul mesteca gumă. Nu purta pălărie şi nu-i întinse Evei mâna. Dădu doar scurt din cap:
— David Miller.
Apoi ambală motorul. Nu conducea bine, prea repede, schimba vitezele prea târziu sau prea devreme. Eva nu avea permis de conducere, dar îşi dădea seama că nu era familiarizat cu această maşină. Şi că în general era şofer prost. Maşina derapă de mai multe ori. Eva îl măsură pe tânăr cu coada ochiului. Avea părul roşcat şi des, puțin prea lung la ceafă, pistrui, gene deschise şi fine, şi mâini suple, care arătau ciudat de inocent.
După toate aparențele, domnul Miller nu era interesat în vreo conversație. Înaintau în tăcere înspre centrul oraşului, iar luminile reclamelor deveneau tot mai puternice şi mai colorate. Şi în special aveau tot mai mult roşu. În partea de jos a străzii Berger erau nişte localuri dubioase. Bei Susi şi Mokka-Bar. Eva se gândea la Jürgen, care se dusese, desigur, înapoi la masă, cum se aşeza şi mânca din krantzul de Frankfurt copt de ea, dar abia de-i simțea gustul. Căci tot întorcea pe toate fețele, simțindu-se desigur nervos, dacă putea să-i pretindă familiei lui să accepte social familia ei şi dacă voia să-şi petreacă restul vieții cu ea.

Biroul se afla într-o clădire înaltă, pe una dintre străzile principale ale oraşului. David Miller intră cu Eva într-un ascensor mic. Uşile se închiseră automat, de două ori. Uşi duble. David apăsă pe opt, apoi privi spre tavanul cabinei, ca şi cum ar fi aşteptat ceva. Se uită şi Eva în sus la o clapă fixată în şuruburi care avea o grămadă de găurele. O deschizătură pentru ventilație. Eva simți deodată că spațiul nu-i ajunge. Inima începu să-i bată mai repede, gura i se uscă. David o privi. Aşa cum o privea de sus, cu toate

că nu era mult mai mai înalt decât ea, i se păru Evei că stă dezagreabil de aproape de ea. Ochii lui arătau straniu.

— Cum vă numiți deci?

— Eva Bruhns.

Ascensorul s-a oprit cu o zdruncinătură, iar pentru o clipă Eva s-a temut că au rămas între etaje. Dar uşile s-au deschis. Au coborât, au luat-o spre stânga şi au sunat la o uşă mare de sticlă. O tânără în verde a venit grăbită din partea cealaltă şi le-a deschis uşa. Eva şi tânăra s-au măsurat scurt din priviri. Aceeaşi vârstă, siluetă asemănătoare. Tânăra avea părul închis la culoare, un ten neîngrijit, dar nişte ochi cenuşii limpezi.

Eva şi cu David au pornit-o în urma ei pe un coridor lung. Eva se uita la costumul care stătea strâns pe ea, la cutele care se formau mai jos de talie la fiecare pas. Pantofii escarpen aveau tocuri frapant de înalte. Probabil că se puteau cumpăra la Hertie de pe strada principală. Un zgomot ca de plâns cu sughițuri venea dintr-o încăpere de la capătul coridorului. Dar cu cât se apropiau de încăpere, cu atât se auzea mai slab. Când s-au oprit în cele din urmă în fața uşii, era linişte. Poate că Eva doar îşi imaginase plânsul.

Tânăra bătu la uşă, apoi o deschise spre un birou surprinzător de mic. Aici aşteptau trei bărbați, înconjurați de fum de țigară şi de numeroase clasoare cu acte zăcând claie peste grămadă pe mese, pe rafturi şi pe podea.

Unul dintre ei, un domn scund, mai în vârstă, şedea drept ca lumânarea în mijlocul încăperii pe un scaun, ca şi cum toată camera, toată casa ar fi fost construite numai în jurul lui. Poate chiar tot oraşul. Un bărbat blond, mai tânăr şi cu ochelari delicați cu ramă aurită, stătea ca blocat în spatele unei mese de scris înțesată de acte. Îşi eliberase un locşor pe care scria acum. Fuma şi uitase să scuture scrumul. Exact când Eva privi spre el, un rest mai lung de țigară arsă îi căzu pe notițe. Mătură mecanic scrumul cu degetele, aruncându-l pe jos. Nici unul din cei doi bărbați nu se ridică, ceea ce Evei i se păru oarecum nepoliticos.

Al treilea, un bărbat noduros, chiar îi întoarse spatele. Stătea la geam şi privea afară în întuneric. Evei îi veni în minte un film despre Napoleon, pe care-l văzuse cu Jürgen. Comandantul de oşti stătuse în această poziție la o fereastră a palatului. Fiind în dubiu asupra strategiei expediției sale militare, privea spre teritorii. Şi se putea vedea că peisajul din fața ferestrei era

butaforie.

Blondul din spatele mesei de scris dădu din cap spre Eva. Îi arătă spre bărbatul de pe scaun.

— Acesta este domnul Iosif Gabor din Varşovia. Trebuia să vină astăzi şi translatorul polonez. Dar a avut probleme la ieşirea din țară. A fost reținut la aeroport. Poftiți.

Cum nici unul dintre bărbați nu dădu vreun semn că ar fi vrut s-o ajute pe Eva, îşi scoase singură paltonul şi-l atârnă de un cuier din spatele uşii. Blondul arătă cu degetul spre o masă la perete, pe care erau ceşti de cafea folosite şi o farfurie cu nişte biscuiți rămaşi. Evei îi plăceau aceşti biscuiți Spekulatius[3]. Dar încercă să se abțină. Se îngrăşase două kilograme în ultimele săptămâni. Luă loc la masă în aşa fel, încât să-i poată vedea domnului Gabor direct chipul şi îşi scoase cele două dicționare din servietă. Unul general şi cel economic de specialitate. Dădu la o parte farfuria cu biscuiți şi puse cărțile în locul ei. Apoi îşi pregăti blocnotesul şi un creion. Tânăra în verde se aşezase de partea cealaltă a mesei, unde se afla o maşină de stenografiat. Puse înăuntru o rolă de hârtie, mişcarea fiind însoțită de un păcănit. În tot acest timp, nu-l slăbea pe domnul cel blond din ochi. Era interesată de el, nu însă şi el de ea, ceea ce Eva remarcă imediat. Şi David Miller îşi scoase paltonul şi se aşeză, de parcă n-ar fi participat la ce se întâmpla, pe un scaun de lângă peretele opus, cu paltonul pe genunchi.

3. Biscuiți germani, care se pregătesc în preajma Crăciunului şi sunt puternic aromatizați cu scorțişoară, cuişoare, eventual nucşoară, ghimbir etc.

Toți stăteau acum, parcă aşteptând un semnal de start. Eva se uită la biscuiți. Bărbatul noduros de la fereastră se întoarse. Se adresă bărbatului de pe scaun.

— Domnule Gabor, vă rog să ne povestiți exact ce s-a întâmplat pe 23 septembrie 1941.

Eva traduse întrebarea, mirându-se însă de data respectivă. Asta era cu peste douăzeci de ani în urmă. Era deci vorba mai degrabă de un caz penal (dar ăsta trebuia să se fi prescris?), decât de ceva legat de un contract. Omul de pe scaun o privi pe Eva drept în față, vizibil uşurat să întâlnească în fine în această țară pe cineva care-l înțelegea. Începu să vorbească. Glasul lui

era în contradicție cu ținuta lui atât de dreaptă. Vorbea însă de parcă ar fi citit dintr-o scrisoare decolorată, ca şi cum n-ar fi putut descifra toate cuvintele de la prima încercare. În plus, mai vorbea şi într-un dialect rural care-i crea dificultăți Evei. Traducea poticnindu-se.

— În acea zi, era cald, chiar aproape zăpuşeală, trebuia să decorăm toate ferestrele. Toate ferestrele hanului cu numărul unsprezece. Le decoram cu saci de nisip şi umpleam toate crăpăturile cu paie şi pământ. Ne dădeam osteneală, pentru că n-aveam voie să greşim. Spre seară ne-am terminat treaba. După aceea i-au dus pe cei opt sute cincizeci de oaspeți sovietici în pivnița hanului. Au aşteptat până a venit întunericul, ca să se poată vedea mai bine lumina, presupun. Apoi au aruncat lumina în pivniță, prin puțurile de aerisire, şi au închis uşile. În dimineața următoare au fost deschise uşile iar. Noi a trebuit să intrăm primii. Cei mai mulți oaspeți erau iluminați.

Bărbații din cameră o priviră pe Eva. Eva simți cum i se face puțin rău. Ceva nu era în regulă. Tânăra bătea, ce-i drept, impasibilă la maşina ei. Blondul o întrebă însă pe Eva:

— Sunteți sigură că înțelegeți corect?

Eva răsfoi prin dicționarul ei de specialitate.

— Scuze. Eu traduc de obicei la contractări, deci în chestiuni economice, şi la negocieri pe probleme de despăgubiri…

Bărbații au schimbat câteva priviri. Blondul a clătinat nerăbdător din cap, însă bărbatul noduros de la fereastră i-a făcut semn să se liniştească. David Miller o privea pe Eva dispreţuitor din capătul celălalt al camerei.

Eva luă dicționarul general, care era greu ca o cărămidă. Îl deschise şi constată că nu era vorba de oaspeți, ci de deținuți. Nu era han, ci un bloc. Şi nici o lumină. Nici o iluminare. Eva se uită la bărbatul de pe scaun. Acesta o privi la rândul lui de parcă lăuntric şi-ar fi pierdut cunoştința.

Eva spuse:

— Îmi pare rău, am tradus greşit. Este aşa: I-am găsit pe cei mai mulți deținuți asfixiați de gaz.

În încăpere se lăsase linişte. David Miller vru să-şi aprindă o țigară. Un timp, bricheta lui refuză să funcționeze. Rşşt-rşşt-rşşt. Blondul tuşi apoi şi-l privi pe cel noduros:

— Putem şi-aşa fi bucuroşi că am găsit totuşi un înlocuitor. Atât de

repede. Mai bine decât nimic.

Acesta răspunse:

— Să încercăm mai departe. Ce altceva putem face?

Blondul i se adresă Evei:

— Dar dacă nu sunteți sigură, verificați imediat.

Eva dădu afirmativ din cap. Traducea încet. Domnişoara bătea la fel de rar la maşina ei.

— Când am deschis uşile, mai trăiau o parte din deținuți. Cam o treime. Fusese prea puțin gaz. Se repetă procedura cu o cantitate dublă. Acum am aşteptat două zile până să deschidem din nou uşile. Acțiunea a fost un succes.

Blondul se ridică în picioare îndărătul biroului său:

— Cine a dat ordinul?

Împinse ceştile de cafea mai încolo şi înşiră douăzeci şi una de fotografii pe masă. Eva privi dintr-o parte chipurile. Bărbați, în fața unor pereți văruiți în alb, cu numere sub bărbie. Unii erau însă în grădini însorite, jucându-se cu câini mari. Un bărbat avea o față ca de cimpanzeu. Iosif Gabor se ridică de pe scaun şi se apropie de masă. Se uită lung la fotografii şi apoi indică atât de brusc una dintre ele, încât Eva tresări. În poză, un bărbat mai tânăr apucase de ceafă un iepure gras şi-l ținea în fața aparatului de fotografiat zâmbind mândru. Bărbații din încăpere schimbară priviri mulțumite, dând din cap. Şi tatăl ei crescuse iepuri de casă, gândi Eva, în grădina lor de zarzavat din afara oraşului, unde cultiva şi legumele pentru bucătărie. În cuştile mici stăteau câteva animăluțe care mestecau mereu. Însă când Stefan pricepu într-o zi că el nu numai că-şi mângâia camarazii de joacă mătăsoşi şi-i hrănea cu păpădii, ci îi şi mânca, făcu o criză groaznică de plâns, aşa că tatăl lui renunță să mai țină iepuri.

Ulterior, Eva a trebuit să semneze traducerea declarației. Numele ei arăta altfel ca de obicei. Neajutorat şi cu forme rotunde, scris parcă de un copil. Blondul i-a făcut absent semn din cap:

— Mulțumesc. Plata o facem prin agenția dumneavoastră?

David Miller s-a ridicat de pe scaunul său de la perete şi a spus scurt, nepoliticos:

— Aşteptați afară. Două minute.

Eva şi-a pus paltonul şi a ieşit pe coridor, în timp ce David zicea ceva pe un ton convingător. Eva a înțeles: „Necorespunzătoare. Total necorespunzătoare!“

Blondul a dat din cap că da, s-a dus la telefon şi a format un număr. Procurorul general s-a aşezat cu toată greutatea pe un scaun.

Eva se apropie de una dintre ferestrele înalte de pe coridor şi privi afară spre curtea interioară întunecată. Începuse să ningă. Fulgi mari, grei. Din blocul de vizavi, nenumărate adâncituri negre ale ferestrelor răspundeau la privirea Evei goale şi tăcute. Eva se gândi: „Acolo nu locuieşte țipenie de om. Numai birouri.“ Pe calorifer, sub geam, erau puse trei mănuşi de lână la uscat. Eva se întrebă: „Ale cui or fi? A cui o fi mănuşa asta desperecheată?“

Iosif Gabor veni lângă ea. Se înclină uşor în fața ei şi-i mulțumi politicos. Eva dădu din cap spre el. Derutată. Vedea prin uşa deschisă a biroului că bărbatul noduros o observa de pe scaunul lui de la fereastră. David Miller ieşi pe coridor, în timp ce-şi punea paltonul.

— Vă conduc.

Ceea ce vizibil nu-i plăcea.

În maşină, tăcură iar. Ştergătoarele se mişcau mereu încoace şi încolo, alungând nenumărații fulgi de pe parbriz. David clocotea. Eva îi putea percepe furia.

— Îmi pare rău, dar am ținut doar locul cuiva. În mod normal am de-a face numai cu contracte… A fost cumplit ceea ce omul ăsta a…

Automobilul patină razant pe lângă un felinar. David înjură încet.

— Despre ce a vorbit? O întâmplare din război?

David nu se uita la Eva.

— Sunteți toți atât de neştiutori!

— Cum?

— Pentru voi, în ’33 au venit omuleții maro într-o navă spațială şi au aterizat în Germania, nu? În ’45 au şters-o apoi din nou, după ce vă impuseseră vouă, sărmanii nemți, acest fascism.

Abia după ce l-a auzit vorbind mai mult, şi-a dat Eva seama că nu era neamț. Avea un uşor accent, poate american. Şi folosea cuvintele foarte precis. De parcă ar fi studiat în prealabil tot ce avea să spună.

— Aş dori, vă rog, să cobor.

— Sunteți una dintre aceste milioane de domnişoare proaste! Am văzut asta deja când ați urcat. Nebănuind nimic, neavând habar de nimic! Ştiți ce ați făcut voi, nemții? Ştiți ce-ați făcut?!!

— Opriți imediat!

David apăsă frâna. Eva manevră mânerul uşii, reuşi să deschidă portiera şi se dădu jos.

— Da, exact, fugiți, fugiți. Sper ca această comoditate germană să vă…

Eva trânti uşa. Mergea printre fulgii care cădeau necontenit. Brusc, totul era calm, furia se disipase. Maşina grea trecu pe lângă ea. Eva se gândi: „Acest şofer sau ce naiba o fi nu-i întreg la minte!“

Maşina lui Jürgen dispăruse din fața Casei germane. Locul pe care stătuse era acoperit cu zăpadă, de parcă Jürgen nici n-ar fi fost vreodată acolo. Îndărătul ferestrelor birtului lumina era caldă. Zgomotul confuz de voci se auzea până-n stradă. Vacanța de Crăciun a întreprinderilor. Asta însemna pentru ei în fiecare an o afacere bună. Eva a privit la siluetele care se mişcau în spatele geamurilor. A recunoscut-o pe mama ei, încărcată cu farfurii; se apropia de câte-o masă, servea iute şi cu îndemânare. Cotlet. Şnițel. Gâscă cu varză roşie şi nenumăratele găluşte pe care le forma tatăl ei ca un magician cu mâinile sale dibace, moi, şi le introducea uşor în apa sărată clocotită.

Eva voia să se ducă înăuntru, dar ezita. Locul i s-a părut pentru o clipă ca o prăpastie care ar fi putut-o înghiți. Apoi şi-a adunat puterile. Domnul Gabor trăise lucruri groaznice, dar întrebarea momentului era: o ceruse Jürgen tatălui ei?

Când Eva intră în sala de mese, în căldura omenească, în mirosul de untură de gâscă, în încăperea umplută cu trupuri, toate cu chef şi veselie, mama ei se apropie de ea, cu farfuriile pline legănându-i-se. Edith Bruhns purta acum hainele de lucru: fustă neagră şi bluză albă, deasupra un şorț alb, iar în picioare pantofii bej comozi. Şopti îngrijorată:

— Ce-ai pățit? Ai căzut?

Eva clătină enervată din cap că nu.

— M-a cerut?

— Vorbeşte cu taică-tu!

Edith îi întoarse spatele şi servi mai departe.

Eva se duse în bucătărie. Tatăl ei robotea acolo împreună cu două ajutoare. Tatăl ei, în haina lui albă, pantalonii închişi la culoare, boneta de bucătar pe cap, burta mereu scoasă puțin în afară, ceea ce-i dădea o înfățişare comică. Eva îi şopti:

— M-a cerut?

Tatăl ei deschise un cuptor, din care îl izbi un nor puternic de aburi. Păru să nici nu-l observe. Trase cu putere din cuptor o formă mare cu două gâşte bine rumenite, fără să se uite la fiica lui.

— Un tânăr drăguț. De treabă.

Eva oftă dezamăgită. Trebui să-şi rețină lacrimile. Atunci tatăl ei se apropie de ea:

— O să te ceară, Eva-fetițo. Dar dacă ăsta nu te face fericită, atunci să-l ferească Dumnezeu!

Când veni noaptea, Eva se întinse în pat, privind fix tavanul. Felinarul din fața casei arunca aici o umbră care arăta ca un bărbat pe un cal. Un om lung cu o lance. Un Don Quijote. Eva se uita în fiecare seară la el, cum plutea pe deasupra ei, şi se întreba: „Cu ce mă lupt zadarnic?“ Se gândea la Jürgen şi îşi blestema teama c-o să-i dea papucii pe ultima sută de metri. Poate că nici nu-l interesau femeile? Cine vrea oare să se facă de bunăvoie preot? De ce nu se atinsese încă de ea? Se ridică în capul oaselor, aprinse lampa de pe noptieră, deschise sertarul şi scoase o scrisoare. Singura scrisoare de la Jürgen în care îi scrisese „Te iubesc“. Înainte de aceste cuvinte scria însă: „Dacă ar trebui să mă stabilesc la un sentiment, aş putea spune în orice caz:“

Şi totuşi… În stilul alambicat al lui Jürgen când era vorba de sentimente, asta era o mărturisire ireproşabilă de dragoste! Eva oftă, puse scrisoarea înapoi în noptieră şi stinse lumina. Închise ochii. Vedea fulgi învârtejindu-se, o fațadă întunecată cu adâncituri negre la ferestre. Începu să numere ferestrele. La un moment dat, adormi. Nu-l visă pe Jürgen. Visă un han undeva departe în est. Un han împodobit cu flori şi ierburi, ferit astfel de vânt şi frig, în care ea îşi invită mulți musafiri. În timp ce Eva servea împreună cu părinții ei, musafirii au sărbătorit exuberanți până s-a crăpat de ziuă. Până ce nici unul dintre ei n-a mai respirat.

Luni. Oraşul zăcea sub o pătură groasă de zăpadă. Responsabilii cu traficul îşi luară micul dejun în picioare, dădură nişte prime telefoane în legătură cu situația precară, pentru ca apoi să fie bombardați tot restul zilei, în birourile lor supraîncălzite, cu reclamații despre străzile necurățate şi declarații de avarii ale caroseriilor.

Lunea însemna pentru birtul Casa germană zi de odihnă. Ludwig Bruhns dormi până la ora nouă: „somnul lui de frumusețe săptămânal“. Nici Annegret, care se întorsese acasă abia în zori din tura ei, nu se lăsa încă văzută. Ceilalți membri ai familiei luară micul dejun în bucătăria mare, luminoasă, care dădea spre curtea din spate. Bradul care se înălța acolo semeț era pudrat cu zăpadă, câteva ciori şedeau nemişcate pe ramuri, parcă perplexe în fața zăpezii. Stefan rămăsese acasă, având chipurile dureri „insuportabile“ de gât. Edith Bruhns îi spusese aparent fără milă: „Păi cine merge fără haină în zăpadă…“ Dar după aceea îl frecase pe piept cu cremă cu eucalipt, iar acum în întreaga bucătărie se răspândise mirosul proaspăt, aromat, caracteristic. Pusese un şal în jurul lui şi acum îi ungea a treia felie de pâine cu miere, căci era bună la durerile de gât. În acelaşi timp, Edith i se adresa pe un ton consolator Evei, care frunzărea nefericită ziarul.

— Sunteți din lumi prea diferite. Înțeleg atracția, copila mea. Dar te vei pierde pe tine în lumea lor. Numai când mă gândesc la tot pământul ăla al lor. Îi ştiu pe cei de-acolo de pe munte, cunosc locul, proprietățile acolo sunt mari cât zece terenuri de fotbal…

— Atunci o să pot juca fotbal?! întrebă Stefan cu gura plină.

— Când trece prima înamorare, continuă Edith, atunci trebuie să ştii să faci figură bună. Atunci trebuie să zâmbeşti mereu şi să fii mereu puternică. Şi să nu-ți imaginezi că ai mult parte de soțul tău. El are un post atât de important, de-abia dacă mai apuci să-l vezi. Eşti singură. Asta nu-i viață pentru tine, Eva. Te îmbolnăveşti. Sistemul tău nervos a fost mereu delicat…

„Sistemul nervos“. O enerva de fiecare dată pe Eva expresia. Nervii ei formau un adevărat sistem? Deci cu un *sistem* nervos slab făcuse *sistem*atic alegeri greşite…

— Nu eşti făcută pentru aşa ceva.

— Şi atunci pentru ce sunt făcută, mă rog?

— Eşti o femeie normală, tânără, care are nevoie de un bărbat normal. Poate un meseriaş. Ţiglarii câştigă foarte bine.

Revoltată, Eva bufni zgomotos şi tocmai voia să zică ceva dispreţuitor la adresa oricărui fel de meseriaş, când privirea îi căzu pe o fotografie alb-negru din ziar. Îi arăta pe doi dintre bărbaţii cu care fusese ieri o oră întreagă împreună într-o cameră ticsită de fum: bărbatul blond, mai tânăr, şi bărbatul mai în vârstă cu părul vâlvoi care îi făcea freza caraghioasă. Stăteau de vorbă cu o mină gravă. Legenda fotografiei era: „Procurorul-şef şi procurorul general în discuţiile preliminare.“ Eva începu să citească articolul care se întindea pe o coloană. Reieşea evident că urma să se deschidă în oraş, încă în această săptămână, un proces împotriva unor foşti membri SS.

— Eva? Nu mă asculţi? Vorbesc cu tine! Ce este cu Peter Rangkötter? Ăla ţi-a făcut curte atâta timp. Faianţarii vor avea întotdeauna de lucru.

— Mamă, chiar crezi serios că vreau să mă numesc vreodată doamna Rangkötter[4]?

4. *Kötter* – ţăran sărac care stă într-o cocioabă.

Stefan chicoti şi repetă vesel, cu bărbiţa plină de miere:

— Doamna Rangkötter! Doamna Rangkötter!

Eva nu acordă atenţie fratelui ei, arătă spre articol şi se uită la mama ei.

— Ai aflat de acest proces? Pentru asta m-au chemat ieri.

Edith luă ziarul în mână, privi fotografia şi parcurse rapid articolul.

— E foarte rău tot ce s-a întâmplat. În război. Dar chiar nu dorim să mai ştim ce a fost atunci. Şi de ce trebuie să fie asta taman în oraşul nostru?

Edith Bruhns împături ziarul. Eva se uită mirată la mama ei. Suna ca şi cum ceva de acolo ar fi privit-o direct.

— Şi de ce nu?

Mama ei nu răspunse. În schimb, se ridică şi începu să strângă vesela murdară, făcând în acest timp mutra aia a ei tăcută, „faţa de lămâie“, cum îi zicea Stefan. Puse în priză boilerul de deasupra chiuvetei de spălat vase, pentru a pregăti apă fierbinte.

— Poţi să ajuţi azi jos, Eva, sau ai o comandă?

— Da, pot. Înainte de Crăciun mişcarea-i slabă. Iar şeful o cheamă

întotdeauna mai întâi pe Karin Melzer. Pentru că poartă mereu sutiene atât de mişto şi sexy.

— Ssst, făcu Edith privind spre Stefan, dar el rânji doar.

— Ca şi cum când n-aş şti ce-i aia un sutien.

— *Ca şi cum* n-aş şti, îl corectă Edith.

Apa din boiler începu să fiarbă uşor. Edith stivui vasele în chiuvetă.

Eva deschise iar ziarul şi citi articolul până la sfârşit: douăzeci şi unu de bărbaţi erau acuzaţi, toţi lucraseră într-un lagăr din Polonia. Începutul procesului fusese amânat de mai multe ori. Acuzatul principal, ultimul comandant al lagărului, murise însă între timp. În locul lui era acum chemat în judecată adjutantul lui, un comerciant hamburghez cu o reputaţie ireproşabilă. În proces urmau să fie audiaţi două sute şaptezeci şi patru de martori. Se pare că în lagăr sute de mii de oameni ar fi…

— Buu!

Stefan lovi brusc de dedesubt ziarul, una dintre glumele lui preferate. Şi, ca de fiecare dată, Eva se sperie foarte tare, aruncă ziarul deoparte şi sări în sus.

— Stai că vezi tu!

Stefan ieşi glonţ din bucătărie, Eva după el. Alerga prin casă, urmărindu-şi frăţiorul, îl prinse în fine în cameră, îl luă prizonier şi-l ameninţă că-l striveşte fără milă ca pe-un păduche sâcâitor. Iar Stefan ţipa încântat şi scotea nişte sunete atât de stridente, de zăngăneau paharele de cristal din bufet.

Edith stătea în continuare la chiuveta din bucătărie şi se uita la boiler. Apa clocotea acum tare şi neliniştitor. Vasele murdare aşteptau în chiuvetă. Dar Edith nu se mişca. Se uita neclintită la băşicile mari, fierbinţi, care dănţuiau în spatele sticlei.

În acest timp, în birourile Procuraturii domnea o atmosferă ca într-un teatru puţin înainte de premieră. David Miller încercă să pară relaxat şi să adopte o atitudine profesionistă când păşi pe coridor. Dar fu cuprins pe loc de valul febril: toate uşile birourilor erau deschise, telefoanele sunau, domnişoare în culori pastel bălăbăneau mormane de acte sau împingeau documente pe cărucioare cu roţi ce scârţâiau pe linoleum. De-a lungul întregului coridor zăceau dosare şi bibliorafturi, roşu-închis şi negre,

arătând ca nişte pietre de domino căzute. Din birouri ieşeau dâre de fum. Îi aminteau lui David de nişte ogari care pluteau ca în ralanti peste haosul nevrozat şi se dizolvau înainte de a putea vâna iepurele fals. Lui David aproape că-i veni să râdă. Îi era dezagreabil, i se părea cinic – dar se bucura. Era acolo. Din cei patruzeci şi nouă de solicitanți pentru stagiatura în domeniul juridic fuseseră selectați numai opt. Printre care el, cu toate că abia anul trecut îşi dăduse la Boston examenul de stat. David bătu la uşa deschisă a biroului procurorului-şef. Acesta stătea la masa de scris cu receptorul în mână, o țigară aprinsă între degete şi vorbea la telefon. Prin geamurile aburite se vedeau înălțându-se în curte contururile unei macarale a şantierului. Blondul dădu scurt din cap către David şi arăta de fiecare dată de parcă ar trebui să facă un efort de memorie pentru a-şi aminti cine era David de fapt. David intră.

— De preşedintele completului de judecată depinde durata procesului, spunea Blondul la telefon. Şi pe omul ăsta nu pot să-l citesc. Dacă se ia după părerea generală, atunci lucrurile se muşamalizează şi se relativizează şi suntem gata în patru săptămâni. Dar Procuratura va insista să se facă o adunare temeinică a probelor. Aşa că eu personal pornesc mai degrabă de la ideea că vor fi patru luni… Da, vă fac asta cadou. Puteți să notați tot.

Blondul închise telefonul şi îşi aprinse o țigară nouă de la chiştocul celei vechi. Mâinile îi erau foarte liniştite. David nu se mulțumi cu un simplu salut:

— A apărut?

— Cine?

— Bestia?

— Nu. Şi aş prefera, domnule Miller, să fiți mai reținut cu astfel de aprecieri. Să lăsăm asta în seama publicului.

Dar David mătură punerea la punct cu o mişcare din mână. Nu putea înțelege cum de Procuratura rămânea atât de relaxată. Unul dintre inculpații principali fusese eliberat cu trei luni în urmă din detenția preventivă pe motive de sănătate. De cinci zile încoace nu puteau să dea de el la adresa indicată. Iar vineri dimineață începeau dezbaterile judiciare.

— Dar în situația asta trebuie cooptată poliția! Poliția trebuie să înceapă urmărirea!

— N-avem din păcate nici o bază legală. Încă n-a început procesul.

— Of, Doamne, dar ăsta o şterge! Ca toți ceilalți, în Argentina şi…

— Avem nevoie de tânăra aia. Cea de ieri. Cum o chema? îl întrerupse Blondul.

David ridică din umeri în silă, cu toate că ştia la cine se referise. Celălalt nu aşteptă răspunsul.

— Nu-l lasă pe Dombreitzki să plece din țară.

— Dommitzki.

— Exact. Deşi se poartă deja negocieri, tot acolo zace. Într-o închisoare poloneză. O înțelegere poate dura cu lunile.

— Nu cred că tocmai o nemțoaică tânără este potrivită pentru o poziție de aşa mare răspundere. Domnule procuror, deveni David insistent, depindem în totalitate de traducători. Ăştia ne pot îndruga vr…

— Va fi sub jurământ. Şi mai putem să vedem lucrurile şi aşa: o femeie ar putea avea un efect liniştitor asupra martorilor. Şi asta-i ce ne trebuie: martori care se simt în siguranță! Vrem să ştim totul de la ei, ei trebuie să povestească tot, trebuie să reziste nervos! Deci mergeți imediat după ea. Mai ştiți adresa?

David dădu şovăitor din cap şi părăsi încet încăperea.

Blondul se aşeză iar. Acest Miller era prea zelos, prea înveninat. Auzise zvonul că fratele lui Miller murise în lagăr. Dacă era ceva adevăr în asta, nu era bine. Căci atunci trebuiau să-l schimbe din cauza imparțialității. Pe de altă parte, aveau nevoie de tineri atât de angajați ca el, care cercetau serios zi şi noapte miile de documente, comparau date, nume şi evenimente, care ajutau la menținerea ordinii în această mulțime imensă de voci. Blondul inspiră adânc fumul țigării, reținu câteva clipe aerul şi se întoarse spre fereastră. În curte, macaraua fantomatică a şantierului îşi trasa cercurile.

În sala de mese înaltă, aflată în semiîntuneric a Casei germane, Eva spăla podelele. Tatăl ei, care se trezise între timp din somnul de frumusețe, curăța prin bucătăria lui, ca să lucească totul. Acolo mergea radioul. Un şlagăr se auzea sacadat, era o melodie pe care Eva dansase deja cu Jürgen. Peter Alexander[5] cânta „Vino cu mine în Italia!“ Jürgen dansa bine. Şi mirosea atât de bine, a răşină şi aer de mare. O ținea atât de strâns la dans! Ştia

întotdeauna ce era corect şi ce era greşit. Eva înghiți în sec. Îl împinse în gând de lângă ea, furioasă şi dezamăgită. Jürgen, care de o jumătate de an încoace o suna în fiecare dimineață la unsprezece de la biroul lui, nu dăduse astăzi pentru prima dată nici un semn. Eva pocni pardoseala cu cârpa udă de şters pe jos. Hotărî că, dacă Jürgen nu dădea nici un semn până la ora două, n-o să-l mai revadă. În afară de asta: scrisorile lui, brățara din aur alb, mănuşile din piele de căprioară, lenjeria de corp din angora (Eva făcuse în noiembrie pneumonie şi Jürgen fusese foarte îngrijorat), volumul de poezii din Hesse şi… Bum-bum-bum! Cineva bătea la uşa încuiată de la intrare. Eva se întoarse: un bărbat, un tânăr. Jürgen care, complet în afara rutinei, îşi părăsise masa de scris, deoarece sentimentele pentru ea îl copleşeau, şi venise să-i ceară mâna aici şi azi. În genunchi. Eva puse deoparte peria de frecat, îşi scoase repede şorțul şi se duse la uşă. Totul era bine. Dar deodată, Eva îl recunoscu prin geam pe bărbatul nepoliticos de ieri. David Miller. Deschise enervată.

5. Peter Alexander (1926–2011) a fost un cântăreț şi actor austriac, unul dintre cei mai populari artişti în țările de limbă germană din anii ’50 până prin anii ’80, o figură proeminentă în lumea divertismentului.

— Azi avem zi liberă!

David dădu din umeri şi o privi neimpresionat.

— Vin din însărcinarea…

Eva constată mirată că David nu lăsase nici o urmă în zăpada proaspătă, de parcă ar fi zburat până la uşă. Ciudat.

— M-a trimis procurorul-şef.

Ezitând, Eva schiță gestul de a-l pofti înăuntru. David intră. Se opriră în fața tejghelei; în bucătărie se auzea acum timbrul plăcut al unui tenor italian. Eva ar fi putut să-l acompanieze cântând. „Şapte zile pe săptămână vreau să fiu cu tine.“

— Translatorul nu poate să iasă din țară ca să vină, cel puțin nu încă. A fost încadrat ca neprezentând încredere din punct de vedere politic şi trebuie să-şi lămurească situația. Şi avem nevoie de un înlocuitor. Vineri încep dezbaterile judiciare.

Eva era luată prin surprindere:

— Adică, vreți să ziceți să traduc eu?

— Nu vreau să zic eu. Eu am venit aici doar din însărcinarea lui.

— Da… Şi cât o să dureze asta? O săptămână?

David o privi pe Eva aproape cu milă. Ochii lui erau albastru-deschis, iar pupila stângă era mai mare decât cea dreaptă. Poate de vină era felul cum cădea lumina, poate era un defect din naştere. Îi dădea o expresie rătăcitoare, căutătoare. „Şi el nu se va găsi niciodată pe sine“, gândi Eva involuntar, fără să vadă un sens în acest gând.

— Ați vorbit deja cu agenția mea? Cu şeful meu, domnul Körting?

Însă David nu părea să fi auzit întrebarea. Se dădu înapoi, ca şi cum Eva i-ar fi tras o lovitură, şi se sprijini de tejghea.

— Nu vă simțiți bine?

— Am uitat să mănânc de dimineață. Trece imediat.

David inspiră adânc. Eva se duse în spatele tejghelei şi umplu un pahar cu apă de la robinet. Îi întinse paharul, el luă o înghițitură. Privirea îi căzu pe peretele de vizavi care era acoperit tot cu portrete alb-negru semnate. Erau bărbați şi femei, mai ales personalități locale, presupuse el, actori, fotbalişti, politicieni, care frecventaseră Casa germană. Îi zâmbeau lui David, arătându-i latura lor cea mai bună. David nu cunoştea pe nici unul. Îşi îndreptă spatele şi puse pe tejghea paharul golit pe jumătate.

— Dați de ştire aici. David îi întinse Evei o carte de vizită cu numele procurorului general, şi o adresă şi un număr de telefon. Şi dacă acceptați, apucați-vă să învățați vocabularul necesar.

— La ce vă referiți? Denumiri militare?

— Toate cuvintele imaginabile pentru felul în care poate fi omorât un om.

David se întoarse brusc şi părăsi birtul. Eva închise încet uşa în urma lui.

Tatăl ei venise între timp din bucătărie, în haina sa albă, pantalonii închişi la culoare, cu boneta de bucătar pe cap. Îşi aruncase peste umăr un prosop de vase în carouri roşii. „Arată ca un clovn gata să încaseze în față o canonadă de spaghete cu sos de roşii“, îşi spuse Eva.

— Cine a fost? Ce-a vrut? Încă vreun pretendent, draga mea fiică? clipi Ludwig din ochi, apoi se aşeză în genunchi în fața tejghelei pentru a lustrui cu prosopul de vase placa de tablă care proteja lemnul tejghelei de loviturile cu picioarele. Eva clătină enervată din cap:

— Tată, voi chiar aveți o singură chestie în cap! E vorba de lucru. Ca translatoare la tribunal.

— Asta sună important.

— Este un proces împotriva ofițerilor SS care au lucrat în acest lagăr.

— Ce lagăr?

— Auschwitz.

Tatăl ei continuă să lustruiască tabla de parcă n-ar fi auzit-o. Eva privi câteva clipe partea din spate a capului său, unde părul se tot rărea. O dată la opt săptămâni îl tundea în bucătărie. Nu putea să stea mult timp liniştit, ci se agita ca un băiețel. Era de fiecare dată un procedeu anevoios, dar Ludwig nu voia să meargă la frizer. Şi Eva avea o adevărată repulsie de coafor. Se temea ca un copil mic că tăiatul părului acolo ar putea să doară. „Smintează nevrotică", numea Annegret teama Evei. Eva luă din nou peria de frecat, iar cârpa o muie în găleată şi o stoarse. Apa nu mai era decât uşor călduță.

Mai pe seară, părinții s-au aşezat în camera de zi. Ludwig în stânga, în colțul său de sofa care se tocise, Edith în fotoliul ei galben mic, a cărui catifea avusese pe vremuri reflexe aurii. Purzel se încovrigase în coşulețul lui. Din când în când, lătra uşor în somn. La televizor tocmai se putea urmări telejurnalul; un prezentator citea ştirile şi erau intercalate imagini mici. Ludwig comenta, ca de obicei, fiecare eveniment. Edith îşi luase un lucru de mână. Cârpea o gaură în mănuşa portocalie a lui Stefan, se pare că Purzel îşi băgase din nou dinții în ea. Crainicul relata despre proiectul cel mai mare de construcție de diguri al Republicii Federale. După o durată de construcție de numai patru luni, fusese închisă şi ultima porțiune a digului de protecție lung de trei kilometri, ridicat în zona tidală din Rüstersiel[6]. O fotografie arăta o grămadă mare de nisip.

6. Cartier din oraşul german Wilhelmshaven, de pe coasta Mării Nordului.

— Rüstersiel, spuse Ludwig, cu o uşoară notă de nostalgie în glas. Mai ştii cum am mâncat acolo odată calcan?

Edith nu şi-a ridicat privirea şi a făcut doar „mmhî".

„La un incendiu într-o galerie de pictură din Detroit cad victimă flăcărilor treizeci şi cinci de tablouri ale pictorului spaniol Pablo Picasso. Paguba se ridică la, calculat în mărci vestgermane, circa două milioane DM", a citit

prezentatorul.

În spatele lui a apărut o pictură cubistă, care nu făcea nicio impresie pe ecranul televizorului mic alb-negru.

— Asta înseamnă şaizeci de mii de mărci pe tablou! De ce or fi aceste tablouri atât de scumpe, numai bunul Dumnezeu ştie.

Edith a replicat:

— Nu te pricepi tu la asta, Ludwig.

— Nee, şi e bine-aşa.

„Din ordinul ministrului federal al afacerilor interne Hermann Höcherl, fostul comandant principal de unitate SS[7] Erich Wenger este transferat de la Direcția Federală pentru Apărarea Constituției la Biroul administrativ din Köln."

7. *SS-Hauptsturmführer*.

Peretele dindărătul crainicului a rămas gri. Nu au aflat cum arăta Erich Wenger. Părinții tăceau. Respirau în acelaşi ritm. A urmat buletinul meteorologic cu o hartă a Germaniei plină de cristale albe. Va ninge în continuare.

— Să se mărite repede cu Schoormann ăsta, a spus Ludwig, vorbind în dialectul din nord.

Edith a ezitat. Dar după aceea a răspuns:

— Da. E probabil cel mai bine.

În vila familiei Schoormann, Jürgen stătea cu tatăl său şi a doua soție a acestuia la cină. Mâncau, ca în fiecare seară, abia la opt şi jumătate, de vină fiind comerțul prin poştă. Jürgen lucrase până pe seară cu colaboratorii lui la catalogul cel nou. Acum îşi observa tatăl, care şedea vizavi de el şi îşi diseca suspicios pâinea cu brânză. Tatăl său slăbea văzând cu ochii; fusese întotdeauna un om masiv, iar acum se tot chircea, rămânând doar o bucățică de om. „Ca un strugure care în soare devine stafidă", gândi Jürgen. Brigitte stătea lipită de tatăl lui, îl mângâia pe obraz şi-i punea felia de brânză înapoi pe pâine.

— Este şvaițer, Walli, îți place.

— Măcar Elveția[8] este neutră.

8. *Schweizer Käse* (brânză şvaiţer) şi Schweiz (Elveţia; în texte româneşti mai vechi, numită şi Sviţera).

Walther Schoormann muşcă cu grijă din pâinea lui şi o mestecă. Uneori uita să înghită. Atunci, Brigitte îi făcea un semn de îmbărbătare din cap. „E o comoară“, îşi spuse Jürgen. Era sigur că şi mama lui ar fi fost de acord cu ea. Prima doamnă Schoormann, al cărei chip delicat îl arăta o fotografie neclară de pe bufet, îşi pierduse viaţa în martie 1944 la un atac aerian asupra oraşului. Jürgen avea pe-atunci zece ani şi fusese trimis la ţară, la ferma unor ţărani din Allgäu[9]. Fiul acestora îi spusese că mama lui ar fi ars, că ar fi alergat ca o torţă pe străzi. Urlând. Jürgen ştiuse că băiatul voia să-l chinuie. Dar imaginea n-o putuse uita. Începu să urască tot. Chiar şi pe bunul Dumnezeu. Aproape că o luase razna. În aceeaşi perioadă, tatăl lui zăcea în puşcărie; fusese ridicat de Gestapo în vara lui 1941 ca membru al Partidului Comunist. Într-o dimineaţă, la două luni după încheierea războiului, apăru la ferma din Allgäu, ca să-şi ia fiul. Jürgen ţâşnise din casă, îşi strânsese tatăl în braţe, nemaivrând să-i dea drumul, şi plânsese atât de mult şi de tare, încât până şi fiul ţăranului prinsese până la urmă milă de el. Walther Schoormann nu povestise atunci nimic şi nici până în ziua de azi nu vorbea despre perioada lui de detenţie. Însă de când se îmbolnăvise, şedea adesea ore întregi în micul şopron din grădină, pe un taburet, şi privea spre fereastra cu zăbrele, de parcă ar fi fost un prizonier deznădăjduit. Când Brigitte sau Jürgen voia să-l ia de braţ şi să-l ducă afară din şopron, se apăra. Pentru Jürgen era o enigmă, dar Brigitte spusese că poate tatăl lui voia s-o scoată astfel în fine la capăt cu ceva ce trăise, voia să-şi depăşească trăirea. Walther Schoormann înghiţi şi luă, pierdut în gânduri, încă o îmbucătură. Pâinea cu brânză îi plăcea. Ca fost comunist şi ulterior mare antreprenor, era un exemplar unic, pe care oamenii îl priveau cu uimire. Subliniase de altfel mereu că tocmai datorită atitudinii lui sociale avusese succes după război. Voia să-i ajute cu mărfuri avantajoase pe oamenii care pierduseră tot. Avantajoase pentru că el ocolea comercianţii, economisea desfacerea, chiria, colaboratorii şi furniza direct în casele oamenilor. „Difuzarea Schoormann“ crescu în intervalul a zece ani, devenind o antrepriză cu şase sute cincizeci de angajaţi, iar el avea mereu în vedere ca oamenii să fie bine trataţi şi să se bucure de siguranţă socială. Pe la mijlocul

anilor ’50, construi apoi pe coasta Taunusului[10] o casă care deveni însă prea mare. Numeroasele încăperi nu aveau nici o utilizare, iar bazinul a fost umplut numai în primul an cu apă. După aceea, piscina cu plăci de faianţă bleu a zăcut nefolosită şi goală. După ce Walther Schoormann s-a recăsătorit cu cinci ani în urmă cu unul dintre manechinele care prezentau în catalogul Schoormann lenjeria intimă, cu treizeci de ani mai tânără, cu experienţă de viaţă şi mereu încrezătoare, a existat cel puţin o persoană în casă care să se bucure de acest lux. Piscina a fost din nou umplută cu apă, Brigitte făcându-şi zilnic rundele. Şi în casă mirosea din nou uşor a clor. „Şi Eva ar locui aici şi poate ar înota“, se gândi Jürgen. Eva. Ştia că ea-i aştepta telefonul. Dar ceva ce nu putea sau nu voia să sesizeze îl reţinea. Încă de când era mic, Jürgen dorise să se facă preot. Ritualurile uşor de înţeles şi de reţinut, parfumul ameţitor al tămâiei, splendidele haine preoţeşti şi naosurile care păreau atât de impunătoare îl fascinaseră. Iar Dumnezeu exista fără îndoială. Mama lui credincioasă îi sprijinise înclinaţia şi se jucase deja cu un Jürgen mic de cinci anişori de-a slujba religioasă. Îi croise o sutană liliachie şi, când Jürgen stătea la masa mică din camera lui şi declama „O, tu, mielul lui Dumnezeu…“, ea reprezenta toată comunitatea enoriaşilor şi răspundea smerit „Mărire ţie“. Numai cu lumânări care ardeau şi cu beţişoare parfumate nu avea voie să umble. Tatăl, ateu convins, zâmbise mereu ironic văzând acest spectacol. Însă când Jürgen îşi exprimase puţin înainte de bacalaureat dorinţa de a studia teologia, se ajunsese la tot felul de discuţii în contradictoriu între tată şi fiu. În cele din urmă însă, Walther Schoormann se supusese dorinţei soţiei lui decedate. Jürgen a avut voie să-şi înceapă studiul. Dar de doi ani încoace, lucrurile stăteau cu totul altfel. Tatăl nu mai putea fi lăsat singur, firma suferise sensibil sub unii dintre noii directori şi Jürgen renunţase la planul său de viaţă pentru munca de-o viaţă a tatălui său. Însă dacă era să fie sincer, şi perspectiva unei vieţi de celibat îl deconcertase tot mai mult. Eva. Tradusese în firma lui de câteva ori corespondenţa cu furnizorii polonezi. Întâi îl frapase părul ei, pe care-l purta strâns în coc, fără a ţine cont de moda zilei. Şi în rest i se părea înduioşător de demodată şi naivă. Se va lăsa condusă, se va supune soţului ei. Voia să aibă copii cu ea. Numai că nu ştia ce se va întâmpla când îi va mărturisi tatălui său că familia Evei avea un birt taman pe strada Berger. Faptul că

familia Bruhns era evanghelică era un punct câştigat. Dar un birt în „satul vesel“? Putea Eva să fie oricât de candidă, putea Jürgen să sublinieze oricât de mult că birtul se află în partea cumsecade a străzii. Fie că era sus, fie că era jos… ăsta nu putea fi decât un local rău famat! Walther Schoormann nu era numai un antreprenor socialist, mai era şi unul dintre rarele exemplare de comunist pudic.

9. O regiune în Şvabia, în sudul Germaniei, dar cuprinzând şi o zonă austriacă.
10. Lanț muntos la nord de Frankfurt, vârful cel mai înalt având sub nouă sute de metri.

— Jürgen, ce-i atât de amuzant? Pot să râd şi eu cu tine?

Tatăl lui îl privi, limpede şi direct, ca şi cum deodată o legătură în creierul lui ar fi fost iar deblocată. Jürgen îşi puse tacâmul deoparte.

— Ştii ce voia Schurick să bage în catalog? Un înțepător de ouă electric. Cică e ultima modă în America.

Tatăl zâmbi, Brigitte ridică din umeri.

— Eu aş cumpăra aşa ceva.

— Pentru că tu cumperi tot.

Walther Schoormann luă mâna lui Brigitte şi o sărută rapid, dar drăgăstos. După care o ținu în continuare strâns. Jürgen privi dincolo de cei doi spre grădina înzăpezită, concepută să arate ca un parc. Felinarele exterioare purtau scufii de zăpadă. Tufişurile nu se mişcau deloc. El trebuia s-o sune pe Eva.

Eva şedea la masa ei de lucru, o piesă de mobilă cu adevărat folositoare, şi încerca să-i compună lui Jürgen o scrisoare. Formula furie, dezamăgire şi presiune, încercând totodată să-i ațâțe iubirea pentru ea şi cheful de ea şi de corpul ei şi de fecioria ei (despre care el nu ştia că nu mai exista). Zadarnic. Mototoli iarăşi o foaie de hârtie, rămase un moment pe loc dezorientată şi apoi scoase din buzunarul fustei cartea de vizită pe care i-o dăduse David. O răsuci indecisă în mână. Chiar atunci se auzi o bătaie în uşă; Annegret intră. Avea halatul ei roz-deschis, era nefardată şi nepieptănată. Eva îi era recunoscătoare pentru întrerupere. Puse cartea de vizită pe masă.

— Nu intri în tură?

— Am liber. Am făcut ieri tură dublă.

Annegret se lăsă cu toată greutatea pe patul Evei şi se rezemă cu spatele

de unul dintre stâlpi. Avea cu ea un pachet de saleuri pe care-l găsise în cămară, iar acum scotea câte-o duzină deodată şi muşca din ele.

— Avem un nou-născut, un băieţel, are două săptămâni, era cât pe ce să moară, era complet deshidratat.

— Iarăşi?

— Da, şi treptat treaba nu mai e deloc amuzantă. Probabil că cineva este purtător de germeni. Medicii se sinchisesc prea puţin de igienă. Dar nici nu te lasă să le zici ceva. Am stat opt ore cu prichindelul şi i-am dat tot timpul apă cu zahăr. Picătură cu picătură. Până la urmă micuţul şi-a revenit foarte bine.

Privirea lui Annegret căzu pe foile mototolite.

— Tot n-a dat nici un semn?

Eva nu spuse nimic. Annegret şovăi. Scoase un pachet cu cărţi de joc din buzunarul capotului şi i-l flutură în faţă, ca s-o tenteze. Eva se aşeză pe pat vizavi de sora ei. Annegret amesteca iute şi dibaci cărţile cu degetele ei grăsulii, dar abile. Gâfâia uşor. Apoi aşeză pachetul pe pătură între ea şi sora ei:

— Pune o întrebare. Şi taie.

— Se va căsători Jürgen cu mine?

Eva tăie concentrată cărţile. Annegret luă grămada şi întinse cărţile după un anumit model. Se vedea că ştie ce face. Eva simţi că sora ei mirosea vag a transpiraţie. Annegret era extrem de curată. Părinţii lor considerau risipă de apă, dar ea făcea zilnic baie. Şi totuşi nu reuşea să scape de acest uşor iz de mâncare de mazăre cu carne lăsată în soare. Eva o privi cu duioşie cum punea atât de serioasă cărţile pentru ea. „Te iubesc“, voia să zică Eva. Dar ele nu-şi făceau astfel de declaraţii. Şi ar fi sunat ca o compătimire, o condescendenţă. Aşa că renunţă. Annegret mai scoase un pumn de saleuri din pungă şi muşcă zgomotos din ele. Privi mestecând cărţile etalate:

— Damă de cupă sus stânga. Devii regină, soţie de milionar. Dacă nu o laşi baltă. Aici e şaptele de pică. Deci încă mai poţi s-o scrânteşti.

— Asta mă ajută acum enorm. Unde este Jürgen, ce gândeşte? Mă iubeşte?

Annegret strânse din nou cărţile.

— Acum le amesteci tu. Apoi le numeri. A douăsprezecea carte este

Jürgen.

Eva amestecă de parcă ar fi fost vorba de viața ei, câteva cărți îi zburară pe-alături. Îi veni să râdă. Annegret rămase serioasă. Apoi Eva înşiră cărțile şi numără încet până la doisprezece.

— Cum de numeri în polonă?

— Nu-i valabil?

— Ba da, însă mi se pare ciudat.

Eva ezită să întoarcă a douăsprezecea carte. O privi pe Annegret.

— Ştii ce e cu adevărat ciudat?

— Întreaga viață, în toată dimensiunea ei?

— Cunoşteam numerele în polonă dintotdeauna. Deci încă dinainte să fi mers la şcoala de traducători. Poate că într-o viață anterioară am fost poloneză?

— Pe cine interesează viața ta anterioară? Arată-mi-l pe Jürgen al tău. Hai, curaj!

Eva întoarse cartea. Era optul de cupă. Îl privi nedumerită. Annegret rânji.

— Deci, frumoasa mea soră, poți să te porți oricât de nasol, tipul nu se mai desprinde niciodată de tine!

— Şi de ce, mă rog…?!

— Culoarea este cupă, deci inimă, iar optul este simbolul infinitului.

— Ar putea să fie şi cătuşe, spuse Eva.

Annegret dădu din cap:

— Că e una, că e alta, zilele tale aici sunt numărate.

Annegret strânse cărțile, lăsând ochii în jos. Arăta deodată ca un bulgăre trist de pământ. Eva o mângâie pe obraz.

— Pot să iau şi eu un saleu?

Annegret privi în sus şi zâmbi strâmb.

Ceva mai târziu, cele două surori stăteau una lângă alta în semiîntuneric, mestecau ultimele saleuri şi se uitau la *Don Quijote*, care tremura uşor pe tavan.

— Mai ții minte când am văzut filmul la cinematograf? întrebă Eva. Cum s-a repezit bărbatul ăsta bătrân de aici spre moară cu lancea lui. Şi cum s-a prins în aripa morii. Şi a fost smuls şi luat pe sus şi s-a-nvârtit cu moara şi a

început să țipe. Mi s-a părut atât de groaznic, mi s-a făcut efectiv rău.

— Copiii se sperie întotdeauna când adulții pierd controlul.

— Annegret, să accept asta… comanda asta? Adică, să traduc la procesul ăsta? Asta este…

— Ştiu ce e. Eu n-aş accepta. Sau vrei să ajuți şi tu la răspândirea unor poveşti de groază?

— Ce poveşti de groază? La ce te referi?

Atunci Annegret se ridică, deveni rece şi mută şi ieşi din cameră fără să facă nici un semn. Eva cunoştea această reacție. Acum sora ei se va duce în bucătărie şi se va îndopa de-a binelea.

Telefonul sună în vestibul. Eva se uită la ceas. Zece şi jumătate. Inima începu să-i bată cu putere. Sări din cameră şi ajunse la aparat înaintea mamei ei. Şi era într-adevăr Jürgen.

— Bună seara, Eva.

Eva se strădui să sune rece, degajat, lejer.

— Bună seara. Cam târziu pentru un telefon.

Dar îi ieşi cam răguşit.

— Eşti bine, Eva?

Eva tăcu.

— Îmi cer scuze. Îmi pare rău. Dar este pentru tot restul vieții noastre.

— Ştiu şi eu asta.

Tăcură, până ce Jürgen întrebă:

— Mergi cu mine mâine seară la cinema?

— N-am timp. Trebuie să mă pregătesc pentru lucru.

— Ce fel de lucru? O comandă?

— Un angajament mai lung. Doar trebuie să mă întrețin. Nu pot trăi în veci pe spinarea părinților mei. Trebuie să câştig banii mei.

— Eva, vin să te iau mâine la ora şapte!

Suna categoric. Eva puse receptorul în furcă. Annegret veni din bucătărie mestecând, cu o pată proaspătă, neagră pe capotul deschis la culoare, şi o privi pe Eva întrebător. Eva dădu din umeri cu o disperare comică; dar zâmbea. Annegret spuse:

— Vezi, cărțile nu mint!

În dimineața următoare, David Miller o porni spre sud, fără mandatul Procuraturii, fără vreo aprobare oficială, cu o maşină închiriată pentru care plătise jumătate din salariul lui lunar. Ținta sa: Hemmingen, lângă Stuttgart. Acolo era înregistrat, conform Biroului de Ordine Publică, unul dintre acuzații principali, şeful secției politice a lagărului, Bestia. David citise toate protocoalele dezbaterilor şi acuzațiile aduse acestui inculpat numărul patru şi le evaluase pentru acuzare. Dacă era adevărată chiar şi numai o mică parte din acuzații, atunci acest angajat comercial nu era capabil de nici o emoție omenească. De zile întregi, Procuratura încerca să dea telefonic de omul ăsta. Zadarnic. Şi mai era atât de puțin până să înceapă procesul! În timp ce gonea printr-o Germanie de sud cuprinsă de iarnă, David se simțea îndreptățit să dea crezare suspiciunilor lui că acuzatul fugise. Conducea pe banda de depăşire şi mult prea repede. Peisajul, colinele, pădurile şi diferitele gospodării țărăneşti care apăreau pe partea stângă şi dreaptă a autostrăzii treceau în goană pe lângă el şi arătau ca un peisaj de jucărie în comparație cu Canada cea adultă. La un moment dat, David derapă când fu nevoit să frâneze brusc. Se forță să reducă viteza. „Dacă mor acum pe o autostradă a lui Hitler, asta ar avea totuşi o oareşicare ironie…“ gândi David şi rânji.

David voia să ocolească Heidelbergul. Dar se trezi direct în oraş şi se încurcă în rețeaua de străzi. Traversă de trei ori acelaşi pod, văzând, ca într-un coşmar, cum se ivea iar şi iar castelul măreț al oraşului înaintea lui, atunci când credea în sfârşit că e pe drumul cel bun. David înjură, nu găsi nici un plan al oraşului în atlasul său auto şi era deja gata să capituleze în fața acestui oraş german. Deodată, descoperi la un stop o maşină înaintea lui, care avea numere franțuzeşti. David o luă pe urma maşinii străine în speranța că aceasta îl va conduce afară din oraş. Planul chiar funcționă şi, după o oră rătăcită aiurea, maşina lui David era din nou înconjurată de păduri şi câmpii.

În Hemmingen, un oraş mic şi adormit, se interesă de la geamul maşinii pe unde s-o ia, întrebându-l pe un bărbat care înainta cu greu şi precaut prin zăpadă. La scurt timp după aceea, David opri maşina pe un drum cu brazi în fața numărului 12. Era o casă îngrijită, o casă tipică unifamilială într-un cartier muncitoresc, construită înainte de război, după cum presupunea

David. Era, ca toate celelalte din vecinătate, tencuită în alb, simplă şi avea de jur împrejur un balcon întunecat, cu jardiniere goale. Nu era nici o maşină în fața garajului. David coborî, trecu prin grădinița înzăpezită din fața casei şi sună la uşă; nu văzu nici o tăbliță cu numele locatarilor. Aşteptă. Îndărătul geamului mic şi zăbrelit al uşii – linişte. Sună iar, de două ori, se uită în jurul lui. În grădina mică din fața casei erau nişte tufe golaşe. Câțiva trandafiri acoperiți cu saci vechi arătau ca nişte siluete osoase încotoşmănate. Păreau gata să se năpustească asupra lui dacă nu ar fi fost atent chiar şi o singură clipă. David auzi închizându-se o uşă în casă. Sună din nou, de astă dată ținând degetul mai mult timp pe sonerie. Deodată, uşa se întredeschise încet, doar uşor crăpată, fiind blocată din interior cu un lanț de siguranță.

— Soțul meu nu este aici.

David văzu chipul deosebit al unei femei cu părul închis la culoare, având în jur de şaizeci de ani, care-l privea din nişte ochi migdalați, uşor tulburi. „O frumusețe fanată“, se gândi.

— Dar unde este?

— Cine sunteți dumneavoastră?

Femeia îl privi neîncrezătoare.

— Este vorba despre proces. Nu putem da de soțul dumneavoastră…

— Sunteți străin?

Preț de câteva clipe, David se simți deconcertat.

— Numele meu este David Miller. Lucrez ca stagiar pentru Procuratură.

— Atunci ştiu eu ce hram purtați! Ia ascultați la mine, domnule David! se revoltă femeia prin crăpătura uşii. Ceea ce faceți este pur şi simplu inadmisibil. Aceste minciuni monstruoase pe care le scorniți despre soțul meu. Dacă ați şti cum s-a implicat întotdeauna soțul meu, ce fel de om este soțul meu. Este cel mai bun tată şi cel mai bun soț pe care şi-l poate dori cineva. Dacă l-ați cunoaşte pe soțul meu…

În timp ce soția înşira în continuare numai lucruri bune despre bărbatul ei, David se gândea la descrierea unei martore pentru acuzare, a cărei declarație fusese consemnată într-un proces-verbal. Fusese nevoită să lucreze în lagăr ca secretară a acuzatului. Ea descria un deținut tânăr, pe care inculpatul numărul patru îl audiase ore întregi în biroul său de la secția

politică.

— La urmă, când a terminat cu el, ăsta nu mai era om. Nu mai era decât un sac. Un sac însângerat.

— Dacă nu-mi spuneți unde se află, trebuie să anunț poliția. Doar nu vreți să fie ridicat de poliție? Ca un infractor… ceea ce nu este, după cum spuneți dumneavoastră.

— Nu s-a făcut vinovat de nimic!

— Unde e?

Femeia ezită, apoi spuse supărată:

— La vânătoare.

Doi bărbați înaintează încet călare într-un peisaj de munte plin de prăpăstii. Soarele străluceşte, cascade se năpustesc la vale, păsări răpitoare se ridică în spirale spre cer. Țipete. Unul din bărbați poartă un costum din piele de căprioară cu franjuri. Al doilea, un costum de indian. Este Old Shatterhand cu fratele său de cruce Winnetou. Călăresc tăcuți, fiind cu ochii în patru, iscodind în jurul lor. Căci undeva acolo sus, între aceste stânci, pândesc duşmanii lor şi nu aşteaptă decât momentul să-i omoare cu o lovitură bine țintită din archebuza lor.

Eva şi Jürgen şedeau în rândul doi la Gloria-Lichtspiele[11], cu capetele date cât mai pe spate. Un loc mai bun nu putuseră găsi. Cinematograful era ocupat până la ultimul loc. *Winnetou, căpetenia apaşilor* tocmai începuse să ruleze în cinematografe. În plus, după reprezentație urma să aibă loc o şedință de autografe cu Ralf Wolter[12]. El îl juca pe Sam Hawkens şi era un îndrăgit al publicului. Chipul Evei şi cel al lui Jürgen reflectau siluetele colorate de pe pânză. Iarăşi țipa un vultur. Sau un uliu? Eva nu se descurca cu păsările răpitoare. Deodată pocni prima împuşcătură. Eva se sperie şi se gândi încântată: „Nicăieri nu bubuie împuşcăturile atât de grozav ca la *Winnetou*.“

11. Cinematograful Gloria.
12. Actor german de teatru şi film, apărând în mai mult de două sute de filme şi seriale TV.

Muzica spumegă şi lupta începu…

Mai târziu binele a învins, iar Eva şi Jürgen au pornit agale prin târgul de

Crăciun frumos luminat; cerul era negru, aerul rece ca gheața. În fața gurii li se formau aburi când vorbeau. Se simțeau deja foarte departe de canicula preriei iugoslave. Eva renunțase la un autograf de la Ralf Wolter, iar Jürgen ar fi preferat oricum să vadă noul film al lui Hitchcock *Păsările*. Eva îl luase pe Jürgen de braț. Îi povestea despre primul ei mers la cinema. *Don Quijote*. Cum era bătrânul agățat de aripa morii şi țipa. I se făcuse frică, dar tatăl ei o consolase în şoaptă: astfel de nebuni se întâlnesc foarte rar. Eva a spus că tatăl ei poate s-o liniştească întotdeauna. Jürgen n-o asculta atent. A cumpărat de la o tarabă două pahare cu vin fiert. Fiind acum față în față cu Eva, a vrut să ştie mai multe despre comanda ei de lucru. Eva i-a povestit. L-a mințit de fapt, spunându-i că acceptase deja. Jürgen citise despre proces.

— Eva, acest proces se poate lungi la nesfârşit.

— Cu atât mai bine. Sunt plătită cu săptămâna.

Eva se amețise deja de la o jumătate de pahar de vin fiert. Jürgen a rămas serios.

— Iar eu nu doresc ca soția mea să muncească. Familia noastră este cunoscută în oraş, s-ar duce vorba peste tot…

Eva l-a privit pe Jürgen provocator.

— Despre ce soție vorbeşti? Credeam că planul ar fi căzut duminica trecută.

— Nu mai bea vin fiert, Eva.

— Familia mea nu este destul de fină pentru tine, recunoaşte!

— Te rog, Eva, nu începe din nou cu asta. Părinții tăi mi se par simpatici. O să te cer de soție tatălui tău.

— Şi de fapt nu ştiu dacă-mi place să nu mai am voie să lucrez. Sunt o femeie modernă!

Însă Jürgen vorbea mai departe:

— Cu o condiție: dacă le comunici la cancelarie că renunți.

Jürgen s-a uitat la Eva cu ochii lui negri care-i plăceau atât de mult. Privirea lui era calmă şi sigură. Acum surâdea. Eva i-a luat mâna, a cărei căldură n-a simțit-o însă, căci amândoi purtau mănuşi.

Nu departe de ei a început să cânte o fanfară: „Ne-a venit vremea“. Cei care vizitau târgul se opreau şi ascultau solemn. Însă domnii mai în etate

suflau atât de tremurat şi de fals în instrumente, încât Evei şi lui Jürgen le-a venit să râdă. Au încercat să-şi înăbuşe râsul, dar nu se mai puteau opri. La fiecare notă distonantă, unul din ei începea din nou şi-l molipsea şi pe celălalt. Până la urmă, amândoi aveau lacrimi în ochi de la atâta râs, deşi era cântecul preferat de Crăciun al Evei.

Mai târziu, în drumul spre casă pe care l-au parcurs pe jos, Eva i l-a cântat încet lui Jürgen: „Ne-a venit vremea, mare bucurie ea ne-aduce. Colindăm peste câmpul strălucind de zăpadă, colindăm prin lumea largă, albă. Dorm pârâiaşe şi lacuri sub gheață, pădurea visează un vis profund. Prin zăpada care cade lin colindăm, colindăm prin lumea largă, albă. Din cerul înalt, o linişte scânteietoare umple inimile de fericire. Sub bolta strălucind de stele colindăm, colindăm prin lumea largă, albă.“[13]

13. Traducerea literală a cântecului german de Crăciun „*Es ist für uns eine Zeit angekommen*“.

Lui Jürgen îi plăcea cum se lipea Eva drăgăstos de el şi-l ținea strâns. Şi s-a gândit că, dacă ar trebui să numească acum sentimentul pe care-l nutrea pentru ea, ar putea să spună: „O iubesc.“

Maşina lui David se zdruncina pe un drum forestier, cauciucurile se învârteau în gol, un cauciuc din spate alunecă într-o groapă. Fordul nu se mai urnea din loc. David opri motorul şi coborî. Vântul nu sufla deloc, cerul n-avea nici o stea. Numai luna plină strălucea rece. David se uită în jur şi zări în depărtări o luminiță. Îşi trase în sus gulerul paltonului şi o porni spre ea, călcând greoi. Zăpada îi pătrundea în ghete şi începea să se topească. Şosetele lui s-au udat repede. David îşi continuă drumul. Ajunse la o cabană simplă făcută din bârne, ale cărei ferestre aveau obloanele trase. Prin crăpături trecea puțină lumină. Nu auzea nimic, în afara unui foşnet uşor venind dinspre vârfurile copacilor. Şovăi puțin, după care deschise uşa fără să bată. Trei bărbați în echipament de vânătoare stăteau în jurul unui leş atârnat. Toți trei priviră spre uşă. Nici unul nu păru speriat. Doi dintre bărbați beau bere din sticlă. Al treilea, uscățiv, cu o față de cimpanzeu bătrân, avea în mână cu cuțit lung. David recunoscu că era inculpatul numărul patru. Tocmai se pregătea să spintece o căprioară. Sau ce-o fi fost ceea ce atârna de cârligul din tavan. Putea să fie şi un om. În orice caz, arăta ca un sac însângerat.

Acuzatul îl privi pe David întrebător, dar prietenos.

— Dumneavoastră…?

— Numele meu este David Miller. Lucrez pentru procurorul general.

Bărbatul dădu din cap, de parcă s-ar fi aşteptat la aşa ceva. În schimb, unul dintre tovarăşii lui de vânătoare, un om cu fața roşie, deja amețit de băutură, se îndreptă amenințător spre David, dar cimpanzeul îl reținu.

— Ce căutați aici, în pădure, la ora asta? Dezbaterile încep abia vineri.

— Încercăm de zile-ntregi să dăm de dumneavoastră.

— Şterge-o cât mai iute, băiete! spuse acum al doilea lui tovarăş.

David îl fixă pe acuzat din priviri.

— Aş dori să veniți chiar acum cu mine, să mă însoțiți în oraş.

— Asta vă depăşeşte desigur competența! Sau îmi puteți prezenta un document oficial?!

David nu ştia ce să răspundă. Atunci, acuzatul puse cuțitul deoparte şi-şi şterse mâinile de o cârpă jerpelită care era agățată într-un cui în perete. Apoi se îndreptă încet spre David, care făcu involuntar un pas înapoi.

— Ştiu că nu am de ce mă teme. Mă voi prezenta la timp. Pe cuvântul meu de onoare.

Bărbatul îi întinse lui David mâna, mâna dreaptă. David o privi. O mână de om ca oricare alta.

Puțin mai târziu, David stătea ca părăsit în fața cabanei în pădurea luminată de lună. Picioarele lui erau reci şi ude. Nu mai ştia unde îi era maşina. O luă din loc, se poticni în zăpadă, după care se opri. Nici o maşină. Şi cabana se făcuse acum nevăzută. David stătea sub nişte brazi deşi, undeva în Germania. Un vânt trecu deodată prin vârfurile copacilor; un susur uşor. David se uită în sus, la coroanele copacilor de deasupra lui. Ici-colo cădea zăpadă de pe crengi. Şi David se simți brusc copleşit de numărul imens de crime care vor fi aduse în discuție peste trei zile. Preț de o clipă îşi reprezentă mulțimea mare de oameni cărora trebuia să li se facă dreptate. Atât de mulți, cum ar fi toate acele din pomul de deasupra capului său, adunate unul câte unul. Fiecare în parte stătea pentru unul dintre oamenii urmăriți, torturați, omorâți. I se muiară picioarele, începură să-i tremure, se îndoiră, iar David căzu în genunchi şi îşi împreună mâinile, ridicându-le deasupra capului.

— Doamne, ajută-ne să avem parte de judecata ta dreaptă!

O jumătate de oră mai târziu îşi găsi automobilul. Îl manevră cu anevoie afară din groapa în care intrase. Ieşi, mai mult alunecă, din drumul forestier în şoseaua care acum era deja curățată. David băgă viteză şi se jenă că mai devreme căzuse în genunchi. Din fericire nu-l văzuse nimeni.

O nouă zi a adus un nou record de vreme geroasă şi un cer perfect albastru. După un somn bun, Eva a pornit-o, îndrăgostită, în sus pe stradă, spre chioşcul de ziare. Tatălui ei îi trebuia revista sa gastronomică lunară *Der gute Gaumen*[14]. Domnişoara Drawitz, o duduie mai bătrâioară, a dispărut în adâncurile dughenii ei, pentru a se pune apoi mirată, ca în fiecare săptămână, din nou pe căutat. Privirea Evei se oprise între timp pe cotidianele expuse. Toate relatau astăzi pe prima pagină despre procesul care urma să aibă loc. Un titlu cu litere foarte negre suna astfel: „70 la sută dintre germani nu vor procesul!“ Eva se simțea cu conştiința încărcată: nici măcar nu mai dăduse vreun semn la cancelarie. A cumpărat ziarul. Şi câteva în plus.

14. „Cel care are un cerul-gurii bun“. Titlul s-ar putea traduce prin *Gurmandul*.

Acasă, Eva constată că avea toată locuința doar pentru ea. Tatăl ei era la piața angro, ca în fiecare joi dimineață, mama făcea în oraş târguieli pentru Crăciun, iar Annegret îşi îngrijea sugarii la Spitalul orăşenesc. Eva se aşeză la masa din bucătărie, desfăcu ziarele şi citi. Trebuia mai cu seamă să se pună în sfârşit capăt acestei probleme, scria în ziare. Cei douăzeci şi unu de acuzați erau tați paşnici de familie, bunici şi cetățeni cumsecade, destoinici, care trecuseră cu toții prin acțiunile de denazificare fără să frapeze prin vreo atitudine ieşită din comun. Fondurile rezultate din impozite ar trebui investite în viitor într-un mod mai judicios. Chiar şi puterile victorioase încheiaseră capitolul. „După ce a crescut iarba peste un lucru, vine garantat o cămilă proastă şi o mănâncă din nou.“ În acest caz, cămila purta ochelarii şi freza procurorului general. Dintr-un ziar hamburghez, Eva află că avocatul David Miller, provenind din Canada, fusese cel care dăduse de urma martorului polonez Iosif Gabor tocmai la timp, înainte de proces, ca să ateste prima folosire a gazului Zyklon B, cu care ar fi fost ucişi în lagăr peste un milion de oameni. Eva era sigură că cifra aceasta trebuia să fie o

greşeală de tipar! Pe o pagină întreagă erau reproduse poze-portret ale acuzaților, câteva dintre fotografii le văzuse Eva deja în biroul cancelariei. Doar că acum putea să se uite pe-ndelete şi temeinic la bărbații ăia. Luă lupa mamei din coşulețul de cusut şi privi atent chip după chip. Unul era gras, altul slab, cu pielea întinsă sau ridat. Un bărbat rânjea ca bătrânul cimpanzeu alb de la grădina zoologică, aproape toți purtau ochelari, câțiva inculpați aveau un început de chelie. Unul era mai din topor, cu urechi de liliac şi nas turtit, altul avea trăsături fine. Nu existau potriviri, nu existau diferențieri. Şi cu cât dorea Eva să vadă şi să cunoască mai multe, cu cât se apropia mai mult de poze, cu atât chipurile se dizolvau mai mult în pătrate negre, gri şi albe.

Deodată se auzi uşa de la intrare. Mama apăru în bucătărie cu Stefan, pe care-l luase de la şcoală şi care urla cât îl ținea gura, căci căzuse pe stradă şi se lovise la genunchi. Mama puse deoparte coşul de cumpărături şi-l certă:

— Ți-am spus să nu te mai dai pe gheață!

Stefan găsi consolare în brațele Evei, care îi examină genunchiul. Pantalonul în carouri se rupsese, iar dedesubt, pielea se julise puțin. Eva suflă peste rana uşoară. Privirea lui Stefan căzu pe pozele inculpaților.

— Ce-i asta? O echipă?

Şi mama se apropie de masă şi se uită câteva clipe mirată la numeroasele pagini etalate. Când Edith realiză ce o interesa pe Eva la ele, strânse dintr-o mişcare grăbită toate ziarele. Deschise capacul sobei de lângă vatră şi vârî înăuntru mormanul de hârtii.

— Mamă, ce faci?!

Chipurile fură cuprinse de flăcări, deveniră negre, cenuşa dansa prin cameră. Edith închise uşa sobei. Apoi îşi puse mâna la gură şi țâşni din bucătărie în baie. Eva se ridică şi o urmă. Mama ei îngenunche în fața closetului şi vomită. Eva o observa iritată. Stefan apăru şi el în uşă.

— Mami, ce ai?

Mama se ridică şi îşi clăti gura la chiuvetă. Eva îi spuse lui Stefan:

— Doar ştii că lui mami i se face uneori rău de la mirosul de ars.

Dar asta tot nu explica de ce arsese Edith ziarele. Eva o privi. Edith îşi uscă fața cu un prosop şi spuse:

— Lasă trecutul să fie trecut, Eva. Este cel mai bun lucru, crede-mă.

Edith se întoarse cu Stefan în bucătărie. Eva rămase în baie. În oglindă, deasupra chiuvetei, îşi văzu faţa întrebătoare.

După-amiază, Eva şi Annegret au ieşit în oraş. Tatăl lor le dăduse, cu nişte aluzii misterioase şi nişte semne de mână ininteligibile, un plic cu cinci sute de mărci, cu toate că mama nici nu era în cameră şi cu toate că discutaseră deja cu câteva săptămâni în urmă că surorile trebuiau să cumpere, din partea tatei, o maşină de spălat pentru mama lor. Un cadou de Crăciun mult dorit. La Hertie au rugat să li se prezinte un model nou, o maşină de spălat cu tambur şi cu uşa deasupra, care avea prespălare şi spălare principală. Vânzătorul săltă capacul şi îl închise la loc, trase compartimentul pentru detergent afară şi-l băgă la loc. Explică pe un ton grav câte rufe puteau fi spălate deodată (5,5 kilograme), cât de repede mergea totul (două ore) şi cât de curate vor deveni rufele (vor fi ca noi). Annegret şi Eva îşi aruncau în acest timp priviri amuzate: li se părea amândurora hilar cât de priceput era bărbatul la spălatul rufelor. Cu toate acestea, au comandat la domnul Hagenkamp – după cum îl prezenta numele de pe ecuson – modelul cel mai nou şi i-au smuls promisiunea ca maşina să fie livrată şi montată încă înainte de Ajunul Crăciunului. După ce au ieşit din magazin, Eva şi-a dat seama că mai întâi mama lor nici nu va spăla, din cauza perioadei celor Douăsprezece nopţi sfinte. Annegret îi răspunse că asta era valabil numai pentru rufele albe, căci ceea ce şterpelesc duhurile sunt cearşafuri pe care le aduc după aceea în timpul anului înapoi ca giulgiu. Au trecut prin târgul de Crăciun. Se lăsa deja seara. Annegret dorea să mănânce un cârnat fript. Şi Evei îi era foame. S-au îndreptat spre standul cu cârnaţii fripţi ai lui Schipper, cu toate că tatăl lor le interzisese să cumpere de-acolo: „Schipper pune rumeguş în cârnaţii lui, mai cu seamă la târgul de Crăciun, sunt sigur de asta! Cum să-şi permită altfel o casă pe coasta Taunusului?“ Surorilor însă le plăceau cel mai mult cârnaţii lui Schipper. Poate că şi faptul că erau interzişi îi făcea atât de gustoşi. Eva şi Annegret stăteau una în faţa alteia şi mestecau cu deliciu. Annegret îi spuse că mai voia să cumpere cadoul ei pentru Stefan: o carte de Astrid Lindgren, pe care ea o adora. Annegret era de părere că Stefan depăşise treptat vârsta acelor poveşti naive pe care i le citea mereu Eva. Îi istorisi despre detectivul de care era vorba în carte. Un băiat doar cu puţin mai mare decât Stefan.

Avea loc o crimă adevărată. Fratele lor era acum copt pentru astfel de lecturi. Dar Eva nu o asculta. O frapă un bărbat mai bătrân, cu barbă, care îşi târşâia cu greu picioarele prin târg, de parcă s-ar fi temut să nu alunece pe zăpadă. Avea un palton subțire şi o pălărie înaltă, neagră, cu bor îngust. În mână ținea o valijoară. Se apropie de un stand cu fructe tropicale, pe peretele căruia atârna o pânză mare pe care era pictat un soare ce răsărea. Omul îi spuse ceva precupeței. Dar era evident că nu fusese înțeles. Omul luă o hârtie din buzunar şi i-o arătă femeii din spatele tejghelei. Ea dădu în continuare din umeri. Omul insistă, arătă din nou hârtia, apoi standul. Precupeața se răsti:

— Nu vă-nțeleg! Nu vă intră asta-n cap? Ioc înțeleg! No capito!!

Femeia făcu din mâini gestul de a-l alunga, dar bărbatul nu se urni din loc. Acum se apropie şi proprietarul tarabei de nevastă-sa.

— Cară-te, omule, Israel! Dispari odată!

Eva nu era sigură dacă înțelesese corect „Israel“. Dar o lăsă locului pe Annegret, care nu văzuse ce se întâmplase şi se uita uimită în urma ei, şi se duse la stand.

Eva se apropie de bărbatul cu pălărie.

— Vă pot fi de ajutor? Can I help you? Şi mai puse o dată întrebarea şi în polonă.

Omul o privi cu îndărătnicie. Eva se uită la hârtia din mâna lui. Era broşura unei pensiuni. „La soare“. Văzu că pensiunea avea ca emblemă un soare care răsare. Se întoarse spre proprietarii tarabei:

— Domnul caută pensiunea La soare şi s-a gândit probabil că, dacă aveți aici tot aşa un soare…

Însă pe cei doi nu-i interesa ce gândea omul. Proprietarul tarabei se plantă în fața ei:

— Vrea să cumpere ceva? Dacă nu, să nu mai hoinărească pe-aici. Să se ducă înapoi în Israel.

Eva vru să replice ceva, dar după aceea clătină doar din cap şi i se adresă bătrânelului:

— Veniți cu mine, ştiu eu unde e pensiunea.

Omul răspunse în ungureşte; asta recunoscu Eva. Dar nu înțelese decât puțin din ceea ce spunea: numai că tocmai ajunsese la gară şi acum căuta

pensiunea. Eva îl lăsă un moment singur şi se duse la Annegret.

— Îl conduc pe domnul acela la pensiunea lui.

— De ce? Ce treabă ai tu cu el?

— E complet neajutorat.

Annegret îi aruncă omului o privire scurtă şi apoi îi întoarse spatele.

— Păi bine, atunci salvează tu nişte cerşetori. Eu merg să fac rost de carte.

Eva se întoarse la bărbos; acesta o aştepta nemişcat şi părea că-şi ține respirația. Eva vru să-i ia valiza, dar el nu-i dădu drumul din mână. Îl luă de braț şi-l duse în direcția pensiunii. Omul mergea încet, ca şi cum s-ar fi opus unei rezistențe interioare. Eva simți că mirosea puțin a lapte ars. Paltonul lui era pătat, purta ghete tocite, subțiri, tot mereu aluneca şi Eva trebuia să-l țină strâns.

Pensiunea se afla pe o stradă lăturalnică. Eva se apropie de proprietarul pensiunii, un bărbat gălbejit care stătea la tejgheaua mică de la recepție şi era evident că tocmai îşi terminase cina, căci acum îşi scotea fără jenă cu o scobitoare resturile de mâncare dintre dinți. Da, era rezervată o cameră pentru un anume Otto Cohn din Budapesta. Proprietarul pensiunii îl măsură pe bărbos cu o privire disprețuitoare. Atunci bătrânelul scoase un portofel, din care ieşeau la vedere câteva bancnote noi-nouțe de o sută de mărci, şi îşi trase de acolo legitimația. Proprietarul pensiunii puse deoparte scobitoarea şi ceru să i se achite în avans camera pe o săptămână. Bărbosul puse pe tejghea una dintre bancnote şi primi o cheie grea pentru camera numărul 8.

Apoi o porni în direcția pe care i-o arătă proprietarul. Păru să fi uitat de Eva. Ea îl observă cum se opreşte în fața liftului şi cum clatină din cap. Eva îşi spuse: „Ca vițelul la poarta nouă.“ Oftă impacientată, se apropie de omul acela neajutorat şi-l conduse pe scări. Deschise uşa cu numărul 8. Intrară într-o cameră micuță cu un pat simplu, un dulap modest din furnir de stejar şi perdele portocalii care străluceau ca focul. Eva se opri nehotărâtă. Omul puse valiza pe pat şi o deschise, ca şi cum Eva nici n-ar mai fi fost în cameră. Deasupra, peste celelalte lucruri, era o fotografie alb-negru, jumătate cât o carte poştală. Eva văzu nişte siluete, parcă băgate una-ntr-alta, ale mai multor persoane. Îşi drese glasul.

— Toate cele bune atunci.

Omul cu pălărie nu răspunse.

— Un mulțumesc poate că s-ar fi cuvenit.

Eva se pregătea să plece. Atunci bărbatul se întoarse spre ea şi spuse într-o germană stricată:

— Vă rog mă iertați. Nu pot spune mulțumesc la dumneavoastră.

Cei doi se priviră. În ochii bărbatului ea citi o durere atât de copleşitoare, cum nu mai văzuse niciodată la un om. Se ruşină brusc şi dădu din cap. Apoi ieşi cu grijă.

Otto Cohn se întoarse iar spre valiză. Luă fotografia în mână şi o privi. După care spuse în maghiară:

— Am venit aici. Aşa cum v-am promis.

Vineri, Eva a trebuit să-i dea devreme o mână de ajutor tatălui ei la bucătărie. El se aştepta în al patrulea sfârşit de săptămână de advent să treacă de trei ori mai multe feluri de mâncare peste tejghea ca de obicei. În afară de asta, luase deja la micul dejun două pastile contra durerii, căci şalele lui îl cam „sâcâiau". Îi pătrunsese frigul în oase şi nu prea se simțea la înălțime. Nici radioul nu-l deschisese azi. Arăta palid la față, în timp ce jupuia gâscă după gâscă şi punea măruntaiele, în afara ficatului, într-o oală pentru a pregăti sosul. Doamna Lenze, un ajutor de bucătar, era o femeie mai în vârstă, al cărei soț era invalid de război, aşa că ea avea nevoie să mai câştige un bănuț în plus. Acum curăța în linişte legume pentru supă. Eva a tot dat pe răzătoare căpățâni de varză, până ce a-nceput s-o doară mâna dreaptă. Tatăl ei a pus varza roşie cu cuişoare şi untură într-o oală emailată gigantică, pe care n-o putea ridica nimeni în afara lui. A fost aprins focul la maşina de gătit. În încăpere au început să se răspândească aburii mâncărurilor. Eva a separat albuşurile de gălbenuşuri şi a bătut albuşurile spumă. A amestecat ingredientele pentru două tipuri de pudding: cu ciocolată şi cu vanilie. Pe lângă acestea, va mai fi şi compot: rubarbă, pusă la conservat în vară de mama lor. Cei trei năduşeau, aerul devenise greu de respirat. Deodată, doamna Lenze s-a tăiat adânc la deget în timp ce mărunțea ceapa. S-a făcut palidă la față. Sângele picura pe podeaua de gresie, apa pe care o lăsase se curgă din robinet pe degetul ei devenise roşie. Însă în cele din urmă sângerarea s-a oprit şi Eva i-a lipit doamnei Lenze un plasture pe rană. În acest timp, s-a uitat la ceasul de mână al acesteia. În trei

sferturi de oră urma să înceapă procesul. Eva a preluat cepele de la doamna Lenze, care şi-a scos şorţul cu părere de rău. Ludwig i-a făcut un semn din cap:

— Veţi fi plătită până la ora trei.

Şi doamna Lenze a plecat uşurată acasă, cu degetul arătător zvâcnindu-i.

Sala cea mare a Primăriei avea strălucirea nedefinită a unei săli polivalente. Un furnir deschis acoperea pereţii, pardoseala era dintr-un linoleum bej rezistent. Pe peretele stâng exterior, în locul unor ferestre obişnuite, erau montate până sub tavan nişte cărămizi mari şi plane din sticlă. Curtea acoperită cu copaci, care se zărea în spatele cărămizilor de sticlă, era deformată în pete şi umbre tremurătoare, ceea ce-ţi putea da senzaţia că băuseşi niţel cam mult. De obicei, în această sală aveau loc serbări de carnaval, întreceri sportive sau spectacole ambulante. Chiar săptămâna trecută fusese aici în turneu Teatrul de Comedie din Braunschweig cu piesa *Pantalonii generalului*. În piesă fusese vorba despre un proces în care era tratată o temă deosebit de picantă. Publicul râsese încântat la toate obscenităţile. Aplauzele fuseseră pe măsură. Însă un proces adevărat nu avusese încă niciodată loc în această sală. Dar întrucât sala tribunalului orăşenesc nu putea cuprinde numărul mare de participanţi la acest proces, se luase decizia utilizării spaţiului respectiv. De zile întregi, numeroşi meseriaşi ciocăneau, înşurubau şi construiau pentru a transforma sala profană într-o sală de tribunal cât de cât demnă. Tribuna spectatorilor fusese despărţită cu o balustradă de locul unde urma să se deruleze evenimentul, pentru a face clar că procesul nu avea ca scop divertismentul. Scena propriu-zisă fusese mascată cu fâşii groase de stofă bleu. În faţa ei trona acum masa lungă, grea a judecătorilor. În partea dreaptă a sălii urma să şadă acuzarea. Vizavi de aceasta, în faţa glasvandului, fuseseră puse trei rânduri de mese separate, care aveau scaune. Locurile acuzaţilor. Pe suprafaţa liberă dintre acuzatori şi acuzaţi aştepta, parcă puţin pierdută, o masă izolată. Aici urmau să şadă şi să vorbească martorii şi translatorii. Fiecare loc în parte fusese prevăzut cu un microfon negru mic. Însă, cu doar jumătate de oră înaintea începerii procesului, încă tot nu funcţiona fiecare legătură. Tehnicienii meştereau înfriguraţi la racorduri şi lipeau ultimele cabluri. Diferiţi lucrători ai Procuraturii împingeau în faţa lor cărucioare cu

actele prețioase şi le distribuiau pe masa acuzării şi pe cea a judecătorilor. Doi uşieri au adus în sală un ecran lung de-un metru, rulat, şi au început să-l fixeze de un suport pentru hărți, în spatele mesei judecătorilor.

Un tânăr cu păr roşcat punea cartonaşe cu numere pe mesele acuzaților. Era David Miller, care avea un aer atât de absorbit şi de concentrat, de parcă ar fi executat o acțiune sacră. Citea de pe un bilet locurile pe care să fie aşezați aceştia la mese. Aranjarea locurilor era rezultatul unei discuții mai îndelungate. În față urmau să stea făptaşii principali, cu acuzațiile cele mai grave. În spatele lor, cei cu vini mai mici. „Dacă se poate chiar vorbi de *mai mici*. Face mai puțin rău unul care ucide zece oameni decât unul care ucide cincizeci?“ se gândi David. Se uită la ceas. Era zece fără cinci. Opt dintre inculpați erau luați în acest moment cu un microbuz din fața arestului preventiv. Treisprezece acuzați erau în libertate, câțiva eliberați pe cauțiune, ca înstăritul inculpat principal, care fusese adjutantul comandantului lagărului. Sau fuseseră eliberați din arestul preventiv pe motive de sănătate, ca inculpatul numărul patru, care-i dăduse lui David cuvântul că se va prezenta. Între timp, uşierii înălțaseră suportul pentru hărți şi acum derulau ecranul. Acesta răspândi îndată în toată sala un miros de vopsea proaspătă de ulei.

— Da’ lăsați-ne odată-năuntru, dom’ şef de strajă! Stăm acilea deja de la opt!

Afară, în fața uşii batante, se înghesuiau spectatorii care deveniseră încet-încet tot mai nerăbdători şi voiau să prindă un loc în primul rând. Erau împiedicați să intre în sală de ofițeri ai poliției judiciare în uniforme albastru-închis. Acum era deja evident că scaunele din spațiul rezervat spectatorilor nu vor fi suficiente. Se aduceau înăuntru alte scaune, unele pliante de culoarea cromului, puse câte trei unul peste altul. Doi bărbați în robă neagră au intrat în sală printr-o uşă laterală. Unul din ei era Blondul. Părea gata de luptă, ca şi cum ar fi plecat la o bătălie, haina pe care o purta pe dedesubt făcea roba să arate ca o armură. Al doilea bărbat era mai în vârstă şi mai plinuț, roba prea mare îi flutura otova în jurul corpului. Avea un început de chelie şi o față izbitor de rotundă, de albicioasă, care făcea ca ochelarii negri cu ramă din corn să iasă şi mai tare în evidență. Se împiedică de un cablu, dar se redresă imediat. Era judecătorul care prezida,

preşedintele instanței, bărbatul care urma să conducă procesul. Bărbatul care urma să pronunțe verdictul. Cei doi stăteau de vorbă între ei cu voce scăzută. Blondul zicea că încă îl aşteptau pe translatorul polonez, dar că aveau o promisiune că i se va încuviința ieşirea din țară săptămâna viitoare. Până atunci va ajuta translatorul ceh la diferite întrebări. Însă acesta nu voia şi nu putea să traducă declarațiile martorilor. De aceea, depozițiile martorilor polonezi fuseseră mutate mai târziu. Între timp, David distribuise toate cartonaşele pe mese. Se îndreptă spre preşedintele instanței cu dorința de a se prezenta. Deja începuse să întindă mâna. Dar când ajunse foarte aproape, Blondul îi întoarse spatele, ca şi cum iarăşi nu l-ar fi recunoscut. Îi blocă drumul. David lăsă mâna-n jos. Blondul opri pe unul dintre uşieri, pentru a-i da o indicație, drept care acesta mută masa martorilor ceva mai departe de băncile acuzaților. În timp ce o muta, cablul microfonului se agăță şi se întinse prea mult. Un tehnician sări cât colo şi-l ocărî:

— Omule, nu-l smulge aşa… totuşi! Ştii cât am meşterit la el?!

Tehnicianul puse microfonul în priză la masă şi bătu în el cu degetul arătător. Din difuzoare bubui un „poc-poc-poc!!!“ asurzitor. Toți încremeniră pentru o clipă şi începură să schimbe priviri speriate, iar unul strigă:

— Acum chiar că suntem treji cu toții!

Instalația de amplificare funcționa fără nici o îndoială. În cele din urmă, lumea izbucni în râs.

În acest moment se ivi un bărbat uscățiv, într-un costum albastru-închis care-i venea ireproşabil, printre spectatorii care se înghesuiau la uşa sălii. Îi arătă unuia dintre ofițerii de poliție judiciară legitimația şi un document oficial. Ofițerul se puse deodată în poziție de drepți şi bătu călcâiele. David privi într-acolo şi-l recunoscu pe bărbat. Un sentiment de ură triumfătoare – dacă exista o asemenea combinație – îl străbătu. Omul intră în sală, nerecunoscut de public şi prin urmare nestânjenit sau asaltat de cineva, şi se orientă. Se duse la banca acuzaților şi se aşeză la locul lui. Era inculpatul numărul patru. Bestia. Scoase nişte dosare şi notițe din mapă şi le aranjă meticulos în fața lui pe masă, după care ridică ochii. Observă că David îl urmărea. Dădu din cap spre el. David îşi întoarse repede capul, dar prinse privirea Blondului, care remarcase salutul. Veni repede la David şi întrebă

încet:

— Vă cunoaşteți?

David şovăi o clipă, apoi recunoscu că se dusese la Hemmingen.

— Doar trebuie să mergem la sigur.

— Mai vorbim noi despre asta!

Blondul plecă enervat şi se apropie de bărbatul uscățiv. Acesta se ridică politicos şi Blondul îi explică pe loc că inculpații se vor întâlni cu apărătorii lor într-o încăpere separată şi apoi vor fi conduşi împreună în sală. Inculpatul numărul patru replică scurt:

— Eu n-am nevoie de apărător.

Îşi strânse totuşi documentele şi-l urmă pe Blond prin uşa laterală. David rămase o clipă singur în mijlocul sălii. Privi ecranul. Era o hartă generală, comandată de Procuratură unui pictor. Artistul realizase după planuri şi fotografii o imagine ce părea corectă spațial şi plină de acuratețe. Chiar şi scrisul de deasupra intrării în lagărul principal[15] fusese elaborat cu precizie. Litera „b" din cuvântul „Arbeit"[16] stătea cu susu-n jos. Unul dintre martori le povestise că acesta fusese un protest tainic al lăcătuşului-artist care trebuise să execute semnele grafice pentru SS.

15. *Stammlager* [sau *Stalag* prin contragere] – forma scurtă pentru *Kriegsgefangenen-Mannschafts-Stammlager*, fiind unul dintre tipurile sistemului de lagăre germane pentru prizonierii de război.

16. Muncă.

În foaierul spațios, scăldat în lumină, care părea că fusese proaspăt deschis şi pe a cărui podea din piatră scârțâiau acum tălpile de cauciuc, veneau tot mai mulți spectatori şi se înghesuiau spre uşile sălii; se auzea vorbindu-se în engleză, maghiară şi polonă. De la o tejghea se puteau cumpăra băuturi şi sandviciuri. Mirosea delicat a cafea, dar şi a cârnați Cervelat[17]. Un mănunchi de reporteri se adunase în jurul siluetei noduroase a procurorului general. Câțiva îndreptau spre el microfoane masive, alții îşi luau rapid notițe pe blocnotesuri mici. Un tânăr întrebă:

17. Soi de cârnați produşi în Elveția, Franța şi Germania.

— După o perioadă de patru ani de pregătire…

— Putem spune liniştiți: zece ani.

— După o perioadă de zece ani de pregătire ați reuşit să impuneți acest proces împotriva interesului public. Domnule procuror general, este acest lucru un triumf personal pentru dumneavoastră?

— Dacă vă uitați în jur, domnul meu, nu prea se poate vorbi despre o lipsă de interes.

Un alt reporter întorsese spatele grupului şi vorbea în fața unei camere de filmat pentru *Wochenschau*[18]: „Sunt prezenți douăzeci şi unu de acuzați, trei judecători, şase jurați, doi judecători supleanți şi trei jurați supleanți; în afara lor, patru procurori, trei reprezentanți ai coreclamanților, nouăsprezece apărători. Plătitorul de impozite se întreabă atunci: ce justifică această risipă şi costurile?“

18. Jurnalul (televizat) de actualități.

În bucătăria plină de aburi a Casei germane, Eva privi din nou la ceas. Era zece şi zece. Dacă ar fugi cât putea de repede şi dacă ar prinde tramvaiul, ar mai reuşi să ajungă la țanc. Îşi spălă mirosul de ceapă de pe mâini.

— Tată, partea cea mai grea este acum rezolvată.

Ludwig Bruhns se pregătea să usuce ultima gâscă în interior cu hârtie creponată.

— Umplutura gâştelor mai trebuie pregătită… cineva trebuie să decojească pentru asta castanele, Eva.

— Eu trebuie să plec însă… în oraş. Acum.

Ludwig Bruhns se întoarse spre Eva.

— Da’ ce arde aşa?

— Nu pot să amân, replică Eva evaziv.

Ludwig îşi privi fiica întrebător, dar aceasta tăcu.

— Cadouri oare? Ce întrebare prostească pun, nu?

— Exact, cadouri, tată, doar curând e Crăciunul.

— Păi sigur, atunci lasă-ți baltă tatăl sărman, bătrân, bolnav. Copil lipsit de inimă!

Eva îi dădu tatălui ei un pupic rapid pe obrazul transpirat şi fugi afară. Ludwig era acum singur. Numai varza roşie bulbucea încet. Ludwig simți ca o sfârşeală, ca un gol în stomac. Teamă. Şi nu ştia de ce. Se uita la

pasărea moartă din mâinile lui, care era acum spălată şi curățată bine şi uscată. Trebuie să fie pastilele alea afurisite. Probabil că nu le suporta de la stomac.

Curând după aceea, Eva o zbughi afară pe uşa birtului, îşi trânti în fugă pe ea paltonul în carouri, alunecă în zăpadă, reuşi să nu cadă, alergă mai departe. Nu ştia ce o mâna aşa. Dar trebuia să fie acolo când se dădea citire rechizitoriului. Era datoare acest lucru! Dar cui? Nu-i veni nimeni în minte.

În foaierul mare nu mai era aproape nimeni acum, în afara câtorva uşieri. Eva intră, cu cocul alunecat într-o parte şi cu răsuflarea tăiată. O durea în piept. Un gong electronic sună de trei ori la rând. Ea văzu că urma să fie închise uşile sălii. Mai multe persoane care nu fuseseră lăsate înăuntru continuau să se înghesuie la uşi. Doi ofițeri ai poliției judiciare împingeau oamenii înapoi.

— Dar înțelegeți odată! Nu mai e loc! Dați-vă la o parte din uşi!

Eva se apropie, se amestecă printre cei rămaşi şi se băgă în față, deşi nu era deloc stilul ei.

— Vă rog, aş dori, vă rog… mai pot să intru?

Polițistul clătină din cap cu regret.

— Îmi pare rău, domnişoară, toate locurile, până la ultimul, sunt ocupate.

— Este important. Trebuie să intru!

— Da, aşa zic mulți de-aici…

— Ia ascultați, tânără doamnă! Noi stăm mai demult la rând!

Vorbele zburau şuierând acuzator peste capul Evei. Ajunsese acum direct în uşă. Însă polițistul închidea deja încet uşile dinspre interior. În clipa aceea, Eva îl descoperi pe procurorul general care stătea, nu departe de uşă, de vorbă cu doi domni. Eva îi făcu semn cu mâna:

— Hei! Domnule procuror general… Hei, mă cunoaşteți…

Însă bărbatul noduros n-o auzea.

— Treceți înapoi sau vă prind în uşă!

Polițistul o luase pe Eva de umăr şi o împinse înapoi. Deodată, Eva făcu o mişcare rapidă în jos, ieşi pe sub brațul polițistului şi se strecură în sală. Se duse direct la procurorul general:

— Scuzați-mă, vă rog, aş dori foarte mult să ascult deschiderea. Am fost duminică la dumneavoastră în birou, pentru traducere…

Procurorul general o măsură pe Eva de sus până jos şi păru să-şi aducă aminte. Îi făcu un semn funcționarului de la uşă:

— E-n ordine.

Ceilalți care aşteptau în fața uşii vociferară revoltați:

— Dar aia de ce?

— Pen'că-i blondă?

— Eu am venit special din Hamburg!

— Şi noi din Berlinul de Vest.

Uşile se închiseră. Eva îi mulțumi procurorului general, care părea s-o fi uitat deja din nou. Un uşier îi indică Evei la marginea zonei pentru spectatori un loc, de pe care luă o hârtie. Pe ea scria: „Rezervat presă". Eva se aşeză, respiră adânc, privi în jur. Cunoştea sala. Văzuse aici cu mama ei câteva spectacole de teatru, ultimul fiind *Pantalonii generalului*, o piesă stupidă, dar la care nu putuse totuşi să nu râdă. Eva Bruhns criticase iarăşi jocul scenic al actrițelor ca neconvingător şi afectat. Şi Eva ştia cât i-ar fi plăcut mamei ei să se afle pe scenă. Ea însăşi nu se dădea-n vânt după teatru, actorii vorbeau şi se mişcau şarjând pur şi simplu prea mult, după părerea ei. Ca şi cum ar fi vrut să-i spună ceva cu forța.

Încercă să se orienteze. Unde se afla judecătorul? Unde acuzații? Vedea doar capete în culori închise, grizonante, negre sau altele chele, costume de-un albastru care bătea în negru sau albastru-închis, cravate închise la culoare. Mulți şuşoteau, unii tuşeau, alții îşi suflau nasul. De pe-acum aerul părea închis. Mirosea vag a paltoane umede, a haine de piele udate şi a cauciuc, a fum rece de țigară, a bărbați proaspăt raşi, a apă de colonie şi a săpun de casă. În această pâclă se amesteca un uşor iz de terpentină sau de vopsea proaspătă. Eva o măsură pe vecina ei de scaun, o femeie de şaizeci şi ceva de ani, care părea tensionată şi purta o pălărie mică de fetru peste un chip ascuțit. Femeia îşi tot frământa în mâini poşeta maro şi mănuşile îi căzură pe jos. Eva se aplecă şi i le ridică. Femeia mulțumi dând grav din cap, deschise poşeta şi îşi băgă în ea mănuşile. Închise poşeta cu un clinchet scurt. În acest moment, uşierul anunță intrarea completului de judecată. Toți se ridicară foşnind de pe locurile lor şi-i priviră pe cei trei bărbați în robă, preşedintele instanței şi asesorii lui, care păşeau în sală prin uşa laterală, solemni ca un preot cu paracliserii lui. „Mai lipseşte doar tămâia", se gândi

Eva. Preşedintele instanţei, cu faţa şi mai palidă şi mai rotundă, cu ochelarii negri ieşind şi mai tare în evidenţă decât înainte, se duse la locul lui în centrul mesei judecătorilor şi îşi făcu auzită vocea, care era transmisă printr-o staţie de amplificare. Suna mai subţire şi mai slab decât te-ai fi aşteptat de la un om de talia lui. Spuse:

— Declar deschisă prima şedinţă în cauza penală împotriva lui Mulka[19] şi a altora.

19. Robert Karl Ludwig Mulka, *SS-Obersturmführer* (locotenent în formaţiile militare naziste), a fost adjutantul comandantului lagărului Auschwitz, *SS-Obersturmbannführer* (comandant de batalion de asalt nazist, cu grad de locotenent-colonel) Rudolf Höss.

Apoi luă loc. Ceilalţi oameni din sală se aşezară gălăgios. Dură ceva timp până să se instaleze liniştea, până să se potolească scârţâitul scaunelor, foşnitul şi şuşotitul. Preşedintele instanţei aşteptă. Eva îl recunoscu acum pe Blond printre alţi bărbaţi în robe negre aşezaţi la o masă în dreapta. Procurorul general nu se afla printre ei. Eva îl căută din priviri pe David Miller. I se păru că-i zăreşte profilul la masa din spatele procurorilor. Preşedintele instanţei ridică vocea:

— Urmează citirea deciziei de deschidere.

Asesorul de lângă preşedintele instanţei se ridică: era tânăr, foarte zvelt sub robă şi părea nervos. Avea mai multe pagini în mână, iar alte hârtii erau în faţa lui pe masă. Aranjă foile, îşi drese îndelung glasul, luă o înghiţitură de apă. Eva cunoştea sentimentul neplăcut pe care îl ai atunci când cineva vrea să ţină un discurs şi tot învârte o grămadă de foi: îţi e teamă că vei muri îndată de plictiseală. Acum teama ei era însă alta. Eva se gândi brusc la basmul în care frăţiorul vrea să bea din izvorul fermecat. „Cine bea din mine se transformă într-un animal sălbatic.“ Tânărul judecător părea să se piardă în sortarea foilor. Dinspre stânga se auzi un râs scurt, batjocoritor. Era acolo banca acuzaţilor? Erau aceia inculpaţii? Aceşti bărbaţi, aşa de raşi, de curaţi şi de civilizaţi, nu arătau la prima vedere altfel decât toţi ceilalţi bărbaţi din tribuna spectatorilor. Însă unii dintre ei purtau ochelari fumurii, aşa ca la sporturile de iarnă. Iar în faţa lor se aflau pe mese nişte plăcuţe cu numere uşor lizibile. Acum îl recunoscu Eva şi pe bărbatul cu început de chelie care ţinuse în fotografie un iepure în faţa aparatului. Pe plăcuţa lui scria un paisprezece. Îşi scărpină ceafa groasă şi îi făcu un semn

scurt din cap unui bărbat scund cu ochelari fumurii care era în rând cu el. Numărul şaptesprezece răspunse la salut. Tânărul judecător începu să vorbească atât de brusc, încât Eva şi alţi spectatori tresăriră. Citea clar şi concentrat de pe foaie. Glasul lui era propagat prin microfonul negru mic care stătea în faţa lui pe masă. Răsuna în toate colţurile sălii. Eva putea prinde fără efort fiecare dintre vorbele lui. Asculta atent. Încerca să şi priceapă ceea ce citea tânărul judecător. Deci acolo în faţă, în partea stângă, şedeau un economist specializat în exporturi, un casier principal la Casa districtuală de economii, doi angajaţi comerciali, un inginer diplomat, un comerciant, un agronom, un intendent, un fochist, un infirmier, un muncitor, un pensionar, un medic specialist în afecţiuni ginecologice, doi dentişti, un farmacist, un tâmplar, un măcelar, un încasator, un ţesător şi un constructor de piane. Aceşti bărbaţi ar fi fost răspunzători de moartea a sute de mii de oameni nevinovaţi.

Eva şi-a împreunat mâinile ca la biserică, însă şi le-a separat imediat din nou. Le-a pus una lângă alta pe coapse, a coborât privirea, dar deodată a avut o senzaţie de parcă ar fi fost ea însăşi acuzată. S-a uitat în sus la tavanul de care atârnau lămpi de sticlă, sub formă de globuri. Numai că aşa putea să pară eventual neatentă. Şi-a lăsat privirea să rătăcească încet prin sală. Femeia cu chip de şoarece de lângă ea şedea foarte drept, cu poşeta pe genunchi. Îşi rotea tot timpul verigheta de aur, subţiată de la multă muncă. Bărbatul din rândul din faţa Evei avea o ceafă lată, plină de bubuliţe roşii. Femeia din stânga lui stătea chircită, de parcă ar fi pierit orice urmă de viaţă din ea. Tânărul poliţist care păzea uşa respira pe gură, poate că era răcit. Sau avea polipi ca Stefan. Eva s-a uitat drept înainte la harta agăţată în spatele mesei judecătorilor; în faţa ei, chipul preşedintelui instanţei, ca o lună care răsare. Arăta ca un cimitir văzut de sus: pe o peluză verde crud zăceau multe plăci funerare cenuşiu-roşcate, rânduite sub formă de rastru. Eva nu putea desluşi inscripţiile de la această distanţă. Privirea ei rătăcea mai departe în stânga spre peretele cu cărămizile din sticlă. O arătare neagră se clătina în faţa clădirii ca un uriaş beat, dizolvându-se apoi brusc aidoma unui fum, în timp ce glasul tânărului judecător umplea sala cu vorbe.

Eva îşi apucă încheieturile mâinilor. Trebuia să se prindă bine de ceva. „Toate astea nu pot fi adevărate!“ Voia să se ridice şi să protesteze, să facă

obiecții cu glas tare. Sau să plece, da, mai bine să fugă de-acolo. Dar rămase locului ca toți ceilalți şi ascultă mai departe. Acum tânărul judecător dădea citire în detaliu acuzațiilor aduse împotriva inculpatului numărul patru. Acestea nu se mai terminau. Angajatul comercial ar fi selecționat[20], ar fi bătut, maltratat, torturat, ar fi omorât în bătaie, ar fi împuşcat, ar fi ucis cu prăjina, cu bastonul, cu patul puştii, ar fi zdrobit, ar fi ucis călcând în picioare, ar fi strivit călcând şi ar fi gazat oameni. În barăci, pe strada lagărului, la locurile de apel, în fața locului de execuție – aşa-numitul perete negru –, în biroul său, în blocul bolnavilor. În spălătorul comun al blocului de arest 11 ar fi ucis-o pe tânăra secretară a deținuților, Lilly Toffler, cu două împuşcături de pistol, după ce, mai înainte, o luase timp de mai multe zile tot mereu la câte o execuție simulată, până ce, a cincea oară, ea-l implorase în genunchi s-o împuşte odată. Eva îl căută pe inculpatul numărul patru. Îi amintea de domnul Wodtke, un client obişnuit al Casei germane, care venea cu familia duminica şi primul lucru de care se îngrijea era ca soția şi copiii să fie mulțumiți cu ceea ce comandaseră. Le dădea voie de fiecare dată copiilor lui bine-crescuți să ia o înghețată la desert şi lăsa un bacşiş gras, uneori chiar exagerat de mare. Eva nu voia să creadă că acest bărbat uscățiv de-acolo, cu față de cimpanzeu bătrân, ar fi comis toate acele fapte. Bărbatul urmărea acuzațiile împotriva lui fără vreo reacție vizibilă, cu colțurile gurii trase rigid în sus. La fel ca inculpații dinaintea lui, dădea impresia că este constrâns să urmărească o expunere interminabilă pe o temă total lipsită de interes pentru el. Plictisit, nerăbdător, iritat, dar prea bine-crescut pentru ca pur şi simplu să se ridice şi să plece. Eva observă cum toate imputările se stingeau, ca neauzite, pe banca acuzaților. Numai din când în când, câte unul dintre bărbați îşi încrucişa brațele, se rezema de spetează, se întorcea şuşotind spre apărătorul lui sau îşi făcea câte o însemnare în documentele sale. Infirmierul, numărul zece, scria cu o râvnă deosebită într-un blocnotes mic şi gros. Şi înainte de fiecare notiță îşi lingea creionul cu vârful limbii.

20. Este vorba despre selecționarea oamenilor pentru camerele de gazare.

După două ore şi jumătate, tânărul judecător ajunse la sfârşitul ultimei file. Chipul său era alb ca un giulgiu peste roba neagră ca tăciunele.

— Acuzații sunt suspectați în suficientă măsură de comiterea acestor fapte. În consecință, la propunerea Procuraturii se deschide procesul împotriva lor în fața Curții cu jurați.

Tânărul judecător luă loc. Întreruperea bruscă a vocii lui veni neaşteptat; urmă o linişte absolută. Nimeni nu-şi dregea glasul, nimeni nu mai tuşea. Toți şedeau pe locurile lor, de parcă aici şi acum ar fi putut să se sfârşească şi orice altă viață. Mai trebuia doar ca cineva să stingă lumina puternică. Eva simți cum i se prelinge un strop de sudoare pe mijlocul spatelui până jos la noadă. Îi trecu prin gând că nu va mai putea să vorbească niciodată, că nu va mai respira niciodată. Însă momentul dură puțin. Apoi începură de peste tot şuşotelile. Preşedintele instanței se aplecă spre unul dintre asesori, vorbindu-i cu glas scăzut. Procurorii îşi schimbară în linişte locurile între ei. Apărătorii răspundeau în surdină la întrebările mandanților lor. Instalațiile de încălzire fluierau şi cântau. Într-unul din rândurile din față, un om plângea, nu se auzea, dar umerii lui tresăreau uşor. Din spate arăta ca ungurul bărbos. Doar că nu purta pălărie. „Dar poate că are pălăria în poală“, se gândi Eva. Însă când bărbatul scoase o batistă din buzunarul pantalonului, întorcându-şi în această mişcare uşor profilul spre ea, Eva văzu că era altcineva.

Preşedintele instanței vorbi acum în microfon.

— Inculpați, ați auzit acuzațiile. Vă rog să vă exprimați punctul de vedere.

Toți spectatorii s-au înclinat puțin în față. Unii şi-au întors capetele într-o parte, câțiva au deschis gura ca să asculte mai atent. David Miller a văzut cum inculpatul principal se ridică încet: acuzatul numărul unu, un comerciant de vază din Hamburg, îmbrăcat în albastru-închis şi cu o cravată de bună calitate, care fusese în lagăr omul cel mai important după comandant. David ştia că bărbatul cu figură de pasăre de pradă locuia la hotelul Steigenberger. Într-un apartament în care cu siguranță făcuse o baie fierbinte cu spumă în această dimineață. Inculpatul cu aspect curat l-a privit în ochi pe preşedintele instanței şi a spus:

— Nevinovat.

În acelaşi timp, cineva a şoptit în tribuna spectatorilor lângă Eva, aşa încât numai ea a putut să audă:

— Nevinovat!

Eva se întoarse repede spre vecina ei de scaun. Femeia cu pălărioară avea acum pete roşii pe obraji. Încetase să-şi mai învârtă inelul. Mirosea uşor a transpiraţie şi puţin a trandafiri. Deodată, Eva îşi spuse: „O cunosc pe femeia asta.“ Dar nu era posibil. Eva era pesemne isterică. Nici o mirare după aceste grozăvii. După ceea ce tocmai auzise. După toate cele de care s-ar fi făcut vinovaţi aceşti douăzeci şi unu de bărbaţi care şedeau aici în faţă, în stânga, şi care păreau neimplicaţi… Cu toate că acum se ridicau şi declarau: „Nevinovat“. Unul după altul. Inculpatul numărul zece, infirmierul, singurul care – i se părea Evei – arăta a criminal, cu nasul său turtit şi ochii înguşti, se ridică şi strigă tare în direcţia tribunei spectatorilor:

— Pacienţii mei mă îndrăgesc! Îmi zic „tăticu’“. Puteţi întreba pe oricare dintre ei! Aceste acuzaţii se bazează pe confuzii şi pe minciuni.

Se aşeză. Câţiva dintre coinculpaţi îl aplaudară, lovind în mese cu articulaţiile degetelor. Preşedintele instanţei ceru tăios linişte şi apoi îi făcu semn unui uşier. Acesta se apropie de peretele cu cărămizi de sticlă. Câteva dintre elementele de construcţie ale ferestrelor se puteau bascula cu ajutorul unui dispozitiv, pentru ca geamul să se deschidă puţin. Uşierul îl acţionă şi aerul rece se furişă în încăperea înaltă, în timp ce, unul după altul, se ridicau şi ceilalţi inculpaţi.

— Nevinovat!

— Nevinovat!

— Nevinovat de acuzaţiile ce mi se aduc!

Şi cel mai tânăr dintre ei, care, conform constatărilor Procuraturii, ar fi ucis câteva persoane pur şi simplu cu mâna goală, îşi afirmă solemn nevinovăţia. Dar roşi la faţă în timp ce vorbea. Şi, după ce se aşeză din nou, se înclină atât de tare înainte, de parcă ar fi vrut să înghită microfonul de pe masa din faţa lui, şi rosti încet o propoziţie scurtă. Aceasta fâşâi din toate difuzoarele, aşa că de-abia se putu desluşi.

— Mi-e ruşine.

Câţiva dintre coinculpaţi clătinară cu dispreţ din cap. Iar următorul, penultimul, trâmbiţă cu atât mai hotărât:

— Eu nu m-am făcut vinovat de nimic!

Atunci, o femeie din tribuna spectatorilor începu să plângă cu sughiţuri.

Se ridică, trecu grăbită pe lângă cei aşezaţi şi ieşi din sală împleticindu-se. Eva auzi voci care deveneau tot mai puternice. Era polonă:

— Kłamiecie! Wszyscy Kłamiecie!

Minţiţi. Minţiţi cu toţii.

— Tchórze!

Laşilor.

— Oprawca!

Criminalilor.

Preşedintele instanţei bătu în masă şi spuse:

— Linişte!! Linişte în sală sau pun să fie evacuată tribuna spectatorilor!

Şi, într-adevăr, amuţiră cu toţii.

Ultimul inculpat, farmacistul, se ridică acum, spre a se adresa instanţei. Însă înainte să apuce să rostească ceva în liniştea care se lăsase, un clopoţel răsună deodată strident şi lung. Sunetul pătrunzător venea de-afară. Începură să se audă voci agitate, ascuţite, care se suprapuneau, strigăte, ţipete, râsete zgomotoase. Eva îşi aminti că în spatele clădirii se afla o şcoală generală. Se uită la ceas: acolo era acum probabil a doua pauză mare. Erau copii care se jucau.

— Nevinovat, spuse şi farmacistul în costumul său scump şi se aşeză.

În oficiul asistentelor medicale din Spitalului orăşenesc, Annegret intra în a doua ei pauză de cafea din tura de dimineaţă. Şedea la o masă albă furniruită şi îşi bea cafeaua neagră, în timp ce răsfoia o revistă de modă. Revista era veche şi uzată, le servea deja de peste un an ca divertisment surorilor în pauze. „Stilul ăsta deja nu mai e la modă", se gândi Annegret. Iar la corpul ei, aceste rochii şi haine de costum croite pe talie oricum ar arăta ridicol. Annegret purta în timpul liber pantaloni tip pană şi pulovere lungi, fără formă, şi cu asta basta. La serviciu, şorţul albastru cu alb de soră medicală i se întindea pe şolduri, iar boneta mică albă părea minusculă pe capul ei mare şi rotund. Dar Annegret avea un aspect îngrijit. În timp ce-şi bea cafeaua cu înghiţituri mici şi i se părea, ca-ntotdeauna, doar amară şi nu cine ştie ce gustoasă, un radio portativ mic, aflat pe dulapul de tablă cu scutece din pânză, transmitea hârâind ştirile în cameră. Un bărbat vorbea despre o zi importantă pentru germani. Despre un proces al secolului. Despre o cotitură epocală. Annegret încetă să mai asculte. Mai întoarse o

pagină din revistă şi începu să citească romanul de dragoste al lunii iunie, cu toate că ştia deja povestea pe dinafară. O secretară pocită cu ochelari urâţi şi cu haine care stăteau pe ea ca un sac era îndrăgostită de şeful ei, un tânăr marcant. Se întâlni în oraş cu o fostă prietenă din şcoală care fusese întotdeauna şic şi se duse cu ea la cumpărături, apoi la coafor, la urmă la optician. Secretara se transformă din răţuşca cea urâtă într-o frumoasă lebădă. Poanta era însă acum că şeful cel marcant n-o recunoscu în ziua următoare. O recunoscu în schimb curierul care aducea zilnic poşta la firmă. Un tânăr inimos, care o consola când stătea plângând într-un colţ al coridorului. Annegret nu ştia pe cine să dispreţuiască mai mult în această povestire. Pe secretara cea proastă, care nu se putea îmbrăca singură ca lumea. Pe prietena cea înfumurată, cu coafură perfectă, pe şeful cel marcant, care nu se prindea de nimic, sau pe curierul cel nerod, care putea aborda o femeie doar când aceasta plângea. Annegret se gândi la sora ei şi la filfizonul ăla arogant, putred de bogat. Era sigură că cei doi încă nu avuseseră relaţii intime. Ceea ce ei i se părea o greşeală. În actul sexual se află totul despre celălalt. Annegret era, ce-i drept, cam voluminoasă şi dificilă, însă avusese câteva contacte sexuale. Toţi bărbaţii fuseseră căsătoriţi. Sora Heide apăru în uşă, o colegă mai în vârstă şi rezervată, care băga uneori în debara sugarii care urlau şi-i lăsa acolo până ce adormeau de epuizare.

— Aceasta este. Ea este sora Annegret.

Lângă sora Heide intră în oficiul asistentelor o femeie mai tânără cu un palton gros pe ea. Zâmbea cu toată faţa şi făcu un pas mare spre Annegret. Pe coridor era un cărucior albastru-închis, care se balansa uşor şi din care ieşeau nişte sunete satisfăcute.

— Voiam să vă mulţumesc.

Acum pricepu Annegret şi se ridică în picioare.

— Îl luaţi astăzi pe Christian acasă?

Mama cea tânără dădu fericită din cap şi-i întinse lui Annegret un pacheţel plat, învelit în nişte foiţă roşiatică.

— Ştiu că asta nu-i nimic faţă de ceea ce aţi făcut dumneavoastră.

Probabil praline. Sau bomboane de ciocolată umplute cu coniac. Uneori era şi o livră de cafea sau un *Mettwurst*[21], uscat la vânt, ca mulţumire pentru

buna îngrijire. Dintre toate surorile, Annegret primea de departe cele mai multe cadouri. Dar ea era şi cea care se sacrifica de fiecare dată când se iveau probleme, care nu ţinea cont de programul ei de lucru şi nu pleca de la serviciu, nici nu mai dormea până când sugarul nu era pe cale de însănătoşire. În cei cinci ani de când lucra Annegret în secţia de sugari, numai patru copii îi muriseră. Iar în aceste cazuri chiar fusese mai bine aşa, considera ea, căci, după vindecarea lor temporară, pacienţii ar fi urmat să ducă o viaţă tristă ca infirmi sau idioţi, sau ambele.

21. Tip de cârnat făcut din carne tocată fin şi mirodenii.

Annegret dădu mâna cu mama cea tânără. Apoi ieşi pe coridor, se apropie de cărut şi se uită în jos la fetişoara care era acum din nou rotofeie.

— Rămâi cu bine, Christian.

Annegret îşi puse în semn de rămas-bun mâna pe pieptuţul lui. Christian dădu din picioruşe şi făcu de bucurie balonaşe de scuipat.

— Am auzit că aţi vegheat două nopţi la capul lui. Soţul meu şi cu mine n-o să uităm asta niciodată.

Annegret zâmbi strâmb, dar fericită.

— Mi-am făcut numai datoria.

Annegret privi în urma tinerei mame, cum îşi împingea căruţul nou-nouţ de-a lungul coridorului, trecând apoi pe uşa din sticlă mată. Doctorul Küssner se apropie de ea, un bărbat masiv, cu o figură comună, cu trăsături fără riduri, un început prematur de chelie şi o verighetă care strălucea puternic. Avea un aer îngrijorat: ar trebui ţinute în frâu aceste cazuri cu bacterii E. coli! Annegret îl asigură că va avea grijă ca tot timpul să se respecte o igienă extraordinară. Doctorul Küssner o opri printr-un semn:

— Bine, dar nu la dumneavoastră mă refer. Însă medicii secundari se duc la toaletă şi pe urmă nu se spală pe mâini, după care îi examinează pe nou-născuţi. Voi aborda chestiunea asta mâine înainte de vizită.

Annegret se duse în primul salon, în care stăteau paisprezece sugari în pătuţurile lor cu zăbrele. Controlă temperatura fiecăruia, punându-i mâna pe obrăjor. Cei mai mulţi dormeau. O fetiţă micuţă era trează şi ţipa de ţi se topea inima. Annegret o luă în braţe şi o legănă cu blândeţe, în timp ce fredona un cântec pe care-l născocise singură. Annegret moştenise de la

tatăl ei lipsa de muzicalitate.

Două ore mai târziu, Eva era în drum spre casă. Nu se gândi să ia tramvaiul, ci merse pe jos. Îşi vâra paşii atât de iute şi cu atâta furie în mocirla cu zăpadă, de parcă n-ar fi vrut să se mai oprească niciodată. Cristale de sare şi pietricele scrâşneau sub tocurile ei sau săreau şi stropeau. Eva sufla din greu. După ce preşedintele instanței amânase dezbaterile judiciare pe marțea următoare, Eva trebuise să asiste, nevenindu-i să-şi creadă ochilor, cum cei mai mulți dintre inculpați părăseau sala nestânjeniți şi cât se poate de firesc prin uşa de la intrare. Vecina ei de scaun, cu pălăriuța pe cap, se luase de braț în foaier cu inculpatul principal, care întorsese spre ea fața lui de pasăre de pradă, şi, împreună, cei doi păşiseră pe stradă ca un cuplu normal, distins. Apoi, pe un culoar, Eva îl descoperise pe Blond şi alergase direct la el cam fără să se gândească ce face. Ignorase nepoliticos faptul că Blondul era într-o convorbire cu cineva şi întrebase, revoltată ca un copil de o nedreptate:

— Cum de umblă ăştia acum liberi?!

Dar Blondul nu o recunoscu şi-i întoarse spatele, fără a răspunde. Şi David Miller trecuse pe lângă Eva, fără s-o onoreze cu vreo privire. Domnii dispăruseră la importantele lor discuții. Iar ea rămăsese, ca o duduiță total lipsită de importanță, pe coridor, singură cu prea multe întrebări despre care bănuia că erau în marea lor majoritate naive. Când alerga acum în lungul străzii, prin vacarmul circulației, depăşită de nenumărate maşini şi camioane şi motorete care goneau vâjâind şi şuierând pe lângă ea, mai că o suflau de pe drum şi o învăluiau în duhoarea benzinei, regretă efectiv că asistase la această deschidere. Ce-avea ea de-a face cu acest proces, cu această lume trecută? N-avea ce căuta acolo. Iar Miller ăsta şi tipul ălălalt doar i-o arătaseră limpede! Dar ei nu erau nici măcar în măsură să facă ceva pentru ca aceşti criminali să nu se mişte liber aici în oraş! „Printre noi!“ îşi spuse Eva revoltată. Nu-şi putea aminti să fi fost vreodată în viață atât de furioasă. Nici măcar pe Annegret, care, dintre toți, putea s-o scoată cel mai tare din sărite cu încăpățânarea ei zeflemistă. Eva îşi descheie paltonul de lână şi, când un conducător auto aproape că dădu peste ea, strigă tare în urma lui: „Idiotule!“ Aşa ceva nu făcuse încă niciodată. Aşa se manifestau doar prostituatele – să țipe când sunt pe stradă. Dacă ar fi auzit-o Jürgen…

Şi-ar fi văzut confirmate temerile cele mai rele: strada Berger. Fată de cârciumar. Casă părintească rău famată. Ceva îi gâlgâi pe esofag în sus ca o mâncare stricată pe care trebuie s-o vomiți ca să te simți imediat mult mai bine. Evei îi veni pe gât suc gastric, dar îl înghiți cu un spasm. Era de neconceput să fie văzută aşa. O luă pe o scurtătură. Drumul ei o ducea acum printr-un parc acoperit frumos cu zăpadă. Însă când privi mai îndeaproape, văzu că zăpada era gri de la particulele de funingine căzute pe ea. Pomii erau golaşi şi păreau neajutorați. Eva îşi încetini mersul, respiră adânc. Un bărbat în uniformă stătea pe un postament şi purta pe cap o căciulă pusă strâmb. Parcă se uita cu milă la Eva. O veveriță o zbughi pe lângă ea şi sări în zigzag în fața ei pe drum, ca şi cum ar fi vrut să-i ceară veselă s-o urmeze. „Lilly Toffler“, îi veni Evei dintr-odată în minte. „Numele ei sună atât de lipsit de griji. Ca şi cum aş fi plăcut-o.“ Veverița țâşni cu o viteză impresionantă în sus pe unul dintre trunchiurile lungi. De-acolo de sus animalul părea să râdă de ea cum mergea pe drum atât de greoi şi de molâu, la fel de neajutorată ca toți oamenii ăştia. Eva se opri. Se gândea la bărbatul a cărui privire o simțise când rămăsese singură cuc pe coridor în fața sălii. Era ungurul din pensiunea La soare, domnul Cohn, care desigur se aflase printre spectatori. O privise de sub pălăria lui neagră şi apoi îi făcuse un semn aproape imperceptibil din cap. Sau Eva doar îşi dorise asta? Ca el s-o recunoască şi s-o salute? Da… Şi atunci, Eva ştiu brusc ce va face. Ieşi în grabă din părculeț. Însă n-o luă spre casă. Se sui în tramvaiul 4 şi se duse la clădirea de birouri în care, duminică, intrase pentru prima dată în viața ei.

Jürgen îşi părăsi în ziua aceea biroul din casa Schoormann cu o jumătate de oră mai devreme, pentru a cumpăra un inel de logodnă. Porni cu maşina spre centrul oraşului, mai bine zis se târa chinuit într-o coadă fără sfârşit de tăblării, care fumegau permanent. *Allgemeine Zeitung* numise acest fenomen *Feierabendverkehr*, „circulația la sfârşitul programului de lucru“, care fusese până de curând cunoscut numai din marile oraşe americane ca *rush hour*. Frankfurt era oraşul vest-german cu cele mai multe automobile, asta nu putea fi trecut cu vederea. Lui Jürgen îi plăcea Lloydul său, i se părea cu toate acestea stupid cum toți bărbații aceia cu pălării stăteau înțepeniți în spatele volanelor, în drum spre „mami“. Spre sfârşitul de săptămână. De când începeau soții să se adreseze unul altuia cu „mami“ şi

„tati“? Din momentul în care relația erotică se termina. Când se va termina relația erotică cu Eva? Jürgen clătină singur din cap la ceea ce-i trecea prin minte. Ce mai întrebare! Când de fapt relația încă nici măcar nu începuse. Oprindu-se la culoarea roşie a unui semafor, privirea lui căzu pe un Moş Crăciun care şedea, într-o vitrină, într-un fotoliu mare. Era o păpuşă în mărime naturală, cu un mecanism motorizat. Moş Crăciun dădea binevoitor şi neobosit din cap, în jurul lui erau aranjate pachete de daruri în mărimi diferite. În fața ferestrei se înghesuiau câțiva copii, cei mai mici cu o privire plină de venerație, cei mai mari rânjind: „Ăsta nu-i decât o păcăleală!“ Jürgen nu-şi putea aminti să fi crezut vreodată în Moş Crăciun. Mama lui vorbise întotdeauna numai despre *Christkind*[22]. Când cerul iernii se colora roz-portocaliu la apusul soarelui, ea spunea: „Uite, Jürgen, *Christkind* găteşte prăjiturele de Crăciun!“ Tatăl lui respingea noțiunea de Crăciun ca fiind folclor, cu toate că în fiecare an câştiga o grămadă de pe urma lui. El şi Brigitte vor pleca, aşa ca de toate sărbătorile, la casa lor de pe insula cea mai din nord a Mării Nordului. Jürgen va serba singur Ajunul Crăciunului, un gând care nu-l deranja deloc. Ba dimpotrivă: căci îi plăcea să guste singur acest miracol care era Crăciunul. Se va duce la Liturghia de la miezul nopții şi se va lăsa transportat de atmosfera solemnității. Chiar dacă nu se vedea pe el, Jürgen se putea lăsa în voia bucuriei despre care se cânta pretutindeni. Se gândi mai cu seamă că va fi ultimul Crăciun pe care-l petrecea de unul singur. La anul va fi căsătorit. Eva va fi probabil însărcinată. Jürgen şi-o imagină cu burta mare. Şi sânii îi vor creşte în volum. Va fi o mamă bună. Semaforul se făcu verde. Dar Jürgen ambală motorul abia când începu să se claxoneze impacientat în spatele lui. După semafor o coti la dreapta, pentru a parca brusc în fața magazinului bijutierului Krohmer. Ceilalți şoferi care trebuiră să-l depăşească îi făcură tot felul de semne că-i cam într-o doagă.

22. *Das Christkind:* pruncul Isus – echivalentul în „misiune“ al lui Moş Crăciun în anumite părți ale Germaniei, în Austria, în Elveția etc., în sensul că el aduce acolo darurile de Crăciun.

Când ajunse târziu după-amiază în locuința de deasupra Casei germane, Eva era nervoasă, căci văzuse maşina lui Jürgen oprită jos în stradă. Îşi atârnă paltonul în antreu şi trase cu urechea. Din cameră veneau spre ea

glasuri însuflețite, râsete, apoi ocăreli. Eva intră pe uşă. Aici, Jürgen şi tatăl ei tocmai instalau un brad, ba văicărindu-se, ba glumind. Înfigeau cu greu trunchiul în suportul din fontă, care aparținuse părinților lui Ludwig. Şi Stefan dădea o mână de ajutor. Purta mănuşi maro de piele, care-i erau mult prea mari. Erau ale lui Jürgen, i le împrumutase, căci acele bradului înțepau „înfiorător“. Ludwig era în genunchi şi învârtea şuruburile de fixare. Pomul se înclina treptat spre stânga. Edith era de față şi se amuza pe socoteala soțului ei, care era atât de îndemânatic la bucătărie, dar, la orice altă muncă, avea două mâini stângi.

— Mâini numai cu degete mari! chirăia Stefan.

Jürgen spuse:

— Trebuie să rotiți iar spre afară, domnule Bruhns, nu, în cealaltă direcție…

Ludwig învârtea şurubul în cealaltă direcție şi înjura. Edith îl certa:

— Cum să devină băiatul cuviincios, dacă aude astfel de vorbe de la tine!

— Ah, cu mine s-a pierdut orice speranță, glumi Jürgen.

— Mami se referă la mine. Dar eu ştiu nişte vorbe chiar mult mai rele de-atât. Să le zic?

— Nu! replicară Edith şi Ludwig simultan, şi toți izbucniră în râs.

Nimeni n-o remarcase pe Eva, care stătea în uşă. Privirea i se opri pe o tavă cu patru pahare cu şampanie şi o sticlă nedeschisă cu vin spumos Rüdesheimer, care se afla pe masă. O luă amețeala. Ştia ce-nsemna asta. Spuse:

— Bună ziua.

Toți îşi îndreptară privirile spre ea. Jürgen chiar roşi puțin. Ținea pomul strâns şi zâmbea.

— Ai venit, în fine. Avem ceva de sărbătorit, spuse mama ei pe un ton serios. Ludwig, pomul stă bine acum!

Ludwig se ridică gemând, se strâmbă scurt când trebui să-şi îndrepte spatele. Apoi se duse la masă, luă sticla cu vin spumos şi o deschise iute, spunând:

— Acum s-a-ntâmplat. Acum te-a cerut în căsătorie la noi.

Eva avu impresia că tatăl ei îşi reținea lacrimile. Jürgen luă mâna Evei şi puse un pachețel în ea. Ludwig turnă vinul, Stefan mârâi că lui nu-i dădea

nici o picătură şi se strecură jignit sub masă, pentru a se solidariza cu cățelul, care n-avea nici el voie să sărbătorească. Ludwig ridică paharul de parcă ar fi fost foarte epuizat:

— Păi atunci, eu sunt Ludwig.

— Edith.

— Jürgen.

Se ciocniră paharele. De sub masă, Stefan făcu:

— Ptiu! Oricum are un gust scârbos.

Eva luă o înghițitură mare, vinul spumos o înțepa dulceag la limbă. Mama ei o privi şi-i făcu un semn uşor din cap, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Uită că am fost sceptică la început. O să fie bine!“

Pendula mică de pe bufet bătu o dată. Ping! Patru şi jumătate. Ludwig lăsă paharul jos.

— Din păcate, acum trebuie să încheiem. Însă recuperăm la ceremonia de logodnă.

Şi Edith îşi puse paharul pe tavă, o mângâie pe Eva pe obraz şi surâse.

— Dar voi puteți să vă aşezați comod şi să continuați.

Părinții se pregăteau să iasă din cameră, pentru a-şi deschide birtul. Erau veseli, chiar dacă îi aşteptau nişte ore extenuante. Eva înghiți în sec şi schiță un soi de zâmbet absurd. Spuse:

— Apropo… am fost iar la Procuratură.

Părinții înțepeniră în uşă. Jürgen se pregătea să soarbă o înghițitură, dar se opri din mişcare.

— O să fac asta; adică, le-am spus că traduc. La proces.

Jürgen dădu pe gât o duşcă de vin spumos, înghiți şi apoi strânse din buze. Lui Edith şi lui Ludwig le pieri bucuria de pe chip. Toți tăcură şi aşteptară ca Eva să mai zică ceva. Să mai urmeze o explicație. Dar ea rămase mută, întrucât nu putea să explice. Se gândi la fața făcută de acest David Miller, care o privise tot aşa:

— Cum de totuşi vreți aşa, deodată?

Dar el oricum o considera o proastă.

Chiar atunci, Stefan strigă de sub masă:

— Cade!!

Şi, într-adevăr, bradul se înclină amenințător într-o parte. Jürgen făcu iute

un pas mare. Abia mai apucă să prindă pomul, înțepându-se însă dureros la degete.

Ceva mai târziu, Eva şi Jürgen stăteau la masă, unul în fața celuilalt. Erau singuri. Până şi Purzel se încovrigase cu coada sub el. În aer se simțea furtuna. Jürgen arăta într-adevăr posomorât. Tăcea. Pachețelul de la bijutierul Krohmer zăcea nedeschis între logodnici pe fața de masă din dantelă Plauen[23].

23. Plauen este un oraş din Saxonia, un centru de producție de textile, specializat în dantelă (chimică). Este denumit oraşul dantelei.

— Altfel ne înțeleseserăm, Eva.
— N-ai spus decât că nu vrei asta.
— Şi mă aştept să-mi respecți părerea.
Jürgen vorbea rece, întorcându-şi fața de la ea.
Eva simțea cum i se strânge inima tot mai tare.
— Jürgen, până ne căsătorim, procesul e de mult terminat.
— Nu-i vorba de asta. E vorba de principiu. Adică… dacă aşa începe…
— Atunci? Ce este atunci?
Jürgen se ridică în picioare.
— Nu ți-am ascuns niciodată vederile mele despre felul în care trebuie să se desfăşoare o căsnicie. Doresc ca luni să-i anunți că refuzi.
Jürgen ieşi. Era răscolit, furios şi dezamăgit. Pentru el fusese un pas important această hotărâre de căsătorie. Trecuse peste rezistențele lui şi cutezase totul. Iar ea îi dădea o lovitură sub centură! Trebuia să se poată încrede în viitoarea lui soție. Trebuia să facă ce spunea el.

Eva a rămas la masă. A luat pachețelul cu inelul de logodnă şi l-a rotit între degete. Deodată s-a ridicat şi a alergat după Jürgen, pe stradă. Era jos, la automobilul lui, şi mătura de pe parbriz cu mâna goală zăpada proaspăt căzută. Eva s-a apropiat de el şi i-a întins provocator pachețelul.
— N-ai uitat ceva?!
Jürgen a luat pachețelul fără să ezite şi l-a băgat în buzunarul paltonului. Evei i s-a întors stomacul pe dos. A cuprins-o teama copleşitoare că-l va pierde pe Jürgen. Sau îl pierduse deja? I-a luat o mâna, i-a ținut-o strâns.

— Cum să-ți explic asta? Trebuie s-o fac. Şi doar nu-i pentru totdeauna!

— Cred şi eu…

— Ce vrei să zici cu asta?

Eva a încercat să citească în ochii verzi ai lui Jürgen, care păreau întorşi spre interior şi-i evitau privirea.

— Trebuie să te întrebi, Eva: cât de importantă este această comandă pentru tine? Şi cât de important sunt eu pentru tine?

Jürgen şi-a desprins mâna din strânsoarea mâinii ei. Apoi s-a urcat în maşină. A pornit motorul şi a plecat fără vreun gest sau vreo vorbă de salut.

În birt, Edith Bruhns stătea la geam, cu o tavă cu beri şi pahare goale în mână şi se uita afară, în stradă. După postura Evei, aşa cum stătea acolo jos sub felinar, Edith şi-a dat seama că fiica ei plânge.

După miezul nopții, Ludwig Bruhns deschise fereastra dormitorului. Privea în curtea interioară liniştită, spre silueta bradului înalt şi nemişcat. Seara luase încă trei pastile contra durerii, la distanță de câte două ore. Stomacul îl ustura, trebuia să-l roage pe doctorul Gorf să-i prescrie alt medicament. Şi pe Edith o dureau picioarele mai rău ca de obicei; acum le freca cu unguentul ei Fusswohl pentru picioare obosite. Mirosul uşor de camfor şi aerul proaspăt al nopții alungau puțin din izul de bucătărie care-l înconjura tot timpul pe Ludwig, deşi în fiecare seară se spăla cu săpun pe partea superioară a corpului. Edith îl urmărea din priviri cum se uita pe fereastră sus la stele. Purta o pijama cam uzată, albastru-deschis, cu un model în romburi mici albastru-închis, care îi plăcea foarte mult. Nu se putea despărți de ea, cu toate că Edith trebuise s-o tivească deja de mai multe ori. De aceea, mânecile şi cracii pantalonilor se scurtaseră prea mult, lăsând gleznele descoperite. Dar în dreptul coatelor şi genunchilor şi la turul pantalonilor materialul se tocise, şi Eva nu avea ce să-i mai facă. Acolo se va rupe curând țesătura. Ludwig chiar îi propusese să coasă petice. Edith izbucnise în râs. Chiar aşa? O pijama cu petice? Aşa ceva nu exista nici măcar pe timp de război.

— La un moment dat, cade efectiv de pe tine. Se face praf. Şi atunci rămâi ca prostul, îi spusese.

Ludwig închise geamul şi se sui în pat. Edith se duse în fața toaletei pe care îşi ținea obiectele pentru îngrijirea tenului, îşi şterse mâinile cu un

prosopel şi deschise un borcan cu o pastă gălbuie pe care şi-o aplică în strat gros pe față. Avea deja câteva riduri în jurul gurii şi al ochilor, pe care încerca să le facă să dispară cu tot felul de creme. Când se aşeză în pat lângă Ludwig, acesta remarcă:

— Dacă ieşi aşa pe stradă, te arestează.

— Ei bine, şi pe tine cu pijamaua ta, răspunse Edith ca de obicei.

Au stins lumina în acelaşi timp. După care, amândoi au început să privească fix în întuneric, până ce ochii li s-au obişnuit cu el şi au putut distinge pe tavan imaginea ştearsă a crucii ferestrei. Avusese întotdeauna un efect liniştitor. Numai că astăzi crucea părea amenințătoare. Edith s-a mai ridicat o dată şi a tras perdelele în fața ferestrei.

„O, timp voios al Crăciunului, o timp ferice al Crăciunului, care ne-aduce grația divină.“[24] Deasupra Evei răsuna puternic orga bisericii Sf. Ioan. Era evident că organistul, domnul Schweinepeter[25] – „care nu era vinovat pentru numele lui“, cum spunea tatăl ei –, nu băuse şi cânta corect la orgă. Pastorul Schrader, care dădea întotdeauna senzația că ar fi puțin neglijent, se amețea ca în fiecare an în această zi cu vestea ei minunată. Biserica era ticsită: nu mai găseai nici un loc liber, cu toate că numărul evanghelicilor în cartier nu era deosebit de mare. Familia Bruhns venise nițel prea târziu, căci Stefan trebuise costumat pentru vicleim[26] şi mai avusese loc şi o mică ceartă. Aşa că nu mai găsiseră o bancă comună şi şedeau împrăştiați prin biserică. Annegret în față de tot, Eva câteva rânduri în spatele părinților ei, strivită între străini. Îşi vedea totuşi înaintea ei mama, care cu siguranță se strâmba acum de atâta încordare. Lui Edith i se umezeau ochii când auzea muzică de orgă. Dar se jena să plângă în public şi se lupta zadarnic cu lacrimile, ca o fată care vrea să fie mare şi tare. Pe Eva o înduioşa asta de fiecare dată. Se molipsea de obicei, aşa ca de la căscat. Dar i se părea că vărsase destule lacrimi în ultimele zile. Trebuise să asculte o grămadă de reproşuri. De la mama ei, deşi ea fusese la început contra lui Jürgen. De la sora ei, care nu pricepea nici în ruptul capului cum putea Eva să pună aşa în joc „cariera ei ca soție de om de afaceri“. Pentru o oareşicare muncă de traducere! Şi de la tatăl ei, care părea să-i dea de înțeles din nişte priviri ciudat de îngrijorate: „Eva-fetițo, faci o greşeală.“ Eva nu considera că are o

voință deosebit de puternică şi că este foarte sigură pe sine. Însă tocmai vehemența celorlalți trezi în ea o rezistență nebănuită. Nu luase legătura cu Jürgen. Nu contramandase la Procuratură. Acum şedea acolo cu încăpățânarea ei şi urmărea vicleimul care se interpreta în fața altarului şi pe care pastorul Schrader îl exersase cu şcolarii parohiei. Ca de fiecare dată în seara de Ajun, nu se putea înțelege nici un cuvânt al lui Iosif sau al Mariei. Numai hangiul care nu voia să lase perechea sfântă să intre putea fi auzit clar. „Nu, nu avem loc pentru voi! Plecați mai departe!“ Hangiul era jucat de Stefan. Edith îi arătase cum să facă pentru ca glasul lui să răsune mai puternic. Cu toate că ea nu avusese niciodată voie să frecventeze o şcoală de actorie, ştia intuitiv cum se face. Îi pusese un halat gri şi-i căutase prin casă o pălărie bej veche. Ludwig se amestecase şi el, căci se pricepea în treburi de-ale hangiilor, şi-i pusese lui Stefan o bonetă de bucătar pe cap. Lui Edith i se păruse greşit:

24. Este renumitul cântec german de Crăciun, datând de la începutul secolului al XIX-lea: „*Oh, du fröhliche, o du selige, Gnaden bringende Weihnachtszeit!*“

25. *Schwein* înseamnă porc.

26. Dramă populară creştină veche, reprezentând naşterea lui Isus, jucată la țară de băieți costumați, în perioada Crăciunului.

— Un bucătar nu este neapărat şi hangiu! Asta nu face decât să-i zăpăcească pe spectatori. Iar în Biblie nu scrie nimic de vreun bucătar!

Însă Stefan fusese de acord cu tatăl lui, şi boneta lui înaltă ieşea acum în evidență prin culoarea ei albă în comparație cu costumațiile pământii ale celorlalți parteneri de joc. Celelalte mame le croiseră copiilor lor pelerine din perdele vechi, aleseseră de la tați cămăşi care să poată fi prinse cu cordoane, în falduri. Maria arăta de parcă ar fi fost înfăşurată în rochia de mireasă a mamei ei, rochie intrată însă la spălat şi îngălbenită de vreme. Câțiva copii purtau pălării prea mari, care le alunecau tot mereu peste ochi. Unii trebuiau probabil să reprezinte oi şi îşi puseseră o blană pe umeri. „Dar păstorii nu poartă şi ei asta? Tradițional?“ se întrebă Eva. Niciodată nu i se părea povestea Crăciunului atât de derutantă, de lungă şi de puțin captivantă ca la vicleim, şi totuşi la urmă toate ițele erau descurcate la altar. Copiii costumați se adunau în cerc în jurul ieslei construite, îngenuncheau pe podeaua rece a bisericii şi se înclinau adânc. Căci acolo, culcat pe paie, era

pruncul Isus. O minune.

În fața bisericii au mai stat un timp, cu toate că Stefan îi grăbea să plece acasă. Dar cârciumarii Bruhns erau apreciați şi îndrăgiți în cartier. Însoțiți de sunetul persistent al clopotelor care venea din turnul alb sub formă de bulb de ceapă, schimbau urări de bine cu prieteni şi cunoscuți. Apoi, familia o porni pe jos spre casă. Pe străzi şi pe la colțurile intrărilor mai era zăpadă, dar se făcuse mai cald, aşa că nu mai scârțâia, ci pleoscăia sub tălpile pantofilor. Se luaseră cu toții de braț, pentru ca nici unul să nu alunece singur, „ci toată ginta deodată!“, cum spunea Ludwig râzând. În afara lui Stefan, căruia efectiv nu-i tăcea gura, povestind despre incidentele petrecute în spatele culiselor, în sacristie, nu mai vorbea nimeni.

Din atenție față de Stefan, împărțirea darurilor a avut loc înaintea mesei. Odaia strălucea ca aurul de la atâtea lumânări, pomul mirosea a răşină şi pădure deasă, beteala sclipea, toate cele patru lumânări ale piramidei ardeau, iar păstorii şi cei trei magi se grăbeau mai tare ca niciodată. Iar Sfânta Familie aştepta zadarnic, ca de obicei. În schimb, Stefan a fost copleşit cu cadouri: cu fălcile umplute cu ciocolată, a primit de la tata o puşcă cu aer comprimat, de la Annegret, o carte cu detectivul suedez de copii, iar de la mama, un pulover bleumarin de marinar.

— Ca Opa Bruhns arăți acum. Ca Opa Seebär, ca un bătrân lup-de-mare.[27]

27. *Opa(pa)* – bunic. *Seebär* – lup-de-mare.

Eva îi cumpărase un joc de construcții din metal, cu care Stefan voia să reproducă în ziua următoare casa Schoormann, după ce va prinde cu puşca în curte câteva vrăbii. La sfârşit de tot, desfăcu pachețelul lunguieț trimis de bunica din Hamburg. Conținea o păpuşică în uniformă, care purta un rucsac în care era o umbreluță din material. Un paraşutist militar pe care Stefan îl punea acum să zboare încontinuu de pe fiecare scaun. Şi Purzel încerca să-l înhațe. Annegret se bucură de un portmoneu roşu-închis elegant din piele. Eva desfăcu un batic delicat din mătase, bleu cu picățele galbene. Îl va purta la primăvară. Când soarele va începe să încălzească totul. Când va hoinări într-o duminică prin oraşul în floare. Fără Jürgen. Eva se ridică, întrucât

această imagine era greu de suportat, şi începu să adune hârtiile de împachetat şi să le împăturească frumos bucată cu bucată. Ludwig se folosi de ocazie pentru a se scuza la Edith că maşina de spălat cea nouă nu fusese livrată la timp. Însă maşina avea treisprezece programe de spălat. Şi se putea fixa temperatura spălării. Edith răspunse că asta cu siguranță nu s-ar fi întâmplat dacă ar fi comandat-o la Schoormann.

— Ăştia nici n-au maşini de spălat! zise Eva, apoi puse hârtiile pe bufet şi ieşi din cameră.

Eva aprinse veioza şi se aşeză pe patul ei. Fusese ca-ntotdeauna: ritualurile, desfăşurarea evenimentelor, numai pe ici, pe colo întârziate câteva minute, ca, de pildă, ceva mai înainte când ajunseseră la biserică. Şi Purzel vomitase deja, pentru că profitase de un moment în care nu-l observase nimeni şi se dusese la farfuriile colorate de sub pom. Totul fusese ca-ntotdeauna. Eva se întinse pe pat şi închise ochii. Îi veni în minte un vis care i se tot repetase, dar pe care nu-l mai avusese de mult. Intra într-o încăpere înaltă, lungă, cu podea albastră şi pereți îmbrăcați cu plăci de faianță bleu. Lângă pereții de pe partea lungă a camerei stau scaune rotative, căptuşite cu un material lucios albastru-închis, în dreptul fiecărui scaun atârnă de perete o oglindă rotundă. Pe latura scurtă a camerei sunt montate două chiuvete. Într-un colț aşteaptă trei făpturi ciudate, cu capete goale, excesiv de mari, care par să-i facă semn Evei. Eva se aşază pe unul dintre scaune şi se roteşte spre oglindă. Numai că în oglindă nu e nimeni. Şi deodată, Eva simte o durere puternică în cap. Țipă.

Eva deschise ochii. Ce era deosebit la acest vis era faptul că Eva avea exact în acest loc al capului deasupra urechii stângi o cicatrice, o zonă lungă de trei centimetri pe pielea capului, unde nu creştea păr. Mama ei îi explicase că, atunci când era micuță, căzuse rău, lovindu-se acolo. Eva auzi cum cineva îi strigă numele. Era mama ei. Acum ajunseseră la cârnăciori cu salată de cartofi.

În vila familiei Schoormann, Jürgen şedea singur într-un fotoliu în camera de zi. Femeia care se ocupa de casă, doamna Treuthardt, era liberă de miercuri. Jürgen nu mâncase nimic, nu băuse nimic, stinsese toate luminile şi privea afară în noaptea care licărea slab. Şedea pur şi simplu

acolo şi se uita la imaginea tăcută care nu se schimbase de peste o oră. Arăta ca unul care intrase cu forța în casă şi, copleşit de frumusețea grădinii, se cufundase într-un fotoliu. Însă ochii lui Jürgen erau orbi la farmecul priveliştii ce li se oferea. Se gândea şi se tot gândea cum să reacționeze la nesupunerea Evei. O cunoscuse cu totul altfel, tolerantă, docilă şi uşor de condus, gata să accepte că bărbatul avea ultimul cuvânt în căsnicie. Acum îi arăta o cu totul altă față, ca una dintre acele femei acre care intră în război cu bărbatul. Eva nu-i mai dăduse nici un semn şi părea evident că era hotărâtă să nu cedeze. Dar nici el nu putea ceda. Nu putea să-şi piardă reputația încă înainte de căsătorie. Şi, în timp ce gândurile lui Jürgen se învârteau în jurul raportului tradițional de forțe într-o căsnicie, simți care era de fapt teama lui subiacentă: se temea de procesul prin care ar trece Eva. El se îndrăgostise de inocența Evei, de puritatea ei, pentru că el însuşi nu era inocent. Ce ar face din Eva atingerea cu răul? Dar din el?

Pendula din vestibul bătu de unsprezece ori. Era cu un sfert de oră în urmă şi Jürgen se gândi că, dacă mai voia să găsească un loc în Liebfrauenkirche[28] la slujba de Crăciun de la miezul nopții, atunci ar trebui s-o pornească imediat spre biserică. Dar nu se mişcă din fotoliu.

28. Biserica Maicii Domnului.

La miezul nopții, Annegret intră în salonul unu, care era învăluit într-o lumină slabă şi blândă. Preluase tura de noapte şi părăsise familia după cârnăciori şi salata de cartofi. Afară urla o sirenă, poate că luase foc un brad. Lui Annegret îi plăcea sunetul. Însemna: „Ajutorul este pe drum!“ Annegret trecu de-a lungul pătuțurilor cu zăbrele şi examină atent fețişoarele. Cei mai mulți sugari dormeau paşnic. Annegret se opri lângă un pătuț. Pe plăcuța de la picioarele acestuia era scris numele: Henning Bartels. Doamna Bartels zăcea la secția de femei cu febră puerperală. În schimb Henning era deja, deşi avea numai câteva zile, un bebeluş extrem de voinic. Annegret lovi ca din greşeală pătuțul. Acum, Henning deschise puțin ochii, îşi mişcă pumnişorii, căscă fără dinți. Annegret îl mângâie uşor pe obraz: „Ei, biet viermişor ce eşti.“ Apoi scoase ceva din buzunarul halatului ei: o seringă refolosibilă din sticlă, fără ac. Cilindrul, care cuprindea zece mililitri, era umplut cu un lichid maroniu. Annegret se apropie de pătuț

dintr-o parte, îşi vârî mâna sub căpşorul lui Henning şi-l ridică uşor. Apoi îi băgă băiețelului seringa între buze şi introduse încet conținutul în gura lui Henning. Ochii băiețelului se căscară puțin şi el începu să plescăie.

— E gustos, mmm, dulce şi bun, nu-i aşa?

Henning continuă să molfăie şi înghiți. Puțin lichid i se prelinse din gură. Annegret scoase o batistă din buzunarul ei şi tamponă cu grijă fețişoara.

— Aşa, acum eşti din nou în regulă.

În locuința de deasupra Casei germane, Edith şi Ludwig stăteau în camera de zi. Lumânările arseseră, numai o lampă cu picior mai licărea obosită. Părinții Evei erau beți amândoi, ceea ce nu-şi permiteau decât cu rare ocazii. La radio se transmitea din Liebfrauenkirche slujba de Crăciun de la miezul nopții. „Un băiat ni s-a născut, un fiu ne-a fost dăruit! Împărăția lui se sprijină deja pe umerii lui, iar numele lui va fi rostit.“[29] Edith Bruhns asculta absorbită muzica de orgă ce tocmai începuse, cuvintele promițătoare ale preotului şi *Gloria*, şi putu în fine să plângă fără jenă şi neobservată. Şi Ludwig ofta din când în când, cu toate că el nu asculta. Se gândea la Crăciunurile copilăriei de pe insula lui natală, cum apărea Moş Crăciun din întuneric pe o sanie trasă de cai, gonind peste zona tidală înghețată a mării. Pe capra saniei ardeau făclii, şi Moş Crăciun azvârlea cu elan de pe sanie sacul cu daruri pentru familia Bruhns. Într-un an, Ludwig sărise brusc în spate pe talpa saniei, se prinsese strâns şi ajunsese aşa până la următoarea familie. Acolo, Moş Crăciun îl descoperise şi-l certase rău. Ludwig recunoscuse vocea lui Ole Arndt, o slugă de la gospodăria vecină. Apoi văzuse şi nasul lui albăstrui sub barba albă de vată. Din ziua aceea, Ludwig se considerase foarte matur. Dar în anul următor izbucnise Primul Război Mondial. Cei doi frați mai mari ai lui nu s-au mai întors din Franța şi mama a murit de supărare. Când şi tatălui său i-a pierit curajul de a înfrunta viața, când şi-a închis magazinul alimentar, Ludwig a început să gătească, la paisprezece ani. Pentru sora lui mai mică şi pentru tatăl lui. Atunci se maturizase cu adevărat.

29. Citatul din cântecul german de Crăciun „*Ein Knabe ist uns geboren…*“ a fost tradus aici literal.

Deodată se auzi soneria. Edith îşi suflă nasul şi-l privi pe Ludwig

întrebător, din ochii umezi. Acesta încercă, gemând, să se ridice, ca un gândac căzut pe spate. Nu! Nu mai era tânăr; tocmai fusese tânăr în ceea ce-şi amintise! Acum îşi simţi dureroasa zonă lombară.

— Este douăsprezece şi jumătate!?

Eva adormise la Stefan. Îşi dusese fratele cu o oră în urmă în pat. Stefan îşi ţinea micuţul paraşutist militar într-o mână şi puşca cu aer comprimat în cealaltă. Eva începuse să-i citească despre un băiat suedez care voia să fie detectiv. Dar mai bine îi mai cânta ceva! Cântecul preferat de Crăciun al lui Stefan. „Veniţi, păstori!“[30] Îi plăcea pentru că „muzica sare aşa frumos“. Nu a fost nevoie ca Eva să cânte mult timp şi apoi se lipise de trupul lui mic, care avea pentru ea acum un efect consolator.

30. Cântecul german de Crăciun „*Kommet, ihr Hirten!*“.

Soneria de la uşă o trezi din somn. Purzel începu să latre sălbatic. Era într-adevăr cineva jos la uşa de la intrare. Eva se ridică şi dădu peste ciorapii ei în vestibul. Cocul i se desfăcuse şi părul îi cădea lung şi ciufulit pe spate. Apăsă buzzerul care deschidea jos broasca de la intrarea în casă şi crăpă uşa spre casa scării. Între timp apăruse şi Ludwig în vestibul. Era în cămaşă şi se clătina puţin.

— Cine mai vine la ora asta? Nu poate fi decât Moş Crăciun.

Eva auzi cum se deschidea jos uşa, cum cineva urca treptele cu paşi mari, adresându-i-se în acest timp lui Purzel, ca să-l liniştească.

— Doar mă cunoşti deja!

Eva recunoscu glasul şi încercă iute să-şi aranjeze părul în faţa oglinzii. Degeaba. Jürgen apăru în uşa locuinţei, fără pălărie, cu paltonul descheiat, cu răsuflarea tăiată, ca şi cum ar fi alergat tot drumul de sus, de pe coasta Taunusului, până acolo. Ludwig îl fixă scurt, resemnat şi uşurat totodată, mormăi ceva despre sărbători fericite, spuse „Purzel, hai!“ – şi tată, şi câine dispărură în camera de zi. Eva şi Jürgen stăteau faţă-n faţă în uşă şi se priveau tăcut. Eva se strădui să nu pară prea fericită. Până la urmă, zâmbi puţin strâmb. Jürgen îi atinse părul despletit şi apoi spuse pe un ton grav: „Crăciun fericit!“ Atunci, Eva îl apucă pe Jürgen de gulerul paltonului şi-l trase în locuinţă. „Crăciun fericit!“ Şi apoi se sărutară în colţul vestibulului, lângă dulapul de haine, lung şi deloc ceremonios.

Partea a doua

— Jur, pe numele lui Dumnezeu, atotputernicul şi atotştiutorul.

Era a douăzeci şi treia zi de proces, şi urma să se înceapă cu audierea martorilor care vorbeau polonă. Eva nu mai şedea în spate de tot şi în latura extremă a tribunei spectatorilor, ci stătea acum la masa martorilor, în mijlocul sălii mari a Primăriei. Era flancată de doi bărbați mai în etate cu costume de culoare închisă, traducătorul de cehă şi traducătorul de engleză. Eva îşi pusese mâna stângă, la care purta de curând un inel cu piatră albastră, pe o carte neagră şi grea care avea o cruce mică aurie imprimată pe ea, iar mâna dreaptă o ținea ridicată. Eva se adresa preşedintelui instanței şi celor doi asesori ai lui. Degetele îi tremurau uşor în aer. Inima-i bătea repede şi puternic până sus în gât.

— Vorbiți ceva mai tare, vă rog, domnişoară Bruhns.

Eva dădu din cap afirmativ, inspiră adânc şi o luă de la capăt. Spunea că va traduce fidel şi scrupulos toate documentele şi declarațiile întocmite în limba polonă, care vor fi dezbătute în proces. Nu va adăuga nimic şi nu va omite nimic. În timp ce Eva vorbea, i se păru că prinde cu coada ochiului o mişcare a lui David Miller, care-şi întoarse apoi dezaprobator privirea; în schimb Blondul urmărea liniştit jurământul ei. Eva simți şi privirile din partea stângă. Din banca acuzaților. Unii dintre bărbați şi apărătorii lor o priveau binevoitor. Întrucât era o domnişoară tânără, sănătoasă, cu păr foarte blond, întrucât arăta cumsecade şi onorabil în costumul ei albastru-închis, încheiat până sus, şi cu pantofii fără toc.

— Asta jur, pe numele lui Dumnezeu, atotputernicul şi atotştiutorul, sfârşi Eva.

Preşedintele instanței îi făcu un semn scurt din cap. După care, ceilalți doi traducători îşi rostiră unul după altul jurământul. Nervozitatea Evei mai cedă puțin, iar privirea ei căzu pe harta mare din spatele mesei judecătorilor.

Aşa aproape cum era acum, putea citi şi inscripţiile. Blocul 11. Lagărul principal. Crematoriul. Camera de gazare. *Arbeit macht frei*[31], scria jos de tot. Unul dintre traducători mirosea urât a alcool. Cu siguranţă cehul. „Dumnezeu să-mi ţină departe ideile preconcepute“, îşi spuse Eva cu o disperare comică. Propria-i respiraţie mirosea cu siguranţă neplăcut de fad şi acru, căci de-abia putuse mânca ceva la micul dejun. Azi-dimineaţă – asta i se părea a fi atât de departe. Şi totuşi nu trecuseră decât două ore. La şapte şi jumătate, Eva şedea cu Annegret şi Stefan la masă în bucătărie, zdrăngănind nervoasă cu o linguriţă în ceaşca ei cu cafea. Mama urcase din pivniţă, ţinând în mână un borcan cu marmeladă, cu o etichetă pe care scria „Mure ’63“. Îi întinsese borcanul filetat lui Annegret, care, fără să-şi ridice ochii de pe ziar, îl desfăcuse cu uşurinţă. Se auzi un fâsâit de sub capac, şi Stefan încercă timp de câteva minute să imite sunetul. „Pfiiiifffffff“ era cel mai apropiat. Edith a răzuit cu un cuţit stratul de mucegai alb-verzui în găleata de gunoi. Se aşeză lângă ei la masă şi îi unse lui Stefan o felie de pâine cu marmeladă. Apoi şi-au amintit cu toţii cum urcase Edith anul trecut, la sfârşitul verii, cu bicicleta pe Hausberg[32], având două găleţi din tablă în stânga şi dreapta pe ghidon şi una mare prinsă pe portbagaj. Acolo sus, Edith adunase trei găleţi pline cu mure foarte negre, bine coapte în soare. Când se întorsese din excursie, surorile, care şedeau în camera de zi şi se uitau la televizor la emisiunea *Te invit duminică*, săriseră speriate.

31. „Munca eliberează“.
32. Hausberg are o înălţime de aproape cinci sute de metri şi face parte din lanţul muntos Taunus.

— Mamă! Ce-ai păţit? Ai avut un accident?!

Eva alergase la telefon, vrând să sune un medic. Annegret se pregătise să-i ia lui Edith pulsul. Numai Edith nu înţelegea agitaţia, până ce-şi descoperise faţa în oglinda din antreu: arăta de speriat. Buzele şi bărbia mânjite cu zeamă negru-roşcată de mure, bluza ei de culoare deschisă presărată toată cu pete. În timp ce culegea, Edith tot ciugulise, şi zeama lipicioasă i se scursese pe bărbie. Ştergându-se cu o batistă, nu reuşise decât să-şi înrăutăţească aspectul. Arăta de parcă ar fi căzut direct cu faţa-n jos şi acum gura îi sângera puternic. Cele trei femei izbucniseră atunci în râs uşurate. Dar azi-dimineaţă la micul dejun nu râsese nimeni. Lângă farfuria

Evei zăcea o mapă gri din carton ca o scrisoare otrăvită. În ea era declarația martorului Jan Kral, pe care o dăduse cu doi ani în urmă în fața unui judecător de instrucție şi pe care Eva urma s-o traducă astăzi în instanță. Eva citise aseară paginile de două ori. Dacă tot ce scria acolo că ar fi trăit şi văzut domnul Kral corespundea realității, atunci era un miracol că mai era în viață. Eva se întrebase pe când sorbea o înghițitură de cafea cum o arăta oare domnul Kral. Adus de umeri şi plin de tristețe. În acest timp, Stefan se tânguia că nu-i plăcea ce voia mama lui să-i pună pe sandvici la şcoală.

— Nu-mi place carnea tocată de vită. E scârboasă!

— *Mettwurst*?

— Şi mai scârbos! Ptiu! Mi se face rău!

— Dar ceva tot trebuie să-ți pun pe felia de pâine. Sau vrei doar unt?

— Îîîî, untul e scârbos!

Atunci Eva luase mapa şi-l lovise uşor pe Stefan cu ea pe cap.

— Nu te mai purta ca un bebeluş!

Stefan se uitase mirat la sora lui. Dar ea se ridicase şi ieşise din cameră.

— Nu vrei să iei cu tine un sandvici, Eva?

— Pot să mănânc acolo, mamă, au o cantină.

În vestibul, Eva îşi pusese paltonul de lână. Se privise în oglindă. Era palidă, aproape albă la față, genunchii şi-i simțea moi ca un pudding, iar stomacul ei, de parcă ar fi fost în acest moment scobit de un animal cu blană. Îşi admise acum, în timp ce era atentă la liniştea din bucătărie, la tăcerea mamei şi a surorii ei, că sentimentul care se furişase în ea de zile întregi era frica. Încercase să afle de ce se temea mai mult: de faptul că trebuia să vorbească în fața multor oameni? De răspunderea pe care o avea să găsească traducerea corectă? Era teama de a nu-i înțelege pe martori? Sau tocmai, de a-i înțelege pe martori? Eva băgase mapa în servieta ei de piele, pe care şi-o dăruise ea însăşi acum trei ani când obținuse certificatul de translator. Îşi pusese pălăria, strigase „la revedere“ în direcția bucătăriei, dar nu primise răspuns decât de la Stefan.

— Ciau cu u!

Era una din acele zile care n-au vreme, n-au răsărit de soare şi n-au apus de soare, care rămân tot timpul cenuşii, care nu se fac nici calde şi nici reci. Iar zăpada mai exista doar ca amintire. Eva mersese pe jos până la Primărie.

Şi, cu fiecare pas, curajul o părăsise tot mai mult, se infiltrase ca roua în gurile de canal şi dispăruse aproape complet când păşise în clădire. Însă în momentul în care intră în foaierul umplut până la refuz, în momentul în care descoperi numeroşii reporteri, precum şi doi bărbaţi cu aparate grele de filmat; în momentul în care recunoscu pe câţiva dintre inculpaţi care-şi strângeau reciproc mâinile, în momentul în care observă cum nişte poliţişti îl salutau ceremonios pe inculpatul principal, cel cu păr alb; în momentul în care înregistră această naturaleţe cu care se mişcau bărbaţii, în momentul în care auzi discuţiile lor purtate cu voce răsunătoare şi, pe de altă parte, văzu femei şi bărbaţi care, fie singuri, fie în grupuri mici, stăteau tensionaţi, tăcuţi şi plini de presimţiri – în acel moment se gândi că ea se află exact acolo unde trebuia să se afle.

Sala nu se lumină nici spre ora prânzului, iar cărămizile de sticlă puţin aburite trimiteau un licăr gri-mat. Atunci un uşier aprinse instalaţia de iluminat din tavan, şi lămpile sub formă de globuri pluteau ca nişte băşici mari, strălucitoare deasupra capetelor. Aerul era închis, în ciuda câtorva ferestre basculante care fuseseră întredeschise în peretele cu cărămizi de sticlă. Mirosea a lână umedă, a haine de piele umezite şi a câine plouat. După depunerea jurământului, translatorii luau loc într-o parte, lângă acuzare. Eva se aşeză pe un scaun chiar îndărătul lui David Miller. Îşi luă mapa din servietă şi o puse în faţa ei pe masă. Se uita la capul roşcat al lui David, la părul crescut cam prea lung în ceafă. Din spate, arăta ca un băiat. Ca Stefan când clocotea uneori în furia lui copilărească. David parcurgea cu privirea nişte documente pe care, după o scurtă verificare, i le întindea mai departe Blondului. În latura de vizavi a sălii, un bărbat masiv se ridică în picioare. Umblă cu degetele prin faldurile robei şi scoase la iveală un ceas de buzunar argintiu prins de un lanţ, pe care-l luă în mână pentru a verifica puţin distrat cât e ora. Cu trăsăturile lui moi, lunguieţe ale feţei şi cravata albă îi amintea Evei de iepurele din *Alice în Ţara Minunilor*, o carte care nu le plăcea ei şi lui Stefan, căci această ţară a minunilor era populată exclusiv cu figuri neprietenoase. Era apărătorul a şapte dintre acuzaţi. Formulă cererea ca soţia inculpatului numărul patru şi cea a inculpatului principal să fie audiate ca martore în probatoriu. Eva privi spre tribuna spectatorilor şi o căută pe femeia cu pălărioară, care mirosea vag a trandafiri, însă nu reuşi s-

o detecteze în mulțime. Blondul se ridică şi declară că Procuratura respinge cererea. Nu se aştepta la nici un câştig în cunoaşterea cazului, întrucât soțiile erau părtinitoare. În plus, ele puteau să refuze depoziția, dacă aceasta era în defavoarea inculpatului. Urmă un schimb rapid de replici între apărător şi procurorul-şef despre numărul de martori ai apărării. Eva ştia că primul martor căruia i se va lua declarația în această zi va fi Jan Kral. Deschise mapa şi se gândi că, în orice caz, soția lui Jan Kral nu mai putea fi audiată. La 1 noiembrie 1942, el o văzuse pentru ultima oară.

Dar în momentul acela, preşedintele instanței decise ca cererea apărătorului să fie admisă. Mulțumit, acesta îşi închise zgomotos ceasul de buzunar. Blondul se aşeză, luă o înghițitură de apă din paharul lui, cu toate că nu-i era sete, şi îşi încrucişă brațele. Colegii lui schimbară nişte priviri. David Miller se aplecă spre el şi-i şopti ceva, iar Blondul clătină ursuz din cap.

Preşedintele instanței anunță:

— Dezbaterea începe cu probatoriul. Să fie chemat înăuntru martorul Jan Kral!

Blondul se întoarse spre Eva, vrând să-i facă un semn. Dar ea se ridicase deja pentru a se duce la masa martorilor. Un polițist conducea înăuntru un bărbat mai în vârstă, cu aspect impunător. În costumul său albastru-închis, Jan Kral lăsa impresia unui om de lume, ca şi cum el însuşi ar fi fost avocat sau chiar un star american de film. Eva ştia din dosar că lucra ca arhitect la Cracovia. Jan Kral se ținea deosebit de drept. Eva se uită spre el, încercând să-i prindă privirea. Însă, prin ochelarii lui cu rame groase, Kral se uita cu o privire fixă, care trecu pe lângă ea pentru a se opri la masa judecătorilor. Nu privi nici spre stânga, la mesele acuzaților. Când ajunse lângă ea şi se opri, Eva se aşteptă ca el să-i strângă mâna. Dar el nu-i acordă nici o atenție, ci îl fixa acum din priviri pe preşedintele instanței. Acesta îl rugă să ia loc. Jan Kral se aşeză pe latura lungă a mesei, cu fața îndreptată spre completul de judecată. Eva nu se aşeză lângă el, ci în diagonală față de el, pe latura scurtă a mesei, aşa cum i se spusese. Pe masă se aflau două microfoane, o carafă cu apă şi două pahare. Procesul începu cu stabilirea datelor personale ale martorului: nume, data naşterii, domiciliu, ocupație. Jan Kral ştia puțină germană, aşa că răspunse el însuşi scurt şi cu voce puternică la întrebările

simple. Eva încă nu avea nimic de făcut. Îşi tot aranja blocnotesul şi creionul în fața ei, până ce ajunseră în poziția corectă dorită de ea. Se uita dintr-o parte la martor, la profilul lui cu ochelarii marcanți. Jan Kral era puțin bronzat şi proaspăt ras, avea o mică rană în bărbia energică, în urma unei tăieturi uşoare. Sub urechea dreaptă, Eva văzu un rest de spumă de ras neobservat de el. Eva încercă să respire adânc şi simți atunci miros de săpun astringent.

David Miller o privea pe Eva de la locul lui, o vedea din spate în semiprofil, umerii ei de femeie, conciul ei din păr bogat, care era cu certitudine natural. Nu umflat cu o pernuță rotundă aşa de caraghioasă, pe care o foloseau de obicei femeile mai bătrâne. Privind-o, îl apucă din nou furia, într-un mod pe care nu şi-l explica. Strânse din sprâncene. Îl durea capul, căci noaptea trecută stătuse exagerat de mult în oraş cu câțiva colegi de la Procuratură – numai şeful şi Blondul nu participaseră. Pe strada Berger, în partea ei veselă, băuseră mai întâi la Mokka-Bar şi se uitaseră la câteva femei cum se dezbrăcau încet pe muzică. După aceea, David o pornise singur mai departe şi intrase într-o crâşmă din care răsunau şlagăre şi care se numea Bei Susi. Acolo, femei pe jumătate goale şedeau pe tejghea şi David se dusese după douăzeci de minute într-una din odăile din fund cu aceea dintre ele care-i amintea cel mai puțin de mama lui. Camera cu numărul şase fusese prea parfumată şi fără ferestre, iar cineva lipise nişte covoare pe pereți, spre a-i capitona. Femeia, care se numea Sissi, se dezbrăcase rapid şi-i descheiase pantalonii. David se dusese deja de mai multe ori la prostituate. Nu pentru plăcere se ducea. Actul sexual se desfăşura de fiecare dată mecanic şi fără bucurie. Femeile nu miroseau niciodată aşa cum sperase el. Dar îşi putea spune ulterior că era un om demn de dispreț. Mamei lui i-ar plesni obrazul de ruşine din cauza lui. Acest gând îl mulțumea în mod ciudat. Iar patul franțuzesc avusese o saltea atât de moale, încât i se părea că se scufundă şi că va ieşi din nou la suprafață cândva prin Australia. Sau care era antipodul acestui oraş german? Îi venise în minte globul pământesc din camera lui de copil, cum îl înțepase când era mic cu o andrea lungă, pentru a afla ce era situat exact diametral opus față de Boston. „Unde ajung, dacă sap un tunel?“ Îşi aduse din nou aminte, în timp ce se aşeza pe Sissi: s-ar fi înecat în Oceanul Indian.

Sissi mirosea uşor a mucegai şi dulceag a stafide, care nu-i plăceau şi pe care le scotea încă de când era copil cu degetele din orice cozonac. Când o penetră, se gândi că născuse cu siguranță cel puțin un copil. În sală se terminase între timp înregistrarea datelor personale. David se concentră asupra procesului.

— Domnule martor, când exact ați ajuns în lagăr?

Jan Kral răspundea acum în polonă. Vorbea repede şi fără o pauză perceptibilă de respirație. „Din fericire, îşi spuse Eva, nu foloseşte un dialect regional.“ Eva îşi lua notițe. Ghetou, vagon, găleată, paie, copii, trei zile, fiu… Kral vorbea tot mai iute. Bărbați. Ofițeri. Camion. Care fusese ultimul cuvânt? Crucea Roşie? Asta o spusese în germană, sau nu? Eva nu mai ținea pasul. Îi spuse încet lui Jan Kral în polonă:

— Vă rog! Domnule Kral. Scuze. Vorbiți prea repede. Vă rog, trebuie să faceți pauze.

Jan Kral amuți şi îşi îndreptă privirea într-o parte. Se uită iritat la Eva, ca şi cum n-ar fi înțeles cine era. Eva repetă încet rugămintea, iar preşedintele instanței se înclină spre microfonul lui:

— E vreo problemă?

Eva clătină din cap, cu toate că roşise atât de tare, încât sigur se putea observa bine şi din tribuna spectatorilor. Câțiva dintre inculpații care puteau cu toții s-o vadă din față pe Eva începură să rânjească şi să sufle zgomotos, era vorba de cei mai needucați dintre ei, fochistul, infirmierul. Jan Kral pricepuse acum ce sarcină avea Eva şi dădu scurt din cap spre ea. O luă iarăşi de la început şi vorbi mai rar. Eva privea încordată buzele lui, care se estompau în fața ochilor ei. Avea mâinile reci. Sângele începu să-i vuiască în urechi, aşa încât nu-l mai înțelegea corect pe Jan Kral. „Nu pot s-o fac. Trebuie să ies de-aici! Mă ridic şi plec. Trebuie să fug… fug…“ Însă deodată, Eva observă cum pe fruntea lui Jan Kral apar picături mici de transpirație, una după alta. Bărbia lui începu să tremure. Doar Eva putea s-o vadă. I se făcu ruşine. Ce era nervozitatea ei față de chinul lui? Eva se calmă. Jan Kral încetă să mai vorbească şi îşi privi mâinile, care zăceau pe tăblia mesei. O picătură de sudoare se prelingea pe lângă tâmpla lui dreaptă. Eva se uită la notițele ei şi începu să traducă ce spusese Jan Kral până atunci. Îşi dădu seama că încerca să-i imite tonul.

„La 28 octombrie ’42 am fost deportat cu soția mea şi cu fiul meu din ghetoul de la Cracovia. Timp de trei zile am fost pe drum într-un tren de marfă. Într-un vagon închis. Nu existau amenajări sanitare. Numai o găleată în colț pentru optzeci de oameni. Nu ne-au dat mâncare şi apă. În acest drum au murit oameni, cel puțin zece. Mai cu seamă cei bătrâni. Când am ajuns – asta s-a întâmplat pe 1 noiembrie – pe rampă, am fost scoşi din vagon. Apoi, supraviețuitorii au fost împărțiți. Femeile, copiii şi bătrânii spre stânga, bărbații spre dreapta. Doi dintre ofițerii SS s-au certat dacă fiul meu, care avea unsprezece ani, dar era deja voinic, să meargă spre stânga sau spre dreapta. Am crezut că cei din stânga sunt duşi într-un *Schonungslager*[33]. Şi nu voiam ca el să fie nevoit să muncească. M-am amestecat în vorbă. I-am spus unuia dintre ei că fiul meu este încă prea tânăr, că nu poate să muncească. A dat din cap şi fiul meu s-a suit cu soția mea într-un camion. Era Crucea Roşie, asta m-a liniştit. Au plecat.“

33. Aşa-zis lagăr de „protecție“, de „cruțare“. Numit şi „lagăr pentru muncă mai uşoară“. *Indulgence camp*, în engleză. De fapt, după cum s-a aflat ulterior, cuvântul era folosit de nazişti cinic.

Eva tăcu. Preşedintele instanței se înclină în față, pentru a pune o întrebare, dar Jan Kral continuă imediat. Nu mai rosti decât puține fraze, rapid, iar spre sfârşit vorbele lui fură gâtuite. Apoi se opri, ca şi cum ar fi terminat. Eva îl vedea pe Jan Kral dintr-o parte, cu mărul lui Adam apărându-i peste gulerul alb scrobit al cămăşii. Îl văzu cum înghițea şi înghițea şi înghițea. Eva spuse încet în polonă:

— Vă rog, mai repetați ultima frază.

Toți aşteptau, cineva lovea nerăbdător masa cu degetele. Însă Jan Kral clătină uşor din cap şi privi spre Eva. Ochii lui erau roşii în spatele ochelarilor. Bărbia îi tremura. Eva îşi dădu seama că Jan Kral nu mai putea vorbi. Răsfoi dicționarul ei şi căută două cuvinte. „Slup“ şi „dym“. Coloană şi fum. Apoi se aplecă spre microfon şi spuse ceea ce credea că a înțeles la sfârşit.

„Mai târziu în lagăr, seara, un alt prizonier mi-a arătat o coloană de fum la orizont. A spus: Uite. Acolo urcă soția ta şi fiul tău sus la cer.“

Jan Kral îşi scoase ochelarii şi luă din buzunarul pantalonilor o batistă în carouri, care era proaspăt călcată şi împăturită. Eva se gândi: „Şi-a

cumpărat-o pentru proces." Kral îşi şterse cu ea sudoarea de pe frunte. Şi apoi îşi îngropă fața în ea.

Mai întâi nu vorbi nimeni în sală; şi pe banca acuzaților era linişte. Câțiva dintre ei închiseseră ochii, ca şi cum ar fi moțăit. Blondul îşi făcu o însemnare, apoi întrebă:

— Domnule Kral, de ce credeați că familia dumneavoastră ar ajunge într-un *Schonungslager?*

Eva traduse întrebarea. Jan Kral îşi suflă nasul, înghiți din nou şi vorbi, iar Eva traducea:

— Unul dintre bărbații SS de pe rampă îmi promisese.

— Cine? vru să ştie Blondul.

Jan Kral nu făcu nici o mişcare.

— A fost unul dintre inculpați? Îl recunoaşteți?

Jan Kral îşi puse iarăşi ochelarii. Apoi se întoarse către mesele acuzaților. Privirea lui se opri scurt pe chipul uscățiv al inculpatului numărul patru. Apoi arătă spre numărul şaptesprezece, farmacistul cu ochelarii fumurii. Acesta fornăi aproape amuzat, ca şi cum ar fi fost ales la un joc de societate să facă o farsă cuiva, împreună cu alții. Se ridică degajat şi declară ceea ce Eva traduse pentru Jan Kral:

— Este o minciună. Martorul mă confundă, desigur.

Farmacistul se aşeză la loc. Apărătorul lui, Iepurele Alb, se ridică:

— Domnule martor, ați menționat că ați ajuns la 1 noiembrie 1942 în lagăr? În acea zi, acuzatul nici măcar nu era acolo, a fost de la 1 la 5 noiembrie la München. A suferit acolo o operație. Există dovezi în acest sens.

Eva traducea. Jan Kral răspunse:

— Poate că era 31 octombrie, când am ajuns. Când eşti aşa închis într-un vagon, uiți timpul.

Preşedintele instanței se adresă asesorilor lui:

— Avem depuse actele de deces ale familiei Kral?

Clătinări din capete. Apărătorul spuse:

— Poate că întreaga poveste nici nu-i adevărată. Pun la îndoială credibilitatea martorului, ceea ce Eva traduse pentru Jan Kral.

Acesta o privi şi se albi la față. Blondul îi replică între timp tăios

apărătorului:

— Multe victime nici n-au fost incluse nominal în liste. Acest fapt ar trebui să vă fie şi dumneavoastră cunoscut, domnule apărător! Domnule preşedinte, avem la dispoziție înregistrarea martorului în lagăr.

David Miller deschisese între timp documentul respectiv. Blondul cită din el:

— Martorul a fost inclus în listele lagărului principal la 1 noiembrie 1942, ca prizonierul numărul 20117. Nu rareori se întâmpla ca cei veniți să fie înregistrați abia în ziua următoare. Aşadar, sosirea la 31 octombrie este foarte posibilă.

Eva traducea pentru Jan Kral. Preşedintele instanței întrebă:

— Domnule martor, vă amintiți când exact ați fost înregistrat după ce ați sosit? Chiar în aceeaşi zi? Sau mai târziu?

— Asta nu mai ştiu. Şi, după o pauză: Pentru mine, 1 noiembrie este ziua morții soției mele şi a fiului meu.

Apărătorul zise:

— Repet ce-am spus: Atunci nu puteați să-l fi văzut pe inculpat pe rampă, domnule martor.

Inculpatul numărul şaptesprezece îşi scoase acum ochelarii de soare şi-i făcu un semn aproape prietenos din cap martorului:

— Domnul meu, îmi pare rău, dar eu n-am fost niciodată pe această aşa-numită rampă.

În tribuna spectatorilor, cineva scoase scurt un țipăt indignat şi se porniră şuşoteli. Preşedintele instanței ceru linişte, apoi îi solicită martorului să descrie încă o dată, punct cu punct, sosirea lui în lagăr, pentru ca aceasta să poată fi încadrată mai bine în timp. Eva îi traduse lui Jan Kral. El o privi întrebător, ea repetă solicitarea.

— Încă o dată, totul.

Kral începu să tremure, o mână invizibilă imensă părea să-l fi prins şi acum îl scutura de sus şi până jos. Eva se întoarse spre procuror, căutând ajutor din priviri. Blondul văzu că martorul avea nevoie de o pauză şi-i făcu semn preşedintelui instanței.

O încăpere joasă, fără ferestre, situată în spatele sălii, care era folosită îndeobşte pentru artişti drept cameră cu costume, servea acum ca loc în care

să stea martorii în timpul pauzelor. Aici, procurorul-şef, susținut şi de David Miller, i se adresă lui Jan Kral, care refuzase să se aşeze pe scaun. Stătea în picioare, clătinându-se, cu spatele la una dintre oglinzile luminate; era alb la față. Costumul părea să-i fi devenit prea mare, gulerul prea larg. Nu mai păstra nimic din înfățişarea impunătoare de la început. Eva îi traducea: depoziția lui era importantă, trebuia să-şi aducă aminte. Însă Kral declară că nu se va mai expune mai departe acestei situații. Înțelesese că ce se petrece aici nu-i va mai învia pe soția sa şi pe fiul său. David deveni mai energic: Kral avea şi o responsabilitate. Față de celelalte victime! Îl apucă pe Kral de umăr, dar Blondul îl trase pe David înapoi. Jan Kral spuse:

— Nu mă puteți sili.

Blondul scoase un pachet de țigări din buzunar şi-i oferi martorului să ia din el. Kral luă o țigară. El şi Blondul fumau acum. Toți patru tăceau. În fața uneia dintre oglinzi era o tavă cu câteva sandviciuri rămase din ajun. Feliile de cârnați se arcuiseră şi se vedeau picături mici pe ele. Pe oglinda aceasta era, ca şi pe celelalte, o ghirlandă din becuri care emiteau o lumină albă. Unul avea în mod evident un contact slab şi clipocea alarmant. Eva observă că David părea să plesnească de atâta impacientare şi iritare. Avea cearcăne negre sub ochi, ca şi cum ar fi dormit foarte puțin. Spuse acum, făcând un efort să se stăpânească:

— Domnule Kral, nu sunteți numai un martor important referitor la farmacist. Ci în special şi în ceea ce-l priveşte pe inculpatul numărul patru. Bestia…

— Domnule Miller, v-am mai spus deja… îl întrerupse Blondul.

Dar David îl opri cu un semn.

— Da-da. Domnule Kral: sunteți unul dintre puținii care au supraviețuit torturilor din blocul 11. Trebuie să depuneți mărturie! Şi răstindu-se în direcția Evei: Traduceți asta!

Eva vru să vorbească, însă Kral se îndoi brusc din genunchi, ca o marionetă ale cărei ațe le-a tăiat cineva. Eva şi David de-abia apucară să-l mai prindă şi-l aşezară pe un scaun. Eva îi luă țigara fumată pe jumătate şi o stinse într-o scrumieră. Blondul schimbă o privire mai lungă cu David şi spuse apoi încet:

— Doar am avut de la interogatoriu îndoielile noastre. Cred că n-ar trebui

să mai insistăm. Dacă clachează de pe-acum. Nu facem decât să ne pierdem vremea. Şi, către Eva: Asta să nu traduceți, domnişoară Bruhns!

David a vrut să replice ceva, dar Blondul s-a uitat la ceas, l-a salutat pe Jan Kral şi a ieşit din încăpere. David l-a urmat indispus, fără să se mai uite la Jan Kral sau la Eva. Uşa a lăsat-o deschisă. Eva era revoltată. Cum puteau cei doi să-l părăsească pe omul ăsta pur şi simplu aşa aici ca pe-un aparat care se stricase? I s-a adresat lui Kral, care se ghemuise, prăbuşit, pe scaun.

— Doriți să beți ceva, domnule Kral? Un pahar cu apă?

Dar el a făcut semn că nu.

— Mulțumesc.

Eva s-a uitat la el nehotărâtă. Nici el nu părea să ştie ce se va întâmpla cu el mai departe. Arăta ca şi cum ar fi aşteptat o lămurire. Atunci Eva şi-a pus mâna pe antebrațul lui; era mirată de ea însăşi:

— Nu vreți să vă mai gândiți o dată?

Kral nu a privit-o pe Eva.

— Câți ani aveți? Dar n-a aşteptat răspunsul ei: Un om atât de tânăr ar trebui să nu se preocupe de morți. Ar trebui să trăiască.

După care s-a ridicat cu greu de pe scaun, a mormăit un salut şi a ieşit din cameră. Eva s-a uitat la becul care pâlpâia. Şi s-a întrebat pe cine considera Jan Kral vinovat de moartea fiului său: pe bărbații ăia din sală, sau pe el însuşi?

În secția de sugari, în care astăzi lumina electrică arsese toată ziua, aşa ca la tribunal, Annegret pregătea sugarii pentru al doilea alăptat. Punea ghemotoacele care urlau de foame în nişte cărucioare pe roți şi le împingea împreună cu sora Heide în secția de femei. Acolo, doamna Bartels, o mamă tânără, se ridicase deja în capul oaselor în patul rezervei ei pentru o singură persoană – domnul Bartels avea bani – şi-l aştepta pe micuțul Henning. Doamna Bartels arăta destul de refăcută, după ce zăcuse două săptămâni cu febră puerperală. Ea şi cu băiețelul ei urmau să fie curând externați. Annegret îl ridică pe Henning, care țipa, din cărucior şi i-l puse mamei la pieptul dezgolit. Țipetele lui Henning încetară pe loc şi bebeluşul începu să sugă zgomotos. Annegret privi din spate căpşorul care se legăna uşor şi surâse. Doamna Bartels se uita la Annegret pe deasupra copilului şi se gândi

că, deşi sora era puțin prea grasă şi prea fardată, îi plăcea. Şi aşa ar fi fost şi dacă n-ar fi salvat viața băiatului ei. La scurt timp după ce născuse, doamna Bartels făcuse febră mare, nu se mai putea pune problema să alăpteze, iar asistentele de la secția de sugari trebuiseră să-l hrănească pe micuțul Henning, dintr-o seringă, cu lapte praf pentru bebeluşi. Însă, după Ajunul Crăciunului, Henning începuse brusc să vomite rău, iar apoi făcuse şi diaree. Slăbise zi după zi dramatic, până ce brațele lui micuțe deveniseră subțiri şi moi ca trestia. Annegret îi dăduse la fiecare jumătate de oră câte o lingură de apă cu zahăr, care-i curgea imediat iarăşi din gură. Dar ea nu renunțase. Şi, după trei zile, Henning, care ajunsese la un kilogram şi jumătate şi era mai mult mort decât viu, reținuse soluția pentru prima dată mai mult timp. După aceea mersese încet-încet spre bine. Acum cântărea aproape la fel de mult ca la naştere. Recunoştința doamnei Bartels era imensă, ceea ce-i mai spuse o dată şi astăzi lui Annegret. Dar, când Annegret vru să iasă din cameră, doamna Bartels o prinse de braț şi-i şopti:

— Trebuie să vă mai povestesc ceva, soră. Soțul meu este suspicios că Henning ar fi putut să capete aici hrană stricată. A scris o plângere către spital. Sper să nu aveți greutăți. Mi-ar părea atât de rău, când dumneavoastră ați fost aşa bună cu Henning!

Doamna Bartels se uită la Annegret, scuzându-se din priviri. Aceasta zâmbi, liniştind-o.

— Este în ordine. Şi eu aş face la fel dacă aş fi în locul soțului dumneavoastră. Vin să-l iau pe Henning într-o jumătate de oră.

Annegret ieşi. Ajungând pe coridor, îi dispăru zâmbetul de pe chip. Şi se gândi, nu pentru prima oară: „Trebuie să mă potolesc.“

În pauza de prânz, cei mai mulți participanți la proces se duceau în cantina Primăriei. Angajații Procuraturii, observatorii la proces, martorii şi rudele alegeau *Königsberger Klopse*[34] sau gulaş şi şedeau la mesele lungi din încăperea impersonală, practică. Şi unii dintre apărători, printre care Iepurele Alb, căutau o masă, cu tava în mână. La o masă de pe margine, şedeau câțiva dintre inculpați şi-şi potoleau foamea ca toți ceilalți. Nu se vorbea deloc sau se vorbea în şoaptă despre prognoza meteo, circulația îngrozitoare, carnea care era considerată în unanimitate ca fiind uscată sau

chiar cauciucoasă. Eva se îndreptă cu tava ei spre o masă pe care o ocupaseră celelalte tinere femei, secretarele şi stenografele. O tânără rozulie în obraji, într-un costum de culoare deschisă, pe care Eva o văzuse deja în biroul Procuraturii, îi surâse invitând-o să ia loc. Eva se aşeză în faţa ei şi începu să mănânce chiftelele, pe care tatăl ei nu le-ar fi lăsat niciodată să iasă din bucătărie atât de vag călduţe. În plus, Evei nu prea îi era foame. Încă doi martori depuseseră mărturie până la pauza de prânz, amândoi venind din Polonia. Însă vorbiseră suficient de bine germana ca să-şi poată da declaraţiile fără ajutorul Evei. Totuşi ea stătuse lângă ei, pentru a interveni la nevoie. Nu trebuise să traducă însă decât un cuvânt: bastoane. Bastoane pentru plimbare. Căci asta aveau cu ei ofiţerii SS la rampă în loc de ciomege, ca să le dea o falsă senzaţie de siguranţă celor sosiţi, când coborau din vagoane. Dar dacă cineva vorbea, întreba, devenea ostil, dacă unii copii plângeau – atunci erau folosite ca bâte cu care îi băteau până se reinstala liniştea. Ambii martori îl văzuseră pe inculpatul numărul şaptesprezece pe rampă. Unul dintre martori arătase şi spre inculpatul principal, dar care, la fel ca farmacistul, negase puternic că ar fi fost vreodată în acel loc. Şi nici vorbă să fi făcut aşa-numite „selecţii“. Eva privi înspre masa de la margine, care era învăluită în fum de ţigară. Îşi zise că acuzaţii păreau să spună adevărul. Reacţionaseră miraţi. Nevenindu-le să creadă, ba fiind aproape revoltaţi că se bănuia că ar fi fost capabili să li se uite oamenilor în gură, să le pipăie bicepşii, să-i despartă pe cei apţi de muncă de rudele lor şi să separe cu forţa familii pentru totdeauna. Tăgăduiseră într-un mod credibil că ar fi avut grijă ca aceia care, în ochii lor, erau nefolositori să fie duşi imediat în camerele de gazare. Eva îşi puse tacâmul deoparte. Uneori zece mii de oameni într-o zi. Asta spusese martorul Pavel Pirko, care lucrase în comandoul de lichidare de pe rampă. Eva îl căută din privire prin cantină pe bărbatul mic, ştrengar, care relatase totul pe un ton atât de glumeţ, de parcă ar fi povestit despre o excursie cu bărcile pe Rin. Dar nu-l descoperi. Îl văzu doar pe David Miller în celălalt capăt al încăperii, care îşi înfuleca mâncarea iute şi neatent, şi apoi se adresă cu gura încă plină unui coleg. Eva încercă să-şi imagineze asta: zece mii de femei, copii, bărbaţi. Zece mii de oameni slăbiţi, care se urcau unul după altul în camioane şi plecau. Însă singurul lucru pe care a putut să-l

vadă cu ochii minții a fost speranța lor că vor face un duş cald şi vor primi o bucată de pâine.

34. Tip de chifteluțe germane (prusace), cu sos alb şi capere.

În strada Berger, mama Evei, Edith, coborâse, încărcată cu rufele murdare, în spălătoria din pivnița Casei germane. Stătea, în halatul ei fără mâneci, cu model de carouri albastre, în fața noii maşini şi urmărea primul program de spălare. Dulapul acesta alb era închis şi acum el pompa şi lovea, de parcă ar fi bătut în el o inimă mare. Edith nu se putea desprinde de ceea ce vedea, cu toate că avea destule de făcut la bucătărie. Nutrea sentimentul apăsător că se vestea o nouă epocă. „Sau se anunța bubuind“, se gândi, de acest monstru, pe care trei cărători trebuiseră să-l transporte în pivniță. Până în această zi, pusese la fiert în fiecare marți şorțuri, fețe de masă, prosoape pentru vase şi şervete într-un cazan mare, le muiase şi le învârtise cu un băț lung de lemn, după care scosese rufele ude leoarcă din leşie, iar ochii îi lăcrimau de fiecare dată. Acum stătea în fața maşinii şi n-avea nimic de făcut. Se simțea inutilă şi ofta. Părul i se tot subția şi avea acum şuvițe grizonante, corpul ei îşi pierdea forma, devenea tot mai amorf, mai moale şi arăta tot mai neglijent. Uneori, seara, înainte să-şi aplice crema de față, Edith stătea în fața oglinzii şi îşi trăgea pielea feței spre spate, până ce aceasta era din nou întinsă, fără riduri, aşa ca pe vremuri. Uneori nu lua seri de-a rândul cina, pentru a încăpea din nou în fusta ei de catifea. Dar atunci i se formau şi mai multe riduri în obraji. „De la o anumită vârstă încolo, o femeie trebuie să ştie dacă vrea să devină vacă sau capră!“ Asta citise Edith odată într-o revistă pentru femei. Mama ei devenise în mod clar capră. Edith nu se putea hotărî. Pe scenă putea fi ambele. Şi mai mult de-atât: iubită, fiică, mamă, bunică. Cu farduri şi perucă, ar putea să le joace pe Lady Macbeth, pe Julieta, pe Ioana d’Arc a lui Schiller… Zgomotul uşii de la pivniță care se deschidea îi întrerupse gândurile, iar Ludwig intră cu haina sa albă pe el.

— Pe unde stai, mami?

Edith nu răspunse, şi Ludwig văzu, uitându-se la ea, că era mişcată în interior. Ca şi noua maşină de spălat.

— Rostul acestei maşinării este să-ți poți folosi timpul altfel.

— Mi-a plăcut mereu atât de mult să spăl, să înmoi şi să învârt rufele în cazan sau cadă, mi-a plăcut să le frec pe scândura de spălat rufe, mi-a plăcut să le storc şi să le scutur înainte de a le întinde. Nu ştiu dacă mă pot obişnui cu chestia asta.

— O să te obişnuieşti. Hai acu', vino să-mi dai o mână de ajutor la salata mea de cartofi.

Ludwig se pregătea să iasă, când Edith spuse brusc:

— Nu trebuie să vorbim cu ea?

Ludwig se uită la soția lui şi clătină din cap.

— Nu.

Edith tăcu un moment; în maşina de spălat, tamburul se rotea tot mai rapid în jurul propriei axe. Vumm-vumm-vumm.

— Ăla trăieşte acum la Hamburg. Este negustor şi are o afacere de-a dreptul mare.

Ludwig ştiu pe loc la cine se referea Edith.

— De unde ştii?

— Scrie în ziar. Şi soția lui – şi ea este în oraş.

Maşina de spălat şuieră o dată tare şi apoi începu să pompeze horcăind. Soții priveau aparatul şi tăceau.

După ce a fost audiată încă o martoră oculară, care le văzuse la treisprezece ani pentru ultima oară pe mama şi pe bunica ei pe rampă, preşedintele instanței declară închisă şedința din acea zi. Eva căută toaleta femeilor, unde trebui să aştepte până se eliberă o cabină. Ca după un spectacol de teatru şedeau femeile la coadă. Numai că astăzi nu se discuta aprins, aşa cum era obiceiul, despre cine cum jucase. Toate erau tăcute şi îşi țineau una alteia politicos uşile deschise, îşi întindeau una alteia prosopul, dădeau din cap una spre alta. Şi Eva era ca buimăcită. Când se eliberă o cabină, se închise înăuntru şi trebui să stea timp de câteva clipe spre a-şi aminti ce avea de fapt de gând. Apoi îşi deschise servieta şi scoase din ea o rochie împăturită, cu un model deschis la culoare. Îşi scoase fusta neagră, îşi scoase blazerul. Era strâmt în cabina mică şi se tot lovea de pereți. Când îşi trase rochia peste cap, era cât pe ce să cadă. Înjură încet şi se suci după fermoarul dintre umeri, dar reuşi să-l tragă până la urmă. Între timp, spălătorul comun se golise şi în fața uşii se făcuse linişte. Eva îşi strânse

costumul de lucru şi încercă să-l vâre în servietă. Însă nu izbuti să închidă încuietoarea, aşa că lăsă deschisă servieta. Dădu să iasă din cabină, dar deodată auzi cum se deschidea uşa spălătorului. Cineva intră, îşi trase nasul, poate că plângea. Urmă suflatul nasului. Mirosea vag a trandafiri. Se deschise un robinet, apa susura. Eva aştepta cu mapa în mână în spatele uşii, ținându-şi respirația. Dar trecură câteva minute şi apa tot curgea. Atunci, Eva deschise uşa cabinei şi ieşi.

În fața uneia dintre chiuvete stătea soția inculpatului principal şi se spăla pe mâini. Purta din nou pălăriuța de fetru, iar poşeta ei maro-închis era pe pervazul geamului. Femeia se tampona cu degetele umede pe fața presărată cu pete roşii. Eva se duse lângă ea la a doua chiuvetă. Femeia nu privi în sus, ci deveni foarte rigidă. În mod evident, Eva era acum duşmanca ei. Una lângă alta, se spălau pe mâini cu săpun de casă, care nu făcea clăbuc. Eva privea cu coada ochiului spre degetele zbârcite ale femeii, spre verigheta ei subțiată şi tocită de la muncă. „O ştiu pe femeia asta. Mi-a tras o palmă. Cu mâna asta“, se gândi Eva şi se sperie de acest gând absurd. Se scutură pentru a şi-l alunga, închise robinetul şi dădu să iasă. Brusc însă, femeia se puse în drumul ei, în timp ce în spate apa continua să susure.

— Nu trebuie să credeți tot ce povestesc ăia acolo. Ştiu de la soțul meu, ăştia vor toți despăgubiri, vor bani. Cu cât mai rău este ceea ce povestesc, cu atât mai mulți bani vor cere.

Femeia îşi luă poşeta de pe pervaz şi, înainte ca Eva să poată răspunde ceva, părăsi spălătorul. Uşa se închise zgomotos. Eva se uită la robinetul care curgea şi-l închise. Se privi în oglindă şi-şi puse mâna pe obraz, de parcă ar continua şi acum să simtă o lovitură pe care o primise odată, demult.

După ce Eva îşi luă în primire paltonul, pălăria şi mănuşile de la garderoba din foaierul în care nu mai era aproape nimeni, ieşi în fața Primăriei. Era cinci fără ceva. Cenuşiul zilei se preschimbase direct în griul-albăstrui al amurgului. Farurile maşinilor care treceau desenau dâre lungi de lumină în pâcla serii. Clădirea se afla pe o stradă foarte circulată.

— Ați făcut o treabă ca lumea astăzi, domnişoară Bruhns.

Eva se întoarse. În spatele ei stătea David Miller, care, ca de obicei, nu purta pălărie şi fuma. Eva zâmbi mirată de lauda din gura lui. Dar chiar

atunci, David continuă:

— Asta trebuie să vă transmit din partea procurorului-şef.

David se întoarse şi se alătură altor doi bărbați de la Procuratură, care ieşeau din clădire. Eva rămase în urmă, simțindu-se uşor bruscată. De ce era acest Miller atât de vizibil de nepoliticos cu ea? Pentru că era nemțoaică? Dar cu ceilalți el nu avea evident nici un fel de problemă. Cel puțin nu cu colegii lui. Şi nici cu stenografele. Un claxon o smulse pe Eva din gândurile ei. În rândul al doilea, oprise maşina galbenă a lui Jürgen. Lăsă motorul să meargă, sări din maşină şi-i deschise uşa. Eva se sui. În maşină se sărutară pe gură scurt şi jenați. Căci, în definitiv, erau logodiți. Jürgen se strecură prin trafic. Eva, care comenta de obicei în timpul mersului, vivace şi cam incoerent ca un copil, ceea ce vedea pe marginea stângă şi dreaptă a străzii, rămase tăcută. Părea că nu vede oamenii care se duceau la această oră spre casă, încărcați cu multe cumpărături, trăgând după ei de mână copii care se tot opreau la vitrine, rămânând în urmă. Jürgen o examina din priviri, căutând parcă o schimbare vizibilă, un semn pe care i-l lăsase această zi. Dar aspectul ei era neschimbat. Apoi o întrebă:

— Ei, nervoasă?

Eva se întoarse spre el şi-i veni să zâmbească. Dădu din cap:

— Da.

Căci aveau de gând ceva ce amândoi simțeau ca fiind aproape interzis.

Douăzeci de minute mai târziu, maşina pătrunse în altă lume, după cum i se păru Evei. Trecură printr-o poartă mare şi albă de metal, care se deschise şi se închise din nou în urma lor ca manevrată de mâna unei fantome, după care mai că zburară prin curbele unui drum de acces care părea fără sfârşit şi avea pe margini felinare de-o înălțime medie. Eva se uită curioasă afară în întuneric, în timp ce treceau pe lângă pomii şi arbuştii golaşi, intuind că în spatele lor erau suprafețe mari cu gazon. Se gândi cât de bine ar putea să joace aici Stefan fotbal. Şi se gândi la cele două ghivece de flori pe care tatăl ei le aducea în fiecare primăvară sus din pivniță, iar mama ei planta în ele muşcate roşii, pentru a împodobi intrarea în birt. Casa îşi făcu apariția în fața lor brusc, ca ieşită din pământ. Se întindea mult pe lungime, modernă şi albă. Avea un efect impersonal, ca un garaj, ceea ce, în mod ciudat, o linişti pe Eva. Jürgen opri în față şi-i luă scurt mâna.

— Pregătită?

— Pregătită.

Coborâră. Jürgen dorea să-i arate casa lui, care urma să-i aparțină curând şi ei. Tatăl lui Jürgen şi Brigitte se mai aflau încă pe insula lor din Marea Nordului. Şi în timp ce mergeau opintindu-se împotriva vântului vijelios, în plimbarea lor zilnică pe care o făceau de-a lungul țărmului mării înaintea cinei, nu bănuiau că fiul îşi ducea chiar atunci logodnica blondă prin toate încăperile proprietății lor. Chiar şi dormitorul simplu, sobru, dar de bună calitate al tatălui său îl deschise Jürgen pentru Eva. Ea era copleşită de numărul de camere, de stilul mare în care era construit totul, de culorile elegante. Privi în sus spre tavanele înalte, care fuseseră importante pentru tatăl lui, după cum îi explică Jürgen, căci avea nevoie de aer pe deasupra capului ca să gândească. Alternativ, tocurile Evei pocneau pe pardoseala netedă de marmură şi se cufundau adânc în covoarele groase, alb-crem de lână. Şi tablourile de pe pereți îi lăsau o cu totul altă impresie decât peisajul frizon de acasă. Privea o casă, pictată în forme puternic conturate în negru, situată la un lac cu aspect ciudat, dar care era pictat intenționat atât de greşit. Asta îşi dădea Eva seama. Se gândi la vacile ei de-acasă. Pe când avea şase sau şapte ani, le dăduse nume tuturor. Eva încercă să-şi aducă aminte de ele şi i le înşiră lui Jürgen: Gertrud, Fanni, Veronika…

— Bună seara, domnule Schoormann. Domnişoară…

O femeie plinuță, de vârstă mijlocie, într-o rochie-halat bej, intrase în cameră. Avea o tavă cu două pahare cu picior umplute. Jürgen luă paharele şi îi oferi Evei unul.

— Doamnă Treuthardt, dânsa este Eva Bruhns.

Doamna Treuthardt o privi pe Eva fără înconjur cu ochii ei uşor bulbucați.

— Bun venit, domnişoară Bruhns.

Jürgen îşi duse degetele la buze şi îi făcu „psst“.

— Dar rămâne secret. Asta de azi este o primă vizită, neoficială.

Doamna Treuthardt strânse conspirativ ochii, ceea ce voia desigur să fie un clipit din ochi, şi arătă un şir de dinți mici, sănătoşi.

— Cu certitudine! De la mine nu află nimeni nimic. Atunci mă apuc de masa de seară, dacă-i bine-aşa.

Jürgen dădu aprobator din cap. Doamna Treuthardt vru să iasă din cameră.

— Oare vă pot ajuta la bucătărie, doamnă Treuthardt? întrebă Eva cuviincios.

— Asta ar mai lipsi, ca oaspeții să fie nevoiți aici să gătească ei singuri!

Doamna Treuthardt ieşi. Jürgen îi spuse amuzat Evei:

— Este cam din topor, dar îşi face treaba foarte bine.

Cei doi ciocniră, apoi băură. Lichidul rece care înțepa la limbă era cam acrişor şi avea gust de drojdie, i se păru Evei. Jürgen spuse:

— Este şampanie. Vrei să vezi acum încununarea decadenței? Ia-ți paharul cu tine.

Eva îl urmă curioasă pe Jürgen. Merseră, printr-un coridor pardosit cu gresie, în „aripa de vest“, cum o numea Jürgen ironic. Mirosul ciudat, pe care Eva îl percepuse tot timpul şi care i se păruse a fi doar în închipuirea ei, deveni mai puternic. Jürgen deschise uşa, aprinse instalația de iluminat din tavan şi Eva intră într-o încăpere spațioasă, placată cu faianță bleu-deschis. Piscina. Un front mare de sticlă, pe toată lungimea încăperii, permitea privirii să hoinărească slobodă peste grădina verde-închis. Câteva felinare răzlețe de exterior produceau cercuri neguroase de lumină. „Ca un acvariu prost întreținut, aşa arată, îşi spuse Eva, în care n-a mai înotat de mult nici un peşte.“ În schimb, apa bazinului părea proaspătă. Zăcea acolo neatinsă, cu suprafața ei netedă ca oglinda.

— Ai dori să înoți o rundă?

— Nu, nu mulțumesc.

Eva nu voia să se dezbrace şi să se ude acum. Jürgen păru dezamăgit.

— Jürgen, dar nici nu am costumul de baie la mine!

Atunci, Jürgen deschise un dulap în perete, în care atârnau pe umeraşe cel puțin cinci costume diferite.

— Asta n-ar trebui să fie o problemă. Te şi las singură.

Eva vru să zică din nou nu. Dar Jürgen continuă:

— Sincer vorbind, Eva, mai trebuie să dau un telefon. Şi asta poate să dureze ceva. Căşti de înot găseşti aici, la duş.

Jürgen luă un costum de baie de pe umeraş, i-l puse Evei în mână şi ieşi. Eva rămase singură. Văzu cum urcau băşicuțe de pe fundul bazinului. Ca în

paharul ei cu vin spumos, pe care încă-l mai ținea în mâna cealaltă. „Ah, nu, ăsta de-aici e un pahar de *şampanie*.“ Eva luă încă o înghițitură şi se scutură uşor.

După zece minute, Eva, în costumul de baie roşu-palid cam prea strâmt, păşise pe scara de metal care ducea în bazin. Îşi vârâse cu greu părul ei des sub o cască albă de cauciuc şi cobora, treaptă după treaptă, supusă, până jos în piscină. Făcu valuri micuțe, iar apa o înconjură mai călduță decât se aşteptase. Când îi ajunse la piept, se desprinse de scară şi începu să înoate. Se întoarse pe spate, sperând că acea cască de înot era etanşă. Dacă se uda părul Evei, dura o jumătate de oră să şi-l usuce cu föhnul. Eva îşi întinse brațele şi picioarele, făcu pluta pe apă şi privi la tuburile luminiscente de sub tavan care bâzâiau. Ce ciudat să înoate într-o casă străină! Cu şampanie scumpă în stomac. Într-un costum de baie care nu-i aparținea. Niciodată nu-şi putuse imagina, mai puțin decât acum, să-şi părăsească viața ei de până atunci pentru a trăi aici cu Jürgen. Dar ăsta era mersul lucrurilor. Eva se gândi la Jan Kral, care poate că era din nou în drum spre casă. Poate că tocmai acum zbura cu avionul sus pe deasupra casei cu *swimming pool*, trecând de ea în drumul lui spre Polonia. Pe deasupra Vienei. Această călătorie o făcuse şi Eva o dată, acum doi ani, la un congres de economie la Varşovia. Acolo-şi pierduse fecioria. Eva se întoarse pe burtă şi se scufundă cu capul înainte. Înotă pe fundul bazinului şi simți cum apa îi intra încet-încet pe sub cască. Dar rămase acolo jos, până ce nu mai rezistă.

În camera lui de zi şi de lucru, Jürgen mergea în sus şi-n jos, fără să se audă un sunet, pe covorul gros. Nu vorbea la telefon, o mințise pe Eva. Nu avea o discuție telefonică stabilită pentru acea oră. Jürgen voia să-şi dea seama cum simțea când Eva era aici, alături, într-o altă încăpere, fără ca el s-o poată vedea. Cum se simțea faptul că ea ar locui aici cu el? Trebuia să admită: era frumos s-o ştie pe Eva în casă. Ca un mic organ nou, care pompa viață proaspătă într-un corp bătrân.

Ceva mai târziu, Eva şi Jürgen se aşezară unul lângă altul la masa lungă din sufragerie.

— Nu, Eva, nu vizavi, doar nu suntem la Graf Koks[35], glumise Jürgen.

35. „Graf Koks“ (Contele Koks) este denumirea colocvială a unei persoane care se dă deosebit de distinsă sau se laudă grozav pe sine.

Părul Evei era desfăcut şi îi cădea pe umeri, încă umed. „Aşa, părul are în el ceva desfrânat, se gândi Jürgen, care o contempla cu coada ochiului, ceva dezinhibat.“ Dar îşi interzise pe loc dorința de a o săruta. Nu în casa tatălui său, înainte ca el să ştie ceva de Eva. Mâncară un ragut de cerb, preparat de doamna Treuthardt. Jürgen povesti în detaliu despre arhitectul important care construise casa acum opt ani, „ca o reflecție despre Mies van der Rohe“[36]. Eva se gândi la milieurile croşetate de acasă şi încercă să şi-l imagineze pe arhitect în odaia ei. În cele din urmă, îl întrebă pe Jürgen ce-ar spune oare arhitectul dacă ar veni aici în vizită şi, brusc, peste tot pe mobile ar fi milieuri croşetate. Jürgen o privi pe Eva fără să pară a înțelege.

36. Ludwig Mies van der Rohe a fost un renumit arhitect germano-american (1886–1969), considerat unul dintre pionierii arhitecturii moderniste.

— Te previn, asta este zestrea mea. Cincizeci şi şase de milieuri croşetate pentru orice scop.

Jürgen înțelese acum şi replică pe un ton voit grav:

— Şi milieurile croşetate urmează principiul arhitectonic al simetriei.

Jürgen râse tare ca un copil căruia i-a reuşit o glumă impertinentă. Eva începu şi ea să râdă, apoi râse şi mai tare când auzi că arhitectul se numea Egon Eiermann[37]. Şi cum s-ar uita oare domnul Eiermann, dacă ar descoperi deodată aici în casa lui, deasupra şemineului, peisajul frizon cu apusul lui foarte roşu de soare? Dacă ar vedea vacile? Însă în mijlocul râsetelor şi chicotelilor, Eva îl văzu pe tatăl ei în fața ochilor, cum privea el uneori tabloul şi inspira adânc aer în piept. Atunci tatălui ei i se făcea dor de casă. Şi văzu cum mama ei ştergea cu teamă rama de praf, căci tabloul fusese scump. Pentru că atârna doar pe perete. Eva deveni serioasă, aproape tristă.

37. Egon Eiermann (1904–1970) se numără printre arhitecții proeminenți din a doua jumătate a secolului XX.

— Am senzația că-mi trădez părinții.

Şi Jürgen se opri din râs şi luă mâna Evei.

— Nu trebuie să-ți fie ruşine cu părinții tăi.

După masă trecură în camera de zi şi de lucru a lui Jürgen. Acesta puse un disc la pick-up şi se aşeză lângă Eva pe sofaua gri şi încăpătoare. Eva se gândi, nu pentru prima oară, că pur şi simplu nu ştia cum putea face ca să înțeleagă şi să guste muzica de jazz. Nu ştia când începea şi când se termina un cântec. Nici în mijlocul lui nu se descurca. Îi plăcea muzica la care auzea deja următorul ton înainte ca el să sune. La jazz nu era aşa. Eva îi mai ceru lui Jürgen puțin vin, care-i învălui capul în ceață într-un mod plăcut şi făcu ca totul în cameră să arate şi mai frumos – lumina caldă, peretele înalt plin cu cărți, masa de scris cu o dezordine simpatică, în fața ferestrelor care ajungeau până la pământ. Eva clipi leneş şi închise ochii. Imaginea unor oameni cu geamantane îi apăru brusc în față. Era îmbulzeală, bărbați în uniforme dădeau ordine scurte, şuierate. O femeie bătrână cu o stea galbenă pe palton scotea ceva din buzunarul paltonului, i-l strecura unei femei mai tinere în mână şi-i spunea:

— Păstrează-ți demnitatea!

Apoi femeia bătrână fu smulsă, iar cea tânără se uită în mâna ei. Eva deschise ochii şi îşi îndreptă spatele pe sofa. Nu voia să se gândească la ceea ce povestise astăzi martora, nu la singurul lucru care-i rămăsese de la bunică şi care-i fusese apoi furat în lagăr.

— Ce cameră o să primesc de fapt atunci?

Jürgen, care-şi sprijinise capul de spetează şi acum asculta muzica fumând, răspunse absent:

— Camera intendenților… Vrei s-o vezi? Şi bucătăria? Asta mai ales e mare…

— Nu la asta mă refer. Am nevoie şi de o masă de scris!

— Păi poți s-o foloseşti pe a mea dacă trebuie să scrii vreodată o scrisoare.

Jürgen se ridică şi întoarse discul. Eva simți că începe s-o doară burta. Nu suporta bine vânatul. În plus, doamna Treuthardt prăjise carnea de cerb prea mult. Bucățile oricum închise la culoare fuseseră aproape negre. Le simțea în stomac ca pe nişte cărbuni. Sau cum simțise lupul pietrele în locul iedutilor, un basm pe care Stefan o ruga să i-l mai citească şi acum, deşi era deja mare.[38] Jürgen se aşeză iarăşi lângă ea şi-i puse un album gros de fotografii în poale.

38. Autorul se referă desigur la basmul Fraţilor Grimm, *Lupul şi cei şapte iezi*, foarte asemănător *Caprei cu trei iezi* de Ion Creangă.

— Aş dori să-ți arăt fotografii cu mama mea.

Eva încercă să-şi ignore durerile de burtă şi răsfoi albumul. Mama lui Jürgen era o femeie delicată, cu păr negru, şi aproape în toate pozele apărea neclară. O dată se vedeau părinții râzând, ținându-l pe micuțul Jürgen între ei. Stăteau în fața unei terase, o berărie. Eva îl recunoscu pe Jürgen imediat. Cunoştea şi locul.

— Asta-i sus pe Hausberg. În fața cârciumii.

— Da, era în vara lui '41, iar două zile mai târziu tata a fost arestat.

— De ce?

— Era comunist. L-am revăzut abia după patru ani.

Jürgen amuți şi-şi stinse țigara într-o scrumieră grea de sticlă. Era evident că nu voia să vorbească mai mult despre asta. Evei i se păru că regreta chiar că-i dăduse în mâini albumul.

— Mama ta arată atât de drăguță. Şi prietenoasă. Mi-aş fi dorit mult s-o cunosc.

Eva întoarse pagina, dar nu mai erau lipite alte poze. O poză liberă alunecă din album. Eva o luă în mână, era o vedere ilustrată cu un peisaj montan. Întoarse ilustrata, iar pe verso era scris cu litere înghesuite. Era un scris de copil. „Dragă mami…" Dar, înainte ca Eva să poată citi mai departe, Jürgen îi luă ilustrata din mână.

— Am fost trimis la țară, în Allgäu, spuse Jürgen şi continuă după o pauză. De atunci nu pot să suport mirosul de vaci şi de lapte de vacă.

— Dar ce a fost atât de rău acolo? vru să ştie Eva.

Jürgen băgă ilustrata înapoi în album, îl închise şi-l puse pe masa de sticlă.

— Voiam să rămân cu mama, aveam sentimentul că trebuia s-o protejez. Aşa cum sunt băieții mici. După aceea, ea s-a prăpădit.

Eva îl mângâie pe Jürgen pe obraz. Jürgen o privi şi deodată Evei îi ieşi un pârț scurt, dar care nu putea scăpa auzului. Acest afurisit de vânat. Fața Evei se făcu roşie ca focul. Ce penibil! Jürgen zâmbi uşor. Apoi o sărută totuşi. Alunecară pe sofa, respirația li se înteți, se priviră, îşi zâmbiră stingheri, se sărutară din nou. Mâna lui Jürgen se plimbă de-a lungul

brațului gol al Evei, îi apucă cu grijă părul aproape uscat, care mirosea uşor a clor. Eva trase cămaşa lui Jürgen din pantaloni şi-şi trecu apoi ambele mâini pe sub ei. Însă deodată, el se retrase.

— Vrei să mă seduci?

— Sau tu pe mine?

Eva râse. Dar Jürgen zise aspru:

— Ți-am spus părerea mea! Nu înainte să fim căsătoriți…

— Dar asta nu-i puțin demodat?

Eva vru să-l îmbrățişeze din nou pe Jürgen. Nu pentru că era plină de dorințe. Dar ar fi preferat pur şi simplu să împlinească în fine actul sexual, să încheie ultima unire, un soi de declarație de îndatorire, cum i se părea ei a fi. Însă Jürgen ținu strâns mâna Evei şi ea se sperie de privirea lui întunecată. Preț de o clipă, Eva se gândi că voia s-o lovească. Se ridică în capul oaselor şi tăcu. Muzica se încheie cu un ton prelung, care se auzi apoi tot mai încet. Discul se termina. Eva spuse:

— Nu te înțeleg.

— Te conduc acasă.

În timp ce Eva şi Jürgen mergeau cu maşina lui prin oraşul peste care se lăsase de mult seara, iar ea încerca să-şi înăbuşe balonările tot mai puternice, în birourile Procuraturii încă ardea lumina. În sala de conferințe, David Miller şi ceilalți stagiari pregăteau întrebările şi documentele pentru următoarea zi de adunare a probelor. În biroul lui, Blondul fuma în timp ce vorbea în şoaptă cu procurorul general, în lumina slabă a unei veioze, despre zvonurile că judecătorii şi asesorii ar fi amenințați de nişte indivizi din vechea clică SS a inculpaților. Iar în clinica orăşenească Annegret îşi terminase tura. Străbătea acum terenul din fața clădirii şi un vânt rece ca gheața îi sufla în față. O să dea iarăşi gerul? Această întrebare le preocupase pe colegele lui Annegret în pauză. Dar ei nu-i păsa cum era vremea; nu îngheța aproape niciodată şi nu-şi încheie nici acum paltonul bleumarin, care parcă avea formă de cort. Vru s-o ia la stânga spre stația de tramvai, când văzu că cineva părea s-o aştepte: doctorul Küssner se sprijinea de maşina lui neagră şi se dezlipi de caroserie când o văzu venind. Annegret se făcu mai întâi că nu-l vede. Dar el îi făcu un semn uşor cu mâna, după care chiar o chemă încet: „Soră Annegret?“

Annegret se apropie tăcută, aşteptându-l să vorbească, în timp ce vântul pătrundea în paltonul ei deschis. Küssner era stingherit şi spuse ceva de genul că aflase „complet întâmplător că amândoi mergeau în aceeaşi direcție“ şi că i-ar „face plăcere s-o ia cu el“. Annegret îl lăsă să vorbească. Ştia că pentru ea venise începutul unei noi legături. A putut citi asta deja de ceva vreme din privirile şi aluziile lui, cum ar fi: „Soția mea n-are niciodată timp pentru mine.“ În plus, felul cum i se aranjaseră cărțile de joc de câteva zile încoace indicase un limbaj fără echivoc şi-i arătase la locul respectiv regele de caro. Asta se repetase de fiecare dată.

Annegret se sui în maşina doctorului Küssner.

— Doriți să mergeți direct acasă? Sau mai aveți timp pentru un păhărel? Nu-i aşteptă răspunsul, ci porni maşina şi vorbi nervos mai departe: Trebuie să vă spun din nou cât de bine ați rezolvat iar lucrurile, de astă dată cu micuțul Bartels. Totuşi tatăl a scris conducerii. Şi ăştia mă cam zgândăre şi mă presează, dar ce putem face noi mai mult decât igienă, igienă şi iar igienă… Sau e oare ceva ce ne scapă?

Însă, în loc să dea pur şi simplu un răspuns, se petrecu ceva neobişnuit cu Annegret: începu să plângă cu sughițuri. Suna ca o pisică bolnavă aflată într-un burlan prin care se scurge apa. Fața ei rotundă se făcu roşie; grohăia şi urla. Nu oferea un spectacol prea atrăgător. Doctorul Küssner încetini şi se uită iar şi iar spre ea. În cele din urmă opri la marginea drumului şi porni cam neajutorat semnalizatorul de avarii. Îşi imaginase asta altfel. Dar Annegret tot nu se potolea. Nu simțise încă niciodată aşa puternic faptul că viața ei era într-atât de ratată. Era terminată înainte de a fi început. Doctorul Küssner îi întinse în final batista, călcată de soția lui, şi spuse:

— Încurcăm circulația.

Lui Annegret îi veni să zâmbească şi se linişti.

— Bine-bine. Aş mânca acum bucuroasă ceva. La cârciumioară.

Jürgen o condusese între timp pe Eva acasă. La despărțire, îşi dăduseră întâlnire la sfârşitul săptămânii, când voiau să facă o excursie în aer liber, să se ducă pe Taunus, să se plimbe puțin.

— Dacă vremea ține cu noi, spuseseră aproape în acelaşi timp.

Apoi îşi luaseră rămas-bun. Amândoi dezamăgiți şi sceptici. Când Eva ajunse în antreul întunecat al locuinței, văzu că de sub uşa camerei de zi

pătrundea o rază de lumină. În spatele uşii era ciudat de linişte. Eva bătu uşor şi nu primi nici un răspuns. Intră şi se sperie: tatăl ei şedea cu spatele pe covor, iar picioarele şi le întinsese pe fotoliul mamei. Avea ochii închişi.

— Tati? Ce s-a întâmplat?

— Spatele ăsta mă omoară până la urmă. Nu i-am spus mamei tale, a adormit deja.

Eva închise încet uşa în urma ei şi se apropie de el.

— Nu mai ai pastile?

Ludwig deschise ochii, care arătau roşii şi injectați.

— Îmi fac atât de rău la stomac!

Eva se aşeză pe sofa cu paltonul pe ea şi îşi observă tatăl; îi părea atât de rău de el. Aproape că simțea chiar ea durerea în spate.

— Asta mi-a recomandat Lenze; bărbatul ei are şi el de multe ori dureri de spate. Să mă întind pe jos şi să ridic picioarele… astfel se relaxează cică aceste discuri, aceste afurisite discuri intervertebrale…

Ludwig gemu, nu se uită la Eva şi nu întrebă ca de obicei cum fusese ziua ei: „Şi? A fost azi ceva esențial?“

Eva se gândi la cei doi tați pe care-i întâlnise astăzi. Spuse deodată:

— Au fost astăzi doi bărbați; ambii şi-au pierdut familiile.

Ludwig rămase o clipă tăcut. Apoi îşi luă picioarele de pe fotoliu şi se suci cu greu pe o parte, merse întâi în patru labe, apoi în genunchi. Înjură. Tot nu se uita la Eva. După care spuse:

— În război mulți şi-au pierdut familiile, fiicele şi mai cu seamă fiii.

— Dar asta, asta este altceva. Oamenii au fost triați…

Cu un ultim efort, Ludwig ajunse pe picioare şi se ridică apoi cu totul.

— Da, sunt bucuros că n-a trebuit să mă duc niciodată în Est. Ei, fetițo, ia povesteşte acum: câte camere au Schoormannii? întrebă Ludwig, pe un ton care se făcuse deodată glumeț.

Eva îşi privi enervată tatăl care stingea acum lumina lampadarului, trăgând de două ori la rând de şnurul lămpii. O dată pentru fiecare bec. Clac. Clac. În cameră se făcu întuneric. Din stradă pătrundea un firicel de lumină, iar tatăl ei arăta ca o nălucă neagră mare.

— Tată, în acest lagăr erau omorâți mii de oameni într-o zi.

Eva realiză mirată că glasul ei suna aproape a reproş.

— Cine zice asta?
— Martorii.
— După atâția ani, memoria ne mai înşală.
— Chiar crezi că aceşti oameni mint?
Eva era acum speriată, căci rareori văzuse atâta rezistență la tatăl ei.
— Doar mi-am spus părerea dacă e chiar cazul să participi la asta.
Ludwig vru să iasă, deschise uşa. Eva se ridică, se duse după el şi spuse cu glas scăzut:
— Dar asta trebuie să iasă la lumină. Şi aceşti criminali, ei trebuie pedepsiți. Nu pot să umble pur şi simplu liberi mai departe!
Spre deruta totală a Evei, tatăl ei răspunse:
— Da. Asta este corect.
Apoi o lăsă pe Eva în camera întunecată. Eva se gândi că nu-l simțise încă niciodată până acum pe tatăl ei atât de străin de ea. Şi că ăsta era un sentiment groaznic şi spera că va trece repede. Auzi un zgomot în spatele ei, ca şi cum cineva ar şterge ceva ritmic. Apoi un scheunat. Era Purzel care şedea pe covor şi dădea din coadă.
— Purzel… îți trebuie afară? Hai, vino.
În fața casei, Eva aştepta ca Purzel să-şi facă nevoile. Durerile ei de burtă se estompaseră. Inspiră adânc şi suflă afară aerul şi urmări cu privirea norul, mai expiră o dată lung şi pufăi un nor mai mare. Purzel adulmecă în stânga şi-n dreapta, îşi vârî nasul şi-n lanterna ei, dar nu se uşură. Eva se gândi: „Ceva nu-i în regulă cu el.“ Îşi strânse paltonul mai bine pe ea. La noapte o să dea înghețul. Se forma deja promoroacă pe maşinile parcate. Ca un strat de zahăr pudră. Numai una stătea acolo cu o caroserie neagră neatinsă. În această maşină şedeau doi oameni, ale căror capete deveneau tot mereu unul singur. Eva o recunoscu pe sora ei Annegret care se săruta cu un bărbat. Eva se întoarse şi-l trase pe Purzel, cu nevoile nefăcute, de lesă înapoi în casă. Sigur iar unul căsătorit.

Trecuse deja de două. Eva îşi trăsese pe ea încă o pătură, dar tot nu se încălzea. Tot se mai învălmăşeau imaginile în fața ochiului ei interior. Tatăl ei pe spate, Jürgen care o dă deoparte, martorul care şade în garderobă aplecat cu capul în față ca o pasăre care a zburat într-un geam, şi ascultă înlăuntrul său dacă va muri sau va trăi, femeia tânără de la rampă, care-şi

deschide mâna, după ce bunica ei a dispărut, iar înăuntru se află o bucată de săpun, soția inculpatului principal din spălător, care-şi spală mâinile lângă ea. Eva încercă să-şi facă ordine în sentimente, straniul, iubirea, sperietura, necredința, legătura ciudată. Aşa ca părinții şi ca sora ei, mai stătu şi ea mult timp trează. Numai Stefan dormea adânc, trântit de-a curmezişul pe patul lui, având în față pe covor armate de soldați căzuți şi de firimituri de prăjitură. Când adormi spre ora patru, Eva o visă pe doamna Treuthardt care gătea într-o bucătărie mare, supradimensionată, ragut de cerb, într-o oală uriaşă. Lângă oală se formă o grămadă mare, care era aproape la fel de înaltă ca însăşi doamna Treuthardt; erau numai bucăți de carne. Eva îi spuse doamnei Treuthardt: „E mult prea mult pentru două persoane.“ La care doamna Treuthardt o privi pe Eva impacientată: „Dar vă arăt. Ia uitați-vă aici!“ Doamna Treuthardt luă o bucată de carne din grămadă şi îi dădu drumul în oala cea mare, apoi o luă pe următoarea şi iar pe următoarea. Una după alta.

N-a mai venit nici un ger serios, deşi toată lumea se aşteptase la asta. Iarna a plecat pe furiş, în taină, „luându-şi rămas-bun pe franțuzeşte“, cum spunea tatăl ei. Acum toți aşteptau ca primăvara să-şi intre în drepturi. Eva se ducea de marți până joi în Primărie, iar lunea o petrecea în biroul Procuraturii, pentru a traduce documente scrise. Visa mult, contrar obişnuinței ei. Noaptea îi reîntâlnea pe oamenii cu care stătuse ziua la masa martorilor. De cele mai multe ori, aceştia căutau s-o convingă cu argumentele lor şi nu-i lăsau Evei timp să-şi găsească propriile cuvinte.

Lagărul începuse să-i devină familiar într-un mod incredibil: blocurile, secțiile, mersul lucrurilor. Acasă nu avea pe nimeni cu care să poată vorbi despre toate astea. Părinții ei sau Annegret nu voiau să audă nimic despre proces. Treceau, fără să le citească, şi peste articolele despre proces care apăreau aproape zilnic în ziar. Eva îşi nota acum în fiecare seară într-un caiet albastru ce auzise în ziua respectivă. Senzația ei de la început că ceva o lega de lagăr, că recunoştea oameni, pe soția inculpatului principal, se volatilizase. Făcuse cunoştință cu celelalte tinere care lucrau ca secretare ale Procuraturii sau ca stenografe la tribunal. În pauzele de prânz mâncau împreună la aceeaşi masă şi vorbeau despre modă şi localurile unde se putea dansa. Despre ce se spusese în sală… se tăcea.

Serile, Eva vorbea cu Jürgen la telefon, atunci când nu venea s-o ia şi când n-o scotea în oraş. Tatăl şi mama lui vitregă se întorseseră între timp de pe insula lor şi nu remarcaseră nimic din prezența Evei în casă. Doamna Treuthardt ținuse bine secretul, îi făcea acum des semn din ochi lui Jürgen, după cum îi povestea acesta Evei, şi se bucura într-un mod evident să fie complicea lui. Starea tatălui nu se înrăutățise. Din contră, aerul de mare îi „suflase prin creier", aşa cum constata el în repetate rânduri, după spusele lui Jürgen. Se amesteca, spre bucuria şi disperarea lui Jürgen, în configurarea noului catalog. Jürgen era în favoarea unei imagini cu o femeie în haină de vizon pe copertă.

— Trebuie să ieşim din colțul tău comunist ieftin şi banal!

Însă Walther Schoormann luă decizia să fie nişte copii care se joacă în zăpadă.

— Copiii sunt viitorul nostru. Dar tu nu te pricepi deloc la asta, Jürgen, din câte se pare!

Aşa sunase dialogul lor caustic.

Eva aştepta zilnic ca Jürgen să-şi exprime dorința de a o prezenta tatălui său şi soției acestuia. Dar nu venea nici o invitație şi Eva nu îndrăznea să întrebe. Mergeau la dans sau la cinema, se sărutau dacă nu puteau fi văzuți. Uneori, Jürgen îşi punea mâna pe coapsa sau pe pieptul ei. Dar impresia lăsată Evei era ca şi cum ei doi n-ar fi plănuit un viitor ca pereche. Într-o seară s-au dus să vadă un film suedez, despre care toate şuşoteau căscând ochii mari şi ținându-şi mâna în fața gurii – stenografele şi secretarele la tribunal, şi surorile din jurul lui Annegret în oficiul asistentelor. Filmul era permis abia după optsprezece ani, Eva voise să-l vadă neapărat şi urmărea acum cu o surescitare tot mai mare cum o femeie nu manifesta nici un fel de inhibiții sexuale. Când sânii goi ai femeii putură să fie văzuți pe ecran mari de trei metri, Jürgen se ridică şi părăsi sala cinematografului. Eva îl urmă agasată şi se stropşi la el în intrarea neluminată a magazinului de arme Will.

— Ăsta este tot preotul din tine? Eşti pudic, Jürgen. Inhibat!

Jürgen ripostă burzuluindu-se şi el la ea, că acest sex din film nu are nimic de-a face cu apropierea şi împlinirea pe care le concepe el prin acest act. Nimic cu dragostea.

Eva replică:

— Credeam că tu ai nevoie de căsătorie pentru asta. Acum deodată ai nevoie de dragoste? Atunci, putem s-o facem totuşi? Dar poate că pur şi simplu nu mă găseşti atrăgătoare?! Ți-aş fi recunoscătoare dacă mi-ai spune adevărul!

La care Jürgen o numise pe Eva înclinată spre „lascivitate“. Şi cu toate că acest cuvânt nici nu exista după dicționarul Evei, fusese revoltată. Eva chiar nu putea să priceapă cum de se ruga de un bărbat să se culce cu ea.

— Să mă umileşti aşa!

— Chiar exagerezi. Asta-i doar în mintea ta!

Când Eva ajunsese acasă după această seară de film, bătuse la uşa surorii ei. Annegret, cu experiențele ei, fusese în cele din urmă de părere că Jürgen era homo şi Eva trebuia să se gândească bine dacă ar putea să se împace cu asta. Eva plânsese mult toată noaptea, însă în dimineața următoare, Jürgen se afla cu flori şi o mutră atât de nefericită în fața uşii, încât ea-l iertă. Îl privi în ochi şi avu convingerea că el o iubea şi o dorea. Sigur, era ceva ce-l inhiba. Însă Eva respinse ideea că ar putea fi ceva de-o altă natură.

Într-o dimineață, foarte devreme, dinspre vest bătu pentru prima dată un vânt călduț de primăvară peste oraşul care încă zăcea cufundat în întunericul nopții. În pensiunea La soare, ungurul Otto Cohn se trezise deja de-un timp, iar o dată la câteva minute îşi lua în mână ceasul de buzunar pe care-l pusese pe noptieră, îl deschidea şi privea cadranul. Domnii de la Procuratură îl amânaseră iarăşi şi iarăşi, deoarece totul dura din păcate mai mult decât fusese prevăzut. Deoarece ordinea audierilor fusese puțin modificată. Aşteptase multe zile răbdător. Însă astăzi venise momentul. Îndărătul draperiilor portocalii se lumina treptat şi o primă pasăre începu să ciripească. Grav şi îndelung îşi repeta pasărea mereu aceleaşi trei tonuri. Fü fa fi. Fü fa fi. Când ceasul arătă ora şapte, ungurul se sculă din pat. Ca în fiecare noapte, dormise îmbrăcat. Ca în fiecare dimineață, îşi puse pălăria de-un negru intens cu bor îngust şi scoase din valiză o geantă de catifea, brodată cu litere ebraice. Se uită în oglindă şi constată mulțumit că barba îi crescuse deja dincolo de gulerul cămăşii. Când, la scurt timp după aceea, păşi cu paltonul pe el prin hol şi lăsă în trecere, fără a saluta, cheia cea grea pe tejghea, proprietarul pensiunii nu-l mai opri pentru a-l invita la micul dejun în odaia micuță din spatele recepției. Asta făcuse doar în primele zile:

„Micul dejun e inclus în preț.“ De fiecare dată degeaba. După ce Cohn părăsi şi de astă dată pensiunea fără să ia micul dejun, proprietarul îi spuse soției lui, care venea din bucătărie cu o cafetieră proaspăt umplută cu cafea, că acest jidan împuțit se duce acum cu siguranță din nou să se roage. Soția lui însă calmă spiritele: ăştia trecuseră prin destule, nu mai trebuie să dăm şi noi acum cu bâta. Citise că de cum ajungeau, oamenii erau „triați sau cum se cheamă asta“. Unii la moarte şi ceilalți la muncă, unde însă curând mureau şi acolo. Asta chiar că n-o meritaseră. Bărbatul ei ridică din umeri. Păi doar îl lasă-n pace pe ovreiu' ăsta. Chiar îi pune la dispoziție şi un adăpost. De săptămâni întregi! Cu toate că după el vor trebui cu siguranță mai întâi să despăducheze camera.

— Asta pentru că-n adâncul tău eşti totuşi un om bun, Horst, îi spuse soția şi dispăru în odaia în care se servea micul dejun.

Proprietarul pensiunii nu era sigur dacă o spusese ironic. Dar nu i se păru suficient de important ca să se mai gândească la asta. Trebuia să examineze oferta unui instalator care voia să monteze chiuvete în patru camere. Iar instalatorul ceruse un preț nesimțit. Cu toate că erau prieteni.

Între timp, ungurul ajunsese la sinagoga Westend[39]. Îi făcu un semn scurt din cap paznicului în uniformă aflat la poartă şi intră în sala de rugăciuni înaltă şi văruită în alb. Vreo duzină de bărbați mai în etate se adunaseră aici. Chazanul, un om mic, energic, cu pălărie neagră, spunea o rugăciune în ebraică în fața comunității religioase:

39. Cu toate că a suferit pagube mari în timpul puternicului bombardament care a lovit oraşul, această sinagogă este singura care a supraviețuit la Frankfurt celui de-al Doilea Război Mondial. A fost renovată în anii ’50.

יִגְדַּל אֱלֹהִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח, נִמְצָא, וְאֵין עֵת
אֶל מְצִיאוּתוֹ:
אֶחָד וְאֵין יָחִיד כְּיִחוּדוֹ, נֶעְלָם, וְגַם אֵין
סוֹף לְאַחְדּוּתוֹ:
אֵין לוֹ דְמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גוּף,
לֹא נַעֲרוֹךְ אֵלָיו קְדֻשָּׁתוֹ:
קַדְמוֹן לְכָל דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא, רִאשׁוֹן וְאֵין
רֵאשִׁית לְרֵאשִׁיתוֹ:
הִנּוֹ אֲדוֹן עוֹלָם, לְכָל נוֹצָר.
יוֹרֶה גְדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ:
שֶׁפַע נְבוּאָתוֹ נְתָנוֹ,
אֶל אַנְשֵׁי סְגוּלָּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ:
לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה עוֹד, נָבִיא וּמַבִּיט
אֶת תְּמוּנָתוֹ:

„Domnul fie lăudat! Nu-l limitează spațiu, nu-l limitează timp. El este singurul pe care nimic nu-l egalează în unicitatea lui sublimă. El nu este formă, el nu este făptură, este Cel sfânt, egalându-se numai cu sine. Începutul primordial, înaintea oricărei ființări. Astfel domneşte el ca stăpân al lumii, despre a cărui putere istoriseşte universul.“

Unul dintre cei care se rugau era un tânăr cu o kippa brodată, pusă pe părul roşu care-i crescuse prea mult la ceafă. Ungurul îl recunoscu. Era un colaborator al Procuraturii. Roşcovanul tot privea în jur şi fura din ochi comportamentul celorlalți participanți la slujbă, pentru a şti ce să facă şi el. Ungurul scoase din geanta de catifea şalul de rugăciune[40] şi-l puse în jurul capului, rostind pentru sine versetul corespunzător. Murmura şi căzu într-o uşoară legănare ritmică a părții superioare a corpului. Totuşi astăzi nu se ruga împreună cu ceilalți. El se ruga la Dumnezeu să-l ierte pentru ceea ce avea de gând să facă. Pentru ceea ce trebuia să facă.

40. *Tallit* sau *tallis* reprezintă şalul sau eşarfa de rugăciune a evreilor. Acesta a fost purtat din timpurile cele mai vechi de către bărbați, fiind asemănător cu o pătură.

David Miller nu-l remarcă pe ungur. Nici el nu-l urma pe chazan, care acum spunea: „Nu sunt toți eroii ca un Nimic în fața ta şi oamenii cu nume

mari nu sunt ca şi cum nici n-ar fi fost vreodată şi înțelepții nu sunt ei ca fără cunoaştere şi raționalii ca fără rațiune? Căci majoritatea operelor lor sunt confuze şi zilele vieții lor sunt deşarte în fața ta, şi omul nu este cu nimic superior animalului, căci totul este deşertăciune.“

Nici David Miller nu se ruga împreună cu ceilalți. El îl ruga pe Dumnezeu ca o răzbunare cumplită să se abată asupra inculpaților. Mai cu seamă asupra uscățivului cu mutra lui de cimpanzeu, inculpatul numărul patru. Bestia.

Cu toate că Eva era chemată abia după-amiază, se aşezase deja cu o jumătate de oră înainte de începerea dezbaterilor pe locul ei de pe rândul din spatele mesei Procuraturii. Savura atmosfera aproape evlavioasă din sală. Încă nu erau mulți oameni prezenți. Iar puținii care pregăteau ziua, care aranjau documentele şi dosarele pe mesele completului de judecată, se mişcau cu băgare de seamă şi cât puteau de uşor, cel mult şoptind între ei. Şi lumina era scăzută, ca într-o biserică. Reflectoarele înalte – de câteva zile se montase câte unul în fiecare colț al sălii, pentru a intensifica lumina zilei şi a instalației de iluminat din tavan şi a-l ajuta pe judecător să detecteze până şi nuanțele din mimica acuzaților – nu erau încă aprinse. Eva purta un costum nou, gri-deschis, dintr-un material uşor, care costase aproape o sută de mărci. Dar acum câştiga o sută cincizeci de mărci pe săptămână. Iar costumul ei albastru-închis o făcea să transpire prea repede. Sala era de obicei supraîncălzită, iar oamenii numeroşi, aproape de fiecare dată în jur de două sute de persoane, mai încălzeau cu trupurile lor suplimentar aerul şi consumau oxigenul. De la prânz încolo era sufocant de cald, în ciuda înălțimii la care se afla tavanul, în ciuda ferestrelor mereu rabatate şi cu toate că uşierii opreau căldura. Câteva femei din tribuna spectatorilor chiar leşinaseră. „Dar asta era poate şi din cauza descrierilor atât de dure ale martorilor“, se gândi Eva, în timp ce scotea din servieta ei cele două dicționare. Nu înțelegea de ce unii dintre spectatori luau parte la acest proces. Reporterii, de obicei bărbați tineri, nepieptănați, în costume prăfuite, pe care îi recunoşteai după blocnotesurile lor, după chipurile lor ciudat de neparticipative, şi soțiile inculpatului principal, inculpaților numărul patru şi numărul unsprezece, care nu ratau nici o zi de dezbateri – toți îi deveniseră deja familiari Evei. Alți spectatori trebuie să fi fost rude

ale celor decedați. Sau prieteni. Ascultau cu ochi mari, speriați cele relatate, clătinând din cap, plângând sau scoțând exclamații furioase la adresa inculpaților, când aceştia afirmau din nou cu tărie: „N-am ştiut nimic! N-am văzut nimic! N-am făcut nimic! N-am cunoştință de acest fapt!“ Şi erau şi acei bărbați care urmăreau totul fără vreo manifestare de emoție, dar a căror simpatie mergea în mod clar în direcția inculpaților, bărbați care stăteau laolaltă în pauze şi care, atunci când inculpatul principal trecea pe lângă ei, băteau automat călcâiele. Dar exista şi acea parte a spectatorilor pe care Eva n-o putea încadra. Unii dintre ei veneau în fiecare zi şi urmăreau atent fiecare cuvânt. Eva îl poftise pe Jürgen să vină o dată să asculte. Dar el îi explicase că era prea ocupat cu catalogul de toamnă–iarnă. Eva ştia că era un pretext. Însă îl putea înțelege, putea la urma urmei să-şi înțeleagă şi familia. De ce să te expui de bunăvoie acestui trecut? „Dar de ce sunt eu aici?“ se întreba Eva. Nu avea răspuns la această întrebare. De ce voia să asculte declarația ungurului pe care-l dusese atunci la pensiunea lui, de ce voia să ştie, de ce trebuia să ştie ce i se întâmplase? Eva îl tot văzuse prin foaier începând cu prima zi de proces. Cu pălăria lui înaltă de-un negru intens, deasupra unui chip cu barbă. Nu avusese voie să fie de față la dezbateri din cauza calității lui de martor. Dar, în timp ce se desfăşurau dezbaterile, şedea adesea în foaier, lângă uşa sălii, pe un scaun pe care şi-l aducea mai aproape, de parcă ar fi stat de pază. El şi Eva schimbaseră uneori în pauze câte-o privire, dar el nu dăduse de-nțeles dacă ştie cine era ea.

Unul dintre uşieri a împins înăuntru, împreună cu un tehnician, o masă pe roți. Pe ea se afla un aparat cu canturi, din care ieşea în față o țeavă scurtă cu o lentilă. Arăta ca un tanc mic fără lanțuri. Un epidiascop. Eva văzuse ceva asemănător încă de pe când era la gimnaziul real de fete şi profesorul proiecta pe perete la geografie fotografii din lumi străine. De cele mai multe ori, sălbatici goi în fața colibelor lor din care ieşea fum. „Este această rasă mai mult maimuță sau mai mult om, domnişoară Bruhns?“ Domnul Brautlecht avea o slăbiciune pentru astfel de întrebări. Uneori, înainte ca el să intre în clasă, colegele Evei şi cu ea puneau aparatul în funcțiune şi plasau dedesubt poze decupate din ziare cu starurile după care tocmai se dădeau în vânt. Tineri cu trupuri răsucite frivol şi cu pantofi ascuțiți. Față de

aceştia, pigmeii pictați ai domnului Brautlecht erau o nimica toată. Eva a zâmbit uşor la această amintire şi a observat cum tehnicianul aşeza masa cu roți vizavi de un ecran alb de pânză care fusese atârnat lângă planul lagărului. Căuta cu cablul în mână între mesele acuzaților o priză. Probabil că se dorea să se economisească timp cu acest aparat. Până atunci fuseseră făcute să circule fotografii şi documente probatorii din mână-n mână, fiind privite pe rând de instanță, de apărare şi de Procuratură, ceea ce fusese incomod. Tehnicianul a pornit aparatul. Pe ecran a apărut un pătrat de lumină care tremura. Uşierul a pus, la indicația tehnicianului, o foaie pe geamul proiectorului şi a închis clapa. Pe ecran au apărut nişte cuvinte neclare. Tehnicianul a rotit de lentilă, iar scrisul s-a făcut şi mai puțin limpede.

— N-aveam nevoie de dumneavoastră abia după-amiază?

David Miller a trecut pe lângă Eva ca să ajungă la masa lui, în rândul al doilea.

— Bună dimineața, domnule Miller, răspunse Eva.

— Mai vedem noi dacă va fi o dimineață bună.

Eva a vrut să-i trântească o replică promptă, dar nu i-a trecut nimic prin minte. David a scos câteva dosare colorate din servieta sa şi le-a pus pe masă într-o anumită ordine. Şi i-a căzut pe masă o bucată de material rotundă, brodată. O tichie mică, pe care a băgat-o la loc în servietă.

— Ce-aveți de fapt cu mine?

David nu s-a întors spre Eva, ci a continuat să-şi sorteze hârtiile.

— De unde trageți concluzia că am ceva cu dumneavoastră?

— Nu-mi spuneți nici măcar „Bună ziua“.

David tot n-o onora pe Eva cu vreo privire.

— Nu ştiam că este important pentru dumneavoastră: O zi bună, domnişoară Bruhns.

Între timp, tehnicianul reuşise să potrivească proiecția, ca să fie clară: „Vă rugăm să nu aruncați tampoane igienice în toaletă! Risc de înfundare!“ Aceste bilete erau agățate în clădire în fiecare toaletă de damă peste vasul closetului. Uşierul şi tehnicianul începură să rânjească.

Procurorul-şef, deja echipat, cu roba neagră pe el, se apropie şi o salută pe Eva cu un semn scurt, dar amical din cap. Părul său blond, care era fin ca

al unui bebeluş – „păr de înger“ se numea asta, după Annegret –, lucea umed. Începuse să plouă? Nu se putea vedea prin cărămizile de sticlă. David îi întinse Blondului o mapă.

— Dacă azi nu-l înhăţăm pe farmacist… Aici este pregătit mandatul de arestare. Ăsta nu mai iese azi liber de aici! Şi dacă faţa noastră de lună[41] nu cedează la asta, atunci…

41. *Der Mann im Mond* (*Omul de pe Lună*) a fost titlul unui şlagăr german apărut în 1961, dar ca expresie înseamnă şi „faţă de lună“.

Blondul făcu o mişcare de protest cu mâna.

— Atunci? Atunci îl ridicaţi chiar dumneavoastră în persoană, nu? V-am rugat deja de mai multe ori să fiţi cumpătat, domnule Miller. Şi tot vă purtaţi de parcă aţi fi eroul unui film western.

Blondul îi întoarse lui David spatele şi o luă prin sală spre preşedintele instanţei, care intrase împreună cu tânărul asesor printr-o uşă laterală. Faţa lui părea, într-adevăr, mai asemănătoare unei luni pline decât oricând. Eva se gândi că „faţa noastră de lună“ era o denumire potrivită. Zâmbi. David îi aruncă o privire scurtă peste umăr.

— De ce vă uitaţi aşa la mine?

Era în mod vizibil supărat că ea fusese martora punerii lui la punct.

— Nu mă uit deloc la dumneavoastră.

— Doar nu sunt orb.

— Cred că suferiţi de o închipuire exagerată, domnule Miller!

Eva citise odată un articol despre bolile psihicului, în care apărea acest termen. David deschise un dosar şi-l răsfoi furios. Una dintre stenografe apăru în uşa sălii, domnişoara Schenke. Şi ea purta un costum nou, care avea o croială îngustă şi era de-un roz mat. Îi surâse Evei când se aşeză la locul ei. Eva îi răspunse scurt la surâs. N-o prea plăcea pe domnişoara Schenke, care avea ceva perfid în privire – „ceva catolic“, cum ar spune tatăl ei. Însă Eva îl plăcea pe David Miller, ceea ce constată în acest moment spre propria ei surprindere. Îl privi din spate: David Miller se aplecase adânc peste mapa lui. Îi păru rău că făcuse acea remarcă şi simţi nevoia să-i pună mâna pe umăr. Ca o prietenă.

Puţin mai târziu, luară loc, ca de obicei, mai întâi spectatorii, apoi

Procuratura şi mai apoi acuzaţii şi apărătorii lor, flancaţi de opt poliţişti. Ultimul apăru completul de judecată, la intrarea căruia se ridicară toţi oamenii din sală. Poliţiştii luară poziţie în spatele băncii acuzaţilor şi arătau mai degrabă a gardă de onoare. Ca în fiecare zi de judecată, nu rămăsese nici un loc liber în tribuna spectatorilor. Otto Cohn stătea drept în picioare la masa martorilor, de care se sprijinea numai uşor cu trei degete de la mâna dreaptă. Pălăria lui de-un negru intens şi cu bor îngust îl făcea să apară mai înalt decât era. Refuzase s-o scoată. Avea pantofii subţiri de piele, fără ciorapi, după cum putea să vadă Eva, şi purta paltonul său jerpelit. Barba lui Cohn îi amintea Evei de bradul pe care-l duseseră tatăl ei şi Stefan a doua zi după Bobotează în pod, ca să-l ardă la primăvară în curte. Eva îşi spuse: „Arată de parcă nici nu s-ar fi spălat de când l-am abordat la târgul de Crăciun. De ce nu s-a ras măcar?“ Evei aproape că-i era ruşine de înfăţişarea neîngrijită a bărbatului, cu toate că nici nu-l cunoştea. Nu putea bănui că Otto Cohn voia nu numai să fie auzit şi văzut, nu, vinovaţii de pe banca acuzaţilor trebuiau să-l şi miroasă. Cohn vorbea cu glas tare în germană. Cu accent puternic, ce-i drept, dar se putea înţelege bine. El insistase. „Pentru ca cei de acolo să mă audă!“ Şi vorbea repede. Domnişoara Schenke şi celelalte două tinere de abia ţineau pasul cu maşinile lor mici de stenografiat care ticăiau. Ca un izvor de munte care se revarsă peste pietre, relata că, evreu fiind, fusese deportat în septembrie 1944 din Klausenburgul[42] românesc, care aparţinea atunci Ungariei, împreună cu soţia lui şi cu cele trei fetiţe ale lor.

42. Cluj-Napoca.

— Când am ajuns pe rampă şi am coborât, era un şuvoi de oameni care mergeau înainte. Eu eram cu soţia, trei copii, trei fetiţe, şi le-am spus: „Principalul este că noi cinci suntem împreună. O să fie bine.“ De abia spusesem asta, când un soldat a păşit între noi: „Bărbaţii la dreapta, femeile la stânga!“ Ne-au separat pe unii de ceilalţi. N-am avut timp să-mi îmbrăţişez soţia. A strigat după mine: „Vino, sărută-ne.“ Poate că dintr-un anume instinct femeiesc a simţit ce primejdie ne ameninţa. Am alergat la ei, mi-am pupat soţia, cei trei copii, şi iar am fost împins de partea cealaltă. Am înaintat cu toţii mai departe. Paralel, dar separat. Între cele două şine.

Între cele două trenuri. Deodată, aud: „Medicii şi farmaciştii se adună aici.“ M-am dus şi eu la grupul ăsta. Din Klausenburg eram treizeci şi opt de medici şi câţiva farmacişti. Deodată s-au întors spre noi doi ofiţeri germani. Unul dintre ei, un bărbat înalt, frumos, cu aspect tânăr, ne-a întrebat prietenos: „Unde aţi studiat, domnilor? Dumneavoastră, de exemplu, dumneavoastră, de exemplu?“ Eu am spus „la Viena“, altul „la Breslau“ şi aşa mai departe. Al doilea ofiţer – pe ăsta noi l-am recunoscut imediat şi ne-am şoptit: „Ăsta-i farmacistul.“ Venise de multe ori la noi, medicii, ca locţiitor. I-am spus: „Domnule farmacist, eu am doi copii gemeni care au nevoie să fie menajaţi. Permiteţi-mi, muncesc ce doriţi, numai permiteţi-mi să rămân împreună cu familia.“ Atunci el m-a întrebat: „Gemeni?“ „Da.“ „Unde sunt?“ Îi arăt: „Uitaţi-i, sunt cei care merg acolo.“ „Chemaţi-i înapoi“, îmi spuse. La care îi strig tare pe nume pe soţia şi copiii mei. Ei se întorc, vin înapoi, farmacistul le-a luat de mână pe cele două fete ale mele şi ne-a dus până la un alt doctor. La spatele lui, îmi zice: „Haideţi, spuneţi-i.“ Atunci i-am spus: „Domnule căpitan, am doi copii gemeni“, am vrut să continui, însă el a zis: „Mai târziu, acum n-am timp.“ Cu o mişcare de expediere din mână m-a trimis înapoi. Farmacistul spuse: „Deci trebuie să vă întoarceţi în rândul vostru.“ Soţia mea şi cei trei copii şi-au continuat drumul. Am început să plâng, dar el mi-a spus în ungureşte: *„Ne sírjon*, nu plângeţi. Ăştia merg doar să facă baie. Într-o oră o să-i vedeţi din nou.“ M-am întors la grupul meu. Niciodată nu i-am mai văzut. Farmacistul este inculpatul numărul şaptesprezece de acolo. Cel cu ochelari negri. În secunda aceea i-am fost chiar recunoscător în sufletul meu farmacistului. Credeam că voia să-mi facă un bine. Abia mai târziu am aflat ce însemna să dai pe mâna acelui medic gemeni pentru experimentele lui. Am găsit şi explicaţia de ce medicul nu manifestase interes pentru fetele mele. Fetele erau gemeni bivitelini, nu semănau între ele. Fiecare fetiţă era foarte diferită de cealaltă. Una era aşa de delicată şi…

Preşedintele instanţei îl întrerupse cu o voce fornăită:

— Domnule martor, sunteţi sigur că-l recunoaşteţi în inculpatul numărul şaptesprezece pe farmacistul cu care aţi vorbit pe rampă?

În loc de răspuns, Otto Cohn îşi băgă mâna în buzunarul paltonului şi căută puţin înăuntru, după care scoase ceva. Erau două fotografii. Se duse în

faţă la masa judecătorilor şi le prezentă pozele. Preşedintele instanţei îi făcu un semn uşierului care fusese instruit cum să mânuiască epidiascopul. Acesta se apropie, luă fotografiile. Dădu drumul epidiascopului şi puse solemn prima poză pe geamul acestuia. Roti scurt de obiectiv şi imaginea mai mare decât în realitate deveni clar vizibilă, pe ecranul alb, pentru toţi cei din sală. Eva mai văzuse o dată fotografia fugitiv, în valiza desfăcută din cămăruţa pensiunii. Acum putea s-o privească cum trebuie. Se vedea o familie într-o grădină, într-o zi oarecare a vieţii ei.

Alături se auzi clopoţelul şcolii. Ferestrele peretelui din cărămizi de sticlă erau rabatate, dar în curtea şcolii dindărătul Primăriei se făcu linişte. Eva ştia că era vacanţă şcolară. Stefan fusese deja urcat ieri în trenul spre bunica din Hamburg – cu sfaturi şi un pachet cu mâncare pentru drum care ar fi ajuns pentru cinci călătorii.

Otto Cohn se uită la poză şi-şi aminti că fiica lui cea mare, Mirjam, nu dorise să fie fotografiată. Soţia lui şi cu el căutaseră s-o convingă şi apoi o mituiseră cu ciocolată cu alune. Se vedea în fotografie că avea obrajii încă plini. Strângea din buze şi îi ieşi numai un zâmbet comic. Cohn se gândi că era corect ceea ce intenţiona să facă.

Preşedintele instanţei se întoarse spre banca acuzaţilor.

— Inculpat, cunoaşteţi această familie?

— Nu.

Farmacistul desfăcu un cotidian şi începu să citească, de parcă toate astea nu l-ar fi privit câtuşi de puţin. Uşierul puse a doua fotografie în aparat. Chiar înainte ca imaginea să se clarifice se putea recunoaşte acuzatul numărul şaptesprezece în aceeaşi grădină. După ce uşierul limpezi imaginea, deveniră vizibili Otto Cohn şi farmacistul în lumina unui soare care probabil apunea. După o treabă bună la un păhărel de vin bun.

— Inculpat, recunoaşteţi fotografia? Admiteţi că-l cunoaşteţi pe domnul martor? Daţi-vă jos ochelarii de soare!

Farmacistul îşi scoase ochelarii în silă şi dădu din umeri cu indiferenţă. Se aplecă spre apărătorul său. Şuşotiră între ei. Eva văzu că Iepurele Alb părea descumpănit. Se ridică:

— Clientul meu nu doreşte să se pronunţe asupra acestei chestiuni.

Atunci Blondul se ridică şi dădu citire mandatului de arestare pregătit.

— Declarațiile martorului sunt indubitabile. Participarea inculpatului la selecțiile de la rampă este dovedită…

Eva văzu că hârtiile tremurau în mâna lui, şi David remarcă asta şi se întoarse scurt spre Eva. Schimbară o privire: amândoi erau la fel de încordați.

— Domnule preşedinte, nu este în conformitate cu legislația noastră ca inculpatul să rămână mai departe în libertate, spuse Blondul în continuare. Cerem să fie plasat în arest preventiv!

Linişte.

Preşedintele instanței se retrase cu asesorii pentru a se consulta. Aproape nimeni nu folosi pauza de un sfert de oră ca să se ducă la toaletă sau să ia în foaier o gustare ori o băutură răcoritoare. Şi Eva rămase la locul ei. În fața ei, David mâzgălea rânduri lungi de litere într-un caiet de notițe. În tribuna spectatorilor, oamenii şedeau tăcuți în aşteptare sau şuşoteau foarte încet între ei. Blondul stătea în uşa deschisă a sălii şi vorbea cu procurorul general, care îşi făcea apariția brusc în acest proces – aşa avea în orice caz Eva impresia – ca un omuleț care indică vremea într-o căsuță meteo, după care dispărea din nou şi rămânea zile-ntregi nevăzut în căsuța lui. Ambii se uitau înspre Otto Cohn, care se aşezase. Îşi împinsese scaunul la masa martorilor, în aşa fel încât să-i poată vedea pe inculpați direct. Aceştia foloseau pauza ca să moțăie sau să studieze documente. Farmacistul nu-i dădea atenție lui Cohn. Se răsuci spre spate, întinzându-şi un braț peste spătarul scaunului vecinului său. Îi spuse ceva bărbatului cu fața de pasăre de pradă, inculpatul principal, care stătea, ca de obicei în pauzele scurte, nemişcat şi drept, urmărindu-i însă în acest timp cu o privire pătrunzătoare pe oamenii din sală. Acesta îi făcu un semn din cap farmacistului şi replică ceva; amândoi păreau relaxați. Eva nu-şi putea desprinde ochii de la farmacist. Arăta ca o broască, o broască grasă, mulțumită, care orăcăia spre fostul său superior. Eva îl privi țintă şi deodată el se îndreptă iar în față şi se uită direct la Eva. Şi inculpatul principal devenise atent. Amândoi o măsurau pe Eva din priviri. Eva îşi ținu răsuflarea, ca şi cum ar fi emanat spre ea o respirație urât mirositoare. Farmacistul se înclină ironic în direcția ei. Eva îşi luă repede dicționarul general în mână şi începu să-l răsfoiască cu zel. Citi cum se spunea „intersecție“ în polonă.

Când instanța luă loc şi în sală se făcu din nou linişte, preşedintele anunță că se admite cererea Procuraturii. Inculpatul numărul şaptesprezece va fi ridicat la sfârşitul zilei de dezbateri şi va fi dus în arest preventiv din cauza materialului probator suficient pentru capul de acuzare „complicitate la ucidere“. Farmacistul îşi puse ochelarii de soare şi îşi încrucişă brațele peste costumul său scump. Tăcu. Câțiva dintre coacuzați protestară, printre care inculpatul principal:

— Lipseşte aici orice temei!

Blondul rămase nemişcat, dar Eva văzu că-şi strânge scurt pumnul drept sub masă. În tribuna spectatorilor, câțiva aplaudară. David Miller se întoarse impulsiv spre Eva şi şopti:

— Şi ăsta a fost abia începutul!

Eva dădu din cap. Şi ea se bucura ca de o victorie. Preşedintele instanței îl rugă apoi pe Otto Cohn, care urmărise fără nici o expresie ceea ce se petrecea, să relateze despre sosirea lui în lagăr şi lunile care urmaseră. Cohn se ridică, îşi sprijini din nou trei degete de masă şi povesti tot ceea ce trăise. Vorbi peste o oră, fiind întrerupt doar rareori de scurte întrebări legate de o mai bună înțelegere. Declară că-l văzuse des pe inculpatul principal, adjutantul lagărului, cum mergea cu bicicleta lui pe diferitele drumuri, de la bloc la bloc, auzise de inculpatul numărul patru de care toți se temeau, care era numit „Bestia“. Văzuse cum infirmierul, inculpatul numărul zece, îi arsese unui deținut care zăcea pe jos un baston peste gât, apoi se pusese în patru labe şi-l strangulase în aşa fel pe omul acela, până ce-l omorâse.

— Asta-i o minciună sfruntată! strigă bărbatul pe care pacienții îl numeau drăgăstos „tăticu’“ când intra în camerele lor de spital, le aducea micul dejun sau le schimba un pansament.

Eva simți că i se face rău. Cohn vorbea fără pauză mai departe despre ceea ce nu existase în lagăr: pâine, căldură, protecție, linişte, somn şi prietenie. Şi despre ceea ce existase în schimb în exces: jeg, zbierete, durere, frică şi moarte. Cohn asudă, îşi scoase pălăria şi de sub ea apăru un început de chelie care făcea ca barba lui să arate şi mai sălbatică.

— În ziua eliberării eram gol, cântăream treizeci şi patru de kilograme, aveam o eczemă neagră-cenuşie peste tot, scuipam puroi când tuşeam. Când mă uitam la mine în jos era ca şi cum aş fi văzut o radiografie de-a mea.

Numai schelet. Însă mi-am jurat să supravieţuiesc pentru că trebuia să povestesc ce s-a întâmplat.

Cohn îşi puse pălăria pe masă şi-şi şterse cu mâneca paltonului său subţire picăturile de sudoare de pe frunte. David îşi zise că şi acum mai arăta de parcă ar fi fost în ghearele morţii, cu toate că nu era slab. Cohn se uita spre inculpaţi, ca şi cum ar fi aşteptat un răspuns. Însă bărbaţii tăceau. Numai infirmierul se ridică, se umflă parcă şi răcni în toate direcţiile:

— Trebuie să protestez energic împotriva acestor afirmaţii! Niciodată n-am făcut aşa ceva! Nici nu-s în stare de-aşa ceva! Întrebaţi-i pe pacienţii mei, ei mă numesc „tăticu'" pentru că sunt bun cu ei! Da, întrebaţi-i!

Printre spectatori se produse agitaţie: un val de revoltă; preşedintele instanţei ceru energic să se facă linişte. Eva se lupta în continuare cu senzaţia de greaţă, înghiţea şi iar înghiţea, însă gura ei era uscată şi inima-i bătea tot mai repede. Apărătorul se ridică şi vru să ştie de la Cohn cine ar fi fost acel prizonier pe care clientul său l-ar fi ucis chipurile cu un baston. Şi oare când s-ar fi petrecut asta? Cohn nu putu să dea numele, nici data n-o ştia, însă asta era ceea ce văzuse. Apărătorul luă din nou loc mulţumit, îşi scoase ceasul de buzunar dintre faldurile robei şi se uită la el.

— Nu mai am alte întrebări.

Când nici din partea Procuraturii nu urmară alte întrebări, preşedintele declară că martorul este liber să plece. Eva era uşurată la gândul că imediat se va da pauză; respira pe gură şi continua să înghită. Dar chiar atunci Otto Cohn ridică mâna.

— Mai trebuie să spun un ultim lucru. Toţi domnii de aici spun că n-au ştiut ce era în lagăr. Eu am ştiut tot deja a doua zi după ce am ajuns acolo. Dar nu numai eu. Era băiatul acela care avea şaisprezece ani. Se numea Andreas Rapaport. Era în baraca a unsprezecea. El a scris cu sânge pe perete, în ungureşte: „Andreas Rapaport, trăit 16 ani." După două zile a fost luat. Mi-a strigat: „Unchiule, ştiu că trebuie să mor. Spune-i mamei mele că m-am gândit la ea până-n ultimul moment." Însă n-am putut să-i spun. Mama a murit şi ea. Acest băiat a ştiut ce este acolo! Cohn se apropie de inculpaţi câţiva paşi şi-şi îndreptă ambii pumni spre ei. Acest băiat a ştiut. Şi voi nu?! Voi nu?!

Cohn i se părea Evei ca un personaj din Biblie. Ca Dumnezeul mânios.

Dacă ea ar fi unul dintre acuzați, s-ar teme de el. Însă bărbații cu costumele lor şi cravatele decente se uitau la Cohn numai cu dispreț, amuzați sau indiferenți. Inculpatul numărul patru, Bestia cu mutra unui cimpanzeu bătrân, chiar îşi ținu mâna în fața nasului, de parcă ar fi vrut să se ferească de un miros urât.

— Mulțumim, domnule martor, depoziția s-a încheiat. Domnule Cohn, nu mai avem nevoie de dumneavoastră.

Preşedintele instanței se aplecase spre microfon. Cohn se răsuci, privea derutat, ca şi cum brusc n-ar mai fi ştiut unde era.

— Sunteți liber să plecați.

Atunci, Cohn dădu scurt din cap, se întoarse şi se duse spre ieşire. Eva văzu imediat că-şi lăsase pălăria pe masă. Fără a se gândi, se ridică şi se duse în față, în timp ce judecătorul asesor anunță pauza de masă. Luă pălăria şi-l urmă pe Cohn afară în foaier.

Câțiva reporteri se aşezaseră deja la rând în fața celor trei cabine telefonice mici care fuseseră instalate pentru proces. În cabine se vorbea la telefon, una dintre ele era albă de la fumul gros de țigară şi nici nu-l puteai vedea pe bărbatul care fuma înăuntru. Eva auzi în treacăt cum spunea: „Da, tocmai ți-am explicat: farmacistul, ăla-i arestat… A selecționat!“ Mirosea greu a mâncare de cantină, a cartofi şi varză umplută, care se serveau aproape zilnic. Evei tot îi era greață, dar uită pe moment.

— Domnule Cohn! Aşteptați, v-ați uitat pălăria…

Dar Cohn nu părea s-o audă pe Eva. Se duse la ieşirea cu uşa dublă de sticlă, o deschise fără efort şi păşi afară. Văzu prin geam cum Cohn, fără a se opri deloc, mergea mai departe, pas după pas, drept înainte. Eva se grăbi să deschidă cele două uşi grele. Ajunse în piața din fața clădirii şi îşi dădu seama îngrozită că, fără a se uita la stânga sau la dreapta, Cohn o pornise direct pe strada mare, foarte circulată.

— Domnule Cohn!! Opriți-vă! Stop!

Cohn nu reacționă, ci alerga aidoma marionetelor din tablă ale lui Stefan. Un arlechin. Eva încercă să fugă mai repede, dar fusta ei cea nouă era atât de strâmtă, încât nu putea face paşi mai mari. Se împiedică. Acum, Cohn era printre automobilele care parcau. Aproape că-l ajunsese din urmă. Dar el mergea mai departe pe carosabil, pătrunzând în circulație, de parcă ar fi

intrat într-un râu care vuia, o secundă înainte ca Eva să-l fi putut apuca de mâneca paltonului. Eva auzi izbitura. O maşină albă îl şi lovise pe Cohn cu masca radiatorului. Se clătină pe picioare spre spate, se învârti în jurul său şi căzu în faţă ca un sac. Evei i se făcu preţ de o clipă negru în faţa ochilor, de parcă i-ar fi venit să cadă cu el, apoi îngenunche lângă el şi-l roti pe spate cu mâinile tremurânde. Între timp, scârţâind din cauciucuri, maşina se oprise câţiva metri mai încolo, alte maşini claxonau, unii şoferi îşi coborau geamurile şi înjurau, căci erau nevoiţi s-o ocolească. Pe omul de pe marginea străzii nici nu-l văzuseră. Cohn era alb la faţă, ochii lui erau închişi şi Eva îşi trecu mâna peste fruntea lui.

— Domnule Cohn, mă puteţi auzi…? Hai, deschideţi ochii… Mă auziţi?

Eva îi luă mâna, îi căută bătăile pulsului şi îşi auzi doar propria inimă. Cineva îngenunche lângă ea pe asfalt. David.

— Ce s-a întâmplat?

David ridică puţin capul lui Cohn. Între timp coborâse şi şoferul maşinii albe, un bărbat încă foarte tânăr, un conducător începător, şi se apropiase. Disperat se holba la bărbatul bărbos care zăcea fără cunoştinţă.

— A murit? O Doamne, ce izbitură! N-am absolut nici o vină!

Deodată, un firicel de sânge se prelinse din colţul gurii lui Cohn în barba zbârlită, murdară. Eva se ridică, se dădu câţiva paşi într-o parte, se apucă bine cu mâna dreaptă de partea din spate a unei maşini parcate şi îşi apăsă stomacul cu cealaltă, în care încă ţinea pălăria. Parcă ar fi vrut să se încline după o reprezentaţie, dar acum Eva vomită de câteva ori scurt pe asfalt. David veni lângă ea şi-i întinse o batistă. „De hârtie! Tipic american! gândi Eva buimacă. Ah, nu, că era canadian!“ Şi David o privi acum pentru prima dată prieteneşte.

Douăzeci de minute mai târziu, o ambulanţă cu lumină albastră şi sirenă urlătoare se strecura, prin traficul de la ora prânzului, în direcţia Primăriei. Un ciorchine de oameni se formase în jurul bărbatului pe stradă. Câţiva şuşoteau că omul puţea groaznic şi era cu siguranţă cerşetor! Probabil că mai era şi beat! Un poliţist cu un blocnotes ridicol de mic vorbea cu conducătorul auto începător care clătina tot timpul din cap. Un al doilea poliţist le cerea reporterilor, care se repeziseră avizi din clădire, să înceteze cu fotografiatul. Eva se lăsă din nou în genunchi lângă Cohn şi-i luă mâna,

care se simțea moale şi rece, fără să observe că inculpatul principal stătea chiar în spatele ei şi privea dur cu mutra lui de pasăre de pradă în jos spre Cohn.

— Strada asta de-aici este prea aglomerată. Aici e necesară o trecere de pietoni! îi spuse soției lui, al cărei nas apărea de sub pălărioară încă şi mai ascuțit ca de obicei.

Ambulanța opri lângă ei, sirena amuți şi Eva asistă neputincioasă cum Otto Cohn fu consultat scurt de un medic şi apoi luat rapid de doi sanitari pe o targă şi băgat în maşina salvării.

— Cât este de grav? întrebă ea medicul.

— O să vedem.

— Pot să vin şi eu?

Medicul o privi pe Eva.

— Cine sunteți? Fiica lui?

— Nu, eu sunt… nu sunt rudă.

— Îmi pare rău, atunci nu.

— Dar unde-l duceți?

— La Spitalul orăşenesc.

Unul dintre sanitari închise uşile. Ambulanța plecă şi se făcu rapid nevăzută. Numai sirena se mai auzi un timp. Ciorchinele de oameni se dispersă. David îi dădu polițistului cu blocnotesul mic numele şi adresa lui Cohn de la el de-acasă, apoi polițistul se îndreptă spre Eva:

— Ați fost martoră oculară?

Notă numele Evei, care declară că el, Cohn, se făcea vinovat de accident. În acest moment, un camion trecu pe lângă ei cu zgomot. Polițistul n-o înțelese şi Eva trebui să repete:

— A provocat singur accidentul.

Polițistul îi mulțumi şi se duse la colegii săi. Eva îşi dădu seama că tot mai ținea pălăria în mână.

După masa de prânz, în care – de parcă s-ar fi înțeles cu toții în taină – nu vorbise nimeni despre accident, Eva a tradus declarația unui polonez care muncise ca deținut kapo, *Funktionshäftling*[43], în magazia cu efecte personale. Bătrânul a relatat cum, de îndată ce ajungeau în lagăr, oamenilor

li se lua totul. Martorul a enumerat cantitățile de devize, bijuterii, blănuri şi hârtii de valoare care se adunaseră în lagăr în decursul celor cinci ani. Îşi amintea cu precizie de cele mai multe numere şi, cu toate că Eva stăpânise în limba polonă mai întâi cifrele, trebui să se concentreze pentru a nu face vreo greşeală. Uită de Cohn pe moment. Însă când intră pe seară, puțin înainte de ora şase, în locuința din strada Berger, puse pălăria neagră în antreu pe cuierul dulapului de haine şi se duse imediat, fiind încă în palton şi fără să aprindă lumina, la telefon. În lumina amurgului formă numărul Spitalului orăşenesc. În timp ce aştepta cu receptorul la ureche legătura, descoperi pe dalele de la uşa camerei de zi o băltoacă mică, lucioasă. Purzel nu era nicăieri de văzut şi nici nu-i ieşise în întâmpinare ca de obicei. La celălalt capăt al firului se auzi o voce plăcută de femeie: „Spitalul orăşenesc, vă ascult.“

43. *Funktionshäftling* era un deținut sau funcționar *kapo*. În sistemul lagărelor de concentrare ale național-socialismului un deținut care era pus ca supraveghetor al muncii deținuților sau avea alte sarcini de control şi administrative şi care, dacă îşi îndeplinea bine îndatoririle, era scutit de muncile fizice cele mai grele şi avea anumite avantaje ce îi sporeau şansele de supraviețuire.

Eva se interesă de un bărbat bătrân, Otto Cohn din Ungaria, care fusese internat la prânz. Avusese un accident, lângă Primărie. Cum se simțea? Însă doamna amabilă de la celălalt capăt al firului îi refuză Evei orice informație. Atunci Eva o rugă să-i facă legătura cu secția de sugari, la sora ei.

În sala de tratament slab luminată a secției de sugari, doctorul Küssner şi Annegret erau în toiul unei discuții. Aprinseseră doar lampa de deasupra mesei de consult, care lumina în mod normal micuții pacienți. Masa goală de dedesubt arăta tristă şi părăsită. Amândoi erau enervați, dar şopteau pentru ca nimeni de-afară de pe coridor să nu audă cearta lor.

— Nu te-nțeleg, Annegret. Este o ocazie atât de rară!

Soția lui Küssner plecase pe neaşteptate cu ambii copii pentru două nopți, să-şi viziteze nişte rude, şi totuşi Annegret refuza să se întâlnească în această seară cu el.

— N-am chef.

— Dar nu trebuie să fie la mine acasă. Cu toate că n-ar fi nici acolo vreo problemă ca o asistentă să mă caute pentru a discuta ceva cu mine.

Annegret se sprijini de dulapul pe care stătea cântarul supradimensionat, fiind, cu cadranul lui necruțător şi talerul rece de metal, instrumentul cel mai incoruptibil al îngrijirii sugarilor. Annegret îşi încrucişă brațele viguroase peste halatul ei de soră medicală.

— Pur şi simplu n-am chef, Hartmut, să-mi organizez viața după a voastră. Avem întâlnire joia viitoare. Înainte, nu sunt la dispoziție.

— Eşti atât de groaznic de încăpățânată.

Doctorul Küssner se apropie de Annegret şi o mângâie cam stângaci pe părul care fusese blonzit de curând şi arăta aproape alb.

— Nu-nțelegi că doresc să mă bucur de această scurtă libertate? Cu tine.

— Divorțează şi atunci eşti liber pentru totdeauna.

Annegret nu vorbea serios, dar voia să audă cum se sucea şi răsucea Küssner, folosind aceleaşi fraze pe care le auzise deja de-atâtea ori de la bărbați căsătoriți.

— Ți-am spus că-mi mai trebuie ceva timp.

„Da, asta este una dintre frazele preferate“, se gândi Annegret încântată. Zâmbi. Küssner ridică halatul lui Annegret şi îşi vârî mâna între picioarele ei, ținând-o apoi acolo nemişcată. Era un iubit neexperimentat. Annegret îi dădu mâna deoparte şi se desprinse de el. Küssner se aşeză pe un taburet metalic rotativ, arătând deodată epuizat.

— Mi-am închipuit că-i mai simplu.

— Să ai o aventură? Pentru asta îți trebuie doar ceva practică. Fiecare om este o maşină. Fiecare poate să activeze sau să dezactiveze sentimente. Trebuie doar să ştii ce întrerupătoare să acționezi.

Küssner o privi pe Annegret.

— Îmi fac griji în legătură cu tine.

Annegret vru să schițeze o mutră glumeață, dar îşi dădu speriată seama că Küssner chiar îşi făcea griji. Se duse la uşă.

— Mie-mi trebuie garanții din partea ta, Hartmut, nu sentimente.

Küssner se ridică şi făcu un gest de parcă s-ar fi dat bătut.

— Bine, atunci ca de obicei, joi.

— Şi să nu cumva să te îndrăgosteşti de mine! spuse Annegret serioasă.

Küssner râse ca şi cum ar fi fost prins şi vru să replice ceva. Chiar atunci însă, uşa se deschise brusc; Annegret şi doctorul Küssner stăteau inofensiv

de departe unul de celălalt, ceea ce constatară uşuraţi amândoi. Sora Heide privi înăuntru şi declară dezaprobator, aşa cum era stilul ei:

— Sora dumitale este la telefon.

Şi Küssner i se adresă cât se poate de firesc şi neutru lui Annegret:

— Sigur, mergeţi, soră, căci am terminat ce aveam de discutat.

Annegret a păşit pe coridor, lumina de noapte fusese deja aprinsă, şi s-a dus la recepţie. Receptorul zăcea pe tejghea. L-a luat cu o presimţire rea; era neobişnuit ca Eva s-o sune la spital.

— E ceva cu tata?

— Nu, nu-ţi face griji, însă am nevoie o dată de ajutorul tău.

Annegret s-a sprijinit de tejghea, iar sora Heide se aşezase în spatele ei. Înregistra fişele bolnavilor şi se străduia să pară ocupată. Annegret a aflat apoi mirată că Eva o ruga să se intereseze de cineva la chirurgie, la urgenţe.

— Nu-nţeleg deloc despre cine vorbeşti, Eva. Cine a avut accident? Otto cum? Cine-i ăsta?

— Un martor. În proces.

Annegret a tăcut. Ochii ei fixau peretele din spatele sorei Heide. Aici era atârnat planul turelor lunii următoare. Zilele erau marcate foarte vizibil în rubrici colorate. Ale ei erau albastru-deschis ca brăţările micuţilor băieţei care-i plăceau atât de mult. De două zile se afla iarăşi un mormoloc deosebit de încântător în salonul unu. Michael. Cântărise la naştere aproape cinci kile.

— Mă interesez, a spus Annegret în receptor.

— Mersi şi sună-mă, te rog, imediat înapoi dacă afli ceva.

Annegret a pus receptorul în furcă. Sora Heide a privit-o întrebător cu faţa ei ursuză. Annegret i-a lăsat privirea să ricoşeze de pe ea. A luat-o pe coridor şi s-a oprit în pragul salonului unu. Încă nu plângea nici unul dintre copiii care se aflau aici în întuneric. Până la hrănirea lor îi mai rămânea lui Annegret o jumătate de oră. S-a apropiat de pătuţul cu zăbrele al lui Michael şi l-a mângâiat pe căpşor; era treaz, privea cu ochi negri undeva pe lângă ea şi dădea necontrolat din pumnişori.

În locuinţa familiei Bruhns, Eva luă din cămara din spatele bucătăriei găleata cu cârpa de spălat. Şterse băltoaca pe care o lăsase Purzel. Orele lui

de ieşit din casă nu se schimbaseră, dar în ultimul timp urinase mai des în locuință. Avea deja unsprezece ani, pesemne că asta era o manifestare a îmbătrânirii. Eva îşi înăbuşi gândul la teatrul pe care l-ar face Stefan dacă ar trebui eutanasiat câinele. Eva spălă şi stoarse cârpa peste chiuveta pentru vase din bucătărie şi privi la ceas. O sunase pe Annegret deja de o jumătate de oră. Dura oare atât de mult să se intereseze? În acest moment, telefonul sună. Eva se duse iute în vestibul şi ridică receptorul.

— Eva Bruhns?!

Dar era Jürgen, care suna din Berlinul de Vest. Plecase acolo pentru câteva zile în interes de serviciu, ca să viziteze în Berlinul de Est o fabrică în care se croia lenjerie de pat. Jürgen părea binedispus. Povesti că era plăcut surprins de calitatea mărfii est-germane. Spera să poată achiziționa lenjeria de pat la un preț avantajos. Zidul era de fiecare dată apăsător. Mâncase un rasol de vită excelent la cină. Locuia într-un hotel pe Ku'damm, cu privire directă spre Biserica Memorială[44] distrusă. I se părea o greşeală ca biserica să nu fie reconstruită.

44. Kaiser-Wilhelm-Gedächtnis-Kirche sau pe scurt Gedächtniskirche (Biserica Memorială) se află între străzile Kurfürstendamm (Ku'damm) şi Tauentzien. A fost distrusă în 1943 în timpul bombardamentelor. Când a fost restaurată după război (între 1956 şi 1961), turnul principal s-a lăsat neterminat, ca monument de amintire a distrugerilor războiului. Procesul de la Frankfurt pe Main, primul „proces Auschwitz“, a început puțin înaintea Crăciunului din 1963.

— Astfel de monumente memoriale nu sunt necesare, căci oamenii le poartă în ei înşişi. În sufletul lor.

Dar Eva nu avea răbdare să asculte expunerile filozofice ale lui Jürgen.

— Jürgen, scuză-mă, dar aştept un telefon.

— De la cine?

— Îți povestesc în linişte când te întorci. Da?

Jürgen tăcu şi Eva putu efectiv să vadă în fața ei mutra lui neîncrezătoare: cum i se întunecau ochii, dar era în acelaşi timp prea mândru ca să-i mai pună alte întrebări. Jürgen era un bărbat gelos, asta remarcase Eva deja de câteva ori în localul în care mergeau la dans, când o invitau alți bărbați. Dar asta o măgulea. Căci arăta că ea însemna ceva pentru el.

— Bine, atunci să închidem. Îți doresc o noapte bună.

Jürgen era cu adevărat rănit. Eva îi spuse:

— Da, doar ne vedem mâine. Somn uşor.

Eva aşteptă ca Jürgen să închidă. Dar apoi, glasul lui zbârnâi din receptor:

— De altfel, tatăl meu şi soția lui vor să te cunoască. Mergem să mâncăm vineri seara. La Interconti. De acord?

Eva era uimită, apoi spuse veselă:

— Da, sigur. Dar ce le-ai spus?

— Că vreau să mă căsătoresc cu tine.

Jürgen suna ciudat de rece când spuse asta, dar Evei îi era egal.

— Ce? Şi? Ce-au spus?

— După cum ți-am zis deja: vor să te cunoască.

Jürgen închise telefonul. Evei îi mai trebui o clipă ca să înțeleagă bine că în sfârşit se crea „breşa“, cum o numise în sinea ei. Teama că Jürgen ar putea încă să dea înapoi era în fine risipită. Schoormannii ştiau de existența ei. Că era logodnica fiului lor. Eva îl strigă tare pe Purzel, căci altminteri nu era nimeni în casă pe care să-l fi putut îmbrățişa în bucuria ei. Însă câinele nu veni. Se duse în camera de zi şi se aşeză acolo în genunchi. Într-adevăr, Purzel zăcea ca o pată neagră cu doi ochi strălucitori în locul obişnuit de sub sofa. Deoarece putea fi uneori surprinzător de viclean, capsându-te tare când nici prin cap nu-ți trecea, avea un sentiment puternic de vinovăție.

— Hai, ieşi odată, nu-ți tai capul.

Purzel nu se urni, dar Eva îi putea vedea albul ochilor. Întinse mâna şi trase încet câinele de zgardă de sub sofa. Apoi îl luă în brațe. Iarăşi sună telefonul. De astă dată era Annegret. Vorbise cu medicul-şef al secției de accidente.

— Acel Cohn este bine.

Eva respiră uşurată.

— Ce bine! Părea destul de rău…

— A fost doar o comoție cerebrală.

— Pot să trec să-l vizitez? Am încă pălăria lui.

— A fost externat deja. Aşa a vrut el.

— Ce? A, înțeleg… Mersi, mă bucur atât de mult… îți mulțumesc…

Clac! Annegret închisese. Sau legătura se întrerupsese. Eva îl strânse la piept pe Purzel care dădea nemulțumit din lăbuțe.

— Ei, ce zici?! Azi e ziua mea norocoasă.

Eva se întoarse cu Purzel în antreu şi-l pupă pe blana lui aspră, scurtă.

— Şi nici nu spun nimănui ce ai făcut. Promit!

Atunci, Purzel căută s-o înhaţe de obraz. Eva îi dădu drumul să cadă.

— Eşti şi rămâi o bestie!

În Spitalul orăşenesc, sora Heide şi o colegă duceau sugarii în cărucioare la mamele lor, care se aflau în secţia de femei. Annegret se ocupa de Michael, căci mamei lui nu-i venise încă laptele din cauza naşterii grele şi era încă prea slăbită ca să-i dea ea biberon. Annegret puse în oficiul asistentelor patru linguri cu lapte praf şi apă fiartă dintr-o oală într-un biberon de sticlă. Apoi scoase din buzunarul halatului ei cilindrul de sticlă umplut cu un lichid maroniu. Vărsă încet conţinutul în biberon, fixă tetina pe el şi-l agită energic. Apoi intră în salonul unu, îl ridică pe Michael din pătuţ şi se aşeză cu el pe un scaun comod care stătea la geam. Michael îşi mişca agitat căpşorul şi îşi apăsa gura de halatul ei de soră medicală. Annegret zâmbi: băieţelul căuta pieptul mamei. Verifică temperatura laptelui praf, ţinându-şi biberonul la obraz. Apoi îi vârî băieţelului tetina de cauciuc în gură. Acesta începu imediat să bea cu putere şi în ritm egal, gâlgâind. Annegret se uita în jos la el, îi simţea trupuşorul cald care se încredea în ea. Şi o cuprinse o mare linişte; miere aurie groasă îi curgea cald în toate mădularele. Uită tot, uită că o întrebase mai înainte în secţia de chirurgie pe asistenta-şefă de Otto Cohn. Uită că asistenta mai în vârstă, pe care o cunoştea doar din vedere, o luase pe coridor şi o dusese într-o încăpere specială. Colega îi vorbise despre starea de neconceput în care fusese pacientul. Era absolut deplorabil. Mirosea urât. Annegret uită şi cum asistenta deschisese uşa la încăperea fără ferestre şi cu cruce la perete. Acolo zăcea pe o targă o siluetă acoperită cu o pânză albă. Asistenta explicase că o coastă străpunsese plămânul. Se sufocase deja atunci când colegii îl ridicaseră. Annegret îl contempla pe Michael care sugea fericit şi nu se mai gândi la întrebarea asistentei: „Îl cunoşteai pe ăsta?“ Annegret uită că se apropiase de targă şi că văzuse zăcând lângă picioarele acoperite ale cadavrului puţinele lucruri care aparţinuseră bărbatului. Un portofel tocit, din care se zăreau câteva bancnote noi, un ceas de buzunar strivit, ale cărui ace se opriseră la unu fără zece, şi două fotografii vechi.

David află seara târziu de la procurorul-şef, tocmai când se pregătea să plece din birou, că martorul murise în urma accidentului. Stând faţă-n faţă în uşa biroului, cei doi bărbaţi se priviră tăcuţi câteva momente. Bucuria arestării farmacistului căpătase şi un gust amar. Blondul îl rugă apoi pe David să se ocupe de formalităţi. Îi spuse că la Budapesta Cohn nu mai avea pe nimeni care să plătească transportarea cadavrului acasă. Trebuiau să solicite la administraţie o înmormântare pentru săraci. David promise că se va ocupa, bineînţeles. Blondul se uită în urma lui, cum o porneşte încet pe coridor, pentru a dispărea apoi prin uşa de sticlă. N-avea ce face: acest tânăr îi devenea tot mai drag.

Când părăsi clădirea cu birouri, fiind învăluit în aerul umed al serii, David îşi simţi picioarele neobişnuit de grele. Cohn trebuie să fi murit în timp ce el şi domnişoara Bruhns îngenuncheaseră lângă el. Sufletul lui se strecurase printre ei doi şi se înălţase la cer. Sau dispăruse într-o gură de canal. În funcţie de imaginea pe care o ai despre veşnicie. David era obosit. Dar nu voia să se întoarcă încă la pensiunea lui. O luă spre stânga pentru a-i face o vizită lui Sissi. Ştia că tura ei la Bei Susi începea abia la zece seara, ar mai avea deci încă o oră bună împreună. După prima lor întâlnire, David nu se mai dusese la local, ci încercase alte stabilimente şi damele lor. Nu demult însă, cumpărase într-un aprozar rece şi mic trei portocale, pentru că era răcit şi discursurile mamei lui despre vitamine îi erau vii în cap. În timp ce o vânzătoare gros îmbrăcată, ale cărei mâini erau băgate în mănuşi de lână, punea fructele într-o pungă de hârtie cu grijă, de parcă ar fi fost ouă crude, intrase în magazin o femeie suplă şi puţin abătută. Îşi scosese încet mănuşile şi încercase cartofii din lăzi, întorcându-i de pe o parte pe alta. Avea lac de unghii roşu-deschis care nu se potrivea cu înfăţişarea ei în rest incoloră.

— Ăştia au degerat.

— I-auzi! Eu am numai marfă de calitate!

În mod ciudat, femeia i se păruse lui David cunoscută. O privise fix, în timp ce-şi plătea portocalele, şi scotocise în mintea lui de unde ar putea s-o ştie. De la proces? De la Procuratură? Nu arăta ca una dintre grefierele mai în vârstă. Sau făcea curăţenie la birou? Ea îi remarcase privirea, se întorsese spre el şi-i dăduse prietenoasă „Bună ziua“. Atunci simţise mirosul vag

dulceag. Era Sissi, cu care fusese în pat. În care pătrunsese, în care ejaculase. David se făcu roşu ca părul lui. Atunci Sissi zâmbise, şi fața ei făcuse multe riduri fine care nu-l frapaseră în camera întunecată de bordel. Îi dusese cartofii acasă ca un şcolar care vrea să câştige câțiva gologani – şi fusese de atunci mai des la ea. În micuța ei locuință dintr-o curte dosnică în care stătea cu fiul ei de paisprezece ani – un „accident de muncă“, cum spunea ea –, şedeau la masa din bucătărie, vorbeau şi fumau. Uneori se uitau la televizor la noul aparat al lui Sissi, care era mândria ei. Erau ca doi câini prietenoşi care se plăceau şi şedeau liniştiți unul lângă altul. Nu se mai culcase cu ea o a doua oară. I s-ar fi părut nepotrivit, după ce o cunoştea acum pe Sissi în viața ei adevărată. Despre proces nu voia să ştie nimic. Şi ea o dusese rău în război. Şi mai ales după război, când au venit ruşii la Baulitz, unde avusese o mică gospodărie cu soțul ei. La ieşirea din localitate.

În această seară, Sissi observă că David n-avea un aer superior ca de obicei. Părea speriat şi începu să vorbească încă din uşă: despre circulație, despre vreme, despre mirosul ciudat din fața casei. În timp ce Sissi îi întoarse apoi spatele în bucătăria îngustă şi-şi spălă ciorapii în chiuvetă, David se aşeză la masă, sprijinit cu spatele de perete şi începu să istorisească – nu despre Cohn, ci povestea lui. A lui şi a fratelui său mai mare. Fuseseră deportați împreună din Berlin în lagăr. Fratele lui fusese în Rezistență şi ajunsese în secția politică. Acolo, fusese torturat atât de crâncen la un interogatoriu, încât îşi dăduse sufletul. Şi fusese chemat el, fratele mai mic, ca să-l care de-acolo. Nu-l mai recunoscuse. Interogatoriul fusese condus de şeful secției politice. Inculpatul numărul patru. Ăla care arată ca un cimpanzeu bătrân. Când termină David de povestit, Sissi se întoarse spre el şi începu să atârne ciorapii storşi, dar încă umezi, pe o sfoară pe care o întinsese sus, de-a lungul bucătăriei. David se aştepta ca Sissi să se manifeste cumva, compătimitoare sau înspăimântată. Dar Sissi întrebă numai, fără a se uita la el:

— I-ai povestit asta şefului tău?

David tăcu câteva clipe, de parcă ar fi suferit un afront, apoi explică disproporționat de aspru:

— Tu n-ai habar. Atunci m-ar da pe loc afară!

O lămuri apoi că o implicare personală l-ar exclude de la colaborarea la proces. Asta se numea părtinire! El trebuise să ia o decizie. Şi se decisese să nu fie martor, ci să participe la dovedirea vinovăției făptaşilor în justiție. De alături se auzea muzica dată mult prea tare. Fiul lui Sissi şedea în dormitor în fața televizorului şi se uita la un film polițist. David amuți. Se auzeau împuşcături, cineva țipa. Sissi îşi atârna mai departe ciorapii. David se gândi că pesemne nu relatase corect povestea. Îşi drese glasul şi completă că nu spusese asta încă niciodată nimănui. Ceea ce era o minciună, căci de două ori ieşise cu domnişoara Schenke, stenografa cea nostimă. A doua oară îi încredințase povestea lui. Sub pecetea tainei absolute. De atunci, domnişoara Schenke îl privea tot mereu cu milă în sală în timpul procesului. Şi nu doar ea, ci şi celelalte tinere se arătau mai stânjenite în fața lui… în afara domnişoarei Bruhns. Pesemne că Schenke asta nu răspândise încă până la ea povestea lui. Sissi îşi atârnase între timp cei paisprezece ciorapi. Din câteva vârfuri picura uşor apă pe podeaua de piatră şi pe partea de sus a pantalonului lui David. Sissi îi spuse că acum o durea capul. Nu era bine să-ți aminteşti de lucruri rele.

— Ştii, zise ea, în timp ce deschidea o sticlă de bere pentru David, am o cămăruță aici înăuntru. Şi arătă spre burta ei, direct sub inimă. Acolo am vârât totul şi am stins lumina şi am închis uşa. Cămăruța mă apasă uneori, şi atunci iau o linguriță de bicarbonat. Ştiu că se află acolo. Dar din fericire nu mai ştiu ce e înăuntru. Cinci ruşi? Zece ruşi? Soțul meu mort? Şi câți copii morți? N-am idee. Uşa e închisă şi lumina stinsă.

În ziua următoare, imediat după micul dejun, Eva luă pălăria cu boruri înguste într-o pungă mare de hârtie şi se îndreptă spre pensiunea La soare. Acolo găsi recepția goală, în schimb dintr-o încăpere din spate, în stânga, veneau gălăgie de voci şi zornăit de vase. Oaspeții luau micul dejun, iar proprietăreasa umbla cu cafetiera printre mese încolo şi-ncoace. Proprietarul nu era nicăieri de văzut. Eva îşi aminti ce cameră ocupase Cohn. Urcă scările la etajul întâi şi străbătu coridorul întunecat, acoperit cu un covor. La uşa numărul opt se opri. Bătu uşor.

— Domnule Cohn? Vă aduc ceva.

Nu primi răspuns, mai bătu o dată, aşteptă şi apăsă în cele din urmă clanța uşii. Camera era goală, geamul larg deschis, lăsând privirea slobodă

spre un zid antifoc înalt; perdelele strălucitoare se mişcau în curent. În ciuda aerului proaspăt de afară, în cameră persista un miros puternic, pătrunzător. „Ca de gaz sau de cloroform, care trebuie să amorțească durerile la dentist“, se gândi Eva şi-şi puse involuntar mâna la nas şi la gură. Se duse înapoi în coridor.

— Ce căutați aici, domnişoară?

Proprietarul pensiunii se apropia.

— Voiam să merg la domnul Cohn.

O măsură din cap până-n picioare cu ochii lui uşor umflați.

— N-ați sosit atunci dumneavoastră cu el aici? Sunteți rude?

Eva clătină din cap.

— Nu, doar că am ceva de la el…

Eva ridică, în loc de explicație, punga de hârtie, care însă nu-l interesă pe proprietar. Intră în cameră.

— Câteva săptămâni a stat aici, declară el şi închise fereastra. Ăştia pur şi simplu n-o au cu igiena şi îngrijirea corporală. Iar eu trebuie acum să scap de păduchii din toate crăpăturile. Şi asta nu merge cu vorba bună. Merge numai cu dezinfectare prin afumare.

— A plecat?

Proprietarul se întoarse spre Eva.

— Nu, a fost călcat de o maşină şi a murit.

Eva se holbă la om şi clătină incredulă din cap.

— Dar… a avut… a fost numai o comoție cerebrală.

— Ce ştiu eu! A venit deja un procuror pe-aici, sau aşa ceva, un roşcovan, azi-dimineață, care i-a luat valiza. Achitat este tot. Numai soluția de păduchi nu, la asta trebuie, desigur, să scot eu însumi banii. Sau mi-o plătiți dumneavoastră?

Eva se întoarse şi o luă, fără a răspunde, încet pe coridor, cu punga de hârtie în mâna stângă. Cu trei degete de la mâna dreaptă se sprijini uşor de perete. Avea senzația că are nevoie de un reazem.

Când intră o jumătate de oră mai târziu în vestibulul locuinței familiei Bruhns, Eva auzi mirată cum veneau zgomote din camera ei. Voci şi râsete. Mama şi sora ei stăteau la dulapul ei de haine larg deschis şi treceau prin îmbrăcămintea ei. Două dintre rochiile ei cele mai bune le scoseseră deja şi

le atârnaseră una lângă alta de uşa dulapului. Eva privi enervată la ambele femei.

— Ce faceți aici?

— Vrem să te-ajutăm! explică Annegret, fără să se întoarcă spre Eva.

— Ne uităm cu ce este cel mai bine să te îmbraci diseară, copila mea. Ca să străluceşti în fața Schoormannilor, completă Edith.

Eva protestă:

— Dar nu puteți pur şi simplu să veniți în camera mea şi la dulap ca să…

Amândouă ignorară obiecția Evei. În schimb, Annegret arătă spre o rochie etui[45] bleumarin care atârna de uşă.

45. Rochiile etui (din franceză *étui*, datorită formei asemănătoare unui etui) au fost la modă în anii ’60, având o croială relativ simplă, dar cu stil, fiind în general mulate pe corp. În secolul nostru, se poartă cu diferite ocazii, dar şi ca rochii business.

— Eu sunt pentru asta, face silueta suplă şi mlădioasă, iar mama o preferă pe cea maro-deschis. Dar tu cunoşti gustul cam de rând al mamei.

Edith o amenință pe Annegret în glumă cu palma întinsă.

— Ai grijă! Ia vezi!

— Uită-te la tine în sacul tău vechi!

Annegret trase de halatul bleu în carouri al lui Edith, pe care îl purta în fiecare zi când nu lucra la birt.

— Şi tu cu părul tău? Ca vata de zahăr. Asta-i împotriva naturii şi…

— Potoliți-vă! spuse Eva atât de grav, încât Edith şi Annegret amuțiră, încetând să se mai răfuiască în glumă.

Eva puse punga de hârtie cu pălărie cu tot pe pat şi se lăsă greoi alături. Edith o examină pe Eva din priviri şi-i puse dosul palmei la frunte.

— Sper că nu te-mbolnăveşti?

Annegret făcu semn din mână că nu.

— Ei, prostii, mamă, este numai emoția dacă va trece examenul la Curte. O să fie bine, Eva! Curând o să faci parte din cei zece mii de sus-puşi!

Annegret rânji cu o bucurie puțin răutăcioasă şi se întoarse din nou spre conținutul dulapului. Eva privi spre spatele lat al surorii ei.

— Mi-ai spus că Otto Cohn a avut doar o comoție cerebrală.

Annegret, care tocmai punea o jachețică albă peste rochia bleumarin, pentru a analiza efectul culorilor, se opri din mişcarea ei.

— Ți-am ce…?

— Cine-i Cohn? întrebă Edith iritată.

— A murit, spuse Eva în direcția lui Annegret, fără să-i acorde atenție mamei ei.

Annegret atârnă jachețica albă din nou în dulap.

— Ți-am transmis doar ceea ce mi-a spus medicul-şef.

— Trebuie să fi fost rănit mai grav. Trebuie să fi murit undeva pe stradă, după ce a părăsit spitalul vostru. Cum ați putut să-l lăsați să plece?

— De unde să ştiu eu? Ce mă priveşte asta pe mine, Eva?!

Annegret se întoarse iute şi se uită la Eva plină de o revoltă furioasă. Căscă în acest timp ochii atât de mari, încât unul îi fugi uşor înspre în afară. Eva îşi aminti că Annegret arătase uneori aşa, când era mai mică. Şi anume atunci când era acuzată că mâncase ceva din cămară. Eva se sperie când îşi dădu seama că Annegret mințea.

— Puteți să mă lămuriți odată despre cine este de fapt vorba aici? întrebă Edith impacientată, în timp ce curăța costumul maro-deschis cu o perie de scame.

— Un martor din proces, mamă. Ieri a…

— Ah, aşa, o întrerupse Edith brusc şi ridică mâna cu peria într-un gest de refuz.

Era evident că nu voia să mai audă nimic despre asta. Eva le privi pe cele două femei care îi întoarseră din nou spatele, pentru a se ocupa mai departe de rochiile ei ca şi cum ea nici n-ar fi fost acolo. Deodată, Eva nu se mai simți acasă în propria-i cameră. Se ridică.

— Puteți, vă rog, să ieşiți?

Amândouă se întoarseră, încremeniră scurt, ezitară. Apoi, Edith îi puse Evei costumul maro-deschis în mână.

— Ascultă ce-ți spun eu, ia-l pe ăsta, este discret şi de bună calitate, vei face o impresie onorabilă în el. Te mai speli pe cap. Da?

Edith ieşi fără a aştepta un răspuns. Şi Annegret se îndreptă spre uşă, înălțând cu părere de rău din umeri.

— Noi voiam doar să-ți dăm un sfat. Dacă nu-ți convine, e treaba ta.

Apoi ieşi din cameră şi ea.

Când rămase singură, Eva puse hainele la loc în dulap şi închise uşile.

Luă pălăria din punga de hârtie şi o roti în mână. Catifeaua negru-închis era tocită în câteva locuri, iar căptuşeala violet se desprinsese. Banda interioară, odinioară în dungi alb-albastre, lucea plină de grăsime şi înnegrită de transpirație şi murdărie. Pe o etichetă din material, cusută în interior, era brodat cursiv: „Lindmann-Hüte[46] – Klausenburg – Telefon 553“. Eva se uită în jurul ei. Apoi împinse câteva cărți de pe etajera ei mai aproape una de alta şi puse pălăria pe locul astfel eliberat.

46. *Hüte* înseamnă pălării.

Seara, puțin înainte de şapte, maşina lui Jürgen s-a oprit sub felinarul din fața casei. Eva nu purta nici rochia bleumarin, nici costumul maro-deschis sub paltonul ei de lână. Se decisese pentru o rochie de mătase roşu-închis cu un decolteu adânc, căci era cea mai elegantă pe care o avea. Nu purta pălărie. Îşi aranjase cocul mai sus ca de obicei. Pantofii escarpin o făceau să pară mai înaltă, ceea ce a constatat Jürgen mirat când i-a deschis uşa maşinii. A mai remarcat şi că Eva nu părea să fie deloc emoționată şi chiar a făcut o glumă pe această temă. Ea tăcea. Era de azi-dimineață într-o stare ciudat de amorțită. De parcă ar fi fost învelită într-un strat gros de vată. Jürgen, în schimb, era cu nervii în piuneze, şi-a aprins o țigară şi a fumat-o în timp ce conducea; aşa ceva nu mai văzuse Eva niciodată la el. Ascultau tăcuți ştirile la radioul maşinii. Crainicul relata că în Statele Unite se ajunsese la demonstrații pentru egalitatea raselor. La San Francisco, în statul federal american California, hotelul Sheraton fusese asediat, deoarece conducerea discriminase cetățenii negri la angajarea personalului. Peste trei sute de persoane fuseseră arestate. După buletinul meteorologic, care promitea pentru sfârşitul de săptămână temperaturi de primăvară de peste douăsprezece grade, a urmat o emisiune muzicală. „Cutia cu discuri de vineri“, pe care Eva o asculta în fiecare săptămână, când nu ieşea în oraş. Tânărul crainic anunța cu o voce stridentă că Beatles-ii scoseseră un single nou. Iar ascultătorii îl vor putea auzi acum în exclusivitate! „Can’t buy me lo-ove! Lo-ove! Can’t buy me lo-ove!“ strigau cântăreții, fără nici un preludiu muzical, plini de ardoare din difuzorul cel mic. La al patrulea „Love“, Jürgen a închis radioul. Se certaseră deja o dată în legătură cu Beatles-ii. Evei îi plăceau cântecele lor. I se părea că muzica lor este

electrizantă şi că cei patru englezi tineri sunt îndrăzneți şi atrăgători. Jürgen declarase că muzica ar fi pur şi simplu gălăgie necontrolată. Eva replicase că el avea vederi la fel de înguste ca şi părinții ei. Astă-seară însă, Eva nu voia să pornească o nouă ceartă, aşa că n-a spus nimic. Dar în sinea ei, şi-a propus să cumpere luni la raionul de muzică de la Hertie single-ul cel nou. Deja cele câteva măsuri îi făcuseră bine şi o înveseliseră, schimbându-i radical proasta dispoziție.

Puțin după aceea, se înălță înaintea lor hotelul Intercontinental, ca un perete de netrecut în fața cerului roşu-închis al serii.

— Ai fost vreodată înăuntru?

Eva răspunse că nu.

— Şapte sute de camere. Şi fiecare are baie cu toaletă şi un televizor.

Jürgen îndreptă maşina direct spre clădire şi Eva se gândi o clipă că se năpustesc în fațadă, dar deodată maşina se scufundă şi trecură, peste o rampă abruptă, în garajul subteran al hotelului. Eva nu mersese încă niciodată într-o maşină pe sub pământ. Tavanul părea că se lasă în jos, numai nişte lămpi slabe luminau trecerea lor, iar semnele şi liniile colorate de pe podeaua de beton i se păreau Evei ilizibile şi enigmatice. Se ținea strâns de mânerul de siguranță de deasupra uşii automobilului. Jürgen conducea cu pricepere prin labirintul de coloane şi parcă maşina lângă o uşă de oțel, pe care scria „Acces spre hotel". Jürgen o ajută pe Eva să iasă din maşină, o ținu o clipă strâns, şi Eva îşi spuse că voia s-o sărute. Dar el zise:

— Te rog, nu vorbi despre proces. Ar putea să-l agite pe tatăl meu. Doar ştii că şi el a fost arestat ani de zile.

Eva era uluită. De când mergea regulat la proces, Jürgen nu mai pomenise nici un cuvânt despre munca ei. Însă în mod evident îl preocupa mai mult decât se gândise ea. Dădu din cap afirmativ.

— Da, sigur. Se simte bine în acest moment?

Jürgen făcu semn din cap că da, însă fără a se uita la ea. Intrară în ascensorul care avea oglinzi pe toate părțile. Tabloul de comandă de culoarea cuprului de lângă uşă avea douăzeci şi două de butoane luminoase. Jürgen apăsă pe ultimul. În timp ce ascensorul urca, Eva privea fascinată de jur împrejur în oglindă imaginile lor ca pereche, aşa cum se reflectau iar şi iar, în cutii care deveneau mai mari şi mai mici, aproape şi tot mai departe.

Eva consideră că arătau bine împreună: Jürgen cu părul lui negru şi paltonul bleumarin de lână, ea în carouri deschise la culoare şi blondă. În una dintre oglindiri captă privirea lui Jürgen. Amândoi începură să râdă. Ascensorul se opri de câteva ori pentru ca alți oaspeți să urce. Locul deveni strâmt. În cele din urmă, ascensorul făcu „ping“, lămpița cea mai de sus se aprinse şi uşile se deschiseră la restaurantul de pe acoperiş. Eva, Jürgen şi ceilalți oaspeți se duseră întâi la fereastra panoramică pentru a admira priveliştea.

— Luminile caselor arată ca stele căzute din cer, îi spuse Eva lui Jürgen încet.

Jürgen o mângâie scurt pe obraz şi spuse:

— Nu-ți face griji, Eva. Cred că tata are azi o zi bună.

Dar suna mai degrabă de parcă ar fi vrut să se liniştească pe el, şi nu pe Eva. Eva îi strânse mâna. În antreul unde era garderoba, fură salutați cu o mică plecăciune de un angajat într-un costum negru. Domnul director şi soția lui aşteptau deja în Manhattan Bar. O ajută pe Eva să-şi scoată paltonul. Privirea lui Jürgen căzu pe decolteul ei adânc.

— Era necesar? îi şopti el.

Eva tresări şi făcu un pas înapoi, simțindu-se ca şi cum Jürgen i-ar fi dat o palmă. Îşi puse mâna pe decolteu.

— Ei bine, nu se mai poate schimba.

Jürgen îi oferi brațul pe care ea îl luă fără tragere de inimă. Atmosfera de bună înțelegere se dusese pe apa Sâmbetei.

La ovalul din crom strălucitor al tejghelei barului destul de plin, Walther Schoormann şedea pe un taburet rotativ. Brigitte, într-o rochie neagră, elegantă, închisă până sus, stătea în fața lui, frecând cu un şervet şi nişte apă o pată de pe gulerul costumului său, care-i devenise prea larg. Un bărbat în smoching cânta delicat muzică ritmată la un pian negru.

— Brigitte, lasă asta acum!

— Acasă pata nu era! Cum ai făcut asta iar?

Atunci, Walther Schoormann îl văzu intrând pe fiul lui. Era la braț cu o femeie tânără, drăguță, poate nu deosebit de elegantă, dar care părea onestă şi cumsecade. Rochia ei era de-un şic puțin ieftin, iar decolteul prea adânc pentru această ocazie. Însă privirea ei nu avea nimic calculat, ceea ce Walther Schoormann recunoscu uşurat. Brigitte Schoormann se gândi: „Are

un păr de-o calitate minunată, dar coafura ei e cumplit de demodată. Decolteul, ce-i drept, este îndrăzneț. O contradicție interesantă.“

Eva le remarcă privirile pătrunzătoare, care o măsurau acum. Şi ea îşi făcu o primă impresie, în timp ce se apropia de ei: îi plăceau Schoormannii. El era cu siguranță capricios şi ursuz, aşa cum tocmai o împingea pe soția lui la o parte. Dar părea plin de umor, ager şi prezent. Deloc bolnav. Soției lui, ce-i drept, nu i se clinti fața, nu-şi exprimă imediat părerea. Dar pentru Eva arăta ca cineva care se străduieşte să fie echitabil.

— Mă bucur să vă cunosc, domnişoară Bruhns.

Şi Eva ştia că Brigitte chiar vorbea serios. Şi-au strâns mâinile. Abia acum remarcă Eva muzica de pian. Pianistul cânta *Moon River* din filmul *Mic dejun la Tiffany*, pe care-l văzuse Eva cu un an în urmă cu Annegret la cinema. Surorile plânseseră ultima jumătate de oră fără întrerupere.

Eva oftă fără să vrea. Încordarea ei dispăru. Barmanul umplu cele patru pahare cu picior de pe tejghea cu şampanie, cel puțin asta presupunea Eva că era, şi ciocniră cu toții din picioare. Eva luă o înghițitură mare din pahar, da, era acelaşi gust acrişor pe care-l încercase pentru prima oară la Jürgen acasă. Se uită la Jürgen, care-şi îndreptase privirea asupra decolteului ei. Eva îşi puse mâna pe pielea ei goală. Apoi se îndreptară spre masa lor, care era aranjată sărbătoreşte într-un separeu cu lambriuri din lemn. Pe Eva o cuprinse îndată atmosfera caldă a locului – lumina uşor portocalie, despre care nu se putea spune de unde vine. În spatele ferestrelor scânteiau în depărtare luminile oraşului. Brigitte le spuse că va fi un meniu franțuzesc cu şase feluri. Iar Walther Schoormann trase scaunul pentru Eva.

— Aşezați-vă aici, în stânga mea. Aşa aud mai bine. Jürgen, tu stai în dreapta.

Îşi privi fiul rânjind. Acesta îşi arătă scurt dinții în glumă şi se aşeză în fața Evei.

La Casa germană era ocupat aproape fiecare loc în această seară de vineri. Numai două mese cu clienții obişnuiți, una din ele a asociației de carnavaluri a cartierului, trebuiau servite. Ludwig gătea, frigea şi prăjea cu ajutorul doamnei Lenze, a cărei rană la deget se vindecase în cele din urmă după câteva săptămâni într-o oarecare măsură, şi al unei tinere angajate ca personal auxiliar, care nu făcea altceva decât să spele vase şi să mestece

gumă. Edith servea împreună cu o chelneriță mereu furioasă, dar vrednică, doamna Wittkopp, care era încă nemăritată la patruzeci şi opt de ani şi aşa urma să rămână. În spatele tejghelei se agita angajatul vechi, domnul Paten. Nu exista nici o pauză, nici un respiro, pentru ca soții Bruhns să aibă un moment de linişte, în care să schimbe o vorbă, cu toate că amândoi aveau acum nevoie de aşa ceva, cum rareori li se întâmplase. Numai o dată, în timp ce Edith ducea nişte farfurii murdare în bucătărie, îl găsi acolo pe Ludwig singur. Ajutorul la spălat vasele mesteca şi fuma în curte şi doamna Lenze dispăruse la toaletă. Edith se opri lângă Ludwig, care pregătea şnițele pane într-o viteză impresionantă şi le punea într-o tigaie mare cu ulei încins.

— Sunt imediat gata, şase minute. Cinci.

Edith nu răspunse. Ludwig o privi şi constată consternat că plângea. Se îndreptă spre ea şi-i şterse cam stângaci obrazul cu mâna lui plină de făină. Apoi luă o cârpă de vase, pentru a îndepărta lacrimile şi făina de pe fața soției lui.

— Ce s-a-ntâmplat, mami?

— Curând n-o să mai fim suficient de buni pentru ea.

— Ei, prostii! Fiica noastră nu se lasă orbită.

Doamna Lenze se întoarse în bucătărie. Degetul o durea, nu mai era la fel de când cu accidentul. Edith îşi înghiți lacrimile, luă cinci farfurii pregătite cu salată de castraveți şi le duse, menținându-le bine în echilibru, în sala de mese. Ludwig întorcea şnițelele şi bodogănea. Se făcuseră puțin prea maronii.

— Ei, mai merg totuşi. Căci nu sunt pentru fete! spuse apoi cu voce tare.

În sala de mese, Edith împărți salata de castraveți şi luă comenzi noi. Un domn îmbrăcat elegant şi o doamnă la fel de elegantă păşiră în încăpere, dând la o parte perdeaua de pâslă a uşii de la intrare. Edith privi într-acolo şi-i recunoscu imediat pe cei doi. Întoarse perechii spatele şi o prinse de braț pe doamna Wittkopp, care tocmai voia să treacă pe lângă ea cu o tavă.

— Spuneți-le că nu este liber nici un loc.

— Dar curând masa doi se va…

— Este rezervată de la ora nouă!

Doamna Wittkopp o privi un moment enervată pe Edith, căci nu era aşa, apoi se duse spre nou-veniți şi încercă să facă mutra ei furioasă să pară că ar

fi plină de regrete.

— Îmi pare rău, totul este ocupat.

Bărbatul cu figura de pasăre de pradă replică prietenos:

— Am auzit despre şniţelele dumneavoastră excelente. Ce păcat!

Apoi o conduse afară pe persoana care îl însoţea, spunându-i:

— Venim altă dată iarăşi, mami.

Dispărură îndărătul perdelei. Nici unul dintre oaspeţi nu recunoscuse bărbatul, deşi fotografia lui apăruse nu rareori la ziar în ultimele luni; în definitiv era inculpatul principal.

La hotelul Intercontinental se ajunsese la felul trei. *Coq au citron*. Un cocoş care să aibă gust de lămâie nu mai mâncase Eva niciodată. Gustul îi amintea de produsele de spălat vase, dar mestecă mai departe cu râvnă. Conversaţia se rotise mai întâi în jurul catalogului. Dar Brigitte le atrăsese atenţia lui Walther şi lui Jürgen să găsească şi o temă de discuţie interesantă pentru doamne. Aşa că acum vorbeau despre circulaţia rutieră tot mai intensă. Brigitte tocmai se pregătea pentru a-şi lua carnetul de conducere şi numea drumurile cu maşina, pe care le avea de făcut ca să înveţe să conducă, o „misiune infernală fără pereche“. Eva spuse că nu ştia dacă va avea nevoie de carnet. Jürgen era de părere că nu. Îndârjirea Evei se stârni de-ndată şi tocmai voia să explice că poate tot se va înscrie la o şcoală de şoferi – când Walther Schoormann îi puse deodată mâna pe antebraţ.

— Vă rog, scumpă domnişoară, cine sunteţi?

Eva încremeni şi un val de căldură o cuprinse de jos până sus. Jürgen lăsă alarmat tacâmul deoparte, numai Brigitte rămase calmă şi-i spuse lui Walther:

— Este domnişoara Bruhns, prietena fiului tău.

Walther Schoormann arăta derutat.

— Mă numesc Eva Bruhns.

El o privi, dar ochii lui parcă ar fi fost orbi. Walther Schoormann îi repetă numele.

— Aveţi soţ? Copii? O meserie?

— Sunt traducătoare de limbă polonă.

Jürgen se uită la Eva şi clătină uşor din cap, ca s-o avertizeze. Însă deodată Walther Schoormann dădu din cap afirmativ. Îşi mută scaunul mai

în faţă şi bătu de câteva ori cu arătătorul în masă, în timp ce vorbea:

— Da, sigur. M-am interesat de dumneavoastră. Traduceți la procesul de la Primărie.

Eva îl privi neajutorată pe Jürgen şi apoi spuse:

— Da.

— Ce fel de proces este acesta? vru să ştie Walther Schoormann.

Eva îl privi neîncrezătoare. Chiar nu ştia despre ce era vorba? Sau voia s-o verifice? Jürgen îi trimise Evei o privire insistentă. Şi Brigitte îi zâmbi scurt, dar rugător. Eva încercă să adopte un ton uşurel:

— A, e împotriva câtorva bărbați, deci criminali de război, care au… în acest… într-un… deci au comis crime în Polonia. E mult de atunci şi se…

Eva amuți în mijlocul propoziției. Suna atât de fals să vorbească pe un ton aşa senin despre proces. Bătrânelul se întoarse, din fericire, la cocoşul lui cu lămâie. Dădea impresia că şi-ar fi uitat întrebarea. Eva şi Jürgen mâncară şi ei tăcuți mai departe. Brigitte spuse:

— Da, războiul a fost urât de tot. Dar acum vrem să vorbim din nou despre lucrurile frumoase. Te-ai gândit cumva s-o iei pe domnişoara Bruhns de Paşte pe insulă? Se îndreptă amabilă spre Eva. Mi se pare că este partea din an cea mai frumoasă, când totul începe să înflorească şi…

Brusc, Walther Schoormann spuse:

— De la mine nu scoateți nimic, nimic!

Se ridică de pe scaun.

— Brigitte, trebuie să merg la toaletă.

Eva îl privi pe Walther Schoormann de sus în jos. O pată neagră se întindea în mijlocul pantalonilor lui. Brigitte se ridică.

— Hai, vino cu mine, Walli, e-n ordine.

Brigitte se apropie de soțul ei şi-l luă afară din separeu. Jürgen aruncă o privire pe scaunul rămas gol, pe a cărui tapițerie de mătase era însă evident că nu ajunsese nimic. Eva şedea încremenită şi neajutorată. Ospătarul-şef apăru fără zgomot şi se înclină uşor.

— Putem să strângem?

Jürgen schiță un gest:

— Da, vă rog.

— Doriți să mai aşteptăm puțin până la felul principal?

Jürgen se uită la ospătarul-şef.

— Aduceţi-mi, vă rog, nota de plată.

Ospătarul-şef păru iritat, dar nu întrebă nimic. Dădu din cap şi se retrase. Eva căută privirea lui Jürgen.

— Îmi pare rău, dar nici nu puteam să mint…

— Eva, nu este absolut deloc vina ta.

S-au dus la garderobă, după care i-au întâlnit pe Walther şi Brigitte în faţa ascensorului. Şi ei îşi puseseră paltoanele. Toţi patru au păşit împreună în micul spaţiu acoperit cu oglinzi, pentru a coborî în adâncime.

— Şi voi sunteţi în garaj?

Brigitte a răspuns:

— Nu. Noi am parcat în faţa clădirii.

Jürgen a apăsat butonul de lângă „P“ şi butonul de lângă „S“. Ascensorul s-a zguduit uşor, apoi nu s-a mai simţit nimic. Eva nu se uita de astă-dată în oglindă, ci la mocheta de pe podea. „Ce sfârşit trist!“

Deodată, Walther Schoormann s-a apropiat de Eva şi a spus:

— Sunt bolnav, domnişoară. De aceea mi se întâmplă aşa.

— Da, înţeleg, domnule Schoormann.

— Ar fi fost poate o idee mai bună dacă aţi fi venit la noi. Acolo aş fi avut un pantalon de schimb.

Eva a surâs nesigur.

— Da, aşa este.

Când s-au deschis uşile ascensorului la parter, şi-au dat cu toţii mâna. Despărţirea a avut loc rapid, iar Eva şi Jürgen au coborât mai departe la subsol.

În maşină, Jürgen nu făcu nici o încercare de a porni motorul. Şedea aplecat în faţă şi privea fix la tahometrul al cărui indicator nu se mişca. Începu să vorbească despre faptul că tatăl lui fusese dintotdeauna imprevizibil, că prin boala lui nu se schimbase în fond nimic, în afară că nu mai era stăpân pe funcţiile sale corporale. Când era copil, tatăl lui îl sprijinea, îl lăuda, pescuia ore întregi cu el la heleşteu, după care îl umilea şi îl bătea din senin. Putea oricând să vină la el cu cele mai imposibile întrebări. Dar uneori încasase pur şi simplu o palmă zdravănă, numai pentru

că, de exemplu, spusese odată că uniforma SA[47] era „şic“. Pe dragostea mamei lui putuse întotdeauna să pună nădejde, dar tatăl lui se desolidariza mereu de el. Însă el era cel care supraviețuise războiului. Cu el trebuia să trăiască. Jürgen se întoarse spre Eva, iar ochii lui păreau negri în lumina crepusculară rece a garajului subteran. Jürgen îi spuse că observase că tatăl lui o plăcea pe Eva. Seara fusese totuşi o reuşită. Acum trebuia să fie foarte onest: nu s-ar fi putut căsători cu ea dacă tatăl lui ar fi considerat-o nepotrivită. Eva observă că ochii lui Jürgen începuseră să strălucească. Jürgen izbucni în plâns, îşi puse mâinile peste obraji. Un bărbat nu plânge. Şi când îşi întoarse aşa de ruşinat fața de la ea, fiind în acelaşi timp aşa de uşurat, Eva se gândi că nu-l înțelegea pe Jürgen, dar îl iubea. Îi luă mâna stângă de pe obrajii umezi de lacrimi şi îi mângâie. Deci curând urma să trăiască împreună cu Walther şi Brigitte Schoormann în acea casă cu miros de clor. Eva încercă să-şi imagineze cum şedea la micul dejun cu Schoormannii sau cum sorta rufe cu Brigitte sau cum se ciondănea cu doamna Treuthardt la bucătărie. Era imposibil. Dar şi când se gândi la căminul ei de până acum, la locuința de cele mai multe ori neaerisită de deasupra birtului, la familia ei, nu se instală ca de obicei acel sentiment de siguranță moleşită. Eva ținea mâna lui Jürgen şi privea la un perete de beton. Şedea sub pământ, sub o clădire de douăzeci şi unu de etaje cu şapte sute de camere şi tot atâtea băi, într-o maşină care nu se urnea din loc şi se simțea cu toate acestea de parcă ar fi fost într-o mare călătorie.

47. Uniforma formațiunii paramilitare naziste Sturmabteilung, batalioanele de asalt.

În toiul nopții, o uşoară senzație de foame o mână pe Eva afară din pat. Nu mâncase toată ziua la gândul unei seri într-un restaurant de lux, iar puținele aperitive erau digerate de mult. Bâjbâi până-n bucătărie, îşi unse o felie de pâine cu unt şi îşi turnă un pahar cu lapte. Se întoarse în camera ei, se duse la fereastră şi mâncă la lumina felinarului. Din când în când lua o înghițitură de lapte. În spatele ei, tremura pe tavan umbra felinarului. Don Quijote îşi scosese lancea ca în fiecare noapte. Pe etajeră şedea ceva ca un nou animal de casă care se obişnuia cu noul mediu ce-l înconjura: pălăria. Pe stradă era linişte, nu trecea nici un automobil, doar la două ferestre ale imobilelor de vizavi ardea lumina. Poate că acolo era cineva bolnav. Mama

ei avusese mereu foarte multă grijă de ei, chiar şi când nu suferiseră decât de cea mai banală răceală. Febra o făcea pe Edith să intre în panică, şi doctorul Gorf era rugat insistent chiar şi în mijlocul nopții să vină ca să-i examineze şi să vadă dacă nu cumva pe copiii ei îi păştea moartea. Pe Eva o încântase asta întotdeauna, căci doar o singură dată, la cinci ani, se îmbolnăvise într-adevăr aşa rău, încât viața îi fusese în pericol. Îi plăcea s-o vadă pe mama ei atât de îngrijorată şi atât de înnebunită. Iar uşurarea lui Edith, când copilul mânca din nou sau voia să se scoale din pat, era totală. „Astea au trecut", spuse Eva cu glas tare. Înghiți ultima bucățică, luă ultima gură de lapte. Picioarele i se răciseră. Voia să se ducă înapoi în pat şi să se bage sub cele două pături de care avea nevoie în ultimul timp, şi se îndepărtă de geam. Chiar atunci văzu cu coada ochiului cum se aprinde peste drum o lumină nouă. În casa de vizavi, în diagonală față de ea, o clădire nouă cu trei etaje, cineva aprinsese lumina din vestibul. Prin sticla mată a uşii de la intrare pătrundea o lumină portocalie, care nu-i era familiară Evei. Se gândi c-o fi o lampă nouă. Nouă şi deja stricată, căci lumina pâlpâia ca şi cum lampa ar fi avut un contact slab care se tot întrerupea. Eva aşteptă ca cineva să iasă din casă. Însă nu apăru nimeni. Iar lumina ardea tot mai galbenă şi mai puternică. Se mişca. Mai trecură câteva secunde până să înțeleagă Eva ce însemna pâlpâirea. Foc. Ardea jos în vestibulul casei de vizavi. Eva rămase încremenită o clipă, apoi se repezi din camera ei în antreu la telefon. Țipă:

— Tată!! Arde! Vizavi, la numărul 14!

Formă 112, spuse de două ori gâfâind adresa în receptor, până să fie înțeleasă la capătul celălalt al firului. Uşa de la dormitor şi uşa lui Stefan se deschiseră, numai a lui Annegret rămase închisă, era clar că nu se întorsese încă din tura de noapte. Ludwig, treaz de-a binelea, întrebă:

— Unde?

— Peste drum, la soții Penschuk.

Ludwig fugi afară din casă, aşa cum era. Stefan, în jurul căruia se agita un Purzel care lătra speriat, vru să plece după el, însă Edith îşi apucă fiul de gulerul pijamalei.

— Tu rămâi aici!

Între timp, Eva închisese telefonul.

— Vin! Vin pompierii!

Edith dădu din cap, îşi trânti halatul pe ea, se duse la uşă, se răzgândi şi se întoarse, deschise dulapul din antreu, scoase din el nişte pături strânse acolo şi-şi urmă soţul pe stradă. Purzel o zbughi şi el pe uşă. Stefan vru iarăşi să se ia după ei.

— Mami! Vreau şi eu!

Eva trebui să-l țină cu toată forța. Stefan urla:

— Dă-mi drumul!

Eva îl luă pe sus, el se zbătea şi dădea din picioare şi o lovi în coapsă, de simți durerea până-n creştet; băiatul se linişti cât de cât abia când Eva se apropie, cu el în brațe, de fereastra camerei ei.

— Acum poți să vezi tot.

Apoi, Eva şi Stefan au văzut de la fereastră cum tatăl lor, în pijamaua lui tocită şi cu nişte papuci pe care era cât pe ce să-i piardă, traversa strada fugind şi strigând: „Foc!! Foc!!“ Au văzut cum apăsa jos, lângă uşa casei, toate soneriile în acelaşi timp, apoi ciocănea în uşă şi suna din nou. În locuințe, luminile se aprindeau una după alta. Edith traversa strada cu păturile în brațe. La uşa de intrare, a schimbat câteva cuvinte cu Ludwig. Acesta a arătat spre bolta porții care ducea în curtea din spate. Edith a alergat înapoi prin grădina micuță din fața casei şi a dispărut în curtea din spate. Lumina care pâlpâia îndărătul uşii de la intrare umplea deja tot geamul mat. Sus în casă se deschideau ferestre. Cineva s-a aplecat în afară. Ludwig a strigat în sus ceva ce ei nu aveau cum să-nțeleagă, persoana a dispărut de la fereastră, a apărut apoi iute din nou şi a aruncat jos ceva ce-a aterizat în grădiniță. Ludwig s-a aplecat să caute obiectul. Apoi l-a ridicat şi s-a dus iarăşi la uşă. L-au văzut descuind-o.

— Ce face tati? a întrebat Stefan speriat.

Eva n-a răspuns, ci a urmărit, nevenindu-i să-şi creadă ochilor, cum tatăl ei deschidea uşa de la intrare. Acum focul era inconfundabil – strălucitor, alb, scoțând un fum negru şi gros care a pornit-o spre uşă. Eva privea neputincioasă cum tatăl ei a ezitat scurt, după care a intrat iute în casă, fiind înghițit de fum.

— Doamne, dar ce face acolo? a şoptit ea.

Jos pe stradă s-a ivit din întuneric o siluetă informă. Annegret. S-a oprit

să privească spre uşa deschisă, din care țâşneau nori negri. Prin bolta porții au ieşit în stradă trei locatari înveliți în pături şi s-au postat lângă Annegret. Toți priveau spre uşa deschisă. Tatăl lor nu mai era de văzut.

— Vin pompierii!

Stefan tremura de frică în brațele Evei. Eva a ciulit urechile, dar n-a auzit nimic. A deschis fereastra şi a mirosit fumul. Material care ardea. Blană de oaie pârlită. Tatăl lor rămânea dispărut în vestibulul care ardea.

— Tati! a strigat Stefan cât îl ținea gura. Tati!

O jumătate de oră mai târziu, familia Bruhns, Annegret cu Stefan în poale şi locatarii a cinci din cele şase apartamente (bătrânii soți Penschuk erau din fericire la fiica lor în Königstein) din casa de vizavi şedeau împreună în sala de mese a Casei germane. Toți aveau pe ei pijamalele şi cămăşile de noapte sub păturile pe care mama Evei li le adusese. Un copil mic scâncea semiadormit.

— Arătați de parcă ați fi fost bombardați, constată Edith.

Ea şi cu Eva, în capot, serviseră ceai pentru adulți şi cacao pentru copii. Ludwig era sărbătorit ca un adevărat erou. Chiar înainte să ajungă pompierii, împinsese, „punându-şi viața în pericol“ – o expresie care se tot repeta printre cei veniți –, din casă în stradă căruciorul de copii care ardea cu vâlvătaie. Acum, Ludwig şedea la masă şi îşi ținea mâinile într-un lighean cu apă rece ca gheața. Edith îl învelise şi pe el cu o pătură. Arsurile erau însă superficiale.

— Ca bucătar sunt obişnuit cu temperaturile mari! tot repeta Ludwig.

Dar Eva putea să vadă pe nasul lui alb că acțiunea nu fusese lipsită de pericol. Pompierii ajunseseră imediat după aceea; un pompier sărise încă din mers din maşina pentru intervenții şi stinsese, cu un extinctor cu spumă, căruciorul care, încet-încet, se îndrepta arzând spre birtul Casa germană. Căruțul se oprise în mijlocul străzii, ca un vehicul tainic şi bizar, de care încă se mai bălăbăneau nişte bare de metal încins. Căruciorul aparținea unei familii tinere, pe care Eva încă n-o cunoştea, iar soția, o femeie cu păr negru, îi mulțumise pentru ceai într-o germană stricată. Bebeluşul dormea acum adânc în brațele ei. Soțul, un bărbat delicat, ofta plin de îngrijorare. Pesemne că se gândea cum avea să plătească un cărucior nou. Edith o lămuri pe Eva că era familia Giordano, muncitori străini din Italia, din

Neapole, abia veniți în oraş.

— Vă pronunț corect numele? întrebă Edith, iar doamna Giordano zâmbi.

Cineva intră pe la perdeaua de pâslă în sala de mese. Era comandantul intervenției la locul incendiului, îmbrăcat în uniforma lui bleumarin. Stefan se ridică din poala lui Annegret, pentru a-l privi plin de respect. Şi ceilalți amuțiră în discuțiile lor care se roteau mai cu seamă în jurul întrebării cine o fi dat foc oare? Un derbedeu? Un nebun? Cel în uniformă tuşi scurt şi spuse cu un anumit reproş în glas că focul se întinsese peste tapetul din vestibul. Care, de altfel, era o porcărie, fiind contrar oricărei norme de apărare împotriva incendiilor! Toți îl priveau de parcă ar fi fost prinşi asupra faptului, când, în fond, nimeni din încăpere nu avea vreun cuvânt de spus în deciziile luate de proprietarul clădirii de vizavi. Comandantul intervenției făcu o pauză ca să producă efectul scontat şi adăugă apoi că pericolul era acum înlăturat. Se puteau întoarce acasă. Dar apartamentele trebuiau aerisite zdravăn. Doamna Giordano îi traducea în şoaptă domnului Giordano. Acesta suspină apoi atât de adânc, de izbucniră cu toții în râs. După care se aplaudă. Ludwig îşi scoase mâinile din apa rece, zvârli pătura de pe el, se duse în pijamaua lui preferată în spatele tejghelei şi împărți cu generozitate rachiu contra sperieturii trase de toți. Şi femeile se lăsară convinse să bea alături de bărbați, numai comandantul intervenției refuză. Edith îşi dădu rachiul pe gât, se scutură şi spuse încet:

— Doamne, ce bucuroasă sunt că nimeni n-a pățit nimic!

Şi Eva văzu cât de tare se bucura şi tatăl ei de acest deznodământ fericit pentru vecinii de vizavi. Deşi se putea intra din nou în casă, Ludwig mai făcu cinste cu o a doua rundă de rachiu. După ce umplu paharele pe masă, închină în cinstea celor salvați, radiind atât de tare, de parcă strălucea, literalmente, prin toate butonierele. Eva se ridică şi-şi îmbrățişă scurt tatăl, pe care-l surprinse gestul ei. Iar mamei ei, care observase asta zâmbind, îi dădu doi pupici pe obraz. Annegret strâmbă batjocoritor din gură. Eva îi aruncă surorii ei o privire sfidătoare. Ştia că exuberanța ei venea de la rachiul care acționa în stomacul ei în toiul nopții. Dar şi de la dragoste.

La doar câteva zile după aceea se întâmplă ceva ce o zgudui puternic pe Eva. Era într-o joi, era zi de judecată. Primăvara se instalase de mult peste oraş, iar siluetele copacilor din spatele cărămizilor de sticlă luceau verzulii.

În această dimineață, în sală domnea o oarecare toropeală. Chiar şi inculpații, altminteri bătăioşi, păreau neobişnuit de rezervați. Fața de lună a preşedintelui instanței era mai căzută ca de obicei. David îşi sprijinise cu toată forța capul într-o mână şi aproape îți dădea senzația că doarme. Şi glasurile copiilor din curtea şcolii dindărătul Primăriei sunau în pauza mare mai înăbuşit, ca şi cum s-ar fi auzit de pe un disc de pick-up. Eva traducea declarația evreicei poloneze Anna Masur, o femeie cu părul negru, care era doar cu puțin mai tânără decât mama Evei, dar arăta ca o femeie bătrână. O salutase pe Eva de la masa martorilor cu un surâs prietenos şi, încă de la început, dăduse din cap spre ea, plină de recunoştință, la fiecare frază pe care o traducea. Evei îi plăcea femeia cu fața lăsată, obrajii supți şi ochii trişti; părea modestă, inteligentă şi politicoasă. Preşedintele îi ceru numele, vârsta, profesia. Apoi vru să ştie care fusese numărul ei matricol de deținută, pentru că nu se afla în documente. Eva traduse întrebarea. Atunci Anna Masur, în loc de răspuns, ridică mâneca hainei costumului ei gri, care era prea largă, apoi mâneca bluzei deschise la culoare. Roti antebrațul spre Eva, pentru ca să poată citi numărul de pe el şi să-l traducă. De îndată ce numărul ieşi la iveală de sub mânecă, cifră după cifră, Eva fu cuprinsă de un sentiment extrem de puternic, care venea din rărunchii ei: „Am mai văzut asta o dată. Am mai trăit o dată exact acest moment.“ Încă un déjà-vu. Dar de astă dată nu se volatiliză. Din contră – deveni mai puternic. În timp ce Eva începea să spună cifrele în germană, se micşoră precum Alice care muşcă din ciuperca magică în cartea pe care ea şi Stefan au întrerupt-o repede, pentru că nu le-a plăcut. Eva se făcu o fetiță mică şi lângă ea şedea un bărbat în halat alb care-şi ridica o mânecă şi-i arăta pe antebrațul lui un număr. Vorbea prietenos cu micuța Eva. Ea şedea pe un scaun care se putea roti. În jurul ei mirosea a săpun şi a păr ars. Bărbatul în halat îi spunea rând pe rând cifrele. 24981. Eva îi vedea gura în fața ei, dinții maronii, barba scurtă, vedea cum buzele formau cuvintele. În polonă. Bărbatul stătea limpede ca sticla şi fără urmă de îndoială în fața ei, şi deodată Eva simți o durere atât de arzătoare peste urechea ei stângă, încât îi veni să strige şi totodată ştiu: asta se întâmplase.

— Fată dragă? Sunteți bine? întrebă cineva cu glas scăzut.

Eva îşi reveni când Anna Masur îşi puse uşor mâna pe antebrațul ei. Eva

îi căută privirea întrebătoare care era plină de o amabilitate tristă. Atunci întrebă şi judecătorul:

— Aveţi nevoie de o pauză, domnişoară Bruhns?

Eva privi spre David care se ridicase pe jumătate, îngrijorat şi nerăbdător, de parcă ar fi crezut că Eva urma să leşine de la o clipă la alta. Dar Eva se adună şi spuse în microfon:

— Mulțumesc. Este totul în ordine.

Începu să traducă declarația Annei care lucrase ca secretară-deținută în oficiul de stare civilă al lagărului. Şeful ei fusese inculpatul principal. Trebuise să scrie certificate de deces, uneori şi câte o sută pe zi. Şi aceştia fuseseră numai oamenii care muriseră în lagăr. Numele celor care fuseseră gazați nu le nota nimeni. Drept cauză a morții trebuiau să treacă „insuficiență cardiacă“ sau „tifos“, cu toate că oamenii fuseseră împuşcați sau bătuți sau torturați până muriseră.

— Numai o singură dată am refuzat să trec la o femeie, drept cauză a morții, „insuficiență cardiacă“. M-am certat cu şeful meu din această pricină. Cu cel care şade acolo.

— De ce tocmai la această femeie? vru să ştie preşedintele instanței.

Eva traduse răspunsul martorei:

— Era sora mea şi aflasem cum murise de la o altă femeie care fusese cu ea în blocul cu femei bolnave.

Eva o ascultă pe Anna vorbind despre martiriul îndurat de sora ei, după care traduse cât putu de calmă, în timp ce Anna Masur dădea din cap spre ea, în semn de mulțumire, după fiecare frază.

— Medicii voiau să ştie cum pot fi sterilizate femeile ieftin.

După terminarea dezbaterilor, Eva rămase pe locul ei, în timp ce în jur sala se golea treptat. O durea capul, deasupra urechii stângi simțea cum o ustură cicatricea mică şi lunguiață, ceea ce nu i se mai întâmplase de ani de zile. Şedea pe scaunul ei şi-şi luă inima-n dinți, fără să ştie exact pentru ce. Când în sală nu mai rămăseseră decât doi uşieri care treceau printre rânduri ca să vadă dacă nu fuseseră uitate umbrele sau mănuşi, Eva se ridică şi se duse în față de tot, acolo unde era masa acum goală a judecătorilor. Aici mirosea altfel, mai grav, a piatră. Dar poate că era şi de la praful din bucățile groase de material bleu-pal, care mascau scena de teatru din spatele

mesei judecătorilor. Eva se apropie mai mult ca niciodată de planul mare al lagărului, pe care nu l-ar fi putut cuprinde nici dacă şi-ar fi întins ambele brațe. Citi textul scris peste intrare, care-i devenise deja familiar. Urmări din ochi strada lagărului şi privi pe rând fiecare dintre clădirile cărămizii, blocurile, fiecare baracă de pe terenul din jur, o luă pe fiecare drum, trecu pe lângă turnurile de pază, până la camera de gazare, la crematoriu şi iarăşi înapoi pe drum, de parcă ar fi căutat răspunsul la o întrebare pe care nu putea s-o formuleze. În colțul din stânga sus, dincolo de gardul exterior al lagărului, erau desenate cinci case foarte apropiate una de alta, a câte două etaje şi sub formă de cub; erau numai schițate şi nu erau pictate în culori ca restul planului. Eva ştia că în cea mai mare dintre case locuise inculpatul principal cu soția sa, bărbatul cu fața de pasăre de pradă şi soția sa cu pălărioară. Cu câteva săptămâni în urmă, în timpul procesului se ceruse să fie urmărit drumul lui zilnic în lagăr, pe care, după spusele martorilor, îl parcurgea pe bicicletă. Procurorul blond voia să-i dovedească inculpatului principal că trebuise în drumul lui să treacă pe lângă crematoriu. De două ori pe zi. Că era imposibil să nu fi ştiut nimic despre gazări. Inculpatul principal rămăsese relaxat, ca de obicei, şi afirmase simplu că planul era greşit. Eva privi cu atenție casa mai mică de lângă cea a inculpatului principal. Îi amintea de ceva, nu clădirea ca atare, ci felul desenului, cât de ascuțit era pictat acoperişul, cât de strâmbă era uşa şi cât de mari, prea mari, erau ferestrele. Eva văzu cum o fetiță de aproximativ opt ani şedea la o masă şi desena cu un creion gros o astfel de imagine. Fusese o prietenă? Sora ei? Ea însăşi? Când copiii desenează case, nu arată toate la fel? Eva nu observă că David Miller se întorsese. Traversă fără zgomot sala, într-un palton de culoare deschisă, care era mototolit ca tot ceea ce purta. Îi aruncă Evei o privire agasată şi se duse la locul lui. Ridică de pe masă cele două culegeri de legi care erau acolo, le frunzări rapid, se puse în genunchi, se uită pe sub scaune. David nu putea suferi portmoneele şi-şi ținea banii şi actele de identitate prin buzunare. Era în drum spre Sissi şi dorise să cumpere primele căpşuni din micul aprozar. Dar când să plătească, văzu că-i dispăruse bancnota de douăzeci de mărci pe care sigur o mai avusese de dimineață. Ultimii lui bani pe luna asta. David nu găsi nici acum bancnota. Se ridică în picioare şi privi spre Eva, care stătea nemişcată în fața planului,

ca şi cum ar fi aşteptat ca acesta s-o absoarbă. Se uită la cocul ei blond, la spatele rotund, la formele moi sub costumul de culoare deschisă. „Cu asta n-aş face nimic nici de-am fi singuri pe-o insulă pustie. Ce tipă caraghioasă! Dar oare ce face aici?“ îşi spuse David. Apoi zise cu glas tare:

— Îmi puteți împrumuta cumva douăzeci de mărci, Eva?

Seara, Eva trebui să ajute la birt. Domnul Paten frecventa în fiecare joi seară Universitatea Populară, pentru a învăța spaniola. Când va ieşi la pensie, voia să emigreze cu soția lui la Mallorca. Lui Ludwig nu-i convenea nici că domnul Paten lipsea în fiecare joi, nici că în trei ani va trebui să-şi caute un nou angajat la tejghea. Ludwig şi domnul Paten nu schimbaseră aproape nici o vorbă în particular, în toată colaborarea lor care dura de cincisprezece ani. Celelalte propoziții („Toți cer acum bere Pilsner neagră, domnule Bruhns.“ „Asta-i moda. Comand pentru început numai patru butoaie.“) puteau fi numărate pe degetele de la cele două mâini. Se înțelegeau fără cuvinte şi se încredeau orbeşte unul în altul. Eva purta o rochie-halat bleumarin care rezista la stropii de bere şi turna alternativ bere şi limonadă în spatele tejghelei grele. Manevra cu pricepere robinetele strălucitoare, spăla paharele, clătea şi usca. Le zâmbea clienților, schimba câteva vorbe despre incendiul din casa de vizavi, care ar fi putut să coste viața a paisprezece oameni, dintre care cinci copii. Să-ți închipui una ca asta! Dacă tatăl Evei n-ar fi fost atât de curajos… şi aşa mai departe. Eva asculta doar pe jumătate. Se uita tot mereu la ceas; minutele până la ora de închidere se scurgeau încet ca o răşină vâscoasă. Eva voia să fie singură, voia să reflecteze. Despre bărbatul în halat alb care se întorsese spre ea. Despre desenul de copil. Voia să scrie în caietul ei albastru ce povestise Anna Masur despre sora ei, pentru a nu se mai gândi la asta. Edith intră, fața ei lucea ca întotdeauna pe la această oră, cerceii i se legănau în timp ce punea cu energie tava rotundă pe tejghea. Eva luă de pe tavă paharele folosite şi le înlocui cu altele abia umplute. Se gândea la durerile pe care le avea ea însăşi din patru în patru săptămâni în pântece. Şi cum mama ei, înainte să se opereze cu un an în urmă, se retrăgea în fiecare lună pentru o zi în dormitor, în întuneric. Cum zăcea pe pat îndoită din mijloc, cu o buiotă pe abdomen şi gemea, cum vomita într-o găleată de tablă. Cu toate calmantele luate, Edith suferise îngrozitor. Şi asta fără ca nişte chimişti să-i

fi preparat un lichid care să-i fie injectat de medici în uter. Un lichid care devenea în ea treptat solid ca betonul. Eva strânse din buze. Edith o măsură pe Eva care nu se uita la mama ei.

— Este totul în ordine cu tine şi Jürgen?

Eva dădu vag din cap.

— M-au invitat de Rusalii pe insula lor. Pentru patru zile.

— Şi aţi fixat de comun acord o dată pentru cununie?

Eva dădu din umeri şi observă că tatăl ei venea din bucătărie cu faţa roşie şi partea superioară a corpului uşor îndoită din cauza durerii. Se apropie de una dintre mese la care şedea un grup măricel plin de voie bună. Familia Stauch erau clienţi obişnuiţi ai birtului. Eva observă cum tatăl ei dădu mâna cu fiica soţilor Stauch, îi spuse ceva şi toţi izbucniră în râs. Tânăra roşi. Probabil că familia o serba pentru că împlinea douăzeci şi unu de ani. Edith luă de pe tejghea tava umplută.

— Nu-ţi face griji, Evchen, ăsta nu se mai răzgândeşte. Tatăl lui te place.

Apoi duse tava la masa familiei Stauch şi împărţi paharele. Şi spuse ceva, probabil comentase ironic ceea ce tocmai povestise bărbatul ei. Cu siguranţă despre cât era de extenuant să ai fete adulte în casă. Iarăşi râsete. Ciocniri de pahare ridicate. Eva acoperi cu apă paharele murdare din chiuvetă. Simţi un curent rece de aer pe obraji. Nişte clienţi noi deschiseseră uşa şi intrară pe rând, ivindu-se de după perdeaua roşu-închis de pâslă. Era inculpatul principal cu soţia lui. Eva încremeni; cei doi se opriră în uşă, uitându-se după o masă liberă. Într-adevăr, sala de mese nu era astăzi ca la ultima lor vizită „aglomerată, gata să te striveşti de vecini“, cum spunea tatăl Evei, ci existau locuri pe care să le poţi alege. Doamna Wittkopp, care tocmai strângea o masă ce se eliberase la geam, se uită în sus. Nu-i recunoscu pe cei doi şi se apropie de ei, cu farfuriile murdare pe braţe.

— Sunteţi în doi? Poftim, aici este liber. Vă aduc imediat meniul.

Doamna Wittkopp se duse la bucătărie. Şi Eva urmări neajutorată de la locul ei din spatele tejghelei cum inculpatul principal îşi conduse soţia la masă. O ajută să-şi scoată paltonul, ea se aşeză pe scaunul pe care i-l trăsese el, iar el se duse la garderoba din partea stângă a tejghelei fără s-o observe pe Eva. Ea-i văzu profilul ascuţit, în timp ce lua un umeraş şi atârna cu

mişcări calme întâi paltonul soției şi apoi pe al lui. Arăta mai bătrân, aşa din apropiere, pielea lui parcă ar fi fost pergament mototolit. Unul dintre băutorii de la tejghea bătu în lemn şi ceru bere, însă Eva era ca paralizată. Inculpatul principal se întoarse la masă şi se aşeză în fața soției lui. Şedea cu spatele la geam şi putea să vadă astfel toată încăperea. Părinții Evei încă mai erau în fața mesei familiei Stauch. Domnul Stauch relata o poveste lungă şi ei nu se îndepărtaseră de masă. Nici unul din ei nu-i observase pe noii oaspeți. Doamna Wittkopp veni din bucătărie şi le întinse două meniuri verde-închis. În timp ce ea recita apatic recomandarea zilei – „Avem astăzi rinichi proaspeți“ –, inculpatul principal ridică deodată ochii şi o privi pe Eva direct în față. Aşa cum la proces se uitase deja o dată de pe locul lui la ea de-a curmezişul sălii. Evei i se făcu rău. Voia să se întoarcă, să se facă nevăzută, dar îşi dădu seama că el n-o recunoscuse. În această ambianță diferită, era pentru el o figură străină. Eva respiră uşurată şi începu, cu mâinile tremurânde, să lase să curgă bere proaspătă în pahare, ținând paharul înclinat şi rotindu-l uşor, aşa încât să se formeze gulerul de spumă exact la înălțimea corectă. O făcea ca de fiecare dată, aşa cum învățase deja de la doisprezece ani, putând să-i iasă aproape şi în somn.

— Vă rog, duduie, aveți o listă de vinuri?

Inculpatul principal se referea la mama ei, care tocmai pleca de la masa de familie, după ce-l ciufulise scurt pe cel mai mic Stauch, trecându-şi mâna prin părul lui. Edith se apropie de masa de la geam, cu un aer plin de amabilitate. Eva ştia că acum urma să explice că oaspeții erau întotdeauna foarte mulțumiți cu selecția lor de cinci vinuri ale casei. Însă deodată, Eva văzu cum mama ei se opreşte din mişcare, continuând apoi cu un mers ciudat de rigid. Şi inculpatul principal cu soția lui o priviră pe Edith Bruhns ca încremeniți. Edith se opri în fața celor doi şi spuse automat:

— O listă cu vinuri nu avem. Găsiți în meniu selecția noa…

Dar bărbatul cu mutra de pasăre de pradă se ridică brusc atât de mare şi de amenințător în fața mamei ei, încât Eva se aşteptă o clipă ca el să se înalțe de la sol, să-şi întindă aripile şi să-şi ia zborul. Însă el făcu altceva: îşi rotunji obrajii, îşi strânse buzele şi scuipă la picioarele lui Edith Bruhns. Soția lui se ridică şi ea şi-şi puse mănuşile, tremurând de revoltă sau de furie. Eva o auzi şuierând printre dinți:

— Plecăm, chiar acum! Robert, chiar acum!

Între timp reuşise şi Ludwig să se desprindă de masa familiei Stauch şi voia să se întoarcă în bucătărie, când le observă pe cele trei persoane care stăteau acolo atât de ciudat. Ca nişte câini care se pândesc unii pe alții şi care, cu cât par mai liniştiți şi mai imobili, cu atât urmează să atace mai fioros. Eva văzu cum tatălui ei îi piere orice culoare din obraji. Nu era nici o îndoială că şi el îi recunoscuse pe client şi pe soția lui.

Partea a treia

Băiatul în uniforma prea mare se împiedică de un covor nesfârşit. Un cer portocaliu atârnă atât de jos, încât băiatul aproape că-l poate atinge. Însă el se uită în jos. Covorul se curbează şi se încolăceşte în jurul picioarelor lui, băiatul se eliberează, apoi se împleticeşte mai departe, ducându-şi arma la ochi. Nu este singur. Pe lângă el aleargă alți copii, gâfâie, cad, se ridică. Toți au puşti. Deodată băiatul ciuleşte urechile, un hârâit şi zornăit se apropie din depărtări. Se opreşte şi priveşte fix la linia depărtată a orizontului. În fața cerului arzător apar o serie de siluete negre, care se apropie târându-se fără oprire. Sunt tancuri, puternice şi fără contururi distincte; într-un şir infinit ele îşi croiesc drum scormonind covorul, sute, mii de tancuri se îndreaptă spre copii. Băiatul strigă: „Înapoi!“ Dar ceilalți copii fug mai departe, de parc-ar fi surzi şi orbi. Atunci băiatul vede cum primul tanc se rostogoleşte peste doi copii. Îi înghite fără sunet. Băiatul țipă mai tare: „Întoarceți-vă! Întoarceți-vă odată!!“ Îl prinde pe unul din băieți care trece alergând pe lângă el înspre tanc, iar acela îşi întoarce scurt fața către el. Este Thomas Preisgau, prietenul său cel mai bun. „Trebuie să ne întoarcem, Thomas!“ Însă Thomas se smuceşte şi fuge spre unul dintre tancuri. Este înfulecat de acesta. Băiatul cel firav plânge disperat: „Nu! Nu!!“

— O, băiețelu’ tatii! Trezeşte-te, Stefan…

Stefan deschise ochii şi clipi. Cineva se apleca peste el şi-l privea îngrijorat.

— Visezi.

Stefan recunoscu uşurat glasul tatălui său. Se uită în jur; era în patul lui din camera lui. Prin uşa deschisă pătrundea lumină. Purzel stătea ridicat la picioarele patului şi respira iute, cu limba scoasă, de parcă tocmai ar fi alergat cu Stefan prin mlaştină. Ludwig îi dădu câinelui o palmă uşoară peste bot, câinele mârâi, dar, neimpresionat, Ludwig îl goni cu o mişcare a

mâinii din pat.

— N-ai ce căuta aici, fiară ce eşti!

Purzel sări mârâind pe podea. Ludwig îl mângâie pe Stefan pe capul transpirat.

— Ai avut un coşmar.

— Tati, am strigat, dar ăia n-au vrut să mă asculte!

— Uneori visăm lucruri urâte. Dar acum este totul din nou în ordine. Eşti acasă şi în siguranță.

— Visezi şi tu uneori lucruri urâte?

Tatăl nu răspunse. Trase la loc pe pat pătura care alunecase şi o puse bine în jurul fiului său. Apoi zise:

— Las uşa deschisă. Să dormi bine acum, şi făcu un pas mare peste Purzel, care încă respira sacadat, şi peste jucăriile împrăştiate pe covor şi ieşi din cameră.

Stefan îl auzi târşâindu-şi picioarele până în dormitor. Lampa de pe coridor o lăsă aprinsă. În dâra îngustă de lumină care se forma pe covor se vedeau zăcând soldați căzuți. Stefan aruncase mulți soldați într-o grămadă. Poate că în joaca lui aceia erau morții.

Alături, Eva stătea trează în pat pe spate, cu mâinile împreunate. Îl auzise pe fratele ei strigând: „Întoarceți-vă!“ Voise să se ridice din pat, dar chiar atunci se deschisese uşa dormitorului părinților ei şi cineva se dusese dincolo la Stefan. Îi auzise prin perete pe tatăl ei şi pe Stefan vorbind unul cu celălalt. Era aproape patru dimineață. Eva încă nu adormise. Ca într-un scurt film grotesc, incidentul din ajun se derulase iar şi iar în fața ochiului ei interior. După ce Edith închisese uşa în urma doamnei Wittkopp şi a doamnei Lenze, Eva, care era acolo pentru a şterge mesele, se întorsese şi le pusese părinților întrebarea. Chiar dacă inima ei gonea în acest timp şi dacă îi era o teamă copleşitoare de răspuns — îşi adunase tot curajul; acel curaj pe care-l prinsese deja de mai mult timp încoace.

— De unde-l cunoaşteți pe acest om?

Tatăl care clătea temeinic în spatele tejghelei robinetele de scurgere se uitase scurt spre mama ei. Aceasta îi luase Evei cârpa de şters, se întorsese şi replicase în timp ce se îndepărta că nu ştia de ce se comportase ăla atât de ciudat. Şi că nu-l văzuseră niciodată până acum nici pe el, nici pe cea care-l

însoțea. Ludwig dăduse din cap, uscase chiuveta şi stinsese lumina. Ieşiseră unul după altul pe uşă spre casa scării. O lăsaseră pe fiica lor în urmă în sala de mese.

Eva începu să transpire şi îşi aruncă de pe ea cele două pături. Nu-şi putea aminti ca părinții ei s-o fi mințit vreodată aşa. Se holbă la umbra lui Don Quijote, a cărui lance tremura amenințător. Acesta pândea momentul să lovească. Don Quijote era împotriva ei, pentru prima dată. Eva clănțănea din dinți şi se înveli din nou. Abia la cinci şi jumătate, căzu într-o picoteală uşor febrilă. „I-a scuipat mamei la picioare. Nu o place. Asta-i bine. Este bine. Şi Jürgen ar zice: E un semn bun. Dar atunci… de ce mint?“ Eva deschise ochii din nou. Se lumina de ziuă. Don Quijote dispăruse de pe tavan. Pe etajeră zăcea neagră pălăria lui Otto Cohn.

— Aşa ceva nu se poate.

Annegret, în halatul ei alb, intră în oficiul asistentelor şi se duse la fereastra care dădea spre curtea interioară. Trase perdeaua verde ca pe o pătură în jurul ei, de parcă ar fi vrut să se înfăşoare în ea, de parcă ar fi vrut să dispară în ea ca un copil care trebuie să se ascundă de întreaga lume. Doctorul Küssner veni lângă ea şi căută cu blândețe s-o facă să dea drumul perdelei, care risca să se rupă de sus, din galerie. Îi vorbea, încercând s-o calmeze. Îi spunea că ei erau uneori neputincioşi, că puteau să facă doar tot ce era omeneşte posibil, dar nu şi minuni. Că Annegret făcuse totul. Mai rosti câteva fraze de acest gen, până ce Annegret se învârti deodată ieşind din perdea, ca trezită la realitate, şi-i spuse să înceteze cu această „pălăvrăgeală de tot rahatul“. Se aşeză la masa de pal din mijlocul camerei, pe care se afla o farfurie cu biscuiți care probabil se muiaseră şi se uscaseră peste noapte şi spuse amarnic:

— Tot ce-i omeneşte posibil? Ce jalnic sună asta!

Îşi apăsă urechile cu mâinile, ca şi cum n-ar mai fi vrut să audă nimic. Küssner se uita la partea din spate a capului ei, la micuța bonetă de soră medicală de sub care se vedea părul blond spre alb, care arăta ca nişte vată pentru pansamente.

— Vii?

Ea nu răspunse. El îi trase blând mâinile de pe urechi.

— Vii din nou cu mine la el?

Annegret nu-l privi pe Küssner şi spuse încet:

— Îmi pare rău, Hartmut, dar nu pot să privesc asta.

El şovăi un moment, apoi ieşi ca să meargă la copilul care era pe moarte în camera cinci. Annegret începu să mănânce biscuiţii.

Küssner o porni pe coridor. Şi pe el îl impresiona cazul. Martin Fasse, care avea nouă luni, fusese operat acum două săptămâni din cauza unei îngustări congenitale a esofagului, o intervenţie complicată, dar vitală, pe care băieţelul deja foarte subnutrit o depăşise uimitor de bine. Timp de zece zile se putea pur şi simplu vedea cum pune grăsime pe el. Însă acum patru zile făcuse în mod neaşteptat diaree şi începuse să aibă vărsături. Penicilina nu acţiona, medicamentele antivirale nici ele, organismul lui nu reţinea fortifiantele. Starea lui Martin se deteriora văzând cu ochii, şi chiar şi Annegret, maistra în îngrijirea sugarilor, etalase o expresie a feţei neobişnuit de anxioasă. Şi în ultima noapte stătuse neîntrerupt lângă băiat, îi pusese în guriţa vineţie alternativ lapte şi apă, iar în cele din urmă ridicase copilul care gemea şi a cărui temperatură tot scădea şi îl purtase în braţe, ca să-l încălzească. Spre ora patru dimineaţa, Martin devenise foarte liniştit şi Küssner trebuise să caute mult bătăile inimii cu stetoscopul pe pieptuţul supt. Vrând să intre acum în salonul în care se aflau numai trei paturi, pentru cazuri deosebit de grave, văzu încă din uşă că Martin pierduse lupta. Küssner se apropie de el şi făcu o ultimă examinare a trupuşorului deja rece. Se uită la ceas şi trecu în fişa bolnavului ca moment al morţii ora cinci şi treizeci de minute. Se gândi în acest timp că, peste câteva ore, va trebui să-i dea socoteală şi răspuns directorului despre acest nou caz de diaree la sugar. Intensificarea măsurilor de igienă, cum ar fi fierberea de două ori pe zi a biberoanelor şi suzetelor, schimbarea zilnică a lenjeriei, spălatul pe mâini înainte şi după fiecare contact cu un pacient, nu adusese nici o îmbunătăţire. Küssner era perplex. Când se întoarse după scurt timp în oficiul asistentelor, farfuria cu biscuiţi era goală. Annegret şedea lângă dulap şi pregătea masa de dimineaţă pentru copiii care nu puteau fi alăptaţi. Împărţea lapte praf în biberoane. Într-o oală fierbea apă.

— Vrei să-l mai vezi o dată?

Annegret clătină din cap că nu. Küssner se apropie de Annegret, o întoarse spre el şi o luă în braţe. Ea se făcu rigidă, dar nu se apără. Apoi,

Küssner spuse că va mai aştepta până la ora şapte, ca să le telefoneze părinților. De ce să-i scoale acum din somn? Cu o astfel de veste. Annegret se desprinse de Küssner, se încordă, îl mângâie scurt dar apăsat pe obraz şi răspunse că era în relații bune cu doamna Fasse. Va suna ea. Îi întoarse lui Küssner din nou spatele şi turnă apa fiartă. El se uită la spatele ei şi se gândi: „A venit momentul.“

După ce Küssner încercase timp de trei sferturi de oră să afişeze în fața directorului Spitalului orăşenesc competență şi încredere, cu toate că incidentele îl făceau neajutorat şi trist, se întoarse extenuat în casa lui unifamilială, casă ce fusese nou construită la marginea oraşului. Se opri în vestibul ca să asculte zgomotele casei. Copiii erau la şcoală, numai papucii lor colorați stăteau sub garderob. Ingrid avea treabă sus şi lăsase radioul să meargă. Se auzea un şlagăr şi Ingrid cânta şi ea refrenul. „Tot Parisul visează despre iubire.“ Küssner se gândi la Annegret şi la dispreţul ei pentru orice sentimentalism, cum făcuse o mutră ironică atunci când el îi propusese să meargă împreună într-o călătorie în exact acel oraş al iubirii. „Romantismul este ipocrizie camuflată“, spusese ea. Küssner se întoarse spre oglindă şi văzu un bărbat obosit care arăta mult mai în vârstă decât era. Părul îşi luase rămas-bun de la el deja de-un timp încoace. Curând va pune grăsime pe el, va face arterioscleroză, la patruzeci şi cinci de ani va suferi un infarct miocardic ca tatăl lui. Acesta nu fusese fericit în căsnicia cu mama lui. Küssner era încă în acelaşi loc când Ingrid coborî treptele, având pe brațe un morman de aşternuturi folosite, vrejuri vesele de flori pe fond alb. Mergea plină de avânt şi energie. Surâse când îşi văzu soțul. Ca de fiecare dată, Hartmut Küssner se gândi că era de o frumusețe specială, nepieritoare şi că era de mirare că alesese un om atât de obişnuit ca el. El nu zâmbea, şi se făcu şi ea serioasă.

— S-a întâmplat ceva?

— Trebuie să vorbesc cu tine, Ingrid.

Ingrid lăsă rufele în fața uşii spre subsol şi se întoarse atentă către el. Aştepta.

— Hai în camera de zi.

— Mă sperii. La ce te-ai mai gândit acum? Doar nu ne mutăm iarăşi? Îmi place aici! Copiilor le place aici…

— Da, ştiu asta.

Doctorul Hartmut Küssner îşi urmă în camera de zi soția care nu bănuia nimic.

Şi Eva făcu în această dimineață ceva neobişnuit. Azi nu era nevoie de ea la proces. Aşa că-l vizită inopinat pe Jürgen în biroul său din casa Schoormann. Mai fusese dusă o dată până acum de el, seara târziu, pe culoarele întortocheate ale etajelor, iar privirea ei rătăcise prin încăperi goale, în care erau stivuite până-n tavan mărfuri împachetate, într-o sală întunecoasă cu mese şi benzi transportatoare infinit de lungi, unde, de la ora patru dimineața, pornea expedierea mărfurilor.

— În zori e-un bâzâit aici ca-ntr-un stup plin de albine, spusese Jürgen.

Se urcaseră pe scări până pe acoperiş, se sărutaseră acolo sub o proeminență în zid, întrucât începuse să plouă. În biroul lui Jürgen, picăturile răpăiseră tot mai zgomotos lovind fereastra de pe fațadă, în timp ce Eva se învârtea pe fotoliul de şef al lui Jürgen şi-şi trăsese ca din întâmplare fusta tot mai sus, până ce coapsele i se dezgoliseră şi i se zăriră chiloțeii. Atunci, Jürgen îngenunchease brusc în fața ei pe covor, căzuse între genunchii ei şi-şi apăsase atât de puternic capul în poala ei, încât o duru. Dar îşi ținuse respirația şi aşteptase. Însă Jürgen se ridicase după câteva secunde şi-i spusese că acum trebuiau să plece. Astăzi, venirea ei i se păru nepotrivită, ceea ce Eva simți imediat. O salută distrat şi o ajută să-şi scoată pardesiul roşu-deschis şi nou, spunând în acest timp puțin agasat:

— Doar ne vedem astă-seară?

Eva se aşeză într-un scaun de oaspeți. Jürgen întrebă mai departe:

— Ce este atât de urgent?

Pe Eva o zăpăci tonul lui brusc.

— Trebuie să vorbesc cu cineva, Jürgen.

— Doreşti să bei ceva? O cafea? Am de altfel în cinci minute o întrevedere.

Eva îl observa pe Jürgen, cum se aşeza în spatele biroului său mare, negru şi strălucitor, ca în spatele unui dig de protecție. Cât de departe de ea îi erau ochii şi cât de distant părea când îşi încrucişa aşa brațele! În acest moment îi era aproape străin; îl privea prin ochii părinților ei: smead; păr negru; bogat. Jürgen văzu privirea ei sceptică, îşi desfăcu iarăşi brațele şi

oftă zâmbind.

— Eva, acu' dă-i drumul, dacă tot ai venit aici.

Şi Eva începu, ezitând, să povestească mai întâi despre întâlnirea în spălătorul Primăriei, cu luni în urmă, despre senzația ei că o cunoaşte de mult pe soția inculpatului principal. Despre cum îşi amintea clar de bărbatul în halat alb care îi arăta numărul lui tatuat, despre cifrele de la unu la zece, pe care le putea spune deja de mică în polonă. Despre presimțirile ei recurente de a fi cumva legată de lagăr. Iar la urmă îi povesti despre incidentul din sala de mese. Despre părinții ei care o mințiseră. Cum azi-dimineață, la micul dejun, n-au putut să se uite în ochii ei şi…

— Stai puțin…

Jürgen n-o întrerupsese până atunci pe Eva, dar acum ridică mâna.

— De ce nu-i crezi pe părinții tăi?

— Jürgen, ce altă explicație să existe pentru comportamentul acestui om? Ăştia se cunosc de mai demult!

Jürgen se ridică şi se duse la peretele de care erau prinse pe o şipcă cu cleme, într-un şir lung, schițele pentru paginile catalogului.

— Fie… atunci ei pur şi simplu nu vor să vorbească despre asta.

— Şi să las lucrurile aşa?

Jürgen luă de la perete una dintre foi. Pe ea se puteau distinge nişte casete albe. Era evident că acceptase propunerea mamei Evei de a prelua în ofertă maşini de spălat.

— Poate că au trecut prin ceva asemănător cu tatăl meu. Şi nu vor să li se amintească de durerea lor.

— Părinții mei doar n-au fost comunişti…

— Dar poate în Rezistență?

Evei aproape că-i veni să râdă imaginându-şi asta.

— Imposibil, Jürgen!

Jürgen prinse foaia cu o clemă într-un alt loc liber de pe şipcă.

— Dacă nu vorbesc pe acest subiect, cum poți tu să ştii asta?

— Amândoi zic mereu: „Politica, asta n-au decât s-o facă cei de sus. Iar noi doar plătim după aceea oalele sparte.“ Îmi cunosc eu părinții!

Jürgen se duse din nou în spatele mesei de scris.

— A patra poruncă este: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, ca să-ți fie

bine şi să trăieşti ani mulți pe pământul pe care Domnul Dumnezeul tău ți-l va da.“

— De ce spui asta acum?!

Jürgen nu răspunse. Se aşeză. Când auzise cele Zece Porunci pentru prima dată, copil mic fiind, citite de mama lui din Biblie, îşi imaginase cum îşi cinstea el părinții: cum îi împodobea cu coronițe de flori, cum îngenunchea în fața lor şi le dăruia toată ciocolata pe care o primise de la tanti Anni. I se păruse, ce-i drept, exagerat, dar dacă o spunea Dumnezeu? Între timp, Eva se ridicase şi se apropiase de el. Arăta furioasă. Iar el o putea înțelege.

— Ce-are asta de-a face cu cele Zece Porunci? Eu vreau să ştiu ce a fost între acest om şi părinții mei! Nu îți dai seama de asta?

Eva nu aşteptă răspunsul lui Jürgen şi vorbi mai departe:

— Nu? Păi cum să-nțelegi? Tu nici n-ai habar de ceea ce ştiu eu, de ceea ce am auzit, de lucrurile de neconceput care s-au întâmplat. Ce crime au comis bărbații ăştia!

— Îmi pot imagina.

Chipul lui Jürgen căpătă o expresie dură. O privi pe Eva rece şi îşi întoarse fața de la ea. Eva se gândi preț de o clipă: „Aşa o să arate când o să fie bătrân.“ Îl dispreţuia.

— Tocmai că asta nu se poate imagina! Tu n-ai venit nici măcar o dată, n-ai ascultat nici măcar o dată. Şi nu m-ai întrebat nici măcar o dată prin ce-au trecut aceşti oameni. Crezi că ei vor să li se amintească de durerile lor? Şi totuşi ei vin! Şi se aşază acolo. În această sală în care este întotdeauna prea cald, şi în lumina acestor reflectoare. Şi au în spinarea lor aceşti porci, care şed acolo în costumele lor, cu picioarele crăcănate, şi râd şi se întorc cu spatele şi spun: „Minți! Fals! Totul este numai calomnie!“ Sau cel mai rău – Eva se ridică drept şi imită tonul rece al inculpatului principal: „Nu ştiu nimic despre asta.“ Iar martorii stau acolo şi relatează totuşi cum au fost tratați ca nişte animale, ca vite de tăiere, ca ultimul rahat. Au avut nişte dureri pe care nu ți le poți imagina, şi nici eu! Doctorii au făcut experimente pe deținuți, experimente medicale…

Jürgen se ridică.

— Eva, consider că este de-ajuns acum! Nu sunt atât de neinformat cum

crezi tu, dar lucrurile astea n-au ce căuta acum aici, iar acum eu am un…

Dar Eva nu mai putea fi oprită.

— Şi acum fii atent, Jürgen! Cu toate că au fost torturați! Că nu exista nimic de mâncare! Cu toate că totul în lagăr a fost plin de căcat…

Jürgen pară torentul verbal al Evei cu mâinile şi încercă să adopte un ton batjocoritor.

— Acum îți mai uiți şi cei şapte ani de-acasă. Dacă te-ai tempera puțin…

Făcu o mişcare a mâinii în direcția uşii în spatele căreia lucra secretara lui. Însă Eva continuă să vorbească.

— Cu toate că peste tot erau cadavre şi duhoare şi căcat… cu toate acestea oamenii voiau să trăiască!

Eva îşi trecu ambele mâini peste față şi scoase ca un fel de urlet. Intrase într-o astfel de stare de furie cum nu i se mai întâmplase niciodată. Se afla în mijlocul biroului spațios al lui Jürgen pe covorul de lână deschisă la culoare şi respira greu. Jürgen se apropie un pas de ea.

— Am ştiut că asta te afectează prea tare. Sistemul tău nervos slab nu este făcut pentru aşa ceva.

Însă Eva se dădu înapoi. Îl privi şi încercă să se calmeze. Dar îi venea greu. „Sistemul nervos slab.“ Ce expresie stupidă!

— Alaltăieri a fost o femeie din Cracovia care a povestit cum trebuia să fie desființat lagărul de țigani. Prizonierii aflaseră şi şi-au făcut arme din tablă. Au ascuțit tabla ca pe nişte cuțite. Au luat bețe şi scânduri. Aşa s-au apărat când au venit oamenii SS. Femei, bătrâne şi tinere, şi bărbați şi copii – au luptat cu toată forța pentru viața lor. Fiindcă ştiau că urmau să fie gazați. Au fost omorâți toți cu pistoale-mitralieră.

Afară, în anticameră, în fața uşii capitonate, şedea domnişoara Junghänel la masa ei de scris, o femeie grizonantă, modestă, care mai avea puțin până la jubileul de douăzeci de ani în aceeaşi funcție, unde prestase deja pentru tatăl lui Jürgen servicii bune timp de mulți ani, şi bătea la maşină o scrisoare particulară. Îi scria proprietarului care-i închiriase locuința că tânărul care se mutase de curând în apartamentul de la parter al casei nu era de suportat. Îşi vărsa gunoiul în curte, urina în grădina din fața casei. Până târziu în noapte se auzea muzica tare de la ferestrele lui deschise. Puțea până la cer. Odată încercase să ademenească un copil în locuința lui. Ea

scria în numele tuturor chiriaşilor imobilului şi voia, temându-se de posibila răzbunare a acestui bărbat, să rămână anonimă. Domnişoara Junghänel scoase foaia din maşină şi o mai parcurse o dată rapid. În afară de faptul că auzise de două ori muzică în surdină venind din apartamentul de la parter, nu era adevărat nimic din ce scrisese. Dar bărbatul a cărui limbă n-o înțelegea îi provoca frică. Trebuia să treacă de mai multe ori pe zi prin fața locuinței lui. Nu voia ca el să stea în această casă. Când domnişoara Junghänel îndoi foaia de hârtie, i se păru deodată că aude un țipăt din camera şefului. Se opri din gestul ei. Asta era de fapt imposibil prin uşa capitonată atât de gros. Domnişoara Junghänel se ridică şi se apropie de uşă. Deschise uşor gura, ascultă atent şi nu auzi nimic. Trebuie să se fi înşelat. Se aşeză înapoi la masa ei şi băgă scrisoarea într-un plic pe care trecuse deja, bătând la maşina de scris, adresa proprietarului. Era cât pe ce să facă o greşeală şi să scrie adresa de mână. Cu scrisul ei de mână. Îşi băgă scrisoarea în geantă. O va timbra diseară la ea acasă – căci niciodată nu i-ar fura şefului ei o marcă poştală – şi apoi, după ce sa va întuneca, o va pune în cutia poştală care se afla două străzi mai încolo.

În biroul lui Jürgen era linişte. Eva zăcea prăbuşită pe scaunul vizitatorilor. Făcuse o criză de plâns şi Jürgen o lovise de două ori la rând scurt pe fiecare obraz. Palmele fuseseră de folos. Jürgen se apropiase de fereastră. Tăceau. Apoi, Eva întrebă calmă:

— De ce nici măcar nu asculți?

— Pentru că acolo este răul.

Jürgen o rosti pe un ton plat, fără vreo emoție vizibilă. Vedea oraşul de sus, căci biroul lui se afla la etajul zece, iar în spatele clădirilor înalte, departe la orizont, se putea recunoaşte fâşia verde unduită a Taunusului. Eva îşi şterse fața cu o batistă pe care i-o întinsese Jürgen, îşi suflă nasul şi se ridică. Îşi luă poşeta pe care o pusese pe sofaua de piele de lângă uşă când intrase. Îşi luă paltonul pe braț. Înghiți mucii şi ultimele lacrimi sărate care i se scurgeau prin nas de-a lungul gâtlejului şi o ardeau adânc în gât. Se duse la Jürgen la fereastră şi spuse:

— Asta nu-i adevărat, Jürgen, acolo nu este răul. Sau cine ştie ce diavoli. Aceştia sunt pur şi simplu oameni. Şi tocmai asta e cel mai rău.

Eva se întoarse cu spatele şi ieşi pe uşă, o lăsă deschisă, dădu scurt din

cap către domnişoara Junghänel, care se holba curioasă la ea, şi părăsi anticamera. Jürgen rămase în fața ferestrei. Privi jos spre piața din fața clădirii, unde oamenii se plimbau încoace şi-ncolo ca muştele. Aşteptă s-o vadă pe Eva în pardesiul ei roşu-deschis. Deodată ea apăru în piață şi o luă iute la stânga, traversând spre tramvai. Jürgen se aşteptase ca Eva să arate mult mai mică. Dar părea mare şi se ținea drept. Doamna Junghänel veni în uşă şi-i aminti de întâlnirea programată cu conducerea departamentului de modă. Ajungea deja cinci minute mai târziu. Jürgen îi răspunse să spună că nu va ajunge deloc. Ea îi fixă din priviri spinarea fără a înțelege şi aşteptă. El se corectă:

— În douăzeci de minute.

Doamna Junghänel închise uşa. Jürgen se duse la masa de scris şi trase un sertar. Scoase o carte neagră grea pe dosul căreia erau trecute numele şi data comuniunii lui în litere aurii tipărite. Jürgen ținu Biblia în mână; dar nu o şi răsfoi. Se gândi la Isus în pustiu, cum este ispitit de trei ori şi rezistă de trei ori. Se gândi că el nu reuşise asta, că el fusese slab. Că ceva străin preluase controlul asupra lui. Putuse să simtă, să miroasă asta la el, atunci când se afla acolo în mijlocul câmpului şi privise în ochii muribundului: mirosul puternic de ars şi sulful dulceag. Mâinile lui se transformaseră în gheare. În disperare comică, Jürgen îşi strâmbă gura într-un zâmbet. Sigur că aceasta era o reprezentare copilărească a diavolului. Dar din cauza asta nu era mai puțin adevărată. Orişicât, această trăire îl determinase să vrea să se facă preot, aproape de Dumnezeu şi în siguranță.

În această dimineață, Ludwig Bruhn negocia ca în fiecare an cam pe-acum, într-un birou al fabricii de bere Henninger, prețurile de butoaie pentru sezonul următor. Vizavi de el şedea Klaus Hicks[48], despre al cărui nume nimeni nu îndrăznea să facă o glumă. Se cunoşteau de ani de zile, ajungeau întotdeauna la înțelegere şi beau pe tot timpul negocierii rituale mai multe țuiculițe. De la un anumit punct încoace, domnul Hicks a devenit melancolic şi s-a plâns că oraşul interzisese cu ani în urmă vehiculele trase de cai.

48. S-ar putea traduce cu „Hâc"… Verbul *hicksen* înseamnă a sughița.

— Astea erau încă vremuri ca lumea, şi ce cai semeți erau, ce mai!

Însă astăzi, Ludwig a refuzat chiar şi primul păhărel. Domnul Hicks era de-a dreptul speriat: era oare bolnav Ludwig? Ce nu era în regulă? Totul în bună ordine cu familia? Ludwig a făcut un semn vag din cap şi a dat vina pe stomacul lui care în ultima vreme era sensibil. În acelaşi timp, Edith şedea cu gura larg deschisă pe scaunul stomatologic la dentistul ei, doctorul Kasper, un bărbat fără vârstă, ascet. Doctorul Kasper se uita cu o oglinjoară la dinții lui Edith şi împepa ba ici, ba colo cu un mic cârlig în gingia ei. După aceea şi-a plimbat degetul mare şi arătător prin gura lui Edith şi a mişcat şi clătinat pe rând fiecare dinte în parte. În acest timp domnea linişte. Numai gâlgâitul unei conducte se auzea. Când doctorul Kasper a terminat, s-a dat nițel pe spate pe taburetul lui şi a spus serios:

— Doamnă Bruhns, aveți parodontoză.

— Şi ce-nseamnă asta?

— O inflamație a gingiei, de aceea sângerați când vă spălați pe dinți. Şi câțiva candidați se mişcă deja.

— Candidați?

— Din păcate.

Doamna Bruhns s-a îndreptat din spate.

— De unde vine asta? Mă spăl mereu pe dinți. Duc lipsă de vitamine? Doar mănânc fructe.

— Este vârsta dumneavoastră. Climacteriul.

Edith s-a holbat la doctorul Kasper. Cuvântul îl folosise deja şi medicul casei, doctorul Gorf. Dar la el suna ca o răceală care trecea repede, fără urmări. În schimb din gura doctorului Kasper se auzea ca o condamnare la moarte.

— Nu se poate face oare nimic, domnule doctor?

— Să vă clătiți cu apă de gură antiseptică. Şi la un moment dat, afară cu ei.

Edith s-a lăsat iarăşi pe spate şi a privit la tavanul camerei.

— Candidații.

— Da. Însă în ziua de azi există înlocuitori foarte buni. Nu mai sunt proteze care clămpăne ca înainte de război. Astea se mai găsesc azi doar la bâlci, în trenulețele groazei. Doamnă Bruhns, ăsta nu-i acum un motiv să vă pierdeți cumpătul.

Dar Edith nu putea altfel. Îi era, ce-i drept, ruşine şi-şi puse mâinile pe faţă. Dar plângea jalnic.

În locuinţa de deasupra Casei germane, Eva bătu cu grijă la uşa lui Annegret şi abia după aceea se uită în cameră. Annegret dormea în lumina slabă care trecea prin jaluzelele gălbui, ca întotdeauna pe o parte şi ghemuită ca un embrion. În odaie mirosea a bere şi cartofi. Eva nu voia să ştie de ce şi închise încet uşa din nou. Se duse în camera de zi, cu Purzel care dansa în jurul ei, şi se apropie de bufetul greu şi înalt. Când era mică se jucase deseori de-a prinţesa, iar bufetul era cetatea ei plină de creneluri, ferestre şi turnuri. Când deschise acum pe rând uşile şi sertarele, o izbi mirosul familiar de ţigări uscate, lichior dulce şi praf. Ştia toate feţele de masă şi şervetele de pânză albe, lumânările roşii pentru pomul de Crăciun pe jumătate arse care stăteau într-o cutie, caseta cu tacâmuri argintate, care părinţilor ei li se păreau arogante „ca la casele regale“, aşa că nu erau folosite niciodată. Eva se lăsă în genunchi. Într-un raft de jos, părinţii păstrau documente şi albume. Eva răsfoi printr-un clasor cu facturi şi certificate de garanţie. Bonul cel mai vechi de casă fusese emis la 8 decembrie 1949, la scurt timp după ce părinţii ei deschiseseră Casa germană. Era o chitanţă de cumpărare şi o garanţie pentru un aparat Strom-Schneider din strada Wiesbadener. Un radiator electric. Eva îşi aminti că radiatorul electric stătuse agăţat peste cadă. De fiecare dată când mergea la toaletă, dădea drumul radiatorului trăgând de un şnur. În timp ce se uşura, urmărea fascinată cum filamentul gri gros se colora treptat în roz în interiorul pâlniei metalice, până devenea de-un roşu aprins şi începea să ardă. De la un moment dat, radiatorul dispăruse din perete. Eva nu întrebase de ce lipsea, căci fusese convinsă că stricase ea aparatul acţionându-l atât de des. Şi cinci albume cu poze se aflau acolo. Trei dintre ele erau din ultimii ani, aveau coperţi dintr-un material deschis cu model, celelalte două erau din carton negru şi verde-închis. Eva luă unul dintre cele două albume mai vechi, cel verde-închis. Avea fotografii dintr-o călătorie din tinereţe a tatălui ei. Helgoland, în anul 1925. Tatăl ei avea pistrui şi râdea cu gura pân-la urechi. Era pentru prima dată când pleca de acasă. Într-o poză se afla sub cerul liber lângă un foc şi învârtea într-o oală care era deasupra. Aburul din oală îi învăluia faţa, însă putea fi recunoscut după pantalonii scurţi şi maioul

pe care le purta şi în celelalte poze. Ludwig povestea cum gătise timp de zece zile pentru treizeci de băieți. La sfârşit îi dăruiseră o medalie făcută din hârtie argintie, „maistrul-bucătar din Helgoland“. Această rozetă se afla şi ea în albumul foto, între timp foarte turtită şi tocită, cu scrisul abia lizibil. Eva şedea pe covor, cu Purzel lângă ea, şi deschise albumul negru. Pe prima filă, mama ei scrisese cu întortocheri căutate, cu un creion alb pe cartonul negru: „Ludwig şi Edith, 24 aprilie 1935“. Pe fila următoare era lipită fotografia mirilor. Părinții Evei şedeau în fața unei perdele de catifea, lângă o coloană scurtă, din care păreau să se reverse flori. Mama îl luase de braț pe tatăl ei, amândoi surâdeau, Ludwig neîncrezător, Edith uşurată. Purta o rochie albă, care se lărgea mult sub piept şi care nu putea să ascundă complet sarcina. Annegret arătase în trecut atât de des acel loc din fotografie, încât hârtia foto de deasupra burții lui Edith se tocise: „Şi aici sunt eu!“ Eva răsfoia, mângâia mecanic câinele de lângă ea şi contempla pozele atât de familiare şi de tăcute. Petrecerea avusese loc într-un restaurant din Hamburg. Familia de orăşeni fini a lui Edith se putea distinge clar de cei din familia Bruhns: insulari sangvini. Părinții lui Edith nu fuseseră de acord cu alegerea făcută de fiica lor. Şi totuşi, după cununie tânăra pereche ocupase două camere în locuința acestora din Rahlstedt. Ludwig găsea de lucru ca muncitor sezonier, vara la mare, iarna în munți. Câştiga bine, dar nu a reuşit să aibă un loc fix de muncă. Perechea era iar şi iar separată pentru multe luni, ceea ce nu le plăcea deloc. La scurt timp după ce venise Eva pe lume în primăvara lui 1939 – în decurs de douăzeci de minute, pe covorul cel mai de preț al bunicilor –, avură în fine şansa să ia în arendă o cârciumă lângă Cuxhaven şi să trăiască acolo împreună ca familie; Ludwig avea aproape treizeci de ani, Edith circa douăzeci şi cinci. „Însă atunci izbucni războiul şi totul se schimbă.“ Asta era fraza pe care Eva o auzise deseori de la ambii părinții. Ludwig a fost recrutat puțin timp după începutul războiului în bucătăria de campanie, servind mai întâi în Polonia şi apoi în Franța. A avut noroc, căci nu a trebuit să fie chiar în linia-ntâi, uneori îi zburau oalele după urechi, dar nu a fost niciodată rănit grav. Edith rămăsese cu cele două fetițe mai întâi la părinții ei la Hamburg. Se descurcaseră bine, aveau destul de mâncare. Însă după ce au început bombardamentele englezilor, Edith îşi trimisese fetele, care aveau opt şi

patru ani, la rudele din Juist[49], la Tante Ellen şi Opa Seebär. Se pare că aşa îl numise micuța Eva. Ea nu-şi amintea de asta. Îl ştia pe bunicul cu mustața de morsă numai din fotografiile de la nuntă. Arăta în fiecare poză de parcă ar fi plâns. Eva aproape terminase de răsfoit albumul. În ultimele poze dansau Edith şi Ludwig. Mama ei purta în locul vălului o scufie de noapte şi tatăl ei o scufie țuguiată, un vechi obicei, cum îi explicase mama: la miezul nopții, i se lua miresei vălul, perechii i se puneau bonete de noapte şi i se citea o poezie. Aceasta se afla pe coala de hârtie care era împăturită în album:

49. O insulă frizonă din Marea Nordului.

Auziți sunetul clopotelor de departe,
ziua nunții a trecut, s-a dat deoparte,
dar o nouă zi a demarat,
iar acum sunteți fericiți: femeie şi bărbat.
Frumoasă mireasă, permite-mi aceste cuvinte –
la această oră, în acest loc ia aminte:
Scoate vălul care azi te-a-mpodobit
şi întreaga zi te-a fericit.
Ia această scufie, această cunună.
Sub această podoabă sunt împreună
Mulțumire şi voioşie
astăzi şi în vecie.
Nici la tine, mire, fii acum atent,
nu vin cu mâinile goale, evident.
Îți aduc această bonețică,
să fie a soțului podoabă mică,
el nu se va mai gândi la distracție, nu te teme,
ci paşii-i vor fi conduşi acasă devreme.
De-acum încolo evită al seducătorilor cor
şi trage-ți scufia peste urechi de zor.

Oaspeții stăteau în cerc în jurul perechii şi băteau din palmele care nu se vedeau clar, fețele străluceau albe şi unele priviri erau cam duse de la cherchelează. Numai părinții Evei parcă ar fi fost decupați din decor, atât

erau de limpezi imaginile lor şi de lucizi ei: se țineau strâns îmbrățişați şi se priveau în ochi.

— Ăsta a-mbătrânit.

Annegret stătea în uşă în capot, având un pahar cu lapte în mână, şi arătă spre Purzel căruia-i atârna limba afară.

— Are garantat insuficiență cardiacă.

— Prostii, răspunse Eva, cu toate că şi ea gândea mai demult la fel.

Mângâie capul lui Purzel, care căută să-i prindă mâna cu dinții.

— Dragă Annegret, îți aminteşti de timpul petrecut pe Juist?

— Da, dar nu acum…

— De ce există numai aceste câteva fotografii? Şi nici una din timpul războiului?

— Oamenii aveau atunci altele de făcut, nu se țineau de fotografiat.

— Făceam vreodată baie în mare?

Eva nu voia s-o lase pe Annegret să plece, dar aceasta se întoarse în uşă şi spuse:

— Am avut realmente o noapte proastă.

Şi plecă. Eva închise albumul şi-l împinse la loc în bufet. Scoase la urmă o mapă din carton galben, care se afla în dreapta lângă albume. În ea păstrau părinții câteva desene de-ale fetițelor, de când erau mici. Eva deschise mapa. Desenul de deasupra arăta casa mai mică de lângă cea a inculpatului principal. Avea un acoperiş ascuțit, o uşă strâmbă şi ferestre prea mari. Lângă casă erau două fete, ambele aveau codițe, care le stăteau depărtate de cap – o fetiță mare şi una mică şi se țineau de mână. În spatele casei erau desenate gros două fâşii galben-roşcate care ajungeau până-n cer. Se putea crede că izvorâseră din fantezia de copil. Însă Eva ştia ce trebuiau să reprezinte. Se sprijini cu spatele de bufetul care fusese odinioară cetatea ei.

După-amiază târziu, Eva se duse la biroul Procuraturii. Spera că cei mai mulți dintre colaboratori plecaseră deja, căci începea sfârşitul de săptămână, şi că n-o va prinde nimeni asupra faptului. Exista o listă cu numele ofițerilor care serviseră în lagăr. Ea cuprindea peste opt mii de nume şi era anexată la două clasoare voluminoase, pe care Eva le văzuse deja de multe ori când preşedintele instanței verifica depoziția unui martor. Servise cutare sau

cutare ofițer în lagăr la data unui anumit incident? Nu rareori, prin această listă infailibilă, diferite declarații se dovediseră a fi false. Acesta fusese de fiecare dată un moment umilitor pentru martori. Erau considerați mincinoşi numai pentru că nu-şi mai puteau aminti luna sau anotimpul chinului lor. Eva se temuse până acum de aceste două clasoare. Însă nu i-ar fi trecut niciodată prin minte ideea că propria-i viață ar putea fi legată de această listă. Merse pe coridorul gol, care părea interminabil, la capătul căruia se afla uşa spre încăperea cu acte. Se opri în fața ei şi se gândi la toate uşile interzise din basmele pe care Stefan nu mai voia să le audă de-un timp încoace. Intră şi trase uşa după ea. Se orientă în încăperea fără geamuri, trecu de-a lungul rafturilor de la perete examinându-le din priviri şi descoperi mai repede decât ar fi dorit cele două clasoare gri. Îl scoase pe cel pe care scria „Personal SS/KZ[50], A–N“ şi-l purtă cu grijă, de parcă s-ar fi putut rupe în bucăți în orice clipă între mâinile ei, la una din mesele care erau împinse una lângă alta în mijlocul încăperii. Îl puse pe masă. Era în continuare linişte pe coridorul din fața încăperii cu acte. Eva se gândi dacă n-ar fi mai bine să pună clasorul cu tot atâta grijă la loc în raft, să părăsească încăperea, să se ducă acasă, să facă baie şi să se facă frumoasă pentru a se duce cu Jürgen la cinematograf şi a vedea *Comoara din Lacul de argint*[51]. Deodată, în spatele peretelui se auziră râsete înfundate. Acolo se afla o chicinetă. Probabil că domnişoara Lehmkuhl, una dintre secretare, flirta cu David Miller sau cu un alt stagiar. Eva ascultă atentă; iarăşi râsete. Era domnişoara Lehmkuhl, care deja avea un renume prost. Colegele povesteau câte şi mai câte… Eva deschise clasorul. Îşi trecu arătătorul peste registru până la literele B–Br. Întoarse paginile şi parcurse numele. De sus în jos. Brose. Brossmann. Brosthaus. Brücke. Brucker. Bruckner. Brückner. Brüggemann. Brügger. *Bruhns*.

50. KZ, prescurtare pentru *Konzentrationslager*, lagăr de concentrare.
51. Film western german din 1962, realizat după romanul cu acelaşi titlu de Karl May.

Uşa se deschise brusc. Doi oameni intrară împiedicându-se, se împingeau şi se trăgeau reciproc, sărutându-se în acest timp zgomotos; David Miller încerca stângaci să descheie bluza domnişoarei Lehmkuhl, ea râse din nou, de astă dată clar şi limpede. David o împinse pe masă… şi atunci o

descoperi pe Eva. Stătea nemişcată pe partea cealaltă, în fața unui clasor cu acte deschis, şi avea o groază profundă întipărită pe chip. David se ridică încet, o trase pe domnişoara Lemkuhl în sus şi apoi rânji stânjenit.

— Scuze, dar chicineta este atât de îngustă!

— Voiam doar să luăm un dosar, minți prost domnişoara Lehmkuhl.

Eva închise clasorul şi spuse încet:

— Eu plecam oricum.

Îl duse înapoi la locul lui, iar David o urmări din priviri.

Domnişoara Lehmkuhl spuse nervoasă:

— Dar nu povesteşti asta acum la toată lumea, Eva? A fost o mică glumă…

Eva ieşi fără să răspundă şi închise uşa în urma ei. Domnişoara Lehmkuhl dădu din umeri şi-l privi pe David:

— Şi unde rămăseserăm?

Dar David plecă de lângă ea. Se duse la raft şi scoase clasorul al cărui conținut o zguduise astfel pe Eva.

Luni era zi de odihnă. Ziua de odihnă însemna în familia Bruhns cină comună. Şi Annegret încerca să-şi aranjeze turele la Spitalul orăşenesc în aşa fel, încât să aibă lunea seara liber. Familia Bruhns mânca la şase şi jumătate în bucătărie. Se puneau pe masă pâine cu cârnați şi brânză. Uneori o conservă cu peşte.

Pentru Stefan mama deschise un borcan de castraveți cu muştar, care erau preferații lui, iar tatăl pregăti un castron mare cu renumita lui salată de ouă cu maioneză şi capere, care se afla şi pe lista de bucate a Casei germane. Însă numai pentru familie folosea Ludwig mărar proaspăt. „Oricât ar costa.“

În seara aceasta deschiseseră fereastra spre curtea din spate, căci vremea era neobişnuit de blândă pentru un început de mai. Se auzea cântând o mierlă singuratică. Toți se adunaseră deja în jurul mesei. Numai locul lui Stefan era încă liber. Edith strigă:

— Stefan! Cina!

Annegret îşi puse cu lingura salată de ouă în farfurie şi-i relată tatălui ei despre un medic de la Spitalul orăşenesc, un chirurg mai în vârstă, care avusese ani de zile aceleaşi probleme de spate ca şi el şi pe care-l salvase un corset. Acum practic nu mai avea dureri. Tatăl făcu glume că el, ca bărbat,

ar purta prost un corset, însă primi recunoscător această nouă informaţie. Poate era capabil să-şi învingă durerile cu aşa o drăcovenie şi să ofere din nou masa de prânz. Edith, care mâncă numai două felii de pâine integrală tare din secară, pentru că se îngrăşa tot mai mult, explică zâmbind că-i va încheia ea corsetul în fiecare dimineață şi i-l va descheia seara din nou. Asta trebuise să facă deja când era tânără pentru bunica ei. Ar putea cu siguranță s-o facă şi acum.

— Ceea ce înveți ca fată tânără nu mai uiți niciodată. Şi nu mă gândisem nici c-o să mai pot folosi experiența asta vreodată.

Toți izbucniră în râs în afara Evei, care îşi observa tăcută părinții şi sora cum se amuzau gândindu-se la tatăl ei în corset. Acesta nu se uitase azi la Eva nici măcar o singură dată. Mama, în schimb, îi arunca din când în când o privire fugitivă, îngrijorată. Acum o mângâie pe cap:

— Ăsta-i *Mettwurst* italienesc. Cel care-ți place atât de mult.

Eva îşi trase capul ca un copil îndărătnic şi se necăji singură de gestul ei. Ce ar putea să le spună? Ce ar trebui să-i întrebe? Şedea cu familia ei în bucătăria lor, locul care-i era cel mai familiar pe lumea asta, şi nu putea să-şi formuleze clar ideile.

— Mami!

Stefan apăru în uşă; arăta altfel ca de obicei, cu pete pe față şi cu nişte ochi larg deschişi de groază. Mai spuse o dată:

— Mami!

Ceea ce-i ieşi îngrozitor de jalnic. Toți patru îşi dădură pe loc seama că se întâmplase ceva rău. Se sculară unul după altul ca într-o filmare cu încetinitorul. Stefan spuse:

— Nu se mai ridică.

După câteva minute erau toți în camera lui Stefan între soldații de pe covor şi se uitau la câinele mort din fața patului. Stefan plângea, încercând să explice printre sughițuri ce se întâmplase:

— A făcut aici pe covor şi după aia l-am certat şi l-am şi lovit aşa, nițeluş, şi atunci s-a răsturnat şi a dat aşa de caraghios din picioare, şi după aia… după aia…

Restul s-a pierdut în hohotele lui puternice şi nu s-a mai putut înțelege nimic. Ludwig l-a tras pe Stefan la el, iar băiatul şi-a ascuns fața în burta

consolatoare a tatălui său. Plânsul lui suna acum înăbuşit, dar nu mai puțin disperat. Edith a ieşit din cameră. Annegret a îngenuncheat oftând lângă Purzel şi i-a examinat trupuşorul mic şi plin de păr, aşa cum era ea obişnuită să facă: respirație, puls, reflexe. Apoi s-a ridicat:

— A fost cu siguranță inima.

Stefan a scos un țipăt, Eva l-a mângâiat pe cap.

— Purzel este acum în cerul câinilor. Acolo există o câmpie, care e numai pentru câini…

Tatăl a completat:

— Acolo poate toată ziulica să se joace cu alți câini…

Annegret şi-a dat ochii peste cap, însă a tăcut. Edith a venit înapoi în cameră cu o bucată de hârtie de ziar cu care a curățat pentru ultima oară după Purzel.

După ce l-au înfăşurat pe Purzel într-o pătură veche, l-au întins într-o cutie de carton mai măricică adusă de Ludwig pe care scria: „Substanță de îngroşare pentru sosuri Pronto – cel fără cocoloaşe.“ Familia mai adăugă tot felul de „obiecte care se pun în mormânt“: mama aduse o felie de cârnat italienesc, Annegret puse o mână plină de bomboane de fructe, cele verzi care nu-i plăceau, aşa că şi le alesese separat. Eva scoase jucăria preferată a lui Purzel, o minge de tenis parțial mâncată, de sub sofaua din camera de zi. Stefan se gândi mult, tot sughițând şi hohotind, dacă să pună tancul lui în cutie, după care se decise însă pentru zece dintre soldații lui cei mai buni, care să-l apere pe Purzel – în cazul în care în cerul câinilor existau şi câini răi. Stefan avu pe urmă voie să-şi aleagă cine să doarmă la el în cameră şi spuse:

— Toți împreună.

Se dezbătu problema. În cele din urmă, Eva se aşeză lângă Stefan, ținând îmbrățişat trupşorul slab al băiatului, în timp ce el se smiorcăia şi plângea în somn. În fața patului era cutia legată cu sfoară. Edith scrisese pe partea de sus cu un creion colorat albastru: „Purzel, 1953–1964“. Eva îşi înfipse nasul în părul lui Stefan; mirosea a iarbă. Închise ochii şi văzu în fața ei lista, clasorul deschis în încăperea fără ferestre. Sub „Anton Brügger“ era scris următorul nume: „Ludwig Bruhns, subofițer SS, bucătar, servind la Auschwitz din 14.9.1940 până în 15.1.1945.“

În camera de baie, Edith se spăla pe dinți la chiuvetă. Îşi ținea ochii închişi, ca să nu trebuiască să-şi vadă chipul în oglindă. Când scuipă, spuma era cu sânge. În acest timp, Ludwig şedea în camera de zi în colțul lui de pe sofa, în fața televizorului. Pătura croşetată era îndoită şi ridicată deasupra aparatului. Rula emisiunea „Şi pasiunea dumneavoastră? Hobby-uri şi talente – descoperite de Peter Frankenfeld“. Dar Ludwig nici nu se uită înspre ecran atunci când un bărbat îşi prezentă pivnița pe care o umpluse până-n tavan cu bufnițe artificiale de cele mai diverse modele. Ludwig se gândea la fiica sa Eva, care şezuse astă-seară la masă ca o străină.

A doua zi, dis-de-dimineață, când până şi mierla singuratică încă dormea, îl îngropară pe Purzel sub bradul negru din curtea din spate. Ludwig săpă o groapă mică şi se luptă cu câteva rădăcini pe care le separă unele de altele cu nişte lovituri puternice de cazma. Din când în când se oprea, pentru a se lua de şale. După aceea, Stefan nu vru să dea drumul cutiei, dar Eva reuşi să i-o tragă din mână cu o forță blândă. Tatăl începu să îngâne uşor un cântecel: „Ia acum acest cățel, a fost atât de bun şi de fidel.“ Ceilalți fredonară şi ei, deşi nu recunoscuseră melodia pe care părea s-o urmărească tatăl. Când intrară iarăşi în casă, Edith îşi puse brațul în jurul umerilor lui Stefan şi-i zise că va primi un câine nou. Însă Stefan replică grav că n-o să mai vrea niciodată să aibă un alt câine în afara lui Purzel. Eva rămase în urmă şi intră ultima în casă. Nu voia să vadă cineva din familia ei cât de tare plângea la moartea câinelui care avusese o viață atât de bună. Căruia îi fusese iertat totul.

O figură de rând. Şedea între Bestie şi infirmier, însă nu vorbea cu nimeni. Arăta de parcă ar fi alunecat adânc în costumul său negru: dintre toți bărbații de pe banca acuzaților, inculpatul numărul şase avea înfățişarea cea mai obişnuită. În ziua a şaptezeci şi opta a dezbaterilor judiciare, în ziua morții lui Purzel, veni rândul discutării funcției lui în lagăr. Îşi scoase ochelarii cu ramă din corn şi-i curăță calm cu o batistă albă, în timp ce Eva traducea depoziția polonezului Andrzej Wilk, un bărbat care se apropia de cincizeci de ani, cu o culoare cenuşie a feței, şi care mirosea a rachiu. Stăteau la masa martorilor, fiecare într-un colț al ei, cu două pahare şi o carafă cu apă în față, în plus mai erau pe masă dicționarele Evei şi un

blocnotes. Wilk relată cum inculpatul omorâse deținuți în aşa-zisul spital al prizonierilor[52]. Aceştia erau duşi într-o cameră de tratament. Trebuiau să se aşeze pe un taburet. Trebuiau să ridice brațul stâng şi să-şi apese mâna pe gură, pentru a înăbuşi țipătul care era aşteptat să urmeze când se apropia inculpatul cu injecția de inima victimei sale. Martorul spuse în germană:

52. Se numea la Auschwitz *Krankenbau*.

— Erau *abgespritzt*[53], aşa numeam noi asta. Apoi continuă în polonă, iar Eva traduse: Eu am lucrat mai întâi ca infirmier, apoi ca purtător de cadavre. Şi astfel, era în sarcina mea să-i car pe cei omorâți. Noi duceam morții afară din încăperea în care erau ucişi, îi căram prin gang în spălătorul comun şi în pivniță. Iar seara îi încărcam pe camion şi îi duceam la crematoriu.

53. *Abspritzen* – aici în sensul de a se administra o injecție letală.

Preşedintele instanței se aplecă în față:

— Domnule martor, erați în aceeaşi cameră în care inculpatul făcea aceste injecții?

— Da, stăteam acolo, la o distanță de o jumătate de metru sau de un metru de el.

— Cine mai era în cameră în afară de dumneavoastră şi de inculpat?

— Al doilea purtător de cadavre.

— Câți oameni au fost astfel ucişi în prezența dumneavoastră?

— Nu i-am numărat, dar trebuie să fi fost vreo şapte sute până la o mie. Asta se întâmpla uneori zilnic, de luni până sâmbătă, şi uneori de trei ori sau de două ori pe săptămână.

— De unde veneau oamenii care erau omorâți acolo?

— Veneau din blocul 28 din lagăr. Şi o dată au fost aduşi şaptezeci şi cinci de copii. De undeva din Polonia, în vârstă de opt până la paisprezece ani.

— Şi cine a omorât copiii?

— Inculpatul de acolo. Împreună cu inculpatul numărul optsprezece. Înainte, copiii au primit o minge cu care s-au jucat în curte între blocul 11 şi 12.

Urmă o pauză, iar toți au ciulit urechile, involuntar, la gălăgia din curtea şcolii din spatele Primăriei. Însă în acest moment, copiii erau în clase la ore. Doar umbra unui copac se mişca uşor în spatele cărămizilor de sticlă. Acuzatul îşi pusese din nou ochelarii curați. Lentilele oglindeau lumina strălucitoare a reflectoarelor. Andrzej Wilk şedea cât se poate de calm. Eva aştepta următoarea întrebare a judecătorului care-şi frunzărea mapa. Judecătorul asesor îi indică acestuia ceva pe un document. Eva simți cum începe să transpire. Era mereu sufocant în sală, dar acum Eva avu senzația că aerul de respirat era complet consumat. Luă o înghițitură de apă din paharul care era în fața ei pe masă. După aceea gura i se păru şi mai uscată. Preşedintele instanței puse următoarea întrebare, întorcându-şi binevoitoarea față de lună spre Eva.

— A fost şi tatăl dumneavoastră în lagăr?

Eva îl privi pe judecător şi tot sângele îi pieri din obraji. Martorul de lângă ea înțelesese întrebarea şi spuse în germană:

— Da. A fost.

Eva mai luă o gură de apă pe care de-abia o putu înghiți. Figura preşedintelui instanței se estompă încet în fața ochilor ei, ca şi cum ar fi dispărut îndărătul peretelui de sticlă. Eva clipi.

— Şi ce i s-a întâmplat tatălui dumneavoastră?

Martorul răspunse în polonă.

— Inculpatul l-a omorât în fața ochilor mei. Pe 29 septembrie 1942. Atunci se administrau injecții zilnic.

Wilk vorbi mai departe, în timp ce Eva îi privea fix gura şi încerca să-i înțeleagă cuvintele. Însă şi gura îşi pierdu forma, iar vorbele curgeau, risipindu-se.

— Eram în camera de tratament… Inculpații… noi aşteptam… uşa… tatăl meu… Luați loc. Vi se face o injecție… contra tifosului.

Eva îi puse lui Andrzej Wilk mâna pe braț, de parcă ar fi vrut să se prindă de el. Îl rugă încet:

— Vă rog să repetați ce-ați spus…

Martorul spuse ceva. Dar nu era în polonă. Eva nu auzise niciodată această limbă şi se întoarse spre preşedintele instanței, care se dizolvase complet.

— Nu-l înțeleg, domnule preşedinte, nu-l înțeleg…

Eva se ridică, sala începu să se învârtă în jurul ei, sute de fețe se roteau în cerc şi în acelaşi timp văzu cum podeaua de linoleum venea spre ea. Apoi se făcu totul negru.

Când deschise din nou ochii, Eva zăcea pe o canapea mică în camera de aşteptare din spatele sălii, în garderoba semiîntunecată a artiştilor, care avea doar nişte oglinzi luminate. Cineva îi deschisese nasturii de sus ai bluzei. Domnişoara Schenke îi puse o batistă udă pe frunte. Nu o storsese suficient şi apa i se scurgea Evei în ochi. Domnişoara Lehmkuhl stătea în fața ei cu o mapă în mână cu care îi făcea vânt Evei. Spuse:

— Aerul de-acolo dinăuntru este pur şi simplu infernal.

David se sprijinea în uşa deschisă şi arăta de-a binelea îngrijorat. Eva se ridică în capul oaselor şi spuse că îi era deja mai bine. David îi făcu un gest să rămână aşezată.

— Martorul îşi va continua depoziția în germană. O vorbeşte destul de bine.

Un uşier apăru şi anunță că pauza se terminase. Domnişoara Schenke şi domnişoara Lehmkuhl îi făcură din cap un gest de îmbărbătare Evei şi se grăbiră să iasă. Eva vru să se ridice şi să le urmeze, dar picioarele îi cedară, ca şi cum ar fi avut membrele unui copil care încercau să poarte corpul unei adulte. Respiră adânc. David veni în cameră şi-şi luă de pe una dintre farfuriile plasate în fața oglinzilor un ultim sandvici cu şuncă.

— Ludwig Bruhns este tatăl dumneavoastră, aşa-i?

Eva crezu mai întâi că auzise greşit, dar David vorbi mai departe:

— A lucrat ca bucătar în lagăr. Câți ani aveați atunci? întrebă el.

Eva tăcu. Era demascată. Căută răspunsul corect. Apoi renunță şi spuse propoziția care se auzea cel mai des în sală:

— N-am ştiut. Şi continuă: Nu aveam nici o amintire legată de asta. Aş fi acceptat altminteri această muncă? N-am ştiut nici măcar că tatăl meu a fost în SS.

David mesteca stoic, Eva îl privi şi constată că arăta mulțumit. Se înfurie şi se ridică:

— Vi se confirmă afirmațiile, domnule Miller, da?! Doar ați zis întotdeauna că fiecare dintre noi, fiecare din această țară a fost implicat. În

afară, eventual, de colegii dumneavoastră de la Procuratură…

— Da, sunt de această părere, o întrerupse David. Niciodată n-ar fi putut funcționa acest aşa-numit Reich[54] într-un mod atât de atotcuprinzător, dacă n-ar fi participat cei mai mulți dintre oameni.

54. La originea lui, cuvântul *Reich* înseamnă imperiu.

Eva râse într-o disperare comică.

— Nu ştiu ce a făcut tatăl meu. În afară de a prăji ouă şi a găti supă! Apoi completă încet: Însă o să renunț la această activitate.

David puse înapoi pe farfurie sandviciul din care muşcase şi o privi pe Eva prin oglindă:

— Veniți-vă în fire, domnişoară Bruhns. Avem nevoie aici de dumneavoastră. David se întoarse şi se apropie de Eva. Adăugă: De la mine nu află nimeni nimic.

Eva îl privi pe David şi-i remarcă pupilele diferit de mari, pe care le văzuse o singură dată atât de aproape până acum, cu luni în urmă în sala de mese a Casei germane. Atunci o uimise, însă astăzi această lipsă de armonie de pe chipul lui avu un efect ciudat de familiar asupra ei. Eva dădu în cele din urmă nesigură din cap. Apoi spuse:

— Andrzej Wilk mi-a zis azi-dimineață că-l chinuie când trebuie să vorbească germana. Voi traduce mai departe.

După câteva zile, sâmbătă dimineață înainte de Rusalii, patru oameni mergeau sub un cer bleu pal pe un aerodrom. Un cărucior cu bagaje trecea pe lângă ei, şi şoferul, un steward în uniformă albă, opri lângă un avion argintiu mic, o Cessna, care-i aparținea lui Walther Schoormann.

— Vreme perfectă pentru zbor, îi spuse Jürgen Evei, a cărei băsmăluță colorată începuse să se desfacă de pe coc şi să fluture în vânt.

Brigitte îl luase de braț pe Walther Schoormann care privea în jur cu o expresie întrebătoare şi curioasă şi zâmbea ca un copil surescitat. N-o recunoscuse pe Eva, dar o salutase prietenos cu vorbele:

— Acum port scutece.

Cei patru se urcară în avion unul după altul, iar stewardul descărcă valizele de pe căruciorul de bagaje în cala mică de sub cabina pasagerilor. Pe scaunul pilotului şedea un bărbat al cărui chip nu putea fi recunoscut în

spatele unor ochelari de soare cu lentile-oglindă şi al unor căşti mari. Dădu mâna cu Jürgen şi cu Walther Schoormann şi continuă apoi să verifice indicatoarele, manşele şi tabloul de comandă. Eva luă loc nervoasă în cabina îngustă. Mai zburase o dată la Varşovia în interes de serviciu. Nu avusese nici o problemă să se încreadă într-un avion mare şi solid. Dar obiectul ăsta mic arăta ca o machetă, nu-ți dădea senzația că eşti în siguranță. Eva îi spuse lui Jürgen, care îşi prinsese lângă ea centura de siguranță, că nu-i plăcea deloc cuvântul „monomotor“. Ce se întâmpla dacă acest singur motor ceda? Jürgen îi replică factual: tocmai s-au făcut controlul şi întreținerea temeinică a avionului. Se închiseră uşile. Însă pilotul nu porni. Walther Schoormann întrebă din spate de ce nu-i dă drumul. Jürgen îl lămuri că nu aveau încă autorizație de decolare. Pilotul arătă trei degete în direcția lui Jürgen, care ridică degetul mare. Eva ştiu că vor mai aştepta o jumătate de oră. O jumătate de oră în care să acționeze somniferele pe care Brigitte i le pusese soțului ei în ceaiul de la micul dejun. Jürgen îi povestise Evei că tatăl lui voise să coboare când se aflau aproximativ deasupra Hamburgului în timpul ultimului zbor de pe insulă la Frankfurt. Încercase să deschidă uşa, ceea ce nu era lipsit de risc. De aceea, Brigitte şi Jürgen născociseră acest plan. În timp ce creştea teama Evei, Walther Schoormann adormi în locul din spatele ei. Când capul lui căzu definitiv pe spate, pilotul ceru prin radio autorizația de decolare şi porni motorul. Se îndreptară spre pista de decolare. Eva se agăță cu ambele mâini de brațele scaunului ei în momentul în care micul avion acceleră. Iar când motorul chelălăi scurt şi tot mai puternic, când liniile de marcaj de pe pista de decolare şuierară tot mai repede sub ei, îi veni să țipe. Atunci Jürgen îi luă mâna de pe brațul scaunului, roțile se desprinseră de asfalt; se ridicară. Zburau. Lăsară în urma lor casele, circulația şi oamenii oraşului şi se înălțară tot mai sus în azur.

Zborul durǎ trei ore în cap. Zgomotul motorului era atât de puternic în cabină, încât nu te puteai gândi să faci conversație. Walther Schoormann dormea cu gura deschisă, iar Brigitte îi ştergea cu o batistă saliva care i se prelingea din colțul gurii. Jürgen citea documente, marca ici şi colo ceva cu un creion sau îşi făcea notițe. Eva văzu că erau contracte redactate în engleză. Brigitte îşi scoase din geantă o revistă ilustrată, *Quick*, şi începu să

citească. Eva privea prin hublou în jos în adâncimea imensă, urmărea cu ochii liniile de culoare închisă care erau râuri, număra petele verzi, pădurile, şi îşi imagina cum mergea, mică şi neînsemnată, printre copaci şi se uita în sus printre vârfuri spre punctul argintiu care se târa fără sunet pe cer. Eva se gândi că n-ar fi fost rău să moară acum. „Am trăit în acel loc, sora mea a trăit acolo. Tatăl meu ieşea zilnic pe poartă spre serviciul lui. Mama mea ne închidea ferestrele. Ținea casa curată: nemurdărită de funinginea din coşuri.“ Numai David Müller ştia până acum despre toate astea. Şi soția inculpatului principal. O recunoscuse pe Eva la Casa germană în spatele tejghelei. O privise cu un dispreț fățiş, când ochii li se întâlniseră din nou acum două zile la Primărie. Şi pe urmă, femeia cu pălărioară făcuse o mişcare cu mâna, de parcă ar fi vrut să zică: „Fii atentă, fetițo, să n-o mai încasezi o dată!“ Şi Eva îşi amintise brusc. Era mică. Tot corpul o mânca. Avea înțepături de țânțari pe brațe şi picioare, stătea într-o grădină înconjurată de zid şi se scărpina până la sânge. Aerul mirosea dulceag a ars. În grădină se afla un strat cu trandafiri, tufele erau în plină floare. Galbene şi albe. O fată mai mare într-o rochie din pânză de in în dungi stătea în mijlocul rondului şi rupea capetele trandafirilor. Era Annegret care râdea, iar Eva râdea împreună cu ea. Începu şi ea să rupă florile. Mai întâi îi veni greu, după care prinse mişcarea. Aruncau una-n alta cu flori, iar apoi veni rândul bobocilor. Însă deodată Annegret se opri, holbându-se la ceva din spatele Evei. Apoi sări din strat ca un iepure, fugi prin grădină şi dispăru într-un tufiş. Eva se întoarse încet. Se apropia o femeie într-un halat, avea mutra unui şoarece, un şoarece furios. O apucă pe Eva de braț şi-i arse o palmă răsunătoare. Şi încă una, şi încă una. Abia atunci percepu Eva, prin mirosul de ars, parfumul tuturor trandafirilor rupți. Pe-atunci avea patru ani.

În casa din cărămidă aparentă, acoperită cu stuf a Schoormannilor, peste a cărei uşă de intrare atârna cifra forjată a anului „1868“, Brigitte îi arătă Evei camera ei de sub acoperiş, o încăpere mică, mansardată, cu perdele înflorate, tapet cu buline şi un pat simplu. Brigitte rânji uşor ironic:

— Căci încă nu sunteți căsătoriți. Apoi adăugă pe un ton confidențial: Jürgen vorbeşte vrute şi nevrute, dar altfel este un tip în ordine.

Ieşi ca să se ocupe de soțul ei pe care, unindu-şi forțele, îl scoseseră în semisomn din avion, dar acum se trezise de-a binelea şi îşi chema, puțin

neliniştit, soția. Brigitte lăsă uşa deschisă. Vederea de la geam dădea spre dunele straniu de aride, presărate doar cu un soi de buruieni roşietice. Eva detectă printre ele o fâşie a Mării Nordului, care, în această parte a insulei, era sălbatică şi provocatoare. Jürgen aduse valijoara Evei înăuntru şi veni lângă ea la geam. Ea se sprijini de el, iar el îşi puse brațul în jurul umerilor. Simțea bătăile inimii lui, tari şi puternice, ca şi cum ar fi venit în fugă.

— Jürgen, mergem pe plajă? Crezi că se poate face deja baie?

— Îmi pare rău, Eva, încă n-am terminat cu contractele. Şi trebuie să le trimit astăzi înapoi, prin telex.

— Sâmbătă?

Jürgen îi ignoră întrebarea şi se desprinse de Eva. Spuse:

— Mă bucur că eşti aici.

Însă, în timp ce rostea aceste vorbe, o privea aproape furios.

— Jürgen, nu este nițel absurdă chestia asta cu dormitoarele separate? Suntem adulți. Şi logodiți.

— Nu mai discut asta cu tine. Ne vedem mai încolo.

Jürgen ieşi din cameră. Eva se gândi cum venise s-o ia în ziua precedentă de la Primărie. Cum stătuse lângă maşina lui şi-i făcuse semn cu mâna. Cum îşi lăsase încet mâna în jos când îl văzuse pe David mergând lângă ea. David şi ea nu vorbeau între ei, nu se priveau, nu se atingeau. Şi totuşi Jürgen simțise pesemne că ceva îi lega, ceva de la care el era exclus. Eva îşi dăduse seama cât de nesigur îl făcea asta. Trist şi gelos. Dar de ce rămânea atunci atât de inaccesibil? Jürgen continua să fie o enigmă pentru ea.

Eva se duse singură la mare. Purta o geantă din material înflorat pe care i-o dăduse Brigitte, în care-şi băgase un prosop şi lenjerie de corp. Îşi pusese costumul de baie sub rochie. Era o atmosferă aproape estivală. Câțiva nori disparați se umflau albi ca vata, albastrul cerului atârna foarte jos, saturat şi greu. Mirosea a flori, iar în ierburi se auzea un zumzet continuu. Când ieşi între dunele înalte pe plaja cea largă, Eva îşi scoase pantofii. Nu purta ciorapi-pantalon şi alergă desculță prin nisip spre apă. Nu fusese niciodată pe o plajă atât de lată. Cu toate că nu erau puțini oamenii care stăteau în picioare sau culcați în nisip, alergau printre valurile ce se spărgeau la mal sau se aruncau chiar în apă, se simțea singură. Se opri ca să urmărească o clipă formarea şi spargerea valurilor, cum se înălța apa, cum

se apropia, creştea tot mai mult şi apoi se răsturna, se revărsa limpede şi se infiltra în nisip licărind. Tatăl ei crescuse atât de aproape de această mare! Dar el povestea de fapt totdeauna numai despre morți, despre înecați, despre victimele pe care le ceruse *der blanke Hans*[55]. Despre tații colegilor lui de şcoală, care fuseseră pescari şi nu se mai întorseseră de la pescuit, despre doi copii vecini care se aventuraseră înot prea în larg. Odată, Eva avea cincisprezece ani pe-atunci, îşi făcuseră vacanța pe insula Juist; Opa Seebär nu mai trăia de câțiva ani deja şi ei locuiseră la Tante Ellen, sora tatălui ei. Cu câteva zile înainte naufragiase un vapor de croazieră, într-o furtună ce se iscase brusc. Opt persoane aproape se înecaseră, toate fuseseră salvate, în afara unui băiat de şase ani. Eva, căreia-i plăcuse întotdeauna să se scalde, nu mai voia să intre-n apă. Îi era teamă că ar putea atinge ceva la fundul mării, că acest băiat s-ar putea prinde printre picioarele ei, că figura lui buhăită va răsări în fața ei dintr-un val. Atunci tatăl ei îi spusese că asta nu era un lucru rău. Căci atunci bieții lui părinți şi-ar putea în fine îngropa copilul. Evei îi fusese ruşine că se gândise doar la ea. Tatăl ei era un om bun.

55. *Der blanke Hans*, Hans cel dezvăluit, despuiat, este o denumire figurată a Mării Nordului în timpul furtunilor, când spumegă şi vuieşte; ea şi-a cerut victimele de-a lungul timpului, lupta pentru supraviețuire a populației de pe țărmul de vest al landului Schleswig-Holstein fiind pe vremuri deseori foarte grea, uneori chiar lipsită de speranță.

Eva merse mai departe, până ce primul val spart la mal îi udă picioarele, i le înconjură. Apa era rece ca gheața. Eva se hotărî să nu facă baie, ci să alerge. Se duse departe de-a lungul apei, soarele îi ardea fața, iar la un moment dat o coti spre dune, urmărind în sus şi-n jos poteca îngustă şi savurând drumeția în acest peisaj selenar. Însă brusc se sperie: la câțiva metri în fața ei zăcea ceva de culoare deschisă între buruienile închise ale dunei, un trup neclintit, iar lângă el un al doilea trup, şi încă unul, şi încă unul, ca nişte cadavre, dar care se mai mişcau puțin. Erau oameni care se dăruiau aici goi soarelui. Eva încremeni, se întoarse perplexă şi o luă la fugă în direcția mării. Atunci se poticni direct în brațele unui alt bărbat, care venea din apă, împrăştiind în jurul lui stropi şi alergând înspre dune, aşa încât membrul lui se bălăbănea vesel în toate direcțiile. Evei simți cum i se urcă sângele la cap de ruşine, îşi ținu mâna în fața ochilor şi fugi mai

departe, împleticindu-se în timp ce trecea pe lângă acel bărbat.

Acasă, Brigitte punea pe verandă masa pentru cină. În spatele locului de luat masa se deschidea un front lat de ferestre care dădeau spre dune şi mare. Planşeul destul de jos era susţinut de bârne închise la culoare. Într-un cămin construit din cărămizi roşii, pe dinăuntru negru ca tăciunele, ardea un foc mic, nu pentru a încălzi, căci exista încălzire centrală, ci pentru atmosferă. Eva intră cu răsuflarea tăiată şi se uită câteva clipe fix la Brigitte fără a spune nimic. Aceasta îi aruncă Evei o privire întrebătoare.

— Ce s-a-ntâmplat?

Eva se bâlbâi pe jumătate amuzată, pe jumătate jenată că pe plajă erau oameni fără haine sau costume de baie pe ei. Brigitte o opri cu un semn al mâinii şi împărţi mai departe farfuriile. A, da, aşa. Asta era moda nouă. Din fericire nu trebuiai să faci la fel ca ei, dacă nu voiai. Romy Schneider, actriţa, o ştia Eva, nu-i aşa? Fusese o singură dată aici şi cică spusese după aia că era groaznic. În fiecare val se agita câte-un fund gol. Eva şi Brigitte se priviră şi izbucniră în râs. Walther Schoormann intră în maiou, pieptul lui arăta scobit. Avea o cămaşă în mână, cu care în mod evident nu se descurca, şi veni lângă Brigitte. Abia din apropiere recunoscu Eva dârele roşu-pal care-i brăzdau umerii ca o plasă. Cicatrice.

— De ce râdeţi?

— De nudişti. Eva a avut parte de o întâlnire fără echivoc.

— Îmi pare rău, domnişoară, spuse Walther Schoormann. Sunt activi acum încă din luna mai. Brigitte, ăsta-i pentru mine un motiv să vând casa.

Brigitte îşi ajută soţul să-şi pună iarăşi cămaşa, spunându-i:

— Walli, mai vorbim despre asta. În definitiv, şi tu umbli pe-aici numai pe jumătate îmbrăcat.

Walther Schoormann ignoră observaţia şi i se adresă Evei:

— Ei argumentează că nu este nimic rău în a se arăta aşa cum i-a creat Dumnezeu. Şi totuşi cei mai mulţi dintre ăştia sunt atei.

Brigitte îi încheie nasturii la cămaşă.

— Şi tu eşti.

Evei îi veni să zâmbească, iar Walther Schoormann o privi deodată suspicios.

— Nu aveţi un local? Un local în strada Berger?

Eva înghiți.

— Părinții mei da, însă în partea de sus. Nu în apropiere de gară.

Bătrânul miji ochii. Nu părea liniştit, aşa că Brigitte interveni:

— Este un restaurant în care se serveşte de mâncare, Walli.

Walther Schoormann se gândi o clipă, apoi dădu din cap:

— Omul trebuie să şi mănânce.

Când se lăsă noaptea, Eva se întinse în patul îngust din camera mică, ascultă marea şi se gândi la bărbatul gol dintre dune. Trebuia să admită că priveliştea o excitase, bărbatul arăta bine, sănătos şi dezinvolt. Eva se gândi cât i-ar fi plăcut să stea acum lângă Jürgen. Simți cum din vaginul ei, aşa cum îşi numea organul genital din respect față de ea însăşi, se ridicau valuri mici, plăcute, îşi duse mâna între picioare şi închise ochii. Văzu marea rostogolindu-se spre ea cu un murmur delicat, Jürgen o îmbrățişa, apa se înălța în ea, era foarte cald… Deodată, Eva simți că nu mai era singură în cameră. Deschise ochii. O siluetă neagră stătea în mijlocul camerei în fața uşii deschise a coridorului. Nemişcată.

— Jürgen? întrebă Eva încet.

— De la mine nu scoateți nimic!

Era glasul pătrunzător al lui Walther Schoormann. Repetă propoziția. Eva se ridică în pat şi bâjbâi după întrerupătorul veiozei. Dar chiar atunci se aprinse lumina în coridor şi Brigitte apăru în uşă.

— Walli, ai încurcat camera.

Îl luă blând pe soțul ei afară şi închise uşa. Eva găsise între timp întrerupătorul. Clac. Aprinse lumina şi se holbă o clipă la tavanul oblic al camerei. Se întoarse pe o parte şi privi tabloul care atârna pe peretele de vizavi. Un crâmpei de mare. Un vapor lupta să-şi croiască drum prin valurile monstruoase. Peşti zburau prin aer. „Asta n-o să meargă bine, este clar.“ Eva stinse iarăşi lumina. Nu putea să adoarmă. I se făcu sete. Probabil că mâncase prea mult din „salata nemaipomenită de heringi“, după vorbele lui Brigitte. Trase cu urechea şi se sculă în fine. Îşi puse capotul modern pe care-l cumpărase special pentru această călătorie şi coborî greoi scările spre bucătărie, unde dădu de Brigitte. Şedea la masă în încăperea căptuşită cu plăci de faianță alb-albastre, pe banca de lemn, luminată de cercul blând de lumină al unei lustre, cu o sticlă cu bere în față, băută deja pe jumătate, era

nefardată şi arăta umflată, ca şi cum ar fi plâns. Eva vru mai întâi să plece din nou, dar Brigitte îi făcu un semn cu mâna:

— Luați loc. Vreți o bere? Dar la această oră nu mai este nici un pahar.

— De acord.

Curând cele două femei ciocniră sticlele cu bere. Brigitte îi spuse că-i place capotul Evei. Apoi povesti deodată cum îşi pierduse la unul dintre bombardamentele asupra Dresdei întreaga familie, tatăl, care venise în permisie de pe front, mama, fratele. Avea pe-atunci doisprezece ani. Walther fusese tatăl ei, mama ei, fratele ei, prietenul şi iubitul ei, toate împreună. Acum de multe ori nu mai era decât un copil. Avea senzația că-şi pierde încă o dată unul după altul membrii familiei.

— Dar mai rău este pentru el. Încerc să nu i-o arăt, dar el observă ce tristă sunt. A vrut întotdeauna un singur lucru, de când ne cunoaştem: să mă facă fericită. Acum mă face în fiecare zi un pic mai nefericită. Şi este neputincios în fața acestei situații. Tot bănetul lui de rahat nu-i aduce absolut nimic.

Brigitte îşi bău berea şi tăcu. Eva îşi drese glasul şi întrebă de ce spunea Walther Schoormann mereu aceeaşi propoziție. Brigitte îi răspunse că ea nu ştia mai nimic despre perioada detenției lui. Însă fusese torturat. Brigitte se ridică în picioare şi duse sticlele băute într-o cămară mică din spatele bucătăriei. „Când eram mică am fost cu părinții mei în acest lagăr“, vru să zică Eva. Ar fi dorit să-i povestească lui Brigitte că mamei ei, de când îşi putea aminti ea, i se făcea rău la mirosul de ars. Să-i povestească despre incidentul de la Casa germană. Despre trandafirii distruşi. Că doar era imposibil ca aceştia să fi fost motivul pentru care inculpatul principal să fie după atâția ani încă atât de mânios, încât să scuipe la picioarele mamei ei. Tare ar fi întrebat-o pe Brigitte ce să facă. Dacă să vorbească ori să tacă. Însă Eva nu spuse nimic şi se ridică de la masă. Pe coridor, cele două femei îşi urară noapte bună. Eva urcă încet scările. Înțelegea, cu fiecare treaptă, mai mult: nu avea nevoie de sfaturi. De luni întregi stătea într-o sală cu oameni care trăiseră şi munciseră în lagăr. De luni de zile auzea ce se petrecuse în acest lagăr, zi şi noapte. Din gurile martorilor veneau tot mai multe vorbe, vocile treceau prin Eva şi formau în ea un cor: era infernul creat şi acționat de oameni. Şi de luni de zile auzea inculpații replicând că

nu ştiuseră nimic. Eva nu credea aşa ceva. Nici un om cu mintea întreagă nu credea. Teama Evei că părinții ei ar spune exact asta – „N-am ştiut nimic“ – era extrem de mare. Căci atunci ar trebui să rupă contactul cu tatăl şi cu mama ei.

Eva traversă coridorul de sus spre camera ei, iar podeaua scârțâi sub picioarele ei goale. Când ajunse în dreptul camerei în care dormea Jürgen, se opri. Nu mai stătu pe gânduri, ci bătu încet şi intră. Desluşi contururile patului sub geamul care era deschis. În spatele lui, cerul strălucea bleumarin. Se aşeză pe marginea patului. Jürgen dormea pe burtă, nu-i putea vedea fața sub părul negru.

— Jürgen?

Eva îl mângâie pe cap, el se trezi, suflă greu, întrebă adormit:

— E ceva cu tatăl meu?

Se întoarse pe spate.

— Nu, dar nu vreau să fiu singură.

Linişte. Perdeaua se mişca uşor în vântul nopții. Eva chicoti pe înfundate, cât pe ce să râdă, căci îl putea efectiv auzi pe Jürgen cum gândeşte. În fine, Jürgen ridică pătura. Eva se aşeză lângă el. El o luă în brațe. Jürgen mirosea a răşină, săpun şi transpirație. Îi căută cu mâna dreaptă coada pe care Eva şi-o împletea în fiecare seară. De astă dată, Eva simți mai clar bătăile puternice ale inimii lui, aproape de parcă inima lui ar fi bătut în pieptul ei. Afară în dune, ceva țipă. O pasăre?

— A fost o pasăre? întrebă Eva.

Atunci, în loc de răspuns, Jürgen se aplecă peste ea, o sărută scurt şi apăsat pe gură, se întinse deasupra ei, îi dădu cu ambele mâini capotul la o parte, îi ridică apoi cămaşa de noapte, îi dădu jos chiloții, îşi coborî pantalonii de pijama, se vârî mai adânc între picioarele ei pe care ea le desfăcu, îşi luă membrul întărit, îl manevră, ocărî, n-o găsi, o găsi apoi şi o pătrunse furios. Eva îşi ținu respirația. El se mişcă de câteva ori în ea; o duru; apoi el scoase un geamăt disperat, scânci şi se prăbuşi peste ea. Câteva clipe se lăsă cu toată greutatea pe ea, plângând încet. Eva îl mângâie pe cap. Atunci el alunecă de pe ea şi se aşeză la marginea patului. Se frecă pe față cu ambele mâini.

— Iartă-mă, Eva.

Jürgen i se păru Evei ca un băiat care este brutal şi neajutorat în acelaşi timp. Îl mângâie pe spate, în timp ce simțea cum sămânța lui curge caldă din ea. Ca şi cum vaginul ei ar plânge.

Sissi fusese convinsă de David să-l însoțească. Hoinăreau pe jos aproape ca un cuplu pe străzile care, fiind zi liberă, erau goale, spre sinagoga Westend, în timp ce David îi explica pe un ton didactic ce era cu sărbătoarea Şavuot. Sissi îl luase de braţ, purta costumul ei onorabil de-un roşu ca rugina şi o căciuliță nouă, a cărei culoare violetă nu se potrivea prea bine. David vorbea, ca de atâtea ori, despre credința lui evreiască, de parcă ar fi citit dintr-o carte. Şi Sissi nu asculta. Calcula în cap dacă i-ar putea achita fiului ei şcoala medie. El îşi dorea să mai meargă doi ani la şcoală, pentru a putea face ucenicia de agent de voiaj. Dar Sissi îi putea mijloci imediat un loc de ucenic la un măcelar. Cu optzeci de mărci salariu lunar.

— Nu mă fac măcelar! Doar peste cadavrul meu! exclamase el revoltat.

Voia să şadă într-un birou, să vândă călătorii în țări îndepărtate, şi nu să poarte un şorț de cauciuc şi să scormonească în cadavre de animale. Sissi îşi putea înțelege bine fiul, dar vor fi foarte strâmtorați financiar. Oricum, nici pretendenții ei nu deveneau mai numeroşi, cu toate că experiența ei compensa procesul de îmbătrânire. Dar cât timp va mai dura asta? David tocmai explica acum că de Şavuot se sărbătorea momentul când Tora a fost dată poporului evreu pe muntele Sinai. Cu citirea celor Zece Porunci se reînnoia legământul cu inexprimabilul. Sugarii, copiii mici, oamenii mai în etate, oricine era în stare trebuia să participe la această sărbătoare. În mod tradițional, se bea lapte şi se consumă alături mâncăruri pe bază de lapte şi miere.

— Pentru că Tora este ca laptele, Sissi! Laptele pe care poporul lui Israel îl bea cu poftă, ca un copil nevinovat!

Sissi spuse:

— Aha.

Ajunsese între timp în calculul ei la concluzia că se va încumeta s-o facă. Chiar dacă îi va trebui cu o sută de mărci mai mult pe lună. La nevoie va munci suplimentar la Mokka-Bar. N-avea nevoie de mult somn.

La intrarea în sinagogă se înghesuiau mulți membri ai comunității la

serviciul religios. Pereții erau împodobiți cu ramuri de mesteacăn şi panglici colorate. Bărbații purtau kippa festive, femeile îmbrăcămintea de duminică şi baticuri de mătase. De atâta găteală, copiii de-abia cutezau să respire. Atmosfera era prietenoasă şi veselă. Rabinul Riesbaum, un bărbat serios cu o privire luminoasă, care îi fusese de ajutor lui David în ultimele luni la toate întrebările pe care i le pusese referitoare la credință, îl salută cordial pe David. Îi acordă lui Sissi o scurtă privire scrutătoare, după care îi făcu un semn din cap. David îşi fixă pe cap kippa lui violetă, la care Sissi indică zâmbind spre căciulița ei şi constată că arătau ca nişte gemene. Vru să intre în locul de rugăciune, însă David îi făcu semn s-o ia într-o parte spre o scară. Femeile trebuiau să stea în tribuna rezervată lor. Sissi urcă nişte trepte şi aruncă o privire în spațiul de deasupra scării, în care şedeau deja femei, fete şi copii mici. După care se întoarse la David şi şuieră:

— Să mă uit acolo sus spre un perete…

— Asta-i tradiția.

— Mi se pare prea tâmpit. Plec.

Sissi se întoarse şi o porni spre ieşire. David o apucă de braț.

— Te rog, rămâi, o să-ți placă. Şi după aia se dă de mâncare. Omletă cu ou şi brânză de vaci. Şi tartă cu brânză.

Sissi se opri.

— Tartă cu brânză?

David surâse.

— Tartă cu brânză şi cele Zece Porunci. Despre asta-i vorba.

Sissi şovăi, apoi se întoarse şi urcă puțin recalcitrantă scara. David păşi în locul de rugăciune care îi devenise între timp atât de familiar. Câțiva bărbați îl salutară amical. Totuşi se simțea ca un impostor.

De sus, din spatele peretelui, Sissi asculta împreună cu celelalte femei rugăciunile şi cântările şi citirea din Tora. Asculta atentă limba străină. Chazanul cânta în arameică:

Dumnezeu va pregăti un ospăț pentru cei drepți.
Fie ca voi, cucernicilor,
care auziți proslăvirea acestui cântec,
să fiți poftiți la acest ospăț al comunității.

Fie ca voi să fiți socotiți demni
de a şedea în această sală de festivitate,
pentru că ați luat aminte la aceste zece cuvinte
care răsună în măreția lor.

Melodia o făcea pe Sissi să se gândească la un copil care fredonează, în timp ce se joacă absorbit de ceea ce face. Nu înțelegea cuvintele, dar cunoştea bine cele Zece Porunci. Fiecare în parte i se părea corectă. Sissi avea o legătură necomplicată cu Dumnezeu, el o lăsa în pace şi ea pe el. Respectase aproape toate poruncile în viața ei. Numai pe părinții ei nu putuse să-i cinstească. Nu-şi cunoscuse niciodată tatăl şi mama.

— Vrei să divorțezi?!

Lui Annegret aproape că i-a rămas tortul din bezea în gât. Stătea cu doctorul Küssner pe terasa berăriei ocupată până la ultimul loc, de la Hausberg-Schänke, deasupra oraşului. O porniseră în sus cu maşina lui Küssner, întrucât Annegret nu se gândea să facă în timpul ei liber nici măcar un pas mai mult decât necesar. Pe masă, în fața lor, erau ceşti de cafea, căni şi două farfurii cu tortă, deşi doctorul Küssner nu se dădea în vânt după dulciuri. Mesele vecine erau ocupate de copii care vorbeau tare, se smiorcăiau sau înfulecau, de perechi care se giugiuleau, de drumeți transpirați şi însetați. În jurul ei roia zgomotos viața de duminică, însă Annegret era încremenită. Küssner o observa, după care a spus:

— Am vorbit deja de mai multe ori cu Ingrid. Încet-încet, pare să accepte. Va rămâne cu copiii în casa noastră. Ştii că nu mi-a plăcut niciodată oraşul ăsta urât. Şi se face tot mai urât. Am posibilitatea să preiau un cabinet de medic la Wiesbaden. Este o casă veche minunată, cu arhitectură Jugendstil, cu o grădină mare. Într-o zonă bună, numai oameni cultivați. Copii cuminți, părinți prietenoşi. Îmi doresc să locuiesc cu tine acolo şi să lucrăm împreună.

Annegret mesteca şi înghițea, apoi şi-a pus furculița de tort la o parte şi s-a ridicat.

— Scuză-mă puțin.

Annegret şi-a croit drum printre mese şi scaune. A intrat în cârciuma întunecoasă, în care şedeau numai nişte persoane mai în vârstă, refugiate

acolo din cauza soarelui. S-a dus după indicatorul „Spre toalete“, printr-un gang neaerisit, trecând printr-o curticică şi luând-o pe o scară lungă jos spre subsol. Toaleta avea trei cabine, dintre care una era din fericire deschisă. Annegret a intrat, a ridicat iute capacul closetului şi a vomitat într-un jet scurt, în bazin, nişte bezea doar pe jumătate mestecată şi frişcă. A tras de lanţ, apa a gâlgâit, dar bezeaua continua să plutească la suprafaţă, aşa că a tras din nou apa. Însă fărâmele albe înotau ca nişte mici gheţari în apă. Între timp, din una din celelalte cabină a ieşit o femeie.

— Vă pot ajuta?

— Nu, mulţumesc.

În faţa oglinzii pătate, Annegret şi-a şters gura cu o batistă. Şi-a scos rujul de buze din poşetă şi şi-a colorat gura într-un portocaliu cam prea strident. Cu un pieptene a început să-şi tapeze părul. Apoi şi-a umflat şi aranjat mult cu coada lungă a pieptenelui coafura. În fine, şi-a lăsat mâna să cadă.

Hartmut Küssner şedea sus în berărie şi nu regreta nimic. Se temuse de această discuţie aproape mai mult decât de cea cu soţia lui. Îi fusese teamă că, dacă-i va schiţa lui Annegret viitorul lor comun, ar putea suna cumva fals. Dar nu fusese aşa. Dimpotrivă. Când Annegret se întoarse, cu ruj strălucitor pe buze, cu părul blond deschis mai pufos ca oricând, grasă şi bătăioasă în rochia ei de vară înflorată, şi totuşi atât de temătoare şi de vulnerabilă în ochi, a ştiut că o iubea. Că voia să aibă grijă de ea, că voia să se ocupe de ea pentru restul vieţii lui. Annegret se aşeză vizavi de el şi începu aproape imediat să-şi mănânce din nou tortul. Îi spuse cu gura plină:

— Îmi pare rău. Ai făcut o greşeală, Hartmut. Nu voi merge cu tine nicăieri.

— La Wiesbaden-Bierstadt.

— Oriunde ar fi. Şi nici să locuiesc cu tine. Nu am lăsat niciodată lucrurile dintre noi nelămurite. Noi avem numai o aventură.

— N-ai spus niciodată altceva. Dar asta mi-e egal.

Annegret se ridică. Îi veni să zâmbească fără să vrea la gândul acestui bărbat şters, fără riduri, cu un început de chelie, care arăta o forţă atât de neaşteptată. Annegret lăsă furculiţa deoparte.

— Eu am deja o familie.

— În care sfârşeşti ca fată bătrână?

— Da-da, fată…

Annegret se strâmbă ironic. Apoi întrebă:

— Eu zic „Nu“. Şi ce vreți să faceți acum, domnule doctor Küssner? Să mă răpiți şi să mă încuiați în pivnița acestei case senzaționale Jugendstil din Wiesbaden-Bierstadt?

Doctorul Küssner scoase nişte ochelari de soare pe care Annegret nu-i ştia, din buzunarul de la piept al hainei, şi şi-i puse.

— Eventual.

Annegret râse, dar nu prea era râsul ei.

Zborul de înapoiere din insulă a fost, după cum a constatat Brigitte ulterior, „nemaipomenit de rău“. Deja după decolare au țâşnit spre norii negri, căci pilotului i se păruse asta o provocare palpitantă, după care au zburat însă printr-o ploaie puternică, transformată curând în furtună. Avionul mic se zgâlțâia aşa de tare, încât până şi Jürgen se agăța din când în când discret de brațele scaunului său. În plus, pastilele de calmare luate de dimineață n-aveau efect asupra lui Walther Schoormann, ceea ce s-a constatat însă abia în aer. Îi era frică pentru viața lui, însă, din fericire, nu dădea din mâini prin jur, ci vorbea fără oprire. Se puteau înțelege numai frânturi de propoziții şi cuvinte disparate, dar tema era limpede: comunismul ca unică formă umanistă, durabilă a societății. Eva asculta şi se lăsa pradă zdruncinăturilor, era unicul pasager căruia nu-i era teamă, de parcă orice sentiment din ea ar fi pierit.

Când Eva deschise mai târziu uşa locuinței, deasupra Casei germane, aşteptă fără să-şi dea seama ca Purzel să sară în vestibul pe ea. Însă numai Edith veni din bucătărie. Îi luă fiicei ei pardesiul ud de ploaie şi o salută cu întrebarea:

— Ce fel de vreme ai adus cu tine?

Această formulare retorică o folosea în mod normal doar cu străinii. Aşa că nici nu aşteptă răspuns, ci vorbi imediat mai departe, povestind că Stefan îl dezgropase ieri din nou pe Purzel. Tatăl ei, care veni din odaie şi arăta de parcă ar fi dormit, o lămuri că Stefan observase că-i lipseau doi dintre soldații lui cei mai buni, pentru a putea menține împotriva prietenului său

Thomas Preisgau un „efectiv militar gata să fie angajat în luptă“. Nu se gândise la asta când pusese obiectele în groapa lui Purzel. Stefan şedea la masa de bucătărie cu temele sale. O îmbrăţişă pe Eva şi-i relată în detaliu despre noua stare a lui Purzel, despre ochii lui care pur şi simplu dispăruseră şi despre mirosul înfiorător. Stefan se ţinea de nas în timp ce-şi amintea, iar mama se duse iarăşi la maşina de gătit, unde pregătea masa de prânz. Era totul inclus într-un singur fel de mâncare: o supă consistentă, preparată din resturile de legume şi carne din bucătăria lui Ludwig.[56] Evei îi plăcea de fapt această mâncare, „oala mare-n cea mică“, cum o numea Ludwig, dar la masă învârti fără poftă lingura prin farfurie. Povesti despre plaja lată a insulei celei mai nordice a Mării Nordului, ceea ce Ludwig, ca patriot din insula Juist, comentă mormăind. Această plajă era făcută de mâna omului:

56. Se numeşte *Eintopf*, se mănâncă adesea în Germania şi formează singurul fel de mâncare al unei mese.

— Ăştia descarcă aici nisip adus din China, când turiştii se uită-n altă parte!

După masă, la o cafeluţă, Eva le dădu cadourile. Pentru Annegret cumpărase ceai frizon şi o pungă mare cu zahăr candel, pe care le puse deoparte pentru diseară. Părinţii ei despachetară o cahlă alb-albastră, pe care era desenată cu trăsături delicate de condei o pereche tânără la patinaj. Se bucurară exagerat, şi Eva constată cât de obosiţi arătau amândoi. Lui Stefan îi puse pe cap un chipiu de căpitan, cu ciucuri. Băiatul radia de bucurie şi mărşăluia în sus şi-n jos.

— La stânga, la dreapta, la stânga, la dreapta, drepţi!

Eva îi zise:

— Stefan, ăsta-i un chipiu de căpitan de vas!

Stefan se adună scurt şi strigă apoi:

— Toată lumea la babord! Ridicaţi odgoanele! Apă la pupă!

Şi, în timp ce în vestibul o navă risca să se scufunde, Eva şi părinţii ei şedeau tăcuţi la masa din bucătărie; Edith şi Ludwig îşi puseseră mâinile înaintea lor, pe faţa de masă din muşama. Ploaia pe care o adusese Eva de pe insulă răpăia, lovind geamul bucătăriei. Eva mai luă o înghiţitură din

cafeaua care se răcise şi n-avea nici un gust. Îşi puse şi ea mâinile pe masă. „Să nu vorbim. Să nu ne mişcăm. Să ne reținem respirația până trece. Şi nimeni nu va avea de suferit.“

David era nervos. Dormise prost şi acum arăta suferind. Blondul observă asta imediat, chiar în clipa în care-şi urară bună dimineața în sală. Ar fi vrut să-i pună mâna pe umăr, dar nu făcu decât să remarce ironic că venise pentru David ziua cea mare. Se vor ocupa în fine de inculpatul numărul patru. Însă David reacționă atât de serios la vorbele lui, încât Blondului îi păru rău că făcuse această afirmație. Până în ziua de azi nu reuşise să-şi dea seama ce-l lega pe David de acest inculpat, de Bestie. Acesta se afla, spre supărarea procurorilor, încă în libertate. Scutirea de detenție trebuise să fie reînnoită deja de trei ori din motive de sănătate. Cincisprezece foşti deținuți erau citați pentru următoarele zile ca să depună mărturie despre ceea ce se petrecuse în blocul 11. Şase dintre ei veneau din Polonia şi urmau să se bizuie pe traducerea domnişoarei Bruhns. Eva apăru în ziua aceea la Primărie ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Se salută cu domnişoara Schenke şi cu domnişoara Lehmkuhl şi schimbă cu ele câteva vorbe despre lipsa de şic a îmbrăcăminții rezistente la intemperii. Ploaia rămăsese afară, în fața ferestrelor, iar valul de frig se tot extindea. Înăuntru, în foaierul supraîncălzit, în spatele geamurilor aburite, reporterii erau agitați, îi asaltau pe procurorul general, pe procurori şi pe apărători, se pândeau unii pe alții, se ciondăneau cu vocea prea ridicată, pentru locurile din cabinele telefonice. Doi se luară de guler şi fură separați de un uşier. Reporterii se aşteptau să afle cruzimi noi şi deci sperau să scoată o ediție specială bună. Erau disputate şi locurile în tribună. Soția inculpatului numărul patru, frumusețea fanată, şedea pe locul ei din primul rând şi se ținea azi şi mai dreaptă ca de obicei. Purta un costum de o eleganță frapantă, era coafată cu grijă şi machiată decent. Eva observa de departe femeia şi se gândi că era ca o fostă cântăreață de operă, care ar fi cântat toate rolurile dramatice, Ofelia, Leonora, Kriemhilda, dar fără să fi fost vreodată atinsă de ele în inima ei.

Se făcu linişte, completul de judecată intră în sală şi fu chemată prima martoră, Nadia Wasserstrom, care lucrase în lagăr ca secretară personală a inculpatului numărul patru. Mutra de cimpanzeu rămase neschimbată când femeia veni încet, cu două cârje, în față la masa martorilor. Eva o ajută să se

aşeze pe scaun şi traduse apoi ce-şi amintea femeia. Când aceasta începu să vorbească într-o polonă clară, fără să şovăie, fără să-şi caute cuvintele, şi când Eva rosti frazele în acelaşi ritm cu ea şi, fără nici un ajutor din dicționarele ei, găsi semnificațiile corecte şi puse pauzele, simți că ceva era altfel decât până acum. Încercă să-şi explice ce era, în timp ce traducea că inculpatul, care condusese departamentul politic al lagărului cu rangul de comandant de unitate SS, pusese să fie împuşcați la întâmplare oameni la peretele negru sau îi împuşcase chiar el – bărbați, femei şi copii. Inventase un soi de leagăn, în care deținuții erau atârnați cu capul în jos de fosa poplitee a genunchilor. În această poziție lipsită de apărare, inculpatul îi supunea interogatoriului şi-i bătea cu bețe şi bice, pe mulți dintre ei până mureau. Inculpatul numărul patru îşi înclina în timpul acestor descrieri capul ba spre stânga, ba spre dreapta. O dată îi făcu un semn cu mâna soției, care zâmbi scurt. Când preşedintele instanței îl admonestă după aceea şi întrebă ce avea de spus referitor la acuzații, apărătorul lui, Iepurele Alb, răspunse după ce se ridică:

— Clientul meu respinge cât se poate de vehement acuzațiile. Lua numai interogatorii, ceea ce corespundea ordinelor primite.

În pauza de prânz Eva rămase în sală. Oare se îmbolnăvea? Transpira şi se ştergea pe frunte cu o batistă. Scoase din mapa ei o sticluță şi o deschise. Hidrolat de mentă, pe care-l purta la ea de când cu leşinul şi care o ajutase deja de câteva ori să scape de senzația de greață. Mirosi în sticluță şi aşteptă să vină aroma puternică şi proaspătă, însă nu simți nimic. Pesemne că avea nasul înfundat. Poate totuşi o gripă care-i dădea târcoale. Nici David nu-şi părăsi locul. Privea fix la banca goală a acuzaților, la scaunul inculpatului care tocmai lua prânzul în cantina din spatele sălii Primăriei, cu alți bărbați la o masă de la margine, ferit, de nişte polițişti judiciari, de ochii spectatorilor şi ai reporterilor.

După pauză, Nadia Wasserstrom relată mai departe. Eva traducea:

— Odată, un bărbat foarte tânăr, un evreu neamț, a fost omorât în bătaie de către inculpat. A fost pe 9 septembrie 1944. Îmi amintesc atât de bine, pentru că leşinase înainte de interogatoriu la mine în anticameră. De foame. Mie-mi dăruise o gardiană o bucată de chec. I-am dat-o lui. Apoi, inculpatul

l-a luat în biroul său pentru interogatoriu. După două ore uşa s-a deschis din nou. Tânărul atârna peste leagăn. Nu mai arăta a om. Îmbrăcăminte nu mai avea. Şezutul său, organul genital, totul era umflat, însângerat, deschis, mai era doar un sac, un sac însângerat. A venit apoi un alt deținut şi l-a târât afară. Eu a trebuit să şterg sângele.

Eva văzu imaginea în fața ochilor, ea se afla în anticameră şi recunoscu fiecare detaliu, trăsăturile mortului, uşa deschisă spre birou, dâra roşie până la leagăn. Înregistra fiecare detaliu şi totuşi se simțea oarbă. Se uită prin sală, căutând parcă ceva, şi întâlni privirea lipsită de expresie a soției inculpatului. Eva se sperie, căci era de parcă ar fi privit într-o oglindă. Ştia acum ce era în această zi altfel: nu mai simțea nimic.

David se ridică şi se aplecă spre microfonul Blondului. Vorbi în el, ceea ce de fapt nu-i era îngăduit, şi întrebă:

— Era fratele său cel care a trebuit să-l scoată de acolo. Fratele său mai mic, nu-i aşa?

Eva schimbă iute o privire cu Blondul, care dădu scurt din cap. Eva se întoarse spre Nadia Wasserstrom.

— Era fratele lui?

— Asta nu mai ştiu.

David ridică o foaie şi insistă:

— Vă imput asta, doamnă martoră! Ați declarat aşa la prima dumneavoastră audiere, pe 10 ianuarie, acum doi ani, în fața judecătorului de instrucție!

Eva vorbi încet cu Nadia, care clătină din cap. David îşi ieşi din fire:

— Doar trebuie să-şi amintească! Mai întrebați-o o dată!

— David, aşezați-vă! şuieră Blondul.

Preşedintele instanței vorbi în acelaşi moment în microfon:

— Cred că asta n-are importanță.

Blondul îl apucă pe David de umăr şi-l apăsă în jos pe scaun. David se aşeză recalcitrant, îşi trecu mâna prin păr, apoi se ridică brusc din nou, o porni la fugă de-a curmezişul sălii, printre spectatori, pe scări în sus spre uşa batantă şi dispăru afară. Eva observă cum şi inculpatul urmărise ieşirea lui David. Apoi îi spuse ceva apărătorului său. Acesta se ridică: clientul lui voia să facă o declarație. Preşedintele instanței se întoarse spre mutra de

cimpanzeu şi schiță un gest. „Vă rog.“ Inculpatul se ridică şi declară cu voce slabă:

— În acea zi nici n-am fost în biroul meu. Am serbat ziua de naştere a comandantului nostru. Invitase vreo douăzeci de ofițeri la o excursie pe râul Sola[57]. O puteți întreba pe soția mea, uitați-o acolo, a fost prezentă şi ea. Sau pe adjutantul de aici, şi el a fost de față cu soția lui.

57. Sola este un râu care trece prin sudul Poloniei, aproape de locul unde fusese lagărul de concentrare de la Auschwitz-Birkenau.

Preşedintele instanței se întoarse spre asesorii lui. Se sfătuiră scurt. Soția inculpatului fu poftită în față. Se prezentă şi începu să descrie încet şi detaliat ziua respectivă. Eva luase loc cu Nadia Wasserstrom lângă acuzare. Traducea încet pentru martoră, care o asculta cu atenție, fără a o slăbi din ochi pe soția inculpatului. Frumusețea fanată îşi amintea de multe detalii, mai cu seamă însă de masa comună de prânz la cazinou. Avuseseră friptură de porc. Cu piure de cartofi şi salată de castraveți. În cele din urmă, soția îşi deschise poşeta şi scoase ceva din ea.

— Această fotografie s-a făcut la desert. Doriți să vedeți poza?

În acest timp Nadia îi spunea Evei:

— Atunci înseamnă că a fost în altă zi. O altă dată. Dar aşa s-a întâmplat. Numai că în altă zi.

Însă Eva n-o auzea, cu toate că martora îi vorbea direct în ureche. Eva privea fotografia din mâna soției. Era sigură că şi tatăl ei apărea pe ea. Râzând între ofițerii sătui şi soțiile lor. Numai că Evei îi era egal.

Când Annegret părăsi după-amiază Spitalul orăşenesc şi o luă grăbită prin ploaie spre stație, doctorul Küssner o pândea. Ca în prima lor seară petrecută împreună, se desprinse de maşina lui de culoare închisă şi-i ieşi în drum. Pardesiul lui era ud de ploaie, în mod evident o aştepta deja de ceva timp. În secție îl evitase în ultimele zile. Acum o apucă atât de puternic de braț şi o duse atât de hotărât la maşina lui, încât, dacă Annegret ar fi încercat să se elibereze din prinsoarea lui, ar fi atras prea tare atenția. Doctorul Küssner o puse pe locul din dreapta şoferului, închise energic portiera, după care se urcă la volan. Annegret întrebă, mimând batjocura, dacă voia să ducă acum la îndeplinire chestia aia cu răpitul. Doctorul

Küssner îi ignoră întrebarea şi-i mărturisi că plecase de-acasă. Annegret replică furioasă:

— Ce mă priveşte asta pe mine?

El îi ripostă să renunțe odată la această atitudine nesănătoasă, că nimic n-o priveşte câtuşi de puțin. Afară trecu pe lângă maşină sora Heide într-o haină de ploaie fără formă şi auzi vocile ridicate. Se uită scurt prin geamurile aburite şi-i recunoscu pe cei care se ciorovăiau. Îşi văzu confirmată bănuiala pe care o nutrea deja de mult şi se duse mulțumită acasă. Josnicia omenească se adeverise încă o dată!

În maşină, doctorul Küssner plângea, stângaci dar sincer, ceea ce Annegret de-abia putea să suporte.

— Ce mai e şi asta acum? Crezi că mă poți presa în felul ăsta? Sau boceşti pentru că-ți pare rău, deşi eu chiar atunci ți-am…

— Tacă-ți fleanca! şuieră Küssner neobişnuit de vulgar. Îşi şterse lacrimile de pe obraji şi se holbă la ploaia care se prelingea pe parbriz: Sunt trist pentru că-mi rănesc soția. Sunt trist pentru că nu voi mai locui cu copiii mei. Şi totuşi este decizia corectă.

Doctorul Küssner se redresă, învârti de cheia maşinii şi porni motorul. Acționă ştergătoarele, ca să vadă strada, trecătorii, luminile celorlalte maşini.

— Plecăm la Wiesbaden. Doresc să-ți arăt casa.

Annegret apucă mânerul portierei.

— Nu vreau!

Însă doctorul Küssner porni semnalizatoarele, ca să se strecoare în trafic.

— Te iubesc.

Era pentru prima dată când cineva îi spunea asta lui Annegret.

— Nu mă cunoşti.

— Ce-au de-a face cunoaşterea şi iubirea una cu cealaltă?

Küssner ambală motorul. Annegret deschise în acelaşi timp portiera. Se smulse cu putere din maşina care pornise. Küssner frână.

— Ai înnebunit?!

Annegret aproape că-şi scrânti piciorul, urlă că era un porc egoist ca toți bărbații şi trânti portiera maşinii. Se îndepărtă şchiopătând, ca ieşită din minți. Doctorul Küssner claxonă de două ori tare şi demară. Şi el era furios.

Dar se linişti repede, se duse singur la Wiesbaden, semnă contractul de locațiune pentru cabinetul medical pediatric care mergea bine, contractul de închiriere pentru vila Jugendstil cu grădina lăsată în paragină şi speră la un viitor comun cu Annegret.

Annegret intră în locuința de deasupra Casei germane. Glezna abia dacă o mai durea. Doar era soi rezistent.

— E cineva pe-aici?

Nu veni nici un răspuns.

Annegret îşi atârnă haina de ploaie udă în vestibul şi se duse direct în camera Evei. Acolo se apropie de masa de scris, trase al doilea sertar de sus şi scoase unul din caietele albastre. Se aşeză pe patul Evei, căută prin buzunarul pantalonilor ei negri tip pană o bomboană cu fructe pe care şi-o vârî în gură şi începu să citească: „Femeile şi copiii erau luați întâi în «sala de duşuri», apoi bărbații. Pentru a induce victimele în eroare şi a împiedica să se creeze panică, fuseseră montate indicatoare. «Spre baie» şi «Spre dezinfecție». Între cinci sute şi şapte sute de adulți şi copii ai unui transport erau îngrămădiți pe circa o sută de metri pătrați. Printr-o deschizătură în acoperiş, era vărsat gaz Zyklon B într-un dispozitiv format dintr-un grilaj de sârmă, iar gazul o lua în jos printr-o coloană făcută tot din grilaj de sârmă. Afară, în fața camerelor de gazare se auzeau mai întâi țipete, care se transformau într-un zumzet pe multe voci ca într-un stup, iar apoi acesta devenea tot mai scăzut. Moartea survenea în cinci până la cincisprezece minute. După o perioadă de aerisire de treizeci–patruzeci de minute, comandoul special trebuia să scoată cadavrele din camera de gazare. Trebuiau să adune bijuteriile, să taie părul morților şi să le smulgă dinții de aur, trebuiau să desprindă bebeluşii de mamele lor…“ Annegret închise ochii. Se gândea la micuțul Martin Fasse. De la moartea lui, Annegret se putuse stăpâni. Nici măcar nu mai avea la lucru seringa cu ea. Această seringă cu lichidul maroniu care-i făcea pe copii tot mai slăbiți, mai lipsiți de forță şi obosiți. Annegret adormi, iar bomboana suptă pe jumătate îi alunecă din gură pe pernă. Caietul deschis îi căzu pe burtă.

Aşa a găsit-o Eva, când a venit acasă. S-a uitat fix la sora ei adormită, i-a luat caietul şi a zgâlțâit-o de umăr.

— Ce faci aici?!

Annegret a clipit, s-a trezit şi s-a ridicat în capul oaselor. Eva a continuat, revoltată:

— Ce te-a apucat să-ți vâri nasul prin lucrurile mele…?!

— Nu-mi vâr nasul, citesc.

— Annegret, ce-nseamnă asta? De ce faci asta?

Annegret a oprit-o printr-un semn, s-a ridicat din pat, salteaua a scârțâit, şi s-a dus în fața dulapului cu haine al Evei, a cărui uşă din mijloc avea o oglindă. Şi-a aranjat la loc, cu degetul mare şi arătător, părul foarte blond şi a răspuns:

— Mi se pare distractiv.

Eva s-a uitat la sora ei prin oglindă. Trebuie să fi auzit greşit. Annegret a continuat:

— Ştii, asta-i ca în spital. Pacienții încearcă întotdeauna să-şi valorifice avantajul, venind cu poveşti care mai de care mai rele.

— Astea nu sunt poveşti! Asta s-a întâmplat.

Eva era consternată.

— Fiecare vrea mereu ca el să fi fost cel mai aproape de moarte. Printre părinți sunt cei mai respectați aceia al căror copil este cel mai bolnav. Şi dacă acesta moare, părinții capătă cununa de aur.

— Ce tot îndrugi acolo?!

Pe Eva o luă amețeala, se simțea ca-ntr-un vis urât în care oamenii familiari fac lucruri groaznice. Annegret se întoarse spre Eva şi se apropie de ea. Gura-i mirosea a bomboană lipicioasă de zmeură.

— Vreau să zic, Eva… doar nici tu nu eşti foarte proastă. Dar asta-i ce ne spune bunul-simț: că aici se minte de îngheață apele. Ăsta a fost un lagăr de muncă…

— Acolo erau ucişi sistematic sute de mii de oameni.

Eva îşi privi sora pe care o ştia de-o viață.

Annegret vorbi mai departe neimpresionată:

— Ăştia erau criminali, sigur că nu erau tratați cu mănuşi. Însă cifrele care se vehiculează aici sunt absurde. Am făcut un calcul aşa, în mare. Mă pricep nițel la chimie. Ştii cât Zyklon B ar fi fost necesar pentru a-i omorî pe toți aceşti oameni? Ar fi trebuit să vină zilnic patru camioane, încărcate doar cu acest…

Eva ieşi în mijlocul frazei. Annegret o porni după ea, calculându-i mai departe că această pretinsă distrugere în masă nici n-ar fi fost posibilă logistic. Eva intră în camera de zi şi deschise bufetul, scoase mapa din carton galben şi o deschise şi pe ea. Îi puse lui Annegret sub nas foaia care era deasupra.

— Asta ai pictat tu.

Annegret amuți şi privi acoperişul ascuțit, uşa strâmbă şi geamurile prea mari, cele două fetițe cu cozi şi ambele coloane de foc la orizont. Annegret dădu din umeri. Dar Eva văzu clar că surorii ei îi apăruseră picături mici de sudoare pe frunte, că se albise la față. Eva spuse:

— Cele două, astea două suntem noi. Noi am fost acolo, Annegret. Lângă noi au murit toți aceşti oameni. Am fost acolo, iar tu ştii asta.

Surorile se priviră în ochi. Eva izbucni în plâns, plângea cu sughițuri. Annegret arăta tot mai tulburată, ca şi cum cineva ar fi trezit-o dintr-un lung somn comatos. Făcu un pas spre Eva, de parcă ar fi vrut s-o îmbrățişeze. Chiar atunci se deschise uşa locuinței şi-l auziră pe tatăl lor spunând:

— Oameni buni, plouă cu găleata. Potop, te-aud ropotind!

Brusc, Annegret i-a luat Evei desenul din mână şi a-nceput să rupă foaia. Ludwig şi Edith au apărut în uşă. Ludwig se ținea mai drept ca de-obicei. A întrebat vesel:

— Vă frapează ceva la mine?

Edith, în schimb, şi-a dat seama din prima clipă că ceva nu era în ordine. Ochii ei se plimbau de la Annegret, care rupea foaia în bucățele tot mai mici, la Eva, care îşi ştergea fața. Avea pete roşii pe obraji, iar cocul i se desfăcuse. Stefan a intrat alergând în cameră.

— Tati are acum croset!

— Ăsta se cheamă c*or*set, băiețelu' tatii. Şi se ajustează bine. Cred că deja mă ajută!

Dar Edith spuse:

— Lasă asta acum, Ludwig, iar tu, care-ți bagi nasul pe unde nu trebuie, treci în camera ta.

— De ce?! Ai plâns, Eva?

— Da, din cauza lui Purzel.

Eva înghiți şi făcu un efort să se adune. Edith îl împinse pe Stefan spre

uşă.

— Tu exersează-ţi dictarea. Hai odată! Altfel nu primeşti pe urmă pudding.

Stefan suflă, umflându-şi obrajii, şi ieşi din cameră, târşâindu-şi picioarele. Cei patru rămaseră pe loc. Şi Ludwig se îngrijoră acum.

— Ce-i atât de important? În jumătate de oră trebuie să fiu la bucătărie.

Eva se gândi: „Acum nu mai pot să pierd nimic“, şi spuse:

— Cum era, tată, să le dai de mâncare şi de băut pe săturate ucigaşilor?

Atunci, Annegret lăsă demonstrativ bucăţelele de hârtie să cadă pe covor şi ieşi din cameră.

Ludwig se aşeză la masă. Era linişte. Numai din când în când se auzeau bătăi uşoare în geam, când vântul arunca stropii în el. Edith se lăsă în genunchi pe covor şi strânse resturile de hârtie în podul palmei. Eva se uita la tabloul de pe perete şi încerca să-şi amintească numele vacilor.

— Ce vrei să ştii, Eva? întrebă Ludwig.

— „O vizită la grădina zoologică este ceva pentru toată familia. Ne uităm la animale şi suntem feriţi de animalele periculoase datorită zăbrelelor.“

Alături, în camera lui Stefan, Annegret exersa o dictare cu fratele ei. Şedea lângă el şi-i citea exagerat de accentuat textul exerciţiului. Stefan se aplecase adânc peste caietul lui, scria încet şi făcea multe greşeli.

— Zoologică, scumpul meu. Zoologică cu doi de oo. Fraza următoare: „Capre şi cai putem vedea peste tot, dar unde în altă parte putem vedea coama impresionantă a unui leu şi blana colorată a unui tigru?“ Semn de întrebare.

„A fost o perioadă fericită“, spusese tatăl ei. Evei îi răsuna această propoziţie ca un ecou în cap, în timp ce stătea în tramvai şi se ţinea cu mâna dreaptă de un mâner de pe bară. Era în drum spre Procuratură. În timp ce tatăl şi mama ei vorbeau încă despre perioada din lagăr, sunase telefonul în antreu. Fusese domnişoara Schenke. Trebuia tradus un telex urgent din Polonia. În ciuda orei târzii, tramvaiul era aglomerat. Eva şedea strivită între trupurile care respirau şi nu simţea atingerile. Îşi vedea tatăl în faţa ei, cum şezuse mai drept ca de obicei la masă. Pe mama ei care, cu braţele încrucişate la spate, se sprijinise de bufet. „A fost o perioadă fericită“,

spusese tatăl ei. Căci acest serviciu fusese primul în care putuse să le aducă pe soția şi pe fiicele lui cu el. Îi spusese că trăiseră pentru prima dată ca familie, într-o casă încăpătoare, bine aranjați şi apărați. Abia cu timpul înțeleseseră care era treaba cu lagărul. Oaspeții de la cazinou erau ofițeri cumsecade, sigur că nu toți, căci erau şi câte unii care beau prea mult. Şeful secției politice? Ăla cu față de maimuță? Era politicos şi nu bătea la ochi. Întreba uneori dacă existau resturi de mâncare. Pentru deținuții care munceau în secția lui. Nu, spusese tatăl ei, nu ştiuseră ce făcea în orele lui de serviciu. Nu, oamenii SS nu vorbeau la masa de prânz despre munca lor. Mama Evei spuse că ea nu mergea deloc în lagăr. Ea se ocupa de gospodărie, spăla şi gătea. Avea grijă de fetele ei. Da, trebuise să închidă ferestrele. Mirosea rău când era vânt dinspre est. Da, ştiuseră că acolo erau arse cadavre. Dar aflaseră abia ulterior că oamenii fuseseră omorâți în camere de gazare. Abia după război. De ce nu încercase el să se transfere? De două ori solicitase asta. Zadarnic. Da, bine, era adevărat că el intrase în SS, deja înainte de război. Însă numai din cauză că se simțea singur, din cauză că fusese separat de atâtea ori de familie. Nu din convingere. Eva întrebă de ce îi scuipase inculpatul principal mamei ei la picioare.

— Şi de ce era soția lui atât de duşmănoasă? Ce au ăştia cu voi?

Edith răspunse că nu ştiau. Iar tatăl repetase propoziția:

— Nu ştim.

Atunci sunase telefonul în antreu. Când, după convorbirea scurtă, Eva se întorsese în camera de zi şi explicase că trebuia să plece la birou, tatăl ei o privise şi spusese ca şi cum ar fi pus punct discuției:

— N-am avut de ales, fetițo.

Eva coborî în stația din apropierea biroului. Nu-şi amintea să fi fost vreodată în viața ei atât de obosită. Trebuia să-şi adune forțele ca să nu se aşeze pe o bancă din parc, pentru a nu se mai ridica niciodată. Eva luă liftul la etajul opt, sună la uşa de sticlă şi domnişoara Schenke apăru de cealaltă parte ca să-i deschidă.

— Mergi după aceea cu noi la Boogie?

Eva clătină din cap.

— Lehmkuhl vine, Miller vine, şi stagiarul ălălalt… Cum îl cheamă, ăla cu genele incredibil de lungi?

Eva replică:
— Domnul Wettke.
— Exact.
În acest moment apăru Blondul pe coridor, grăbindu-se spre Eva, cu o expresie vizibil încordată. Îi întinse Evei o foaie de hârtie subțire cu un text tipărit care era uşor mânjit. Un telex. Eva parcurse cu privirea textul scurt şi traduse apoi conținutul. „Călătoria a primit aprobarea de la un nivel foarte înalt. Se emit vize tuturor persoanelor pentru care s-au solicitat.“ Blondul arătă o clipă de parcă ar fi vrut s-o îmbrățişeze pe Eva, după care dădu doar din cap şi-i strânse mâna neobişnuit de cordial.
— Mulțumesc.
— Asta-i tot?
— Da, asta-i tot. Dar este important. Este vorba despre cercetarea la fața locului. Plecăm în Polonia.
Eva a înțeles. Deja după primele dezvinovățiri şi justificări ale acuzaților formulate în sală, că n-ar fi putut nici să vadă, nici să ştie cutare sau cutare lucru, căci avuseseră biroul în cu totul altă parte, după afirmațiile repetate că planul lagărului era greşit, acuzarea, sub conducerea Blondului, făcuse cerere pentru a li se permite inspectarea lagărului. Apărarea fusese împotrivă. Între Germania şi Polonia, susținea aceasta, nu existau relații diplomatice trainice, organizarea unei astfel de călătorii în spatele Cortinei de Fier era prea costisitoare. Însă Blondul perseverase şi se adresase în cele din urmă autorităților politice celor mai înalte din Bonn şi Polonia. Acest telex era astăzi pentru el cel mai mare succes de până acum în proces. Arăta mulțumit. Eva a întrebat încet:
— Voi pleca şi eu? Sau există acolo cineva care poate să traducă?
Blondul a privit-o de parcă ar fi recunoscut-o abia acum.
— Pot să vorbesc scurt cu dumneavoastră, domnişoară Bruhns?
Pe Eva a surprins-o tonul lui personal. L-a urmat pe coridor, până în biroul lui. El i-a indicat un scaun şi a rămas la geam, cu spatele spre curtea în care cel mai apropiat bloc al oraşului creştea în cerul nopții.
— Logodnicul dumneavoastră m-a căutat.
Eva s-a aşezat.

În dimineața următoare întoarcerii lor de pe insulă, Jürgen apăruse în

biroul Procuraturii. David Miller îi deschisese uşa, se măsuraseră scurt din priviri. Antipatia fusese reciprocă.

— Domnişoara Bruhns nu este astăzi aici, spusese David.

— Ştiu, aş dori să vorbesc cu procurorul-şef.

David ezitase mai întâi şi pe urmă făcuse o mişcare exagerat de oficială cu mâna.

— Vă rog să mă urmați, domnul meu.

David a luat-o înainte pe coridor şi Jürgen după el. Privea părul lui David care crescuse prea mult la ceafă, haina mototolită, pantofii nepotriviți care arătau a încălțăminte sport. „Ce tip neîngrijit“, şi-a spus Jürgen. În acelaşi timp a trebuit să admită însă că existau cu siguranță multe femei tinere asupra cărora David producea impresie. Eva, de pildă. David a bătut la uşa deschisă a unuia dintre birouri şi i-a făcut lui Jürgen semn să intre. Pe jos, în fața peretelui, Blondul stătea îngenuncheat, în cămaşă; soarele bătea prin geam, îşi scosese haina. Sorta documente în mape de culori diferite. Erau ordine şi acte de livrare pentru Zyklon B.

— Cei care au semnat aici sunt morți cu toții. Ne lipsesc porcăriile alea de autorizații de transport! i s-a adresat lui David, când acesta a intrat în birou.

— Aveți o vizită, a răspuns David şi a ieşit.

Blondul i-a oferit lui Jürgen un loc şi a aşteptat curios. Jürgen şi-a scos pălăria şi a explicat:

— Sunt logodnicul domnişoarei Bruhns.

— Aşa.

Blondul şi-a căutat pe sub hârtiile de pe masa de scris țigările. I-a oferit lui Jürgen una din pachet.

— Despre ce este vorba oare, domnule Schoormann?

Jürgen se simțise prost. Însă era prea târziu.

Eva şedea în fața Blondului şi-l auzea cum spune:

— Părerea lui este că munca v-ar afecta prea mult nervos. Că n-ați avea un sistem nervos prea stabil. A cerut să vă eliberăm din această sarcină.

Eva avea senzația de cădere într-o adâncime fără fund. Era consternată.

— Asta n-a discutat cu mine. Şi eu nu renunț! Doar sunt parte din acest proces! Eu sunt vocea acestor oameni.

Blondul îi făcu semn cu mâna să se oprească.

— Din păcate situația este astfel, încât el are aici puterea de decizie. Ne-am face pasibili de pedeapsă, noi ca instituție, dacă v-am da de lucru mai departe împotriva voinței viitorului dumneavoastră soț. Îmi pare rău.

Eva îl privi pe Blond, vru să riposteze, dar apoi clătină doar mută din cap. I se făcu rău. Se ridică şi părăsi biroul fără o vorbă. Trecu repede de coridorul care părea că nu se mai termină şi intră în spălător. Aici, domnişoara Schenke şi domnişoara Lehmkuhl stăteau în fața oglinzii şi se aranjau pentru Boogie-Bar. Îi aruncară o privire scurtă Evei, care arăta disperată.

— Ce s-a-ntâmplat?

Eva îşi scoase sticluța cu ulei de mentă din geantă şi o deschise. De astă dată mirosul puternic o trăsni până-n frunte, ochii îi lăcrimară şi tuşi.

— Porcul! spuse apoi.

— Care dintre toți gagiii? întrebă domnişoara Schenke în timp ce-şi contura sprâncenele.

— Logodnicul tău? Schoormann? vru să ştie domnişoara Lehmkuhl. Dacă nu-l mai vrei pe ăsta, zi-mi mie.

Eva se apropie de cele două tinere şi-şi privi chipul în oglindă, fața ei prietenoasă sub coafura ei cuminte. Îşi băgă ambele mâini în coc, trase pe rând afară acele, desfăcu bentița şi-şi scutură părul. Scoase un răcnet disperat de furios; suna ca strigătul de luptă al cuiva care încă-l mai exersează. Ambele tinere se priviră şocate, apoi domnişoara Lehmkuhl rânji:

— Deci vii cu noi?

Trei ore mai târziu, Eva dansa în mijlocul unei găleți negre uriaşe de tablă, în care unul amesteca energic încontinuu cu o lingură mare de metal. *Acela* care după convingerea pastorului Schrader determina totul. Era o astfel de larmă-n jur, încât Eva nu putea să gândească. Era atât de plin, încât nu mai ştia unde se termina corpul ei şi începea un altul. Aerul pe care-l inspira era aerul pe care alții îl expiraseră. Respirația ei era absorbită de alții. „She loves you, yeah, yeah, yeah! She loves you, yeah, yeah, yeah! She loves you, yeah, yeah, yeah, with a love like that you know you should be glad! Yeah, yeah, yeah. Yeah, yeah, yeah. Ye-ah.“ Eva se-mbătase şi i se

părea minunat ca, ținută de mână de domnul Wettke, să se lase învârtită prin acest cazan de oameni colorați, negri şi albi. Din când în când, Eva îi arunca o privire fugitivă lui David Miller, care şedea pe o bancă înălțată la marginea găleții de tablă şi se giugiulea cu domnişoara Lehmkuhl. Apoi, Eva văzu că şedea lângă David pe bancă şi nu mai ştia cum şi când ajunsese acolo. Şi pe unde rămăsese domnişoara Lehmkuhl.

— Da' unde-i domnişoara Lehmkuhl? îi striga lui David în ureche.

David dădea din umeri, şi el era beat. La urma urmei, îşi serba ziua lui cea mare. Astăzi Bestia fusese arestată! Tribunalul revocase în fine „amânarea arestării din motive de sănătate“. Din păcate nu văzuse moaca cimpanzeului. După ce părăsise în goană sala de judecată, David alergase până la sinagogă. Se aşezase în locul de rugăciune, care era pustiu la această oră. Îl aşteptase pe rabinul Riesbaum. Lui poate că i-ar fi încredințat adevărul. Adevărul despre el, despre fratele lui. Despre familia lui. Însă după un timp îşi recăpătase suflul, se liniştise şi apoi plecase. David privi oamenii care dansau, soldații americani, persoanele civile, şi urlă tare în zarva aceea:

— Cel pe care Bestia l-a omorât prin lovituri era fratele meu! Şi eu a trebuit să-l car de acolo! Pe părinții mei îi gazaseră deja de cum am sosit!

Atunci observă cum capul Evei cădea pe umărul lui. Adormise. Sau leşinase. Oftă şi o ridică de pe bancă.

În aerul nopții de vară, în fața lui Boogie-Bar, Eva s-a trezit. David îi ținea pe brațul lui stâng pardesiul şi o sprijinea cu dreptul.

— Vă chem un taxi.

David a dus-o până la marginea străzii şi a urmărit maşinile care treceau, căutând din priviri o plăcuță cu lumină galbenă pe acoperişul unui automobil.

— Mulțumesc, i-a spus Eva cu voce slabă. Deodată a străfulgerat-o ceva: Ce-ați zis adineauri despre fratele dumneavoastră?

Eva a înălțat capul, încercând să vadă bine fața lui David. Dar aceasta se învârtea în cerc şi n-a putut s-o prindă. Chiar atunci, David a ridicat brațul şi a făcut semn:

— Taxi!

O maşină a oprit la marginea străzii şi David a împins-o pe Eva pe

scaunul din spate. I-a pus geanta în poale, i-a aruncat pardesiul lângă ea şi i-a spus şoferului:

— Strada Berger 318.

Apoi a trântit portiera, înainte ca Eva să mai poată spune o dată „Mulțumesc“. Privind după luminile de poziție din spatele taxiului, i-a trecut prin gând că Eva arătase astăzi altfel ca de obicei. Dar nu-şi dădea seama în ce putea consta diferența. Apoi şi-a ridicat gulerul hainei şi a pornit-o, călcând apăsat. Spre Sissi.

În taxi, şoferul, un bărbat mai în etate, a vrut să înceapă o discuție cu Eva. I-a căutat privirea prin oglinda retrovizoare.

— Vreți la Casa germană? Dar se închide curând. De fapt, bucătăria este oricum deja închisă.

Eva s-a uitat la ceasul ei de mână, dar n-a putut desluşi ora. Şoferul a continuat:

— Este oare recomandabil acolo, în acel Boogie-Bar? Doar sunt atâția negri acolo? Voi, domnişoarele, ar cam trebui să vă păziți.

Atunci, Eva s-a aplecat spre el şi i-a spus că vrea să ajungă în altă parte. I-a dat şoferului o adresă. Omul a repetat-o enervat, apoi a semnalizat, a întors şi n-a mai pus alte întrebări. Adresa nobilă îl făcuse să amuțească.

Medicul se afla la Walther Schoormann. Acesta avusese o criză de convulsii. La cină, el şi Jürgen discutaseră despre noul sortiment, mai cu seamă despre maşinile de spălat. Să le vândă cu o instalare a racordării, sau fără? Ar merita să stabilească ei înşişi diferite contacte cu firme de instalatori şi să ceară procente? Lui Walther Schoormann îi displăcea să câştige bani de pe urma meseriaşilor. Se declarase împotrivă. Nu se certaseră, ci din contră, Jürgen fusese de acord cu tatăl lui. Brusc, Walther Schoormann căzuse de pe scaun ca o lumânare din suportul ei. Pe covor începuse să se zvârcolească în convulsii puternice. Îți dădea senzația că ar fi fost posedat de un demon. Jürgen trebui să iasă din cameră, căci nu putea suporta să-l vadă aşa. Brigitte dăduse, împreună cu doamna Treuthardt care fusese uimitor de calmă, deoparte din drum toate lucrurile de care s-ar fi putut răni soțul ei, aşteptând apoi să vină sfârşitul crizei. Medicul o pregătise pentru aşa ceva. După trei minute, totul trecuse. Acum, Walther

Schoormann zăcea epuizat în patul mare din dormitor. Arăta anxios, dar avea mintea limpede şi discuta cu doctorul dacă să se ducă peste noapte la spital. În cele din urmă căzură de acord ca doctorul să mai rămână o clipă la el.

— Dar, atenție: eu taxez pe minut, domnule Schoormann.

Izbucniră în râs. În acel moment, sună la uşă. Toți se priviră întrebători. Cine să fie la această oră? Jürgen se duse să deschidă.

Văzu imediat că Eva băuse şi o conduse iute prin hol, strigând în direcția dormitorului:

— Este Eva. Era… era prin zonă.

Jürgen închise în urma lor uşa camerei lui şi o contemplă cu un amestec de repulsie şi dorință pe Eva – care stătea în fața lui clătinându-se puțin, cu părul desfăcut, machiajul mânjit şi ochii sticloşi.

— Ia loc. Vrei să bei ceva?

— Aveți gin?

— Cred că ți-a ajuns.

Eva se prăbuşi greoi pe sofaua lată.

— Da, aşa e. Mi-a ajuns. Jürgen, mă voi despărți de tine.

Lui Jürgen i se făcu dintr-odată rău. Dar se strădui să nu lase să se observe nimic.

— Aşa deci. Şi ce te determină să zici asta?

— Tu! Tu mă determini! Cum poți să te duci pe la spatele meu la mine la birou? Eu nu admit să fiu tutelată. Eu decid singură când şi cum şi unde lucrez. Eu hotărăsc asupra mea şi numai eu!

Nu toate vorbele îi ieşiră Evei clar pe buze, se poticni şi bolborosi puțin. Dar vorbea serios. Jürgen îşi dădu seama de asta.

— Te-ai amorezat de canadianul ăla.

Eva îl privi pe Jürgen şi înjură nedesluşit. Apoi spuse:

— Ăsta-i singurul motiv pe care-ai fi-n stare să-l pricepi, nu? Câtă meschinărie pe tine!

Avea dificultăți să-i iasă cuvântul „meschinărie“, suna mai degrabă a „măscărie“. Dar era furioasă, tristă şi ferm hotărâtă.

— Ştii, Jürgen, am nevoie de-un prieten. Şi am remarcat că tu nu eşti.

— Dar eu sunt şi viitorul tău soț.

— Şi ce-nseamnă asta? Domnu' şi stăpânu' meu? *Stăpânul* meu? Dacă-mi arăți bățul, tre' să sar peste el?

— Când ne-am cunoscut, mi-ai spus că-ți place să fii condusă.

— Se pune doar întrebarea: de către cine? Ăsta ar trebui să fie unu' care-i matur şi care se cunoaşte pe sine. Nu un băiețaş ca tine!

— Eva, cum ajungi să debitezi aceste neruşinări?

Eva nu răspunse, ci îşi scoase cu ceva efort inelul de logodnă de pe deget. Îl puse cu un clinchet clar pe măsuța joasă de sticlă şi se ridică.

— Oricum n-aş putea să trăiesc într-o casă în care pute a clor!

Lui Jürgen i se făcu acum teamă. Se apropie de ea, vrând să-i ia mâna. Eva se dădu la o parte.

— Este din cauza nopții ăleia?

Evei îi veni aproape să râdă şi spuse apoi răutăcios:

— Am trăit şi lucruri mai rele.

Jürgen rămase stupefiat, iar Evei mai că-i păru rău, dar nu-şi retrase propoziția. Jürgen făcu o ultimă încercare, corespunzător de jalnică:

— Am vrut numai să te păzesc. Doar văd cât te schimbă acest proces.

— Da, din fericire.

Eva îşi luă geanta de pe sofa, haina de ploaie de pe spătarul fotoliului şi ieşi, clătinându-se uşor, din cameră. Jürgen o urmă până la uşa de la intrare, tăcând. Dar ajuns în vestibul, i-o luă deodată înainte, făcând câțiva paşi repezi, şi se puse cu spinarea în fața uşii.

— Nu pleci!

Eva se uită în ochii lui Jürgen, care scânteiau verde-închis şi profund în orbitele lor, îi privi părul negru, care-şi pierduse puțin forma la această oră a nopții, făcându-l să pară că are două coarne de diavol. Odată fusese cât pe ce s-o lovească. Însă astăzi, ea simțea numai frica lui disperată de a fi părăsit. Tare ar fi vrut Eva să plângă, însă în loc de asta spuse:

— Multă sănătate tatălui tău. Şi transmite-i complimente călduroase lui Brigitte.

Eva întinse, pe lângă Jürgen, mâna spre clanța uşii de la intrare. Jürgen privi în pământ, făcu un pas într-o parte şi o lăsă să plece. Uşa se închise în urma ei. Brigitte apăru în vestibul şi se uită curioasă la Jürgen.

— Ce-a vrut?

Însă Jürgen se duse în camera lui, fără să răspundă.

Într-o zi de vară târzie, când nişte muşte foarte grase bâzâiau în spatele geamurilor închise, fetiţa şi sora ei mai mare au avut voie să-şi însoţească pentru prima oară mama la coafor. Numai că sora mai mare nu voia să meargă cu ele. Bătea din picior şi, când mama a vrut s-o tragă afară din casă, s-a prins cu amândouă mâinile de rama uşii. Urla ca un copil mic, cu toate că avea deja aproape nouă ani. În cele din urmă, a muşcat-o pe mama ei de mână. Aceasta i-a tras o palmă. Dar n-a mai insistat să vină. Fetiţa cea mică s-a mai întors o dată din uşă şi i-a făcut surorii ei mari semn cu arătătorul la frunte că nu-i întreagă la minte. Nu-nţelegea absolut deloc de ce se purta sora ei aşa. În definitiv, se duceau să li se facă bucle şi să miroasă apoi a flori ca doamnele fine. Surescitată, fetiţa a pornit după aceea de mâna mamei ei pe o stradă plină de praf. În pomii fructiferi merele se colorau în roşu. Dar te durea burta dacă mâncai din ele. Un grup de bărbaţi în costume vărgate venea spre ele. Erau însoţiţi de trei soldaţi. Unul dintre ei a salutat-o pe mamă ridicând un băţ. Bărbaţii în costume erau slabi, aveau ochii mari şi părul tuns ciudat sub căciuliţe. „Şi ăştia ar trebui să meargă la coafor“, şi-a spus fetiţa.

— Nu te uita acolo, i-a zis mama.

Fetiţei i s-a făcut frică de aceşti bărbaţi care nu o priveau şi care se mişcau de parcă ar fi fost goliţi pe dinăuntru. Fetiţa şi mama ei au ajuns la o barieră albă cu roşu. Mama a trebuit să arate o bucată de hârtie pe care era lipită o fotografie mică a ei, apoi a trebuit să iscălească ceva. Fetiţa şi-a întins gâtul şi s-a uitat de-a lungul gardului fără sfârşit. S-a mirat că pe sârmă nu stătea nici o singură pasăre. Au trecut prin barieră spre bolta unei porţi pe care era scris ceva. Fetiţa cunoştea deja literele A şi E, pentru că apăreau în numele ei. „A-e-a-e“, a silabisit ea.[58] Au trecut prin bolta porţii.

58. Este vorba despre cuvântul *Arbeit* – muncă.

Camera bleu mirosea a săpun. Un bărbat într-un halat alb a ridicat fetiţa pe un scaun şi a rotit-o de câteva ori. Aşa, în cerc, de parcă ar fi fost pe un carusel. Şi, ca un magician, bărbatul avea deodată o foarfecă şi un pieptene în mână.

— Aş dori bucle, a spus fetiţa.

Bărbatul a răspuns ceva într-o limbă străină şi a arătat spre o chiuvetă. Fetiței i s-a făcut frică, pentru că spălatul pe cap durea în ochi. Dar bărbatul a dus-o la chiuvetă. A dat drumul la apă şi a lăsat-o să curgă plăcut de caldă peste părul fetiței, a clătit şi a săpunit şi a clătit. Era atent. Nici o picătură de apă nu a ajuns pe fața fetiței care şi-a ținut tot timpul ochii strâns închişi.

Jaschinsky fusese numele lui. Asta-şi aminti acum Eva brusc. Stătea în fosta frizerie a lagărului în fața chiuvetei care crăpase între timp şi-şi aduse aminte de el. Frizerul fusese un prizonier din lagăr, căci la următoarea vizită, când i se ridicase la un moment dat ceva mai sus mâneca halatului alb, Eva observase numărul tatuat. Eva i-l arătase şi el îi citise cifrele în polonă. Eva le repetase, ca să nu le uite. Data următoare dorise să-i arate domnului Jaschinsky că reținuse cifrele. Numai că atunci acesta nu fusese la fel de prietenos ca de obicei. Avea în mod normal două ajutoare, două tinere care-ți strângeau părul şi-ți puneau părul pe moațe. Una din ele avea o mutră amuzantă, un nas în vânt. Dar în ziua aceea nu fusese acolo. Domnul Jaschinsky o spălase pe Eva pe cap şi-i intrase săpun în ochiul stâng. El nici nu-şi dăduse seama. În mod normal, Eva ar fi plâns, dar din nu se ştie ce motiv rămăsese mută. Însă mai târziu, vrând să-i facă onduleuri cu un fier de ondulat părul, îi apăsase metalul fierbinte direct de pielea capului. Fâsâise şi mirosise a ars, a păr şi a piele arsă. Eva urlase. Mama ocărâse, domnul Jaschinsky se scuzase. Cu lacrimi în ochi. După aceea, mama n-o mai luase niciodată pe Eva cu ea.

Eva îşi atinse involuntar cu vârfurile degetelor locul de deasupra urechii unde se afla cicatricea lunguiață sub păr. Îi era ruşine de urletele ei de copil. Ce însemna această scurtă durere față de ceea ce trebuiseră să îndure oamenii aici! O siluetă apăru în uşa deschisă a frizeriei.

— Pe unde-ați rămas? Avem nevoie de dumneavoastră afară. Suntem în fața blocului 11.

Eva îl urmă pe David Miller afară, pe strada lagărului.

În ziua precedentă, Eva ajunsese acolo ca singura femeie printre douăzeci şi patru de bărbați zburând la Varşovia. Printre ei se aflau şase reprezentanți ai apărării, judecătorul care prezida procesul şi cei doi asesori ai lui,

procurorul-şef, alți cinci procurori, David Miller şi doi reporteri. Călătorii merseseră de la aeroport timp de şapte ore cu un autobuz care hurducăia pe străzi prost amenajate. Când ajunseseră în orăşelul care dăduse numele său lagărului, se lăsase deja întunericul. Îşi luaseră în primire camerele într-un han simplu la marginea oraşului. Se vorbise puțin. Toți erau obosiți dar şi cu ochii-n patru în acelaşi timp. Eva se instalase în camera ei micuță, dotată numai cu strictul necesar. Pe patul îngust era un prosop împăturit, subțire şi tocit, într-o culoare deschisă şi spălăcită, prin care aproape că vedeai. Îi trecuse prin minte: „Prosopul ăsta se folosea desigur încă de pe vremea când lagărul era în funcțiune.“ Se întinsese în pat, stinsese lumina şi încercase să realizeze unde era… La fața locului. Ascultase ticăitul vitejesc al ceasului ei deşteptător pentru călătorie, presupunând că nu va închide ochii. Dar adormise iute, iar noaptea fusese fără vise. Cântecul unui cocoş o trezise din somn în dimineața următoare înaintea deşteptătorului. Se dusese la fereastră şi se uitase la grădina din spatele hanului, în care cocoşul se agita de zor printre găinile lui. Îndărătul gardului se vedea o câmpie mlăştinoasă, orizontul era mărginit de şiruri de copaci, plopi ale căror frunze luceau galben în soarele dimineții. La micul dejun servit în restaurănțelul hanului, care amintea, cu atmosfera rece pe care ți-o transmitea varul alb, mai degrabă de clubul nou construit al unei asociații decât de un birt, domnii de la apărare şezuseră laolaltă la o masă. Iepurele Alb îşi deschisese şi închisese şi mai des decât de obicei ceasul de buzunar. Pe latura de vizavi a încăperii, reprezentanții Procuraturii luaseră loc în jurul Blondului. Dus pe gânduri, David stătuse printre ei, fără a-şi atinge farfuria. Judecătorul şezuse singur la o masă şi, în timp ce mânca, răsfoise nişte documente. „Fără robe, arată cu toții omeneşte. Ca tați şi fii, soți şi prieteni şi iubiți“, se gândise Eva pe când îşi bea cafeaua chioară. După micul dejun, făcuseră pe jos drumul până la intrarea în lagărul principal, trecând pe lângă nişte case unifamiliale, din care ieşiseră, cu ghiozdane în spinare, copii îndreptându-se spre şcoală, şi pe lângă ateliere în care se lucra. Conversația mai întâi vioaie scăzuse tot mai mult în ton, până când, în cele din urmă, amuțise complet. În fața porții se întâlniseră cu trei polonezi, bărbați mai în etate în paltoane negre, unul era un reprezentant al guvernului polon, ceilalți doi, angajați la monumentul comemorativ, care

urmau să le fie călăuze. Eva tradusese ceea ce-i spunea judecătorul, al cărui chip nu mai arăta din apropiere ca acela al omului „cu față de lună“, ci cât se poate de obişnuit:

— Vrem să ne facem o imagine cât mai amplă a condițiilor din lagărul de concentrare şi exterminare Auschwitz-Birkenau.

Angajații îi priviseră după aceea aproape cu milă. Eva trecuse împreună cu delegația pe sub inscripția de pe bolta porții pentru a intra în lagăr. Se făcuseră numeroase fotografii, atât de către cei doi reporteri, cât şi de către unul dintre procurori. Iepurele Alb trebăluise cu o ruletă şi străbătuse cu un coleg drumurile dintre diferitele blocuri, măsurându-le şi examinându-le atent. Îşi notase distanțele şi unghiurile vizuale. Voia să demonstreze că planul lagărului folosit în proces era inutilizabil. Eva tradusese explicațiile angajaților şi se uitase prin jur, fără a recunoaşte ceva. Până ce păşiseră într-una dintre clădirile din cărămidă, de două etaje, de pe strada lagărului.

— În aceste încăperi era oficiul de stare civilă al lagărului. Iar aici era o frizerie. Aici nişte frizeri deținuți îi tundeau gratis pe oamenii SS şi pe soțiile lor.

Domnii se uitaseră doar fugitiv prin camera cu faianță bleu. Numai că Eva rămăsese singură în urmă, privise oglinzile stricate şi scaunele rotative pline de praf şi-şi amintise de domnul Jaschinsky.

Eva îl urmă pe David în direcția blocului 11. David aproape alerga, iar Eva de-abia putea ține pasul cu el. Grupul dispăruse după colțul unei case, aşa că preț de o clipă au fost singuri pe strada lagărului.

— Aşteptați-mă, David…

Eva îl ajunse din urmă şi-l luă de braț. El îi aruncă rapid o privire piezişă.

— Cum vi se pare, Eva, că putem să mergem pe aici, aşa pur şi simplu? Ca oameni liberi? Nu-i aşteptă răspunsul, ci continuă: Cu ce am meritat tocmai noi asta? Mi se pare obscen.

Se desprinse de ea, o luă spre dreapta şi dispăru între două clădiri de cărămidă. Eva se duse după el. Acolo, membrii delegației stăteau în fața unui perete zidit. Păreau încurcați şi jenați. Eva se apropie şi Blondul i se adresă. O rugă să le explice angajaților că din păcate nu se gândiseră să aducă o coroană de flori cu ei. Eva văzu că în fața peretelui se aflau ici-colo flori, că ardeau nişte lumânări funerare şi că fuseseră depuse două coroane

comemorative, una dintre ele având o stea a lui David pe panglică. Eva traduse, iar unul dintre angajați făcu un gest vag. Judecătorul spuse atunci că vor ține un minut de reculegere. Eva îl văzu pe apărător discutând scurt cu colegii săi. Dar în cele din urmă îşi înclinară şi ei capetele, îşi încrucişară sau împreunară mâinile, gândindu-se la ceea ce aflaseră în ultimele luni de la martori, la ceea ce văzuseră aceştia cu propriii ochi. Tăcură, gândindu-se la oamenii care trebuiseră să se pună aici în fața peretelui, ale căror trupuri goale fuseseră anterior marcate cu un număr mare, pentru a înlesni mai târziu în crematoriu identificarea executaților; tăcură, gândindu-se la cei douăzeci de mii de bărbați, femei şi copii care fuseseră împuşcați fără nici o noimă.

Cu toate că vizitatorii au început să vorbească între ei mai târziu, în timp ce mergeau mai departe, prin blocul 11, prin camera de interogatoriu a Bestiei, prin blocul bolnavilor, în care se făcuseră experimentele, pe lângă locul de adunare, unde oamenii se prăbuşeau, erau împuşcați sau bătuți mortal, prin barăci, unde oamenii fuseseră înghesuiți claie peste grămadă, unde mureau de boală şi foame – continuau de fapt să tacă înlăuntrul lor. Nici unul dintre ei nu rămăsese impasibil sau neimpresionat de ceea ce vedea. Cerul era atât de senin, ca şi cum nimic n-ar fi trebuit să rămână ascuns privirii lor. „Vreme bună pentru baie“, a spus unul dintre reporteri, în timp ce fotografia. Un angajat i-a condus într-una dintre barăcile de lemn. Mergeau încet de-a lungul unui gang care era pe mijloc, în stânga şi în dreapta lui se aflau un fel de schele de lemn pe trei etaje, pe care oamenii încercaseră să doarmă, să găsească puțină linişte, să capete forță – pe rând, strânşi unii în alții, unii peste alții. Lângă unul dintre paturile din spate, angajatul s-a ghemuit şi a arătat spre nişa de deasupra priciului de jos. S-au aplecat spre el şi au privit peste umărul angajatului. Mai întâi, Eva n-a priceput ce era de văzut în afara unui perete simplu de lemn natur, prin care în timpul iernii probabil că sufla un ger năprasnic. Însă după aceea a urmărit cu privirea degetul arătător al angajatului şi a descoperit scrisul decolorat de pe lemn. Cineva scrisese în ungureşte pe perete: „Andreas Rapaport, trăit 16 ani.“ Angajatul le-a citit inscripția, iar vizitatorii, care se adunaseră ca un ciorchine în jurul patului supraetajat, au repetat încet numele şi şi-au amintit cum martorul povestise despre Andreas Rapaport care îşi scrisese cu sânge

numele pe perete şi care nu trăise decât şaisprezece ani.

Eva ieşi din baracă şi izbucni în plâns. Nu se mai putea opri. Angajatul se apropie de ea şi spuse:

— Mi s-a întâmplat deja de multe ori să văd asta aici. Poţi să ştii totul despre Auschwitz. Dar să fii la faţa locului… este cu totul altceva.

În baracă mai rămăsese doar David. Stătea în faţa priciului pe care şezuse Andreas Rapaport. Apoi se lăsă în genunchi pe jos şi-şi puse mâna pe lemn.

După-amiază, după pauza de prânz de care Eva nu şi-a mai putut aminti ulterior, au vizitat lagărul de exterminare care se afla la o distanţă de doi kilometri de lagărul principal. Eva îşi luase cu ea un caiet albastru, pentru a-şi consemna impresiile seara la han, ca să şi le scoată astfel, eventual, din cap. Însă după ce împreună cu ceilalţi au mers mai multe ore pe acel teren, pe lângă clădirea care se întindea pe lungime, cu turnul său pregnant din centru, pe sub care treceau şinele, după ce au mers de la rampă pe ultimul drum pe care o luau oamenii, după ce au stat în pădurea de mesteceni sub pomii pe sub care oamenii îşi trăiseră ultimele clipe ale vieţii lor, după ce, ca şi aceştia, au putut auzi păsările cântând în vârfurile copacilor, sub cerul fără nori, după ce au văzut intrarea spre cameră, după ce au recunoscut ireversibilitatea, după ce Eva a văzut cum stăteau David şi Blondul nemişcaţi unul lângă altul, cum apărătorul, Iepurele Alb, care, ca şi ei toţi, nu mai era decât smerenie, l-a ajutat pe judecător să se suie pe o buturugă, după ce a văzut cum plângeau bărbaţii – Eva a ştiut că pentru toate acestea nu ar putea găsi cuvinte.

Partea a patra

Pe înserat, în timp ce bărbații se adunau la masă, Eva părăsi hanul. Voia să caute casa în care locuise cu părinții ei timp de patru ani. Nu existau felinare pe străzi, aşa că Eva înainta poticnindu-se prin întunericul care se lăsa tot mai mult. Ajunse la granița exterioară a lagărului şi o urmă în direcție vestică. La fiecare cincizeci de metri atârna pe gard o pancartă cu un cap de mort pe ea. „Înaltă tensiune. Pericol de moarte.“ Cu toate că Eva ştia că prin sârmă nu mai trecea curent electric, o auzea zumzăind. Drumul era neasfaltat, o dată Eva chiar călcă strâmb. Gardul se transformă într-un zid de beton. Se gândea deja că o luase în direcția greşită. Dar deodată se iviră lumini şi, apropiindu-se, Eva îşi dădu seama că erau de la un şir de case disparate. Una dintre cele mici avea un acoperiş frapant de ascuțit. Eva se opri la gardul viu care împrejmuia grădina din fața casei şi privi printr-un geam mare într-o cameră luminată, în care stăteau trei oameni la o masă şi luau cina. Un bărbat, o femeie şi un copil. O familie. Eva mai merse puțin până la casa vecină de vizavi, în care locuise inculpatul principal cu soția lui. Zăcea în întuneric. Lângă casă, acolo unde fusese rondul de trandafiri, stătea un automobil pe o suprafață betonată.

— Hei… dumneavoastră? Căutați pe cineva? strigă o voce în polonă.

Eva se întoarse şi văzu că bărbatul care fusese până adineauri la masă ieşise în fața uşii. Tonul lui era suspicios. Eva se apropie puțin de el şi răspunse că era din Germania şi se afla aici cu o delegație… Vru să-i explice mai mult, dar omul o întrerupse. Da. Se ştia despre vizita din Germania de Vest. În vocea lui se simțea acum curiozitatea. Între timp, soția lui apăruse lângă el în uşă. Eva văzu că era însărcinată. Femeia o întrebă dacă nu voia să intre. Eva refuză la început, însă cei doi insistară foarte stăruitor, demonstrând ospitalitatea poloneză proverbială. În cele din urmă, Eva trecu pragul casei şi mai întâi zări anul care era dăltuit într-o piatră a

pardoselii. „1937“. Îşi aminti cum urmărea cifrele cu degetul când era mică. Şi cât de rece se simțea pardoseala de sub genunchii ei. Chiar şi vara. Era casa corectă.

Copilul polonez a apărut în uşă, cu o bucată de pâine în mână, şi a privit-o curios pe Eva. Avea părul până la umeri şi Eva nu şi-a dat seama dacă era fată sau băiat. Eva i-a făcut un semn prietenesc din cap şi a fost poftită în cameră. A primit o farfurie şi o porție zdravănă de mâncare. A mâncat din politețe. Cartofi cu slănină şi varză. Copilul scormonea după jucării printr-o cutie aflată sub geam: cuburi de lemn pentru construit, o păpuşă din stofă colorată, bile de lemn care se rostogoleau pe jos. Omul a povestit că era restaurator. Lucra acolo de o jumătate de an. Sarcina lui era conservarea obiectelor pe care autoritățile le voiau păstrate ca probe şi dovezi. Nu era treabă simplă: părul era atacat de acarieni, rugina rodea ramele ochelarilor, pantofii erau distruşi de mucegai sau de sărurile tipice transpirației umane. Soția i-a dat în glumă un ghiont uşor soțului ca să înceteze cu această temă la masă. Omul s-a scuzat. Eva se uita în jurul ei şi nu mai recunoştea nimic.

— Ați renovat aici?

Bărbatul a dat din cap afirmativ şi a explicat cu o mândrie prost camuflată că nimic nu mai era ca înainte. Dărâmase pereți, pusese podele noi, montase ferestre noi, tapetase, zugrăvise. Femeia îşi dădea ochii peste cap amintindu-şi ce haos fusese. A rugat-o pe Eva să povestească despre Germania de Vest, dacă era într-adevăr atât de roz totul, dacă toți erau atât de bogați. Bărbatul s-a interesat de proces şi a vrut să ştie dacă aceşti oameni SS vor primi pedeapsa cu moartea. Eva a răspuns că aceasta se abolise în Germania. Femeia a spus:

— Păcat.

Apoi a început să strângă masa. Eva s-a ridicat şi ea, pentru a-şi lua rămas-bun. Ajunsă în antreu, Eva n-a mai fost atât de sigură că era vorba despre casa corectă. Cu certitudine mai existau şi alte case construite în acel an, care aveau gravat anul respectiv. A dat mâna cu cei doi, le-a urat toate cele bune şi le-a mulțumit. Deodată a venit copilul alergând; avea pumnul drept strâns şi a întins mâna spre Eva. Aceasta a ezitat, după care şi-a pus mâna sub pumnul lui. Copilul şi-a desfăcut degetele şi a lăsat să cadă ceva în mâna Evei. Ceva mic roşu. Tatăl s-a uitat la obiect.

— Ce-i asta?

Şi soţia lui a dat din umeri.

— Nu ştiu de unde vine. Cred că trebuie să fie un cadou pentru dumneavoastră.

A zâmbit. Eva a înghiţit de câteva ori şi i-a spus copilului:

— Mulţumesc.

În mână ţinea bucata lipsă a piramidei, darul regelui maur, pacheţelul roşu din lemn…

Sala de mese devenise albicioasă de la fumul ţigărilor, iar dintr-un radio invizibil venea o voce pe care n-o asculta nimeni. Mirosea a bere, rachiu şi sudoare bărbătească. Procurorii se aşezaseră împreună cu apărătorii la o masă, numai Iepurele Alb nu era prezent. Şi judecătorul se dusese deja să se întindă. Oamenii îşi istoriseau glume şi povestiri amuzante, deloc în ton cu locul care se întindea afară în faţa geamurilor aburite. Blondul citise că Liga Arabă declarase un boicot asupra importurilor firmei londoneze de haine de ploaie Burberry. Pentru că unul dintre membrii din consiliul de administraţie era evreu. La care firma comunicase că în ţările arabe şi-aşa ploua rar. Exportaseră până acum oricum ridicol de puţine haine de ploaie, deci puteau să trăiască foarte bine cu acest boicot. Toţi izbucniră în râs. David şedea printre ei şi nu asculta ce se vorbea. Fixase cu privirea un tablou care atârna pe perete. Înfăţişa o sanie trasă de patru cai, mergând pe o câmpie îngheţată. Vizitiul agita biciul, caii se cabrau. Aburii respiraţiei lor se înălţau neliniştitor din nările lor uriaşe. Trebuiau să ajungă la o ţintă. David închise ochii, tânjea după îmbrăţişarea lui Sissi, după pieptul ei osos, după mirosul ei uşor a mucegai şi dulceag a stafide. Şi totuşi astea nici nu-i plăcuseră când era mic. Blondul îl urmărea din priviri, ciocni cu paharul său de bere paharul lui David. Acesta deschise ochii şi bău. Eva apăru în uşă. Şovăi, vrând să se ducă în camera ei, dar unul dintre reporterii tineri o şi descoperise şi-i făcu semn cu mâna să se apropie.

— Domnişoara Bruhns! Veniţi să ne ţineţi companie!

Eva intră în sala de mese, în cunoscutul miros. Privi la dreapta spre tejghea şi o văzu, pentru o clipă, pe mama ei stând acolo: zâmbind, cu „faţa ei de zahăr“, cum o numea Stefan, ochii obosiţi, dar plini de nostalgie. Iar tatăl ei… cu faţa roşie, tocmai arunca o privire din bucătăria lui şi măsura

oaspeții. Sunt toți mulțumiți?

Eva s-a dus la masă şi bărbații s-au grăbit să-i facă loc. S-a aşezat şi s-a trezit vizavi de David. S-au uitat unul la altul. În zarva din jurul lor, menită să alunge gândurile la ziua respectivă, s-a recunoscut fiecare în neajutorarea celuilalt. Au zâmbit deodată, bucuroşi că nu mai erau singuri.

Chiar atunci, apărătorul intră în sală şi se apropie de ei. Iepurele Alb arăta abătut, ca şi cum şi-ar fi lăsat urechile lungi să atârne, se gândi Eva. Lumea se uită întrebător la el, iar el spuse că-i dispăruse ceasul de buzunar. Îl pusese în baia comună pe marginea chiuvetei şi-l uitase acolo. Când îşi dăduse seama după o jumătate de oră, nu mai găsise ceasul. Iepurele Alb îi privi pe toți: luase cumva unul dintre domni sau doamna ceasul? Toți clătinară din cap în unanimitate. Se adresă Evei, rugând-o: putea oare să vorbească ea cu proprietarii şi să-i întrebe de ceas? Eva se ridică şi se duse la tejghea. Însă proprietarul şi soția dădură doar din umeri. Nu ştiau nimic despre vreun ceas.

— Cine va crede va fi mântuit! spuse apoi apărătorul şi se lăsă cu toată greutatea pe scaunul de lângă Eva.

Unul dintre reporteri făcu o glumă despre Polonia, că ăştia şterpeleau ca nişte corbi, era lucru cunoscut. Se povestiră şi altele. Apărătorul nu râdea, ci-şi tot pipăia incredul buzunarul vestei. I se adresă Evei care şedea lângă el: primise ceasul cadou de la mama lui la un examen. O femeie simplă, care-şi vânduse bijuteriile ca să i-l cumpere. Fiul ei să aibă un ceas care să nu-l facă de ruşine la tribunal, îi spusese ea. Eva observă că Iepurele Alb avea lacrimi în ochi. Blondul mai comandă un rând de bere Pilsen. Şi votcă pe deasupra. Ciocni din nou cu David. Eva sorbi din paharul ei, apoi dădu şi ea pe gât băutura tare. Doi bărbați mai în vârstă cu pulovere negre pe ei intrară în sală. Se aşezară la tejghea, dar când îşi dădură seama că la masa Evei se vorbea germana, unul se apropie de ei. Avea un cap mare şi arăta, în ciuda vârstei, în putere. Îi întrebă ce căutau aici. Eva traduse. I se oferi un loc lângă Eva. Se aşeză, în timp ce bărbatul celălalt se sprijinea de tejghea. Polonezul spuse că nu credea că tocmai nemții ar putea face dreptate. Eva traduse mai departe:

— Ăsta-i numai un proces-spectacol, un proces public pentru a vă linişti conştiința.

Oamenii de la masă au rămas mai întâi consternați, simțindu-se bruscați, şi au început să vorbească toți deodată. Eva nu ştia al cărui răspuns să-l traducă mai întâi. Polonezul vorbi mai departe: el însuşi fusese deținut, durerea nu putea fi ispăşită. Atunci, David spuse neadecvat de tare:

— Eu sunt evreu!

Polonezul, care îl înțelesese şi fără traducerea Evei, ridică din umeri şi întrebă într-o germană stricată:

— Ai fost în lagăr?

David păli, Blondul se ridică şi-l privi atent. Însă David tăcu, iar polonezul continuă:

— Nu? Ți-ai pierdut familia?

David începu să năduşească.

Blondul vru să intervină cu ceva, dar polonezul spuse:

— Nici asta? Atunci n-ai habar!

David se ridică brusc şi-l pocni pe polonez cu palma în piept; acesta se răsturnă cu scaunul spre spate, dar reuşi în ultima clipă să se redreseze. Câțiva dintre bărbații de la masă se ridicară alarmați, Eva se ridică şi ea. Bărbatul de la tejghea se apropie încet, suflecându-şi mânecile. Polonezul se plantă amenințător în fața lui David:

— Ce vrei? O chelfăneală? Poți s-o încasezi!

Blondul îi puse polonezului mâna pe braț.

— Vă rog. Îmi cer eu scuze pentru colaboratorul meu, liniştiți-vă. Ne pare rău!

Eva traduse şi adăugă în polonă:

— Aveți dreptate, nu putem repara nimic.

Polonezul o privi pe Eva şi şovăi. În schimb David se dădu gata de luptă:

— Haideți, ce s-a-ntâmplat?! Dați-i drumul odată, loviți acum!

Blondul îl apucă de braț.

— Încetează, David! Cere-i scuze domnului!

Dar David se desprinse, se întoarse şi fugi afară. Eva schimbă o privire cu Blondul care vru, într-un prim impuls, să-l urmeze pe David. Dar se sforță să rămână pe loc şi spuse apoi:

— Duceți-vă.

O lună plină lumina fără strălucire strada din fața hanului. Eva se uită în

jur după David. Părea dispărut. Dar deodată auzi în liniştea nopții o lovitură surdă şi un geamăt. Se duse după zgomotele care veneau din spatele hanului. David stătea în fața unui perete şi, când Eva se apropie, se lovi a doua oară cu fruntea de pietre. Gemea de durere.

— David! Ce faci aici?!

Eva îl prinse pe David de umeri, de cap şi vru să-l țină strâns. Însă el o împinse cu coatele, îşi lăsă capul pe spate şi-l pocni o a treia oară de perete. Scotea vaiete de durere. Eva vru să se interpună între el şi zid, însă David urlă la ea să-l lase şi-i trase o palmă de căzu pe jos cât era de lungă. Zăcu un moment pe pavajul rece, obrazul îi ardea şi deodată totul îi deveni indiferent. Se ridică, îşi scutură haina şi se uită cum David se lovea încă o dată cu toată forța cu capul de pietre, după care căzu într-o parte ca un sac. Eva îngenunche lângă el şi-l întoarse pe spate. Fața lui era plină de sânge.

— David? Zi ceva! Poți să m-auzi?!

David clipi.

— Mă doare capul.

Eva îşi scoase batista din buzunarul hainei, îi săltă uşor capul lui David în poala ei ca să-i şteargă sângele pe cât era în stare. David văzu conturul negru al capului ei, iar îndărătul acestuia, peste umărul ei, luna plină care-l privea de sus ca judecătorul instanței. David plângea cu sughițuri. Apoi spuse:

— Eu nici nu am frate. Am două surori mai mari. Ele locuiesc în Canada. Ca şi părinții mei şi restul familiei mele.

Eva îl asculta pe David povestind mai departe că familia Müller emigrase în 1937 în Canada, fără probleme, ba îşi putuseră chiar salva avutul. Nici măcar rudele nu fuseseră victime ale exterminării. David se ridică în picioare şi se sprijini cu spatele de zid. Eva îngenunche lângă el şi spuse ce mare noroc era că el şi familia lui fuseseră cruțați. Însă David răspunse că ea n-ar înțelege niciodată cât de cumplit de prost te puteai simți. El era evreu, căci părinții lui erau evrei. Dar nu fusese niciodată crescut să fie credincios. Abia în Germania încercase să trăiască în credință. Dar acest Dumnezeu… acest Dumnezeu îl ignorase.

— Şi ştiu şi de ce. Nu sunt de-al lor.

Când s-au revărsat zorile şi cocoşul a ieşit din cotețul găinilor ca să se

pregătească pentru cântecul lui de dimineață, Eva l-a ajutat pe David să ajungă în camera lui, care era la fel de micuță ca a ei. L-a întins pe pat şi a luat prosopul lui subțire şi tocit. L-a umezit la baie şi i-a răcorit astfel fața umflată. Eva şedea pe marginea patului lui şi se gândea la ceea ce-i povestise el şi că până şi cei cruțați, chiar şi copiii şi copiii copiilor lor, trebuiau să trăiască cu durerea acestui loc. Eva a luat mâna lui David şi a mângâiat-o. El a tras-o spre el pe patul îngust. Şi apoi au făcut singurul lucru pe care-l puteau, eventual, opune tuturor acestora: s-au iubit.

Delegația era gata de plecare; stătea în fața hanului în burniță. Când Eva ieşi pe uşă cu valiza ei, nedormită dar pieptănată cum trebuie şi cu bluza schimbată, Blondul se apropie de ea.

— Unde este David?

Eva se miră. Când fusese trezită de agitația din fața uşii camerei, David nu mai era lângă ea. Se gândise că-l va întâlni în fața hanului. Blondul se uită la ceas. Spuse că autobuzul venea în douăzeci de minute. Timpul se scurse, dar nici urmă de David. Eva se mai duse o dată în camera lui. Acolo, o cameristă desfăța patul. Se uită la Eva cu o privire indiferentă. Eva deja nu mai era oaspete acolo, ca să trebuiască să fie politicoasă cu ea. Eva se uită prin jur, deschise dulapul strâmb. Nu tu valiză, nu tu haine. O întrebă pe cameristă dacă găsise ceva. Tânăra dădu doar din umeri. În fața casei, autobuzul venise şi aştepta cu motorul pornit. Şoferul înghesui valizele în spațiul vehiculului rezervat bagajelor. Bărbații urcară pe rând, aşezându-se pe locurile lor. Blondul stătea lângă autobuz şi se uita după Eva. Aceasta dădu nedumerită din cap.

— A dispărut. Şi lucrurile lui.

Apărătorul, care ieşi cel din urmă în grabă din han, căci insistase să mănânce un mic dejun ca lumea, auzi remarca Evei şi spuse cu amar:

— Şi pe ăsta l-au şterpelit polonezii.

Îi dădu şoferului valiza şi se urcă în autobuz. Blondul îl urmă şi Eva văzu cum se consulta în autobuz cu judecătorul, care se uită la ceas şi spuse ceva. Blondul se întoarse afară la Eva, explicându-i că mai puteau aştepta cel mult o jumătate de oră. Trebuiau să prindă zborul, căci le expira viza. Glasul lui suna îngrijorat. Îi oferi Evei o țigară, pe care aceasta o refuză, dar îşi aprinse singură una şi fumă. Şoferul opri motorul. Atmosfera era calmă,

cocoşul traversa ţanţoş strada în mijlocul unor găini şi dispăru cu ele pe partea cealaltă a străzii într-un tufiş. Eva îşi ridică faţa spre cer. Simţea burniţa ca pe-o atingere delicată pe piele. Aşteptau.

În timpul zborului de înapoiere, Eva moţăi. Ştia unde era David: într-o canoe pe un lac mare din Canada, în care se oglindea întreg cerul. Eva se trezi şi privi afară în nori. Se gândi la Toker, primul şoricar pe care şi-l procurase familia. Ea avea unsprezece ani şi intrase în şcoala gimnazială. Acolo îi veni greu să-şi găsească prietene. Aşa că-l luase într-o zi pe Toker la şcoală, pentru a sparge gheaţa. Funcţionase. Însă în drumul spre casă, Toker fusese călcat de o maşină. Nu avea nici măcar un an. La orele de catehism, pentru pregătirea în vederea confirmării, Eva îl întrebase pe pastorul Schrader:

— Cum poate bunul Dumnezeu să permită aşa ceva?

Pastorul se uitase la ea şi-i spusese:

— Nu Dumnezeu este răspunzător pentru durerea din lume. Omul este. Cum ai putut tu să permiţi aşa ceva?

Din clipa aceea, Eva nu-l mai putuse suferi pe pastor, îi maimuţărea în spate mersul lui strâmb, povestea că nu se spăla. Ceea ce s-a crezut, căci arăta întotdeauna puţin neglijent. Eva şi-a întors privirea de la geam şi s-a gândit că-i va cere scuze chiar în săptămâna următoare. Şi apoi a înţeles de ce nici unul dintre acuzaţi nu-şi mărturisea vina. De ce recunoşteau mereu numai fapte disparate – sau nici măcar asta. Cum să suporte un om să fie responsabil pentru moartea a mii de oameni?

La aeroport, Sissi stătea îndărătul cordonului care interzicea accesul dincolo de acel punct şi aştepta. Primul lucru pe care voia să i-l povestească lui David – de-abia aştepta – era că fiul ei luase la gimnaziu, la prima lui lucrare scrisă la germană, un trei[59]. Era deştept, o ştiuse ea dintotdeauna. Sissi purta costumul ei onorabil sub un pardesiu nou în culorile papagalului. Îi era niţel prea mare, îl luase de la una dintre colege care renunţase la el, însă Sissi se simţea frumoasă în el. Frumoasă şi mondenă. „Este tocmai potrivit pentru un aeroport!“ se gândi. Primii pasageri ieşiră prin uşa glisantă electrică, erau aproape exclusiv bărbaţi în impermeabile închise la culoare. Căsătoriţi. Bine situaţi. Apoi apăru o tânără cu un coc demodat, cu

siguranță dintr-o familie cumsecade, cu o față de parcă ar fi ascultat cu atenție ceva aflat undeva adânc în sine însăşi. Poate că şi ea avea o cămăruță înlăuntrul ei a cărei uşă o închisese. Trecu pe lângă Sissi fără s-o privească. Doar puțini oameni mai ieşiră pe uşa glisantă. Sala de aşteptare se goli, călătorii, familiile reunite, prietenii şi perechile plecau, ținându-se aproape unii de alții, spre locurile de parcare. Sissi se uita la uşa care nu se mai deschidea.

59. Aproximativ echivalentul lui şapte la noi.

O maşină galbenă aştepta în fața aeroportului. „Jürgen“, şi-a spus Eva, dându-şi seama că se bucura. Însă deodată a recunoscut pe scaunul din spate silueta noduroasă a procurorului general. La volan şedea un şofer. Blondul s-a apropiat de Eva, oferindu-i s-o ia cu maşina. A poftit-o să ia loc în dreapta şoferului, în timp ce el s-a aşezat în spate ca să-i dea raportul şefului său. Maşina a pornit. Blondul povestea că doar câteva declarații ale martorilor legate de anumite distanțe sau unghiuri vizuale ar fi putut să fie contestate. Dar că majoritatea se adeveriseră. În plus, obținuseră de la autoritățile poloneze noi documente incriminatoare. Autorizații de transport, semnate de inculpatul principal. Blondul i-a întins procurorului general o mapă, pe care acesta a parcurs-o cu privirea. Eva se uita prin parbriz la traficul tot mai intens din oraşul ei natal. Se temea de revederea cu părinții ei şi era recunoscătoare pentru fiecare lumină roşie a stopurilor. Când au virat în strada Berger, Blondul a mai relatat un incident neprevăzut: pierduseră un tovarăş de drum. Procurorul general a ştiut imediat despre cine era vorba. Evreul ăla canadian.

— Ce l-a apucat iarăşi pe ăsta?

Blondul i-a spus că informaseră serviciul de securitate polonez înaintea zborului din Varşovia. Poliția va iniția la fața locului o acțiune de căutare.

Eva coborî din maşină în fața Casei germane şi se miră. Prin ferestrele cârciumii recunoscu oameni, oaspeți care şedeau la mese. Eva se uită la ceasul ei de mână. Era puțin înainte de două. Ora mesei de prânz. O descoperi pe mama ei în spatele geamului; Edith se oprise cu câteva farfurii pe braț şi se uita afară la Eva. Avea un aer neliniştit, de parcă s-ar fi temut că Eva n-o va saluta. Eva ridică uşor mâna. Apoi se hotărî să încheie cât

mai repede cu momentul revederii şi intră în sala de mese, cu valiza în mână. Edith ducea farfuriile la mese.

— Bună ziua, mamă.

Edith vru s-o îmbrăţişeze, însă Eva îi întinse mâna dreaptă, evitând astfel să răspundă la gestul mamei. Şi-au strâns mâinile. Apoi, Edith îi luă valiza, ca s-o ducă la uşa care dădea spre casa scării. Eva o urmă. În trecere văzu că pe puşculiţa-purceluş era lipit un bilet: „Familia Giordano“. Edith spuse, întorcându-se spre Eva:

— Da, tatăl tău a făcut-o. Eu l-am sfătuit să nu, dar îl ştii ce încăpăţânat este.

Se opriră în faţa uşii. Edith se apropie de Eva şi-i şopti:

— Şi uită-te-n jurul tău. Cum s-a acceptat asta imediat din nou. Aici după colţ este acum o firmă de asigurare. Sunt mesele astea trei. De tejghea mă ocup de altfel eu însămi.

Eva tot tăcea.

— Ai mâncat deja de prânz? Avem rulade. Carnea este aşa de…

Mama formă din degetul mare şi arătător un oval şi pupă vârfurile degetelor. Iar cerceii i se bălăngăneau.

Eva spuse:

— Mă duc să-i dau bună ziua.

Apoi intră în bucătărie, iar mama la doi paşi în urma ei, de parcă s-ar fi temut ca Eva să nu se răzgândească. Tatăl ei stătea mai drept ca de obicei la maşina lui de gătit şi rumenea ruladele într-o cratiţă mare. Şi între timp amesteca într-o caserolă ovală sosul. Acesta bolborosea. Fumul se ridica şi-l învăluia pe tatăl ei. Doamna Lenze punea cu lingura piure de cartofi în şase farfurii înşirate pe servantă, apoi umplea nişte cupe mici cu salată de castraveţi.

— Bună, doamnă Lenze, bună, tată.

Doamna Lenze se uită în sus.

— Ah, fata! A fost frumos? Te-ai odihnit bine la soare?

Eva o privi iritată. Edith explică iute:

— Doamna Lenze se referă la mare.

Tatăl ei trase cratiţa de pe foc şi se apropie. Arăta rău, ochii lui erau injectaţi, faţa vânătă. Dar încerca să radieze mândru.

— Am îndrăznit s-o fac! Acest corset valorează aur. Ai văzut ce plini suntem? Optsprezece rulade sunt deja servite.

Eva îşi privi tatăl. Nu ştia ce să spună.

— Dar pentru tine mai am una! Aşază-te afară. O vei primi pe cea mai frumoasă! Rumenită exact cât trebuie.

Se întoarse din nou repede spre maşina de gătit.

Eva luă loc în sală la una dintre mesele din spate. Mama trecu o dată cu prosopul pentru vase peste placa de lemn de culoare închisă, ca s-o şteargă.

— Îți aduc o litră din cel alb.

Era o constatare, nu o întrebare. Eva nu spuse nimic. Mama se duse la tejghea, preluând în drum comenzi noi. Eva contempla oaspeții veseli, cărora tatăl ei le servea mereu mâncare bună, ținându-i astfel binedispuşi. Îi veni acum în minte că în timpul pauzei de masă din lagăr luaseră prânzul în fostul cazino al ofițerilor. Îşi aminti că nici unul nu mâncase mult. Când ieşiseră, David o întrebase încet şi fără vreo nuanță de subînțeles în glas dacă nu voia să se uite în bucătărie. Eva clătinase din cap şi se refugiase în aer liber, ca să constate că acolo strângerea ei de inimă era şi mai puternică. Mama ei îi servi vinul şi-i puse o farfurie în față.

— Piure de cartofi cu mult unt, trebuie să-ți transmit de la tata, spuse Edith.

Eva privi în farfurie; o ruladă zăcea în mult sos bine legat, iar alături un munte de piure galben deschis. Tatăl ei apăru în uşa bucătăriei şi o urmări pe Eva. Mama stătea în spatele tejghelei, scotea berea care curgea prin robinet, uitându-se în acest timp spre Eva. Aceasta îşi luă furculița în mâna stângă şi cuțitul în dreapta. Băgă furculița în piureul de cartofi. Dinții furculiței dispărură în piureul pe care lucea grăsimea. Îşi trase furculița din nou afară. Tăie o felie din rulada care începu să scoată aburi ca un trup viu. Eva duse la gură bucata trasă-n țeapă. Simți mirosul cărnii până sus în frunte. Ceva se târa încet din interior, din stomacul ei, sus în gâtlej. Eva lăsă tacâmul jos şi luă o înghițitură de vin care avea gust de oțet. Eva înghiți şi înghiți. Îşi vedea cu coada ochiului tatăl stând în uşă şi încercând să-i prindă privirea. Voia să ştie dacă îi plăcea. Şi mama se apropie încet. Eva avea impresia că oaspeții de la celelalte mese încetaseră să mai vorbească şi să mănânce, uitându-se şi ei nerăbdători spre ea. Voia să strige: „Îmi pare rău!“

Dar gura ei se umpluse de salivă şi nu putea s-o înghită. Atunci, perdeaua de pâslă de la uşă se dădu brusc la o parte. Stefan năvăli înăuntru. Avea ghiozdanul în spate, privi în jurul lui, o descoperi pe Eva şi alergă spre masa ei, strigând:

— Avem iarăşi maaaasa de prââââنz! de parcă familia ar fi câştigat la loto. Edith îl prinse şi-i puse degetul la gură:

— Psst.

Apoi îl duse la masa Evei şi-i luă ghiozdanul.

— V-a dat în fine dictarea înapoi?

Însă Stefan se făcu că nu aude întrebarea, îşi arătă doar scurt dinții şi se agăță de umerii Evei.

— Cum a fost vacanța ta? Mi-ai adus ceva?

Eva clătină din cap.

— De data asta, nu.

Edith se uită la farfuria Evei. Când oaspeții lăsau ceva în farfurie, se speria în mod normal: „Ceva nu a fost în ordine?“

Acum tăcu neajutorată.

Eva spuse:

— Poate să mănânce Stefan. Mie nu mi-e foame.

Stefan protestă:

— Nu, eu am voie astăzi pudding!

Eva se ridică şi se duse la uşa de trecere spre casa scării.

— Mă întind.

Îşi luă valiza şi ieşi din sala de mese. Stefan se întoarse spre mama lui:

— Ai zis de dimineață că azi la prânz capăt pudding, dacă mă grăbesc.

Edith nu răspunse, ci luă farfuria Evei şi se duse în bucătărie. Acolo, Ludwig aştepta în spatele uşii. Şi el văzu că Eva nu mâncase nimic. Edith împinse cu tacâmul mâncarea în găleata mare de gunoi. Doamna Lenze se uita mirată la ea, dar nu întrebă nimic. Ludwig tăcea, se întoarse şi se duse la maşina de gătit. Împingea cratițele încoace şi încolo, amesteca şi învârtea de zor. Însă Edith vedea că umerii îi tresăltau, că plângea.

Mai târziu, Edith bătu la uşa Evei. Intră şi se aşeză pe marginea patului, evitând să se uite la pălăria de pe etajeră. Eva, care şedea peste cuvertura de zi, nu dormise. Nu o privi pe Edith. Aceasta puse mâna pe umărul ei.

— Nu poți să-i faci asta tatălui tău.

Eva tăcea. Edith continuă:

— Sunt douăzeci de ani de-atunci. Când ne-am lămurit ce se petrecea acolo era prea târziu. Iar noi nu suntem eroi, Eva, ne era teamă, aveam copii mici. Pe-atunci nu puteai să-ți manifeşti protestul, revolta; nu se poate compara cu timpurile de azi.

Eva tot nu se mişca. Edith îşi retrase mâna de pe umărul Evei şi spuse:

— Doar n-am făcut nimănui vreun rău.

Suna ca o întrebare. Eva îşi măsura mama cu coada ochiului. Arăta mică la marginea patului, mirosea a făină şi a parfumul ei scump de la Paris, pe care soțul ei i-l dăruia în fiecare an de ziua căsătoriei lor. Eva descoperi riduri pe buza ei superioară, care erau noi. Se gândi la rolul la care visase mama ei: *Fecioara din Orleans* de Schiller. Luptătoare, şi totuşi fără voință proprie. Edith încercă să zâmbească:

— De două ori a sunat Jürgen al tău. Ce se petrece cu voi?

În mod normal, Eva i-ar fi povestit mamei ei despre David, prietenul ei ciudat care dispăruse pur şi simplu. Şi despre Jürgen, cu care nu voia să trăiască, dar pe care probabil că-l iubea. I se destăinuise mamei întotdeauna. Mama ei era omul de care era strâns legată. Eva se uită la mâinile lui Edith, la degetele prea scurte pentru a cânta la vioară, la verigheta tocită de la atâta muncă. Văzu că mâinile îi tremurau uşor. Ştia că mama ei îşi dorea ca Eva să-i ia o mână, aşa ca pe vremuri când se certau, şi să spună: „Totul este bine, mami.“ Dar Eva nu se mişcă.

La Spitalul orăşenesc, Annegret îşi reluase „prostul obicei“, cum îl numea ea. Se luptase cu conştiința ei. Însă doctorul Küssner, care-şi înaintase demisia, o tracasa, iar sora ei, cu minciunile ei, o tracasa şi ea. Annegret vedea foarte clar: avea nevoie de aceşti sugari care plângeau lamentabil şi care se vindecau sub îngrijirea ei. Trebuia să salveze vieți şi să primească mulțumirile respective. Doar asta îi oferea linişte sufletească profundă care o făcea să poată suporta tot restul. Annegret avea din nou cu ea seringa refolosibilă din sticlă, cu lichidul maroniu infestat cu colibacili, pe care fie îl amesteca în lapte, fie îl administra direct. Această soluție o obținea Annegret într-un mod special care îi făcea greață. Dar era calea cea mai simplă. Annegret trecea pe la pătuțurile cu zăbrele şi verifica micuțele

ființe din priviri. S-a oprit lângă un pătuț şi s-a uitat la băiețelul care dădea din picioruşe şi o privea plin de încredere. Annegret a ascultat atent înspre coridor; colegii plecaseră să ia prânzul la cantină. O rază de soare s-a insinuat prin fereastră, aruncând o lumină albă, ca un far, asupra lui Annegret, care a scos seringa din buzunarul halatului, s-a apropiat de capul pătuțului şi a deschis cu arătătorul mâinii stângi gurița rozulie a băiețelului, pentru ca să bage cu dreapta în ea seringa.

— În trei săptămâni scapi de mine. Tocmai am fost la şef.

Doctorul Küssner intrase şi se apropia. S-a uitat mai întâi întrebător, apoi alarmat la mâna lui Annegret de la gura sugarului. Annegret a tras seringa, vrând s-o bage iar în buzunar. Dar doctorul Küssner i-a apucat cu o mişcare rapidă încheietura mâinii.

— Ce-i asta? Ce faci aici?

Procesul continuă. Zilele se repetau. În curtea şcolii din spatele sălii se jucau în cursul dimineții copiii. Copacii în culoarea maronie a toamnei se legănau familiar îndărătul cărămizilor de sticlă. Acuzații nu se lăsau impresionați; publicul aştepta lacom senzații noi. Iar martorii erau în continuare cei care trebuiau să găsească mereu curajul cel mai mare pentru a păşi în sală. Nimic nu părea să se fi schimbat. Dar aşa cum în sală fuseseră montate după un timp reflectoarele, pentru ca fețele acuzaților să poată fi văzute mai bine, tot aşa vizita la fața locului făcuse ca cele până atunci numai imaginate să devină certitudine. Auschwitz era o realitate. Scaunul aflat în diagonală față de locul Evei rămase gol. Domnişoara Lehmkuhl şi domnişoara Schenke căscară ochii mari aflând de la Eva că David dispăruse, iar poliția poloneză încă nu-l găsise. Domnişoara Lehmkuhl spuse tulburată:

— Trebuie să se fi rătăcit.

Şi Blondul se uita din când în când la locul gol. Şi încă cineva remarcă lipsa lui David. Într-o pauză, apărătorul veni la Eva. Inculpatul numărul patru dorea să-i vorbească. Eva îl urmă şovăind pe partea cealaltă şi văzu apoi de aproape de tot mutra zbârcită de cimpanzeu. O întrebă despre tânărul roşcat. Fusese dat dispărut? Când fusese văzut pentru ultima dată? Unde? Ce eforturi se întreprindeau ca să fie găsit? Eva îşi putea imagina foarte bine cum îşi condusese inculpatul interogatoriile. Îl privi mânioasă şi

spuse:

— Asta nu vă priveşte!

Vru să plece, dar Bestia o apucă de braț şi zise:

— Un tânăr iute din fire. Aşa am fost şi eu odată. Îmi fac griji pentru el.

Evei îi venea să-l scuipe în față pe inculpat. Dar spuse numai cu o voce reținută:

— Nu cred că lui David i-ar plăcea ca taman dumneavoastră să vă faceți griji pentru el!

Apoi se desprinse de el. Se întoarse la locul ei, gândindu-se: „Ăsta-i criminalul. A participat la un omor în masă.“ Pe el nu-l putea ierta. Şi ce erau părinții ei? Ce trebuia să le ierte lor? Trebuia să ierte? Eva plutea ca într-o bulă, prin care îi vedea, neclar, pe părinții ei şi le auzea glasurile înăbuşite. Îşi dorea ca această bulă să plesnească. Dar nu ştia cum s-o facă.

La sfârşitul unei alte zile de proces, care se târâse cu examinarea anevoioasă de acte şi cereri, când majoritatea oamenilor din sală erau deja cu gândul la cină, Blondul prezentă instanței documentele pe care le obținuse de la autoritățile poloneze. Erau autorizații de transport pentru a livra Zyklon B, semnate de inculpatul principal. Ordinele erau etichetate ca „Materiale pentru mutarea evreilor“, ceea ce servise muşamalizării.

— Tot mai vreți să susțineți, inculpat, că n-ați ştiut nimic despre gazare?! şuieră preşedintele instanței în microfon.

Inculpatul principal întoarse capul de pasăre răpitoare spre apărătorul lui; schimbară câteva vorbe. Deodată Evei i se păru că cei doi s-ar fi uitat o clipă spre ea. Dar Eva trebuia să se fi înşelat. Apoi, Iepurele Alb se ridică. Îşi împinse în sus cu mâna dreaptă mâneca robei şi privi la ceasul de mână care strălucea nou. Explică cum mandantul lui fusese întotdeauna împotriva a ceea ce se întâmpla în lagăr. Voise să plece de acolo, să se ducă pe front – zadarnic. Blondul interveni batjocoritor:

— Vreți să-l prezentați acum ca luptător din Rezistență?

Apărătorul nu se lăsă intimidat şi continuă spunând că voia să citeze pe cineva pentru a dovedi care erau convingerile clientului său.

— Solicit audierea martorei Priess…

— Priess? Aici în cererea dumneavoastră scrisă este trecut un alt nume, spuse preşedintele instanței.

— O clipă…

Iepurele Alb căută numele într-un document.

— Da, Priess este numele de fată.

Nume de fată Priess. Eva avu senzația că cineva trage scaunul de sub ea, pământul, lumea-ntreagă. Glasul apărătorului răsună prin microfon:

— Solicit audierea martorei Edith Bruhns.

Eva se ridică, se ținu strâns de marginea mesei; totul se învârtea. Blondul se întoarse spre ea şi o privi întrebător. Eva se gândi speriată: David trebuie să fi vorbit! S-o fi trădat! Dar de ce ca martoră a apărării? Aşa ceva nu era posibil! Eva se prăvăli înapoi pe scaunul ei şi prinse o privire din public. Soția inculpatului principal se uita la ea, o privea de sub pălăriuța ei ca un şoarece, un şoarece triumfător. Între timp, preşedintele instanței anunță:

— Cererea apărării este aprobată.

Bondul se aplecă spre Eva:

— Bruhns? Are asta de-a face cu dumneavoastră?

Însă Eva privea doar fix la uşa batantă, pe care uşierul o deschidea acum.

— Numele meu este Edith Bruhns, născută Priess. Locuiesc în strada Berger nr. 318. De meserie sunt cârciumăreasă.

— Doamnă Bruhns, când ați ajuns în lagăr?

— În septembrie 1940.

— Şi în ce funcție?

— L-am însoțit pe soțul meu, care a lucrat ca bucătar la cazinou.

— Ce ştiați despre lagăr?

— Numai că acolo erau prizonieri de război.

— Şi ce ați aflat apoi la fața locului?

Edith tăcu. Din tribuna spectatorilor cineva strigă ceva. Eva înțelese „târfă nazistă“. Dar poate că reacționa ea isteric. Acolo în față, la masa martorilor, la nici trei metri distanță de ea, şedea mama ei. Nu avea nici o bijuterie. Îşi pusese costumul negru pe care-l purta altminteri numai la înmormântări. Era gravă şi palidă. Se ținea de parcă ar fi fost pe scenă, dar Eva îşi dădu seama că nu juca, ci se străduia să fie sinceră. Poşeta o pusese în fața ei, poşeta pe care Eva o golea adesea când era mică şi despre care ştia exact ce conținea. Un pieptene, o batistă, bomboane cu eucalipt, cremă de mâini şi un portmoneu cu fotografiile cele mai recente ale copiilor ei.

Inima Evei gonea. Vocea mamei ei răsună în toată sala:

— Am aflat că acolo erau ținuți prizonieri şi oameni care erau normali. Adică, vreau să zic, care nu erau infractori.

— N-ați vrut atunci să plecați de-acolo? Aveați două fete mici.

— Ba da, răspunse Eva. I-am spus soțului meu să ceară să fie transferat. Dar asta ar fi însemnat să-l înroleze. Căci aveau nevoie de soldați pe-atunci. I-a fost teamă pentru viața lui şi n-am mai căutat să-l conving.

Odată, spuse mai departe Edith, fusese martoră oculară la împuşcarea unei femei, căci se întâmplase chiar în spatele grădinii ei. Femeia voise probabil să fugă. Eva văzu în fața ei grădina, rondul de trandafiri al vecinilor, gardul, femeia care se prăbuşea. Se uita la mama ei în sală şi îşi aminti când fuseseră ele două ultima dată la Primărie. Piesa *Pantalonii generalului* era compusă numai din echivocuri şi indecențe, dar tot râseseră şi se molipsiseră mereu una de la alta. Asta fusese într-o altă viață. Edith relata acum că aflase de gazări abia de la soția inculpatului principal. Fuseseră vecini. Ea o făcuse atentă la miros. Preşedintele instanței întrebă:

— Deci l-ați cunoscut şi pe inculpatul principal?

— Da. Ne mai întâlneam. Fie în fața casei, fie la evenimente sociale.

Acum se ridică apărătorul, tatonă în faldurile robei lui după ceasul de buzunar pe care nu-l mai avea. Apoi se uită scurt la ceasul lui de mână.

— Doamnă martor, l-ați întâlnit la serbarea de Crăciun a ofițerilor din lagăr?

— Da.

— Vă puteți aduce aminte de vreun incident anume?

Eva observă cum mama ei îşi trăgea capul între umeri, făcându-se mică, aşa ca un copil care nu voia să fie văzut. Dar care ştia: am fost descoperit.

— Nu ştiu la ce vă referiți.

Edith se strâmbă. Arăta ca Stefan când mințea.

— Nu corespunde adevărului că la o zi după această sărbătoare ați depus o reclamație la Biroul principal de securitate al Reichului[60] din Berlin împotriva inculpatului principal?

60. *Reichssicherheitshauptamt*.

— Nu-mi aduc aminte.

Edith privea fix în fața ei, nu se uitase încă nici o singură dată la Eva. În sală se şuşotea. Acele ceasului mare de perete înaintau mai departe, scoțând un sunet bine perceptibil. Ora cinci. În mod obişnuit, preşedintele instanței ar fi anunțat întreruperea şedinței de judecată până a doua zi. Dar, în loc de asta, întrebă sceptic:

— Doamnă Bruhns, nu vă amintiți? Doar ştiți ce însemna un denunț în acele vremuri?

Blondul se aplecă spre Eva şi întrebă în şoaptă:

— Sunteți înrudită cu martora?

O privi insistent. Eva păli şi clătină de mai multe ori din cap. Preşedintele instanței, omul cu fața de lună, întrebă tare:

— Doamnă Bruhns, de ce l-ați reclamat pe inculpatul principal?

Atunci, Edith Bruhns îşi întoarse fața spre fiica ei, ca şi cum şi-ar fi luat adio.

Eva mergea pe trotuar, iar pe lângă ea curgea circulația intensă, caracteristică încheierii zilei de lucru, ca un râu murdar din tablă. Toți cei care fuseseră în sală ştiau acum că mama ei îl denunțase pe inculpatul principal, în decembrie 1944, din cauză că acesta se exprimase defavorabil referitor la discursul ținut de ministrul Propagandei în fața Volkssturm[61] din Berlin. Inculpatul principal spusese atunci, printre altele: „Acest provocator contribuie la prăbuşirea Germaniei." Această propoziție o citase mama ei la tribunal. Compusese scrisoarea împreună cu soțul ei şi o trimisese, cu toate că asta ar fi putut însemna atunci pentru inculpatul principal o condamnare la moarte. După aceea a avut loc o investigație, inculpatul cu mutra de pasăre răpitoare a fost mai întâi degradat, apoi a venit pacea. Pacea! Eva sări înapoi, voise să traverseze o stradă şi stătea acum direct în fața măştii radiatorului maşinii care o lovise. Eva se privi de la piept în jos, nu părea rănită şi apoi se uită la şoferul care gesticula furios în spatele parbrizului. Bărbatul se lovi cu arătătorul de câteva ori la frunte ca semn că nu e întreagă la minte şi claxonă de mai multe ori cu cealaltă mână. Apoi sări din maşină şi se duse la radiator cu un gest amenințător.

61. *Volkssturm*, Armata poporului, a fost o miliție națională înființată de Germania nazistă în ultimele luni ale celui de-al Doilea Război Mondial.

— Vă reclam! Vă reclam chiar şi pentru cea mai mică zgârietură de aici!

Eva urmărea cum îşi cerceta, ca ieşit din minți, caroseria perfectă, cum privea lacul din toate unghiurile şi pozițiile posibile şi trecea cu mâna peste el. Avea o pălărie în carouri care-i era prea mică. Eva îşi reveni din sperietură şi începu să râdă.

— Nu ştiu ce-i de râs aici, domnişoară. Asta este proaspăt ieşită din fabrică!

Eva nu se mai putea potoli, continuă drumul râzând, îşi ținea mâna în fața gurii, îi veniră lacrimi în ochi, îşi trăgea cu greu răsuflarea. Abia când ajunse în fața Casei germane, se mai linişti. Se opri din mers. Pe cealaltă parte a străzii, o femeie cu păr negru împingea un cărucior de copii de-a lungul trotuarului şi-l direcționă spre intrarea casei de vizavi. Înainte să închidă uşa, o recunoscu pe Eva în depărtare şi îi făcu un semn prietenos cu mâna. Era doamna Giordano. Era clar că familia îşi putuse cumpăra un căruț nou din banii adunați la Casa germană. Eva intră în casa scării.

Ajunsă în locuință, Eva s-a dus în camera ei şi şi-a tras cu putere geamantanul cel mare din dulap. Şi-a luat geanta mare de cosmetice din baie, a împachetat îmbrăcăminte, dicționare, câteva dintre romanele preferate, mapa cu legitimații şi documente şi o fotografie pe care a luat-o de pe peretele de deasupra mesei de scris. Poza era cu Stefan care îl legăna pe Purzel peste capul lui. Purzel arăta nefericit. Cineva a bătut în acea clipă la uşă. Ludwig, în haina lui albă, a intrat, cu răsuflarea tăiată de parcă s-ar fi năpustit de jos din bucătăria lui, şi a rămas cu ochii pironiți pe geamantan.

— I-am spus mamei tale să-ți zică dinainte. Dar a fost de părere că nu era deloc sigur că instanța chiar o audiază. Şi atunci ar fi creat inutil panică.

Eva a văzut că pe obrazul tatălui ei se lipise un peticel verde. Probabil pătrunjel. I-a întors spatele şi n-a răspuns. A pus pălăria şi caietele albastre în valiză şi a închis capacul.

— Unde vrei să pleci?

Eva a trecut fără o vorbă pe lângă tatăl ei. Ajunsă în antreu, a deschis uşa locuinței şi chiar atunci mama ei a intrat în casă. Era într-o stare lamentabilă, era evident că plânsese. Privirea i-a căzut pe geamantanul Evei.

— Hai să stăm de vorbă, Eva.

Eva a clătinat din cap şi s-a dus spre uşă. Atunci tatăl ei a zis:

— Te rog.

Eva a lăsat valiza jos.

— Nu mai vreau să locuiesc împreună cu voi.

Edith s-a apropiat de Eva şi a spus cu o disperare neajutorată:

— Din cauză că am depus mărturie – pentru inculpatul principal? Păi dar tocmai l-au arestat! Declarația mea doar nu l-a ajutat cu nimic. Şi trebuia să dau curs citației.

Eva se uita incredulă la mama ei care făcea pe proasta, care nu voia să priceapă nimic.

— Fetițo! Te porți ca şi cum…, a început Ludwig. Ne prezinți de parcă am fi criminali, bâigui el.

Eva se uita la tatăl ei, în haina albă şi cu fața roşie, moale deasupra ei.

— De ce n-ai făcut nimic, tată? Ar fi trebuit să-i otrăveşti pe toți ofițerii!

Edith a vrut să ia brațul Evei, dar aceasta s-a dat înapoi.

— Eva, atunci l-ar fi împuşcat. Şi pe mine. Şi pe tine şi pe Annegret.

Tatăl a spus:

— Copila mea, asta n-ar fi avut nici un sens. Atunci ar fi venit alții noi în locul meu. Nu ştii cât de mulți din ăştia erau. Ăştia erau peste tot.

Eva şi-a ieşit din fire:

— Ăştia? Cine sunt ăştia? Şi voi, voi ce-ați fost? Ați fost o parte din întreg. Şi voi ați fost „ăştia“! Voi ați făcut posibil aşa ceva. N-ați omorât, dar ați permis ca acest lucru să se întâmple. Nu ştiu ce este mai rău. Spuneți-mi ce este mai rău!

Eva îşi privi întrebător părinții, care stăteau atât de jalnic în fața ei. Atunci Edith clătină din cap, se întoarse şi se duse în bucătărie. Ludwig îşi căută cuvintele, dar nu le găsi. Eva îşi luă geamantanul în mână, îl împinse uşor pe tatăl ei la o parte şi deschise uşa locuinței. Părăsi apartamentul, coborî împleticit treptele frecate cu ceară, străbătu antreul şi ieşi din casă. Pe trotuar veniră spre ea doi băieți, Stefan şi prietenul lui cel mai bun, Thomas Preisgau. Stefan întrebă:

— Eva, unde pleci?

Eva îl strânse scurt pe Stefan la piept.

— Într-o călătorie.

— Cât timp?

Eva nu răspunse, îşi luă geamantanul şi se îndepărtă cât putu de repede. Stefan se uită speriat în urma ei.

Annegret şezuse în camera ei pe pat cu o pungă cu saleuri pe burtă şi ascultase tot, în timp ce mesteca. După ce auzise închizându-se uşa, se ridicase, punga aproape goală îi alunecase pe jos, şi se dusese la fereastră. O urmări pe Eva plecând. Sora ei cea frumoasă, sora ei cea mică. Îi venea să plângă, dar apoi, cuprinzând-o furia, pocni o dată brusc geamul cu palmele.

— Atunci cară-te!

Annegret îşi lipi fruntea de geamul rece, îşi trase nasul şi se gândi: „Bine că pleacă, asta nu ne lasă-n pace, asta exagerează tot ce ține de trecut, se dă drept apostol moral şi evident că n-are habar de neajunsurile naturii omeneşti!“ Annegret n-o mai putea vedea pe Eva; se întoarse de la fereastră şi ridică punga. Scutură ultimele firimituri în căuşul palmei. Le linse încet cu limba şi se gândi la discuția cu Hartmut Küssner, după ce o prinsese în flagrant delict. Se duseseră într-una dintre camerele de tratament şi Annegret mărturisise că în ultimii cinci ani infestase nouăsprezece băieței – sugari şi copii mici – în diferite feluri cu colibacili, pentru a-i putea îngriji până îi vindeca. Doctorul Küssner se făcuse alb de oroare şi silă. Omorâse un copil! Însă Annegret jurase: nu avea nimic de-a face cu moartea lui Martin Fasse. Lui nu-i dăduse nimic. Alesese numai sugari despre care ştia că erau suficient de stabili. Trebuia s-o creadă! Annegret implorase, îşi smulsese părul din cap, iar la urmă, când doctorul Küssner vru să iasă din salon pentru a-l înştiința pe director, se cramponase de el. Bâiguise că va merge cu el. La Wiesbaden sau oriunde o fi. Va trăi cu el, îi va dărui copii. Dar el nu putea să-i distrugă viața. Doctorul Küssner o dăduse la o parte şi ieşise, însă spre stânga, în josul coridorului, şi nu spre dreapta, la administrație. De atunci lui Annegret îi era frică, dar până acum nu fusese chemată să dea socoteală. Ştia că Hartmut voia să creadă cu toată tăria că ea nu avea un copil pe conştiință.

Blondul şedea în biroul său împreună cu colegii. Se lucra la rechizitorii. Ceşti de cafea folosite stăteau peste grămezi de clasoare, țigări strivite şi mucuri stinse dădeau pe-afară de pe farfurioare. Îndărătul ferestrelor se

contura scheletul uriaş al clădirii noi. Prelate fâlfâiau în vânt. Şantierul arăta părăsit, de parcă antreprenorilor constructori li s-ar fi terminat pe neaşteptate banii. Blondul îl urmărea pe unul dintre avocații mai tineri care răsfoia plin de zel o culegere de legi, şi se gândea la David Miller, care declarase vehement la începutul procesului că pentru fiecare acuzat în parte nu se putea cere altceva decât „pe viață". Fiecare dintre ei ucisese! Însă procurorul mai tânăr explică acum că ceea ce se putea dovedi cu certitudine era numai o complicitate la omor: făptuitori principali sunt considerați după dreptul german comandanții supremi ai Reichului. În afară de aceasta, toți acuzații vor invoca executarea forțată a unui ordin, împotriva convingerilor proprii, ceea ce era greu de combătut. Câțiva dintre colegi dădură din cap, şi Blondul spuse:

— Da, solicitarea condamnării la închisoare pe viață nu este posibilă în toate cazurile.

Aşteptă, însă nimeni nu-l contrazise. David lăsase un gol în urma lui. Atunci se auzi o bătaie în uşă, apoi se ivi capul Evei.

— Nu voiam să deranjez.

Blondul se ridică şi-i făcu semn cu mâna să se apropie.

— Veniți, domnişoară Bruhns, am terminat pe azi.

Colegii s-au ridicat şi au ieşit pe rând, fiecare salutând-o amical pe Eva. Blondul i-a indicat un scaun. Eva s-a aşezat şi a spus că-i pare rău, dar nu va putea colabora mai departe.

— Iarăşi logodnicul?

— Nu, motivul sunt părinții mei.

Şi apoi i-a confirmat suspiciunea avută de Blond în momentul depoziției lui Edith Bruhns. Eva i-a explicat că nu mai putea privi la tribunal în ochii nimănui. Purta în sine însăşi vina părinților ei. Blondul a spus că din punct de vedere juridic asta era o prostie. Nu putea fi tras la răspundere un întreg popor pentru ceea ce comisese un membru al său. Şi, în afară de asta: va fi dificil de găsit un înlocuitor pentru Eva. Dar Eva a rămas fermă şi s-a ridicat în picioare. Blondul n-a mai insistat. Atunci nu putea decât să-i mulțumească foarte călduros pentru munca ei de calitate. Eva i-a zis apoi că mai avea o rugăminte: dacă ar putea să afle ceva despre un anume deținut. Îl chema Jaschinsky. Numărul lui fusese 24981. Blondul şi-a notat şi i-a spus

că o va înştiinţa dacă află.

Eva coborî cu liftul. Trecând prin sala de recepţie, văzu afară în faţa uşii de sticlă o femeie slabă într-un pardesiu frapant de colorat, care urmărea cu arătătorul de sus în jos firmele trecute lângă sonerii. O remarcase deja într-o zi în faţa Primăriei. Stătuse acolo la sfârşitul unei zile de proces şi aşteptase evident pe cineva. Eva ieşi din clădire şi o întrebă dacă îi putea fi de ajutor. Sissi se uită în sus la ea.

— Unde este biroul Procuraturii?

— Pe cine căutaţi?

Însă Eva cunoştea deja răspunsul, uitându-se la expresia îngrijorată din ochii lui Sissi.

Cele două femei au luat-o printr-un parc aflat puţin mai departe de stradă. Primele frunze galbene cădeau deja peste ele, trasând cercuri în zbor. Eva îi povesti despre călătorie. Că fusese cu David în timpul nopţii, că el era disperat şi atunci ea rămăsese la el. N-a spus că se culcase cu el, dar, după ce-i aruncă o privire piezişă lui Sissi, îşi dădu seama că nu putea fi dusă de nas. Sissi zise:

— Noi doi nu formăm un cuplu. Dar el îmi place şi el mă place pe mine. Iar pe fiul meu nu-l deranjează prezenţa lui. Asta e foarte important. După o pauză adăugă: Credeţi că şi-a luat viaţa, undeva pe-acolo? Sau se întoarce?

Eva tăcu şi se gândi la telexul sosit acum două săptămâni de la poliţia poloneză locală şi pe care ea-l tradusese. Un cadavru de bărbat fusese găsit într-o mlaştină, nu departe de lagăr. Dar era într-o asemenea stare, încât mortul nu mai putuse fi identificat. Unul dintre funcţionari afirmase chiar că ar fi zăcut acolo de ani de zile. Eva nu credea că era David. Şi Blondul avusese dubii. Eva îi spuse lui Sissi că David se pierduse prin acel loc. Însă cândva avea să se întoarcă.

Ajunse iarăşi la intrarea în parc, Eva zâmbi:

— Ştiţi, trebuie să vină înapoi! Îmi mai datorează douăzeci de mărci.

Sissi, în schimb, rămase serioasă şi-şi deschise geanta. Scoase portmoneul şi spuse:

— Pot să achit eu.

Dar Eva făcu un semn cu mâna că nu.

— Nu, mulţumesc, nu asta am vrut să spun.

Femeile îşi strânseră mâinile de rămas-bun. Eva se uită în urma lui Sissi, cum cobora strada. Dură mult până ce pardesiul colorat dispăru. Ca un buchet de flori în mare se legănă mult timp în sus şi-n jos, până să fie complet înghițit de un val.

Veni toamna. Eva ocupase o odaie într-o pensiune condusă de două doamne mai în etate. Pe una dintre ele, doamna Demuth, n-o vedea Eva niciodată, cealaltă, doamna Armbrecht, era în schimb cu atât mai curioasă să afle ce-o fi cu această domnişoară care locuia singură. Mobila din camera ei era adunată la nimereală, fără să se fi acordat vreun interes special ansamblului, iar de pe geam se vedea numai un zid antifoc, spoit în alb. Dar asta n-o deranja pe Eva. Începu din nou să lucreze la agenția domnului Körting. Dintre domnişoarele care mai fuseseră angajate acolo cu un an în urmă, mai rămăsese doar Christel Adomat, care avea un nas strâmb şi mirosea urât. Toate celelalte colege se căsătoriseră între timp. Eva traducea în şedințe, în discuții de afaceri, iar în camera ei scria la o masă îngustă de lucru contracte şi instrucțiuni de folosire. Odată fusese chemată în casa Schoormann, dar o rugase pe Christel să preia în locul ei comanda. Eva se străduia să nu se mai gândească la Jürgen. Urmărea în continuare derularea procesului, îşi cumpăra cotidienele şi află astfel că se încheiaseră adunarea probelor şi cercetarea dovezilor. După pledoarii, procurorul general ceruse în paisprezece cazuri condamnarea „pe viață“. Şi pentru Bestie, pentru aşa-numitul „Abspritzer“, pentru infirmier, pentru farmacist şi pentru inculpatul principal. Apărarea ceruse în schimb achitări, mai cu seamă pentru cei care participaseră la selecții. Eva trebui să citească de câteva ori textul respectiv, pentru a înțelege ceea ce ar fi spus Iepurele Alb: aceşti oameni ar fi acționat în mod categoric împotriva ordinului de exterminare şi ar fi salvat, prin selecțiile lor, foarte multe vieți omeneşti. În plus, fusese invocată executarea forțată a unui ordin, căci inculpații erau soldați şi acționaseră în conformitate cu dreptul în vigoare. În încăperea comună blocată cu mobile a pensiunii, Eva ascultă la televizor un interviu cu procurorul general. Acesta spunea: „De multe luni încoace, procurorii, martorii, spectatorii aşteaptă un cuvânt omenesc de la inculpați. Aerul s-ar purifica dacă s-ar rosti în fine o dată un cuvânt omenesc – nu s-a rostit şi nici nu se va mai rosti.“

În ziua pronunțării sentinței, Eva stătea în fața oglinzii din odaia ei şi îşi încheia încet taiorul. În spatele ei, doamna Armbrecht dădea nervoasă pe mobile cu pămătuful ei preferat de pene pentru praf şi întrebă:

— Păi şi dumneavoastră ce credeți? Ce capătă ăştia? Nu se poate decât pe viață, nu-i aşa?! Pentru totdeauna la puşcărie? Sau nu?

Doamna Armbrecht se opri şi se uită îngrijorată prin oglindă la Eva. O întrebase pe Eva la scurt timp după ce se mutase aici de pălăria neagră, pe care o pusese într-unul dintre rafturile de la perete: „Fusese a tatălui dumneavoastră?“ Iar Eva povestise despre Otto Cohn şi ceilalți. Acum se întoarse spre doamna Armbrecht şi răspunse că şi ea spera ca verdictul să fie unul corect.

Ajunsă în fața Primăriei în care astăzi părea să se reverse întregul oraş, tot mapamondul, Eva se ținu oarecum deoparte, plimbându-se pe trotuar în sus şi-n jos. Nu voia să întâlnească pe nimeni. Se uită la ceas: ora nouă şi cincizeci de minute. Încă zece minute, după care preşedintele instanței va deschide şedința pentru ultima zi de proces. Eva îi cunoştea pe mulți dintre cei care intrau în clădire: soția inculpatului principal, soția Bestiei, martorul Andrzej Wilk, care fusese de față la omorârea tatălui său. La zece fără un minut, Eva se îndreptă spre intrare. Foaierul era populat cu reporteri şi oameni care nu mai încăpuseră în tribună. Uşa batantă spre sală se închisese deja. Pronunțarea sentinței urma să fie transmisă printr-un difuzor. Cutia gri care fusese agățată lângă uşă pârâia. Eva se opri într-o nişă lângă intrarea de sticlă. Unul dintre uşieri o recunoscu şi-i făcu semn să se apropie, crăpând uşor uşa sălii. Dar Eva refuză printr-un gest cu mâna. Uşierul o privi agasat, apoi îi indică un scaun lângă uşă. Era locul pe care Otto Cohn şezuse adesea, de parcă ar fi supravegheat de-acolo ceea ce se întâmpla în sală. Eva ezită, după care se apropie şi se aşeză. În difuzorul de deasupra capului ei răpăi. O voce anunță: „Înalta Curte.“ Apoi din cutie vui un hârâit şi un vâjâit. Pentru o ultimă dată se ridicau oamenii în sală, inculpații, apărătorii, procurorii, coreclamanții şi spectatorii. Şi Eva se ridică încă o dată, din reflex, împreună cu ceilalți. Vocea rosti:

— Luați loc.

Iarăşi împins de scaune şi şuşoteli. După care şi în foaier se instală o linişte tensionată. Numai difuzorul pârâia. Afară, în fața ferestrelor mari,

alergau câțiva copii. Eva se gândi că era vacanță şi că sigur Stefan plecase la bunica lor la Hamburg. Deodată răsună vocea fornăită a preşedintelui instanței:

— În numeroasele luni cât a durat procesul, instanța a retrăit toate suferințele şi chinurile pe care le-au îndurat acolo oamenii şi care vor fi pentru totdeauna legate de numele Auschwitz. Mult timp de-acum încolo, unii dintre noi nu vom mai putea privi în ochii veseli şi creduli ai unui copil… – glasul mereu ferm în toate aceste luni începu să tremure – fără ca în minte să nu ne apară ochii adânciți în orbite, întrebători şi fără înțelegere, dar plini de teamă ai copiilor care acolo, la Auschwitz, au mers pe ultimul lor drum.

Glasul se frânse. Şi în foaier câțiva oameni şi-au lăsat capul jos sau şi-au pus mâinile pe față. Eva îşi imagină chipul familiar, bărbatul cu față de lună, care era şi el doar om. Fiu. Soț. Tată de familie. Ce sarcină grea luase asupra sa! După o pauză, preşedintele instanței vorbi mai departe, din nou stăpân pe sine:

— Penalitatea infracțiunilor comise în timpul național-socialismului este în conformitate cu dreptul în vigoare atunci.

Un reporter de lângă Eva cită:

— Ce era atunci drept nu poate să fie astăzi nedrept.

Glasul continuă:

— După aceste principii sunt judecați participanții la Holocaust. Numai făptaşii abuzivi, care au ucis contrar ordinelor sau din proprie inițiativă, pot fi condamnați ca ucigaşi la o pedeapsă privativă de libertate pe viață. Cel care a executat numai ordine este complice. Trec acum la pronunțarea sentințelor.

Eva îşi părăsise deja locul de lângă uşă, când luminile reflectoarelor au fost stinse în sală. Uşierii rulau planul lagărului, tehnicienii demontau microfoanele. Blondul a fost ultimul care şi-a strâns documentele, după care a mai rămas o clipă în sală. A fumat o țigară, ceea ce era interzis. Însă astăzi nu-ți atrăgea nimeni atenția că n-ai voie.

Eva colinda pe străzi. Nu se grăbea să ajungă la pensiune, aşa că a făcut un ocol. Deodată i s-a părut că David alerga pe lângă ea. I s-a adresat ca

ieşit din minți: „Acordă acuzatului beneficiul dubiului?[62] Sunt consternat! De exemplu farmacistul, coparticiparea lui la selecția pe rampă şi administrarea gazului toxic – astea au fost dovedite de zeci de martori! Iar el este găsit vinovat numai de complicitate la ucidere?! Inculpatul numărul optsprezece şi infirmierul… ăştia şi-au omorât victimele cu mâinile lor prin lovituri în ceafă; sau cei care băgau gazul în camera de gazare: toți ăştia să fi fost numai ajutoare, numai complici?!“

62. Se referă la *in dubio pro reo*, expresie latină care exprimă principiul juridic conform căruia dubiul (de pildă, din cauza insuficientelor probe) acuzatorului este interpretat în favoarea inculpatului sau persoanei acuzate.

Eva simțea că ar trebui să țină strâns capul lui David, să privească în ochii lui inegali şi să spună: „Dar măcar inculpatul numărul patru a primit condamnare pe viață.“ Însă David nu părea să se liniştească. „Împuşcarea şi gazarea a mii de victime lipsite de apărare se pedepsesc cu patru sau cinci ani?!“

Eva dădea din cap: „Ai dreptate, David, trebuie să solicitați revizuirea sentințelor judecătoreşti!“ Însă David nu mai era acolo. Eva şi-a continuat drumul singură. Şi ea se simțea dezamăgită şi goală pe dinăuntru.

Pe seară, Walther Schoormann şedea adâncit într-un fotoliu din camera de zi a vilei lui şi privea fix la televizor. La ştirile târzii ale serii se relata despre sentința judecătorească. Alături, doamna Treuthardt strângea cina şi fluiera un şlagăr. „Nu eşti singur.“ Crainicul citea verdictele: de şase ori pedeapsă cu închisoare pe viață, printre alții pentru aşa-numita Bestie, după care fusese denumit un instrument de tortură[63]. Inculpatul principal, aşa cum i se spusese formal, adjutantul comandantului lagărului, fusese condamnat la paisprezece ani. Pentru complicitate la omor. Trei acuzați fuseseră achitați din lipsă de dovezi. Sentința declanşase revoltă generală, spunea crainicul. Îl auziră pe Jürgen intrând, iar doamna Treuthardt se duse în vestibul, unde îi luă paltonul şi servieta. Îl întrebă ce-şi dorea la cină. Însă Jürgen făcu semn cu mâna că nu voia nimic, căci mâncase la cantină. Se apropie de tatăl lui şi-i întinse un catalog. Pe copertă se vedea o femeie care înfăța plină de elan patul. În fața patului, un copil se juca cu o păpuşă.

63. *Bogerschaukel* – leagănul Boger, denumit după W.Fr. Boger.

— Catalogul nostru special *Lenjerie*. Proaspăt ieşit de sub tipar. Şi cu copil pe copertă.

Walther Schoormann frunzări mecanic paginile, fără să se uite prin catalog. Jürgen se duse la televizor şi-l închise, completând:

— Avem acum un tiraj de o sută de mii.

Tatăl răspunse:

— Azi mă dor toate.

Se frecă pe piept şi la umeri cu ambele mâini, schimonosindu-se de durere. Apoi începu să rupă file din catalog, să le facă ghemotoc şi să se şteargă cu ele pe partea superioară a corpului, ca şi cum ar fi vrut să îndepărteze murdărie. Sau sânge. Jürgen se apropie de el şi-i luă catalogul.

— Îmi pare rău. Doreşti o pastilă împotriva durerii?

Walther Schoormann se uită la fiul lui:

— De ce nu mai vine tânăra aceea?

— Mă întrebi asta de o sută de ori pe zi, replică Jürgen enervat.

— De ce nu mai vine?

— A rupt logodna, tată!

— De ce?

— Pentru că aici în casă pute a clor!

— Asta aşa e.

Jürgen ieşi din cameră. În uşă dădu peste Brigitte, care purta un halat nou, la modă, şi-şi răsucise un turban dintr-un prosop. Era evident că fusese să înoate. Walther Schoormann spuse:

— Şi soția mea pute a clor.

Brigitte se duse la soțul ei şi-l mângâie pe cap.

— Ai din nou una dintre zilele tale şarmante?

— Aş vrea un calmant.

Brigitte îl măsură din priviri.

— Îți aduc imediat.

În aceeaşi seară, doctorul Küssner i-a arătat lui Annegret noul lor cămin comun. Au luat la rând camerele goale are vilei Jugendstil. Becuri singure, fără lămpi, luminau din tavane. Se auzeau răsunând paşii lor, iar grădina din fața ferestrelor zăcea în întuneric. Annegret a spus că aveau foarte puțină mobilă şi se întreba cum urmau să umple camerele. A propus ca etajul

superior să fie lăsat gol. Küssner a încuviinţat. Cabinetul de pediatrie din partea din faţă a casei era amenajat cu mobilă albă de oţel. Mirosea puternic a camfor şi cauciuc. Annegret era de părere că încăperile aveau un aspect prea clinic. Ar fi bine să zugrăvească pereţii colorat.

— Cum vrei, a spus din nou doctorul Küssner.

Era fericit. Cu câteva zile înainte intrase în oficiul asistentelor medicale ca să-şi ia rămas-bun. Şi apoi nu mai dăduse drumul mâinii lui Annegret şi o întrebase în faţa surorii Heide dacă venea cu el. Nu mai deschisese nici o singură dată vorba despre „greşelile lui Annegret“, cum le numea el în taină. Şi amândoi ştiau: nu vor mai vorbi niciodată despre asta. Ştiau că se vor căsători la anul. Annegret va fi întotdeauna grasă. Hartmut o va iubi mereu. Ea va rămâne însărcinată şi, puţin după treizeci de ani, va naşte un băiat, în condiţii care-i vor pune viaţa în pericol. Pe acest băiat părinţii o să-l răsfeţe şi o să-l neglijeze cu schimbul. Când va ajunge la pubertate, o să-şi vopsească părul verde, iar într-o noapte va distruge clubul de tenis, în care tatăl lui era membru activ iar mama membră pasivă, cu prietenii lui, spărgând cu târnăcoape în stânga şi-n dreapta, tăind gardurile în bucăţi şi dând foc plaselor. Împotriva filistinismului!

„Dragă Eva, doresc să afli ceva de la mine, căci nu ştii cine sunt eu de fapt…“ Mai departe nu ajungea. Jürgen nici nu mai ştia de câte ori începuse deja această scrisoare. Nu reuşea niciodată să treacă dincolo de propoziţiile de început. Mototoli hârtia şi o aruncă în coş. Era aproape miezul nopţii. Jürgen şedea în camera lui la masa de lucru. Şi el auzise în drum spre casă la radio despre sentinţe. Îşi putea imagina cum se simţea Eva. Dorise să-i scrie. Luă o altă foaie de hârtie. „Dragă Eva, am auzit la radio sentinţele şi…“ Atunci bătu la uşă. Brigitte băgă capul pe uşă.

— Jürgen, nu reuşesc să-l bag în pat.

Jürgen se ridică şi o urmă pe Brigitte în camera de zi slab luminată, unde Walther Schoormann tot mai şedea rigid în fotoliul său în faţa televizorului. Arăta ca o păpuşă uzată.

— Hai, tată, este târziu.

Jürgen vru să-l ajute pe tatăl lui să se ridice. Dar acesta se agăţa cu ambele mâini de braţele fotoliului. Brigitte încercă să-i desfacă degetele, Jürgen îl apucă din spate pe sub braţe, pentru a-l trage din fotoliu.

— La trei, spuse încet şi numără.

Apoi Brigitte trase de mâinile lui Walther Schoormann. Jürgen încercă să-l ridice cu toată forța. Dar atunci bătrânul țipă atât de jalnic, de parcă cei doi i-ar fi pricinuit o durere mare, aşa că îi dădură iar drumul şi bătrânul căzu înapoi în fotoliu.

— Ce-o fi cu el? o întrebă Jürgen pe Brigitte peste capul tatălui său.

Ea clătină neajutorată din cap.

— Tată, ai dureri?

Walther Schoormann spuse:

— De la mine nu scoateți nimic!

Brigitte îl privi pe Jürgen.

— I-am dat deja două pastile. Nu ştiu. Nu ştiu, repetă ea.

Apoi îşi puse o mână pe față şi spuse din adâncul sufletului:

— Nu mai pot, Jürgen.

— Du-te să te culci. Rămân eu cu el.

Brigitte se adună din nou, dădu din cap, afişă încrederea ei devenită aproape proverbială şi ieşi din cameră. Jürgen îşi privea tatăl care se holba drept în față la televizor.

Apoi, Jürgen se duse la fereastra mare panoramică şi se uită afară. În grădină, câteva boschete fuseseră atacate de o ciupercă şi trebuiseră tăiate. Se gândi: „Arată de parcă grădina ar avea carii."

Tatăl întrebă:

— De ce nu mai vine tânăra aceea?

Jürgen clătină din cap într-o disperare comică. Apoi întrebă:

— Ştii cine sunt?

— Este atât de întuneric aici înăuntru. Eşti fratele meu?

Jürgen se apropie mai mult de fereastră. În timp ce vorbea, respirația lui forma aburi pe geam.

— Am omorât un om. Asta a fost la o săptămână după ce aflasem că murise mama. Am fugit de la fermă. Voiam să ajung până la tine şi să te eliberez. Se făcuse întuneric. Eram pe un câmp, când au apărut avioane zburând la altitudine mică, americanii; se apropiau ca să aterizeze la Kempten[64]. S-a pornit urletul sirenelor, şi am văzut la orizont focul artileriei antiaeriene, şi atunci unul a schimbat direcția, ardea deja în aer. Văd cum

cade un bărbat din avion. O paraşută se deschide, şi americanu’ cade direct la picioarele mele. Zăcea în fața mea şi nu se putea ridica: „Help me, boy.“ Din gură-i curgea sânge. Atunci am început să-l lovesc, mai întâi i-am dat la picioare, apoi în stomac. Țipam în acest timp, cu o voce pe care n-o cunoşteam, l-am călcat în picioare cu toată puterea mea şi mi-a făcut plăcere, o plăcere diabolică. Am ejaculat. Pentru prima oară. Şi deodată omul era mort. Am luat-o la goană şi m-am ascuns pe undeva. A doua zi m-am dus înapoi la fermă. M-am gândit tot timpul că ăsta n-am fost eu, a fost Răul.

64. Cel mai mare oraş din regiunea Allgäu din Bavaria.

Jürgen asculta atent tăcerea tatălui său. Apoi a continuat:

— Şi totuşi, asta a fost neputința mea, răzbunarea mea şi ura mea. Ăsta am fost eu, în întregime eu.

Jürgen a amuțit. În spatele lui a urmat o clipă de linişte, apoi o voce a spus:

— Băiatul meu.

Jürgen s-a întors. Walther Schoormann se ridicase din fotoliu şi i-a întins lui Jürgen mâna.

— Ajută-mă.

Jürgen s-a apropiat de tatăl lui şi l-a luat de după umăr. L-a condus încet spre uşă. Deodată, Walther Schoormann s-a oprit.

— De aceea ai vrut să te faci preot?

— Cred că da.

Ajuns la uşa dormitorului, Walther Schoormann a privit în sus spre Jürgen:

— Să fii om este greu.

Apoi a deschis uşa şi a dispărut în dormitor.

La sfârşitul lui noiembrie, Eva descoperi în cotidian un anunț de mărimea unei cărți poştale: „Perioada Crăciunului este perioada gâştelor! Cârciuma Casa germană. Adresa dumneavoastră de încredere pentru familii şi întreprinderi. Oferim şi masa de prânz. Sunteți rugați să faceți rezervare. Proprietari: Edith şi Ludwig Bruhns, strada Berger 318, telefon: 0611–4702.“

Eva decupă anunțul, după care nu ştiu unde să pună bucățica de hârtie. O lăsă pe masa îngustă pe care o împinsese ca masă de lucru în fața ferestrei. După câteva zile anunțul dispăruse. Poate că doamna Armbrecht îl luase sau un curent de aer îl măturase de pe masă afară. Se apropia prima duminică de advent şi Eva se gândea dacă să-şi împodobească odaia pentru Crăciun. În cele din urmă, doamna Armbrecht îi uşură decizia, punând un aranjament floral cu crenguțe de brad şi o lumânare galbenă pe masa Evei. Când Eva traducea instrucțiuni de folosire („Acest aparat poate să funcționeze numai sub supraveghere de specialitate!“ „Lăsați liber accesul la întrerupătorul principal!“), lumina ardea şi împrăştia o aromă delicată de ceară de albine. Câteodată trebuia să stingă flacăra, pentru că o întrista prea tare. Atunci Eva ocăra aranjamentul şi pe doamna Armbrecht şi întreg Crăciunul. Într-o după-amiază, după ce auzi un ciocănit, doamna Armbrecht băgă capul pe uşă şi anunță cu glas dulce:

— Vizita unui domn.

Preț de o clipă Eva speră că era Jürgen. Dar în cadrul uşii apăru o făptură mică, având o căciulă portocalie. Eva desfăcu brațele şi Stefan alergă spre ea. Îl strânse la piept şi-i „adulmecă“ mirosul de copil; chiar şi iarna, Stefan mirosea a iarbă.

— E fratele meu, o lămuri Eva pe curioasa doamnă Armbrecht.

Aceasta îi făcu un semn cu mâna şi se retrase. Stefan se învârtea prin cameră şi se uita în jurul lui, dar nu găsi nimic interesant în afară de fotografia cu el şi Purzel.

— Ăsta-i acum numai oase, nu-i aşa?

Eva îi scoase lui Stefan haina şi o atârnă într-un cârlig din spatele uşii. Stefan se aşeză pe singurul ei scaun şi-şi întinse picioarele în față. O privi pe Eva.

— Eşti subțire, spuse.

— Da, nu prea mi-e foame zilele astea.

— Crezi că ninge curând?

— Sigur că da, zâmbi Eva.

Îl întrebă dacă părinții ştiau că venise în vizită la ea. Stefan dădu din umeri: o să creadă că este la Thomas Preisgau. Şi când colo ăsta nici nu mai era prietenul lui cel mai bun. Eva întrebă:

— Dar de ce?

— Mi-a spus că părinții lui nu mai vor ca el să se joace cu mine. Şi domnul Paten a demisionat de la noi.

Eva repetă căzută pe gânduri:

— Domnul Paten…

Dar nu puse întrebări. Iar Stefan schimbase deja subiectul.

— Mama m-a bătut.

Eva îl privi mirată pe Stefan: asta nu se întâmplase niciodată.

— Cum aşa? De ce?

Stefan se codi nițel, apoi spuse:

— Pentru că i-am spus bunică fără dinți. Are acum dinți care se scot.

Stefan se ridică pentru a se cățăra în pat. Eva îl apucă de mână.

— Stefan, asta n-ai voie să spui. O răneşti dacă-i zici aşa.

— Da-da, ştiu acum! răspunse impacientat.

Pe urmă sări pe pat.

— Nu-i aşa de grozav!

Se balansa pe pat.

— De Crăciun primesc o bicicletă. Şi de la Annegret un câine. Le ştiu deja pe toate. Annegret vine cu noul ei soț. Acum ea are soț, şi tu nu. Caraghios, nu?

— Da. Stefan, îți plac biscuiții?

Stefan ridică fără prea mult chef colțul gurii şi dădu apoi din cap că da. Eva luă de pe poliță o cutie de tablă în care păstra biscuiții. Îi cumpărase acum câteva săptămâni, când domnişoara Adomat şi o colegă nouă fuseseră la ea la o cafea. Discutaseră despre cadoul pe care să i-l ia şefului lor, domnul Körting, la jubileu (cadoul fusese un balansoar cu împletitură de trestie). Cum ambele colege țineau cură de slăbire, rămăseseră mulți biscuiți. Stefan mestecă fără poftă una dintre chestiile alea uscate şi luă totuşi şi o a doua. Din politețe. Eva se uită la fratele ei şi constată mirată că se mai maturizase.

— Cum îți mai merge de fapt, Stefan? întrebă.

— Tata nu cântă anul ăsta cântece de Crăciun, răspunse el.

— Le cânta oricum întotdeauna atât de fals. Eva cântă: „A apărut un ciobănaş şi el este sfânt, prea-preasfânt.“

I se puse un nod în gât. Înghiți de câteva ori. Nici Stefan nu râse, ci se dădu jos din pat. Se postă în mijlocul covorului urât şi o privi pe Eva drept în față:

— Ce-au făcut de fapt tata şi mama?

Eva răspunse:

— Nimic.

Cum să-i explice fratelui ei cât de corect era acest răspuns?

Când Eva l-a condus pe Stefan la uşa locuinței şi i-a tras acolo căciula portocalie peste urechi, acesta i-a spus:

— Nu vreau nici bicicleta, nici câinele. Nu vreau nici un fel de cadouri, vreau numai ca de Crăciun să vii acasă.

Eva l-a strâns pe Stefan scurt la piept şi a deschis repede uşa spre casa scării. Băiatul a ieşit şi a coborât treptele cu pas greoi. Eva a urmărit cum dispare încet-încet căciula portocalie.

Cu câteva zile înainte de Crăciun, Evei i-a venit o scrisoare oficială: viza ei pentru o vizită de patru zile în capitala poloneză fusese aprobată. Eva a intrat într-un birou de voiaj, iar femeia mai în vârstă care şedea în spatele unei mese de scris – pe care ardea, de asemenea, într-un aranjament floral de Crăciun, o lumânare din ceară de albine – a clătinat încontinuu din cap, în timp ce frunzărea prin tabele şi dădea telefoane. Era imposibil, i-a spus. Prea din scurt. Prin Viena chiar nu se putea deloc. Zborurile încolo aveau toate locurile vândute deja de câteva săptămâni. Oare nu ştia că e Crăciunul? La această întrebare stupidă, Eva nici n-a răspuns, ci a tăcut. În cele din urmă, femeia a încropit un traseu, care era complicat, dar părea fezabil. Eva şi-a împachetat valiza, acțiune ce a devenit şi ea însăşi o provocare. Nimic nu i se mai potrivea. Fustele îi alunecau de pe şolduri, hainele îi atârnau în cute pe bust. În paltonul ei de lână în carouri deschise la culoare stătea ca într-un cort. Dar Evei îi plăcea această dispariție treptată a ei, îi plăcea când îşi trecea degetele peste spinare, simțindu-şi fiecare coastă. I se părea corect aşa.

Eva a zburat într-un avion plin ochi la Berlin-Tempelhof. În pensiunea Auguste dintr-o stradă perpendiculară pe Kurfürstendamm a fost măsurată sever din cap până-n picioare de proprietăreasă: femeile care călătoreau

singure i se păreau suspecte. Dar Eva a lăsat ca privirea iscoditoare să ricoşeze de pe ea. S-a aşezat în cameră pe pat, unde a început să audă clar vocile din camera alăturată („Dacă nu vrei să-mi cumperi etola este problema ta. Dar când îmi doresc odată ceva cu adevărat…!“ spunea un glas de femeie.) Eva s-a ridicat din nou şi a ieşit din pensiune. A luat-o fără să vrea în urma mulțimii, în direcția luminilor, şi a ajuns la târgul de Crăciun, organizat în umbra ruinei Bisericii Memoriale de Kaiser Wilhelm. Se auzea tare „O, timp voios al Crăciunului“. Pretutindeni mirosea a mâncare. Cârnăciori la grătar, migdale prăjite, pui. Grăsime. Eva s-a străduit să mănânce la o tarabă un cârnat fript. Se gândea la cârnații lui Schipper de la târgul de Crăciun al oraşului ei natal, pe care-i mâncase acolo în fiecare an cu Annegret. Cu sentimentul minunat că făcea ceva interzis, căci tatăl ei îl considera pe măcelarul Schipper un şarlatan. Vizavi de Eva stăteau doi bătrânei micuți, care de abia ajungeau până la masa înaltă la care se mânca în picioare, ceea ce însă nu părea să-i deranjeze. Nu vorbeau între ei, ci-şi mâncau concentrați cârnatul, muşcând şi mestecând la unison. Când femeia îşi termină muştarul, bărbatul îi întinse farfuria lui de hârtie pe care mai era ceva muştar. Eva îşi spuse: „El a făcut acest gest deja de-o sută de ori.“ Nu departe de ei, începu să cânte o fanfară: „Ne-a venit vremea.“ Femeia spuse:

— Este cel mai frumos cântec de Crăciun.

Bărbatul privi femeia şi surâse:

— Nu mai spune…

Fanfara cânta bine, nu atât de fals ca aceia de care Eva şi Jürgen râseseră odată atât de tare, neputându-se abține. Acum femeia începu să cânte, cu o voce domoală, spartă. „Ne-a venit vremea, mare bucurie ea ne-aduce. Colindăm peste câmpul strălucind de zăpadă, colindăm prin lumea largă, albă. Dorm pârâiaşe şi lacuri sub gheață, pădurea visează un vis profund. Prin zăpada care cade lin colindăm, colindăm prin lumea largă, albă. Din cerul înalt, o linişte scânteietoare umple inimile de fericire. Sub bolta strălucind de stele colindăm, colindăm prin lumea largă, albă.“ Iar în acest timp soțul ei o privea şi o asculta.

Eva ştiu deodată ce trebuia să facă. Trecuse mai devreme pe lângă o cabină telefonică. Se întoarse acolo, intră în ea, puse receptorul la ureche,

băgă monede în fantă şi formă un număr pe care-l ştia pe dinafară. Păcănea şi suna. În fine: „Aici familia Schoormann.“

Era glasul arogant al doamnei Treuthardt.

— Bună seara. La telefon este Eva Bruhns…

— Ce doriți?

— Aş dori, vă rog, să vorbesc cu Jürgen.

— Domnul Schoormann este într-o călătorie de afaceri. Se întoarce abia mâine. Doriți să vorbiți cu doamna Schoormann?

— Nu, nu mulțumesc. Dar unde este? Pot să dau de el?

Urmă o pauză mai lungă.

— Eu… eu am fost logodnica.

— Este la Viena. La hotelul Ambasador, spuse doamna Treuthardt pe un ton ofensat.

— Mulțumesc şi…

Însă doamna Treuthardt închisese deja telefonul. Eva se sprijini de peretele de sticlă; în cabină puțea a urină şi a scrum umed. Îşi numără mărunțişul. Apoi încercă să obțină legătura telefonică cu Jürgen, prin centrala hotelului Ambasador. La recepție au zis că încearcă să vadă dacă dau de domnul Schoormann în cameră. Păcănea şi suna iarăşi în receptor. Fisele cădeau una după alta. Eva vru să închidă, dusese deja receptorul peste furcă. Deodată auzi glasul lui Jürgen:

— Da?

Eva tot mai şovăia. Jürgen întrebă:

— Alo, cine este la telefon? Brigitte?

Eva îşi puse iarăşi receptorul la ureche, în timp ce inima îi bătea puternic.

— Sunt Eva.

Jürgen nu răspunse.

— Sunt la Berlin, în drum spre Varşovia, şi tocmai am fost la târgul de Crăciun, şi voiam pur şi simplu să vorbesc cu tine, spuse Eva repede.

Ultima monedă căzu în aparat. Eva mai băgă o marcă.

— Ce faci la Varşovia?

— Vreau să caut pe cineva, un deținut din lagăr. Procurorul-şef l-a găsit şi m-a sunat.

— Şi de ce? Pentru ce…?

Legătura pârâi, după care se auzi un ecou: „Pentru ce? Pentru ce?“

Eva tăcu şi băgă încă o marcă.

— Nu mai am multe monede.

— Pot să te sun înapoi?

Eva se uită pe carcasa telefonului şi găsi în partea de jos o plăcuță metalică având un număr gravat pe ea.

— Ăsta trebuie să fie.

Îi transmise lui Jürgen cifrele. Apoi tăcură. Eva spuse:

— Mai putem vorbi. Am plătit deja.

Însă amândoi aşteptară, ascultând cum ticăia în receptor. După care căzu ultima fisă. Eva spuse repede:

— Nu vrei să vii la Varşovia?

Clic. Tiiii. Eva puse receptorul în furcă şi aşteptă. Privea prin geamul cleios al cabinei telefonice la luminile automobilelor care treceau. Farurile deveneau stele şi se dezagregau. În cele din urmă, telefonul emise un scârțâit ciudat. Eva ridică receptorul:

— Alo?

Glasul lui Jürgen spuse:

— Asta-i greu din cauza vizei.

Eva tăcu. Afară începu să ningă.

În dimineața următoare, Eva se trezi foarte devreme, încă de la ora cinci. Formalitățile la frontieră, aşa îi spusese femeia de la biroul de voiaj, vor dura cel puțin două ore. Trenul spre Varşovia pleca la ora 10.35 din Gara de Est. Eva coborî din metrou la stația Friedrichstrasse. Grăniceri înarmați patrulau, măsurând atent pe fiecare. Într-o cabină, Eva trebui să-şi împingă documentele printr-o deschizătură îngustă. Tânărul în uniformă din spatele geamului îi examină exagerat de mult paşaportul, viza, fotografia de pe paşaport, pentru a-i face apoi un semn impacientat să înainteze. Eva o porni de-a lungul unor coridoare care nu se mai terminau. Mirosea ca la grădina zoologică din oraşul ei natal. Ca în Casa hipopotamilor, în care hipopotamii se iveau brusc ca o masă mare din „sosul lor de caca“, cum îl numea Stefan, pentru a-şi deschide lent gurile uriaşe, de parcă ar fi vrut să înfulece toată familia Bruhns.

Eva a apărut pe partea de est din catacombe, clipind des din ochi în aerul pătrunzător al iernii, ca şi cum ar fi stat săptămâni întregi sub pământ. Nu fusese niciodată în Germania de Est. S-a minunat de viața care pulsa, de agitația atât de intensă. Viața de zi cu zi exista şi aici. Pentru cetățeni, RDG-ul era normal. Evei i-au venit în minte cei doi avocați din Est, care apăruseră în proces în calitate de coreclamanți. Evei i se păruse că acționau cu un handicap, ca şi cum ar fi trebuit să se afirme în mod special. Vorbiseră întotdeauna puțin mai tare decât ceilalți avocați, întotdeauna puțin mai insistent. O oră mai târziu, trenul părăsea duduind Berlinul de Est. Eva se uita pe geam, încercând să nu se gândească la celelalte trenuri. La orizont se învârteau macarale, de parcă vântul s-ar fi jucat precaut cu ele.

După ce au trecut granița spre Polonia, câmpurile înzăpezite au devenit mai vaste, iar pădurile, nesfârşite. Eva a băut mai târziu la vagonul restaurant o bere pe care tatăl ei i-ar fi azvârlit-o chelnerului în față, searbădă şi amară şi călduță cum era. Însă chelnerul era deosebit de prietenos. Se înclina în fața Evei, agitându-şi şervetul alb. Auzind că vorbea polonă, şi-a ieşit complet din fire. Şi când au intrat în gara capitalei, Eva cunoştea povestea vieții lui şi mai cu seamă pe cea a fratelui său care avusese foarte mult ghinion în viață. Femeile erau nenorocirea lui.

Hotelul era un bloc modern. Eva mai stătuse o dată aici, cu doi ani în urmă, când însoțise comitetul de conducere al unei firme de construcții de maşini ca translatoare. Ea şi o secretară-şefă fuseseră singurele femei. Secretara-şefă o avertizase pe Eva în legătură cu directorul: o să încerce să se dea la fiecare. Şi, într-adevăr, omul se aşezase seara la bar lângă Eva şi începuse cu glumele lui. Era amuzant şi ştia să spună poveşti cu atâta haz, încât Eva nu putea să nu râdă. Deodată, se trezi cu limba lui în gură. Eva era binedispusă şi beată. Voia să facă experiența pentru ea însăşi şi-l luase pe director în camera sa. Ăsta fusese primul ei bărbat.

Noaptea, Eva nu putu să doarmă, camera ei fiind la etajul al doilea direct peste holul de la intrare. Se auzea surd şi muzica de dans din barul alăturat. Se gândea la domnul Jaschinksy şi cum îşi pierduse fiica, fetița cu nas comic. Bestia o luase la interogatoriu, chipurile pentru că trăda secrete.

După trei zile fusese împuşcată la peretele negru. Eva privea fix la tavanul întunecat al camerei şi simţea lipsa lui Don Quijote al ei. Dacă era foarte sinceră, trebuia să admită că nu ştia ce căuta în acest oraş. Cu cât se apropia mai mult de ţinta ei, cu atât înţelegea mai puţin ce intenţiona cu această vizită, de ce o pornise în această călătorie.

Eva mergea de-a lungul străzii animate, cu numeroasele ei magazine mici, care erau aliniate ca pe un şirag de perle: încălţăminte, cartofi, cărbuni, lapte. Era frig, aerul de-un cenuşiu jilav; oamenii îşi înfăşuraseră feţele cu fulare şi le ascunseseră sub căciuli de blană. „Burningea“, se gândi Eva, în timp ce era atentă la numerele de pe uşile caselor. Dar ea ştia că de astă dată nu erau aşchii de gheaţă, ci particule de funingine, emise de nenumăratele coşuri de pe acoperişuri. Frizeria avea numărul 73. Eva o descoperi pe partea cealaltă a străzii şi se opri. Inima îi bătea cu putere. Nu putuse mânca nimic la micul dejun şi stomacul parcă i se micşorase. Salonul Jaschinksy scria cu albastru deasupra uşii. Era un spaţiu mic, în spatele geamului vitrinei atârnau două fotografii în culori pastel ale unei doamne şi unui domn cu tunsori care arătau de parcă ar fi fost turnate în metal. Ca nişte coifuri. În salon se mişcau două siluete, una era a unei femei mai tinere cu părul tapat, care tundea un client. Şi un bărbat mai în etate, cu părul grizonant, care mătura. Domnul Jaschinksy. Eva traversă strada.

Deasupra uşii sună un clopoţel. Tânăra care îi rădea clientului ceafa cu un brici nu privi în sus când intră Eva. Domnul Jaschinksy îi luă Evei rutinat paltonul şi pălăria şi o conduse la unul dintre scaune. Mirosea ameţitor a săpun şi loţiune de păr, iar salonul era izbitor de curat. Eva se aşeză şi văzu în oglindă cum o fetiţă ţopăia agitată în sus şi-n jos pe scaun şi cum domnul Jaschinksy o privea surâzând. Eva se întoarse spre el. Acum el se uită la ea cu o privire stinsă prin nişte ochelari groşi care-i măreau mult ochii.

— Doriţi?

Eva începu, tot poticnindu-se în vorbire: venea din Germania. Domnul Jaschinksy se opri scurt, după care desfăcu cocul Evei. Începu mecanic să-i perie părul.

— Spălat şi tăiatul vârfurilor?

Eva se simţea de parcă ar fi fost goală. Dar vorbi hotărât mai departe:

— Noi ne cunoaştem. Eram copil, iar mama m-a luat cu ea. La frizerie. În lagăr.

Domnul Jaschinksy perie încet mai departe. Deodată se opri din mişcare şi se uită la cicatricea lunguiață a Evei deasupra urechii, acolo unde nu creştea păr. Lăsă peria în jos, fața lui se făcu cenuşie, iar Eva se temu pentru o clipă că va leşina. Tânăra privi spre ei. Eva se uită în sus la domnul Jaschinksy şi spuse încet:

— Vreau să vă cer iertare. Pentru ceea ce v-am făcut noi. Dumneavoastră şi fiicei dumneavoastră.

Domnul Jaschinksy se uită la Eva, dar ea nu-şi putu da seama ce se petrecea în el. Apoi el se adună, clătină din cap. Începu să perie din nou, mai cu râvnă decât înainte, şi zise:

— Mă confundați. Nu am fost niciodată în nici un lagăr. Ce doriți deci?

Atunci Eva spuse:

— Doresc să-mi tăiați tot părul, să-mi radeți capul. Vă rog.

Privirea domnului Jaschinksy se făcu rece. Puse peria deoparte. Tânăra al cărei client părăsise salonul se apropie şi întrebă ceva ce Eva nu înțelese. Domnul Jaschinksy îi făcu semn să plece. Apoi îi spuse Evei:

— Asta nu fac. Asta nu vă vine.

Se duse la cuier şi se întoarse cu paltonul şi pălăria Evei. Se apropie de Eva, care mai şedea încă pe scaun, şi-i întinse lucrurile. O privi pe Eva hotărât. Ea dădu din cap, îşi strânse părul şi se ridică. Clopoțelul de deasupra uşii sună.

În salon, tânăra s-a apropiat de domnul Jaschinksy. Acesta stătea la geam şi privea în urma Evei care dispărea în pâclă cu paltonul ei în carouri cu tot. Domnul Jaschinksy arăta răscolit şi avea lacrimi în ochi. Tânăra nu-l văzuse încă niciodată aşa pe şeful ei. L-a întrebat iritată cine mai era şi asta. El nu i-a răspuns.

— Ce voia femeia asta? a întrebat din nou şi i-a pus o mână pe braț.

Domnul Jaschinksy s-a liniştit puțin.

— Ce voia de la dumneavoastră?

Jaschinksy s-a îndepărtat de geam:

— Consolare. Ei toți vor ca noi să-i consolăm.

Eva alerga de-a lungul străzii, totul în jurul ei părea mai zgomotos şi mai strident ca înainte. Oraşul i se părea duşmănos. Alergă mai repede. Îşi pierdu răsuflarea, dar continuă să alerge. Picioarele o dureau, părul i se desfăcuse sub pălărie. Gâfâia, pulsul îi zvâcnea puternic. Fugea şi fugea, de parcă ar fi fugit de ceva. În cele din urmă, simți că nu mai poate. Se opri, respirând cu greu, în fața unui monument care reprezenta în mod evident un erou național polonez. Pieptul o durea, tuşi, îi veni să vomite, înghiți. Începu să sughită disperată şi se sili să-şi recunoască sie înseşi ce-i spusese domnul Jaschinksy cu adevărat. Nu spusese: „Asta nu vă vine“, ci: „Asta nu vi se cuvine.“ Eva se holbă, suflând din greu, la silueta de piatră, care era acoperită cu un strat subțire de zăpadă de parcă ar fi fost glazură de zahăr. Ochii statuii îi întoarseră o privire rece. Eva îşi dădu seama că nu avea habar de viața, de dragostea şi de durerea celorlalți. Oamenii care fuseseră de partea corectă a gardului nu vor înțelege niciodată ce însemna să fi fost captiv în acest lagăr. Evei îi era o ruşine imensă, voia să plângă, dar nu putea. Din gât îi ieşi doar un horcăit urât. „Nu mi se cuvine nici să plâng.“ Când se întoarse după câteva ore la hotel, portarul avea o veste pentru ea.

În dimineața următoare, Eva aştepta în sala numărul doi a aeroportului zborul întârziat din Viena. Mergea în sus şi-n jos în fața cordonului care bloca accesul şi nu ştia dacă să se bucure. Dacă fusese o idee bună cea pe care o exprimase ea aşa de spontan. „Vino la mine.“ Însă când pe panou s-a anunțat aterizarea avionului şi primii călători s-au arătat din spatele peretelui bleu, şi când l-a descoperit pe Jürgen – apariția lui întunecată, silueta înaltă –, i s-a părut atât de familiar, încât a zâmbit de uşurare. Şi Jürgen era emoționat de revederea lor; Eva a realizat asta din prima clipă când s-au privit dincolo de cordonul care interzicea accesul. Iar când a ajuns în fața ei, a descoperit ceva nou în ochii lui. Deschidere. Nu ştiau cum să se salute după această lungă perioadă de timp. Până la urmă şi-au strâns mâinile. Jürgen s-a gândit: „Rotunjimea copilărească de pe fața ei a dispărut.“ A întrebat-o:

— Nu mai mănânci nimic?

Au aşteptat împreună să-i vină valiza pe banda rulantă. O clapă în perete scotea conştiincios bagaj după bagaj, care se învârteau apoi ca pe un platou pentru torturi. Valiza lui Jürgen nu era printre ele. S-au dus la unul dintre

ghişee. Acolo li s-a spus să meargă să bea o cafea şi să se mai intereseze peste o oră.

Eva şi Jürgen intrară într-o cafenea din crom şi sticlă cu aspect futurist, din care se putea privi spre aerodrom. Se aşezară unul lângă altul pe o bancă tapițată cu piele artificială argintie şi începură să se uite afară. La orizont treceau nori albicioşi, cerul de deasupra promitea zăpadă. Jürgen spuse că în avion citise în ziar că fuseseră prinşi oamenii care dăduseră foc cărucioarelor în vecinătatea locuinței Evei. Era vorba despre un grup de studenți, probabil membri ai asociației *Burschenschaft*[65]. Pretindeau că voiau să atragă astfel atenția asupra pericolului venit de la străini, de la muncitorii străini, de la amestecul amenințător al raselor. Eva întrebă:

65. *Burschenschaft* era o asociație studențească (fraternitate) tradițională în Germania, Austria şi Chile. *Burschenschaften* au fost fondate în secolul al XIX-lea şi erau inspirate de idei liberale şi naționaliste.

— Şi au fost arestați?

Jürgen răspunse că trebuiau să plătească despăgubiri. Dar nu va exista un proces. Totul se va considera o golănie, o ştrengărie, nimic mai mult. Eva se uită neîncrezător la Jürgen. El spuse că, desigur, aici jucaseră un rol şi cele mai influente familii ale studenților. Eva luă o înghițitură din cafeaua ei care arăta albastră în lumina cafenelei.

— Asta-i rău.

Apoi îi povesti lui Jürgen despre vizita ei la Jaschinsky, ce spusese el şi ce înțelesese ea. Jürgen zise:

— Nu fi atât de aspră cu tine, Eva. Eşti foarte curajoasă.

Eva îl privi pe Jürgen şi o frapă din nou că se schimbase. Părea fără apărare, ca şi cum s-ar fi dezbărat de o armură grea. Jürgen o mângâie pe Eva scurt pe obraz, pe păr.

— Sunt de altfel foarte bucuros că domnul Jaschinsky a reacționat aşa.

Eva întrebă:

— Cât timp este valabilă viza ta?

— Voi zbura înapoi mâine-dimineață. S-ar putea să fie ultimul Ajun cu tatăl meu. El şi Brigitte n-au plecat pe insulă, pentru prima oară.

— Dar cum e tatăl tău?

— Nu mai poate vorbi. Ba da. Două propoziții mai spune încă: „Vă rog să mă ajutați.“ Şi: „De la mine nu scoateți nimic.“ Ca într-un film de spionaj.

Jürgen râse cu o disperare comică. Eva tăcu. Jürgen o privi.

— Şi tu? Tu nu vrei la familia ta?

— Stefan m-a vizitat şi mi-a spus că ar renunța la toate cadourile dacă vin eu. Am bilet de întors pentru vineri.

— Asta-i deja după Crăciun. Am putea întreba dacă mai au vreun loc liber mâine în avion? Atunci zburăm împreună acasă.

În loc de răspuns, Eva băgă mâna în buzunarul paltonului, scoase ceva din el şi-l puse pe cromul strălucitor al mesei. Era pachețelul din lemn vopsit în roşu.

— Ce-i asta?

— Darul de la regele maur.

— Smirnă, zise Jürgen, luă cubulețul roşu şi-l învârti între degete.

Eva îi povesti despre ce era vorba. În acest timp, îşi vedea mama cum instala piramida de Crăciun pe comoda din sufragerie. Cum o orna cu patru lumânări roşii. Cum anul acesta tăcea în timp ce o aranja şi, pentru prima dată, nu povestea istoria pachețelului lipsă. Eva-l vedea şi pe tatăl său cum pregătea, asudând, în bucătăria lui gâsca cea mai frumoasă pentru familia lui, ştiind clar că fiica lui nu va veni pentru a se înfrupta din ea. Îşi vedea familia în seara de Ajun, ieşind din biserică, ținându-se cu toții de braț, patinând unul lângă altul pe străzile netede şi alunecoase. Ea lipsea. Noaptea, părinții ei vor sta în sufragerie până ce tatăl ei va zice:

— La anul vine sigur.

Mama ei va tăcea şi se va gândi dacă viața ei nu era terminată.

— La ce foloseşte smirna?

— Este o răşină. Se folosea pe timpuri la îmbălsămarea cadavrelor. Şi simbolizează natura omenească. Tărâmul pământesc. Este amară şi tămăduitoare deopotrivă.

Eva puse pachețelul înapoi în buzunar. Luă mâinile lui Jürgen şi le strânse ferm într-ale ei. Apoi spuse că ceva era bun.

— Sentimentul de dragoste din mine… el este inepuizabil.

Era timpul să se intereseze de valiza pierdută. Totuşi au mai rămas o clipă

unul lângă celălalt în cafeneaua futuristă. Se priveau din când în când şi se gândeau că va fi bine între ei, în timp ce unele avioane coborau pe aerodrom, iar altele se înălțau calme în cerul încărcat de zăpadă.

Remarcă finală

Adresez mulțumirile mele angajaților şi colaboratorilor Institutului Fritz Bauer din Frankfurt; munca lor impresionantă şi mai ales arhiva voluminoasă cu materialele primului proces Auschwitz au fost indispensabile pentru cercetările mele. Procesele-verbale şi înregistrările pe bandă ale depozițiilor martorilor (https://www.fritz-bauer-institut.de/mitschnitt-auschwitz-prozess.html) au devenit în decursul anilor punctul de pornire şi sensul muncii mele artistice. Martorele şi martorii fictivi care apar în roman i-am gândit ca servind drept exemplu pentru destinul supraviețuitorilor. În creionarea lor am folosit parțial fragmente din citate originale. Pe alocuri, am îmbinat declarații, pentru ca, prin această condensare artistică, să fac loc cât mai multor voci. Mă înclin în fața oamenilor care s-au expus în proces încă o dată trăirilor lor traumatice şi s-au confruntat direct cu făptaşii. Au dat astfel lumii o mărturie cuprinzătoare şi durabilă a ceea ce a fost Auschwitz-ul.

Au fost folosite citate textuale ale următorilor participanți la proces:

Mauritius Berner

Josef Glück

Jan Weis

Hans Hofmeyer (judecătorul care a prezidat procesul, preşedintele instanței)

Fritz Bauer (procurorul general)

Hildegard Bischoff (martoră a acuzării).

BESTSELLER INTERNAȚIONAL

ANNETTE HESS

CASA GERMANĂ

ROMAN

„Povestea Evei Bruhns, populată de personaje extrem de vii, dezvăluie fapte cruciale și dureroase din istoria Germaniei."

Il Venerdi di Repubblica

book